

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Minister van JenV

Directoraat-Generaal Rechtspleging
en Rechtshandhaving
Directie Veiligheid en Bestuur
Bestuurlijke Aanpak

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

Contactpersoon

(10)(2e)

T 070 370 79 11
F 070 370 79 00

Datum

2 oktober 2020

Ons kenmerk

3048575

nota

Veiligheidsberaad 5 oktober 2020, 19 uur Utrecht

Concipiënt

(10)(2e)

Datum/eindparaaf

Aanleiding

Op maandag 5 oktober 2020 vindt een gezamenlijk overleg tussen u en het Veiligheidsberaad plaats.

Locatie: Provinciehuis Utrecht, Archimedeslaan 6, 3584 BA Utrecht (Statenzaal).

Tijd: 19-21 uur.

Bij afwezigheid van de heer Bruls treedt de heer Lenferink op als voorzitter.

U wordt ondersteund door (10)(2e) vanuit VWS

sluit (10)(2e) aan.

buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

Overige punten, (nog) niet op agenda

Situatie staphorst

Maatregelen eerder dit jaar

- 12 maart jl. is in het kader van Corona de volgende maatregel afgekondigd:

Geen bijeenkomsten van meer dan 100 personen.
Ook voor religieuze diensten mogen maximaal 100 personen per ruimte aanwezig zijn zonder reservering (exclusief personeel). Echter: met een gezondheidscheck en reservering vooraf geldt geen maximaal aantal personen tijdens een dienst. Zangkoren mogen zingen als zij hierbij de [richtlijnen van het RIVM volgen](#). Zingen als onderdeel van de belijdenis van een geloof is niet verboden. [Mensen uit risicogroepen](#) worden geadviseerd extra voorzichtig te zijn.

Directoraat-Generaal Rechtspleging
en Rechtshandhaving
Directie Veiligheid en Bestuur
Bestuurlijke Aanpak

Datum
2 oktober 2020
Ons kenmerk
3048575

- Op 15 maart werd maatregel aangescherpt:

Alle bijeenkomsten, samenkomsten en evenementen zijn tot maandag 1 juni 2020 verboden; de ondergrens van 100 personen vervalt.

Religieuze en levensbeschouwelijke bijeenkomsten, [uitvaarten](#) en [huwelijken](#) mogen wel, mits er minder dan dertig personen zijn en er onderling (voor 18 jaar en ouder mensen buiten huishouden) 1,5 meter afstand kan worden genomen.

Indien de situatie in Staphorst vragen oproept kunt u aangeven volgens deze spreeklijn:

- Ik vind het onwenselijk wat er in Staphorst is gebeurd. De vrijheid van godsdienst is een groot goed, maar dat neemt niet weg dat we de coronacrisis alleen samen kunnen bestrijden.
- Ook kerken dienen rekening te houden met de situatie. De meeste kerken doen dat gelukkig maar Staphorst gaf hierin niet het goede voorbeeld.
- Ik ben naar aanleiding van de bijeenkomst daarom vandaag in gesprek gegaan met het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken.
- We hebben afgesproken dat er maximaal 30 mensen bijeen mogen komen en dat zingen niet is toegestaan. We gaan hiermee terug naar de maatregelen zoals die in maart golden.
- De koepels komen met een communiqué met daarin het advies om geen bijeenkomst met meer dan 30 mensen te houden.

buiten reikwijdte

To: Grabberhaus, F.B.J. - BD/AL [(10)(2e)]@minjenv.nl]
Cc: [(10)(2e)] [(10)(2e)]minjenv.nl]; [(10)(2e)] - BD/DGC-19 [(10)(2e)]@minjenv.nl]; [(10)(2e)] -
BD/KS [(10)(2e)]minjenv.nl]
From: [(10)(2e)] - BD/DEA
Sent: Tue 10/6/2020 2:47:00 PM
Subject: uitwerking vragen [buiten reikwijdte] en kerken
Received: Tue 10/6/2020 2:47:01 PM
[Input BPO \(1930\).docx](#)

Ferd,

Hierbij de uitwerking van de vragen over [buiten reikwijdte] en kerken en de wpg van vanochtend.

Groet [(10)(2e)]

Minister van Justitie en Veiligheid

**Directie Huisvesting en
Faciliteiten**

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

Contactpersoon
(10)(2e)

T 06 (10)(2e)
(10)(2e)@minjenv.nl

Datum
6 oktober 2020

Ons kenmerk
poc19

nota

Input JenV Bewindspersonenoverleg (BPO)

Aanleiding

Vanavond 19:30 heeft u Bewindspersonenoverleg. Vanochtend in de COVID-staf heeft u daartoe gevraagd naar meer informatie (10)(2e) buiten reikwijdte en het mogelijk binnentreden van kerken. Bijgevoegd vind u die informatie.

Kern

buiten reikwijdte

- In de Wet publieke gezondheid is in de definitie gebouw een uitzondering gemaakt voor religieuze gebouwen/kerken. Gelet daarop is het niet mogelijk om binnen te treden en een gebouw te sluiten

buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

**Directie Huisvesting en
Facilities**

Datum
6 oktober 2020

Ons kenmerk
poc19

Binnentreden kerken en Wpg

Voor de laatste stand voor het binnentreden van kerken op basis van de Wpg is gebruik gemaakt van de Q&A voor het vragenuurtje van vanmiddag. Deze volgt hieronder integraal.

Q. Kan er op basis van de Wet publieke gezondheid binnengetreden worden in kerken?

In de Wet publieke gezondheid is in de definitie gebouw een uitzondering gemaakt voor religieuze gebouwen/kerken (bouwwerken ten behoeve van het belijden van godsdienst of levensovertuiging). Gelet daarop is het niet mogelijk om binnen te treden en een gebouw te sluiten (artikel 47, derde lid, Wet publieke gezondheid).

Voor zover wordt overwogen wel te handhaven geldt het regime van de Algemene wet op het binnentreden. In dit verband wordt gewezen op de in artikel 12, aanhef en onder b, van de Algemene wet op het binnentreden opgenomen waarborg dat in ruimten bestemd voor godsdienstoefeningen of bezinningssamenkomsten van levensbeschouwelijke aard gedurende de godsdienstoefening of bezinningssamenkomst niet kan worden binnengetreden buiten het geval van ontdekking op heterdaad.

Tenslotte is het van belang dat er momenteel noodverordeningen gelden, er is momenteel geen wettelijke juridische norm. In de verschillende noodverordeningen is een uitzondering gemaakt voor samenkomsten van personen die in gemeenschap met anderen hun godsdienst of levensovertuiging belijden op het verbod om samenkomsten van meer dan 30 personen te organiseren. Religieuze organisaties hebben met het vierde communiqué de intentie uitgesproken zich te houden aan de 30 personen. Nu dit op vrijwillige basis plaatsvindt en de noodverordeningen meer ruimte bieden, ligt het niet in de rede handhavend op te treden.

To: Grapperhaus, F.B.J. - BD/AL[(10)(2e)]@minjenv.nl
Cc: [(10)(2e)] - [(10)(2e)]@minjenv.nl; [(10)(2e)] - [(10)(2e)]@minjenv.nl; [(10)(2e)] - BD/DWJZ/SBR[(10)(2e)]@minjenv.nl; [(10)(2e)] - BD/DRC/CV[(10)(2e)]@minjenv.nl; [(10)(2e)] - BD/DCOM/P&B[(10)(2e)]@minjenv.nl; [(10)(2e)] - BD/DBO/ADVIES[(10)(2e)]@minjenv.nl
From: [(10)(2e)] - BD/DWJZ/SBR
Sent: Wed 10/7/2020 8:37:48 PM
Subject: Al jouw antwoorden t.b.v. 1e termijn TK Twm covid-19
Received: Wed 10/7/2020 8:37:51 PM

[GL 5-6 \(recht op vereniging\).docx](#)
[VVD 11 - kerken.docx](#)
[SGP 2 - bevelsbevoegdheid bm bij excessen ook voor kerkgebouwen.docx](#)

buiten reikwijdte

[CDA 5, 6, 7 communiqué kerken.docx](#)
[CDA 4 Staphorst en vrijstelling art. 58I lid 5.docx](#)

buiten reikwijdte

[SGP 3 Overleg met kerken.docx](#)

buiten reikwijdte

Beste Ferd,

Bijgaande documenten mail ik je volgens gemaakte afspraak. Het zijn alle door jou uit te spreken antwoorden (17 stuks) voor morgen. Voor een deel had je ze al op papier, maar sommige daarvan zijn nog aangepast, buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

Voor een ander deel zijn ze nieuw.

Het leek mij na ampele overwegingen het beste om ze niet in één heel groot document te (ver)stoppen, maar als losse documenten te mailen, omdat je aan de bestandsnaam dan kunt zien waar ze over gaan en je dan makkelijker kunt beoordelen wat je nu nog zou willen lezen. Op de nummers in de bestandsnamen moet je niet letten, dat zijn interne werknummers.

buiten reikwijdte

Dit alles krijg je morgen voor het debat uiteraard ook allemaal op papier.

Vriendelijke groet,

[(10)(2e)]

[(10)(2e)]

Ministerie van Justitie en Veiligheid
Directie Wetgeving en Juridische Zaken | Sector Staats- en bestuursrecht
tel. 06 [(10)(2e)]
e-mail: [(10)(2e)]@minjenv.nl

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

Voor: Minister Grapperhaus
Vragensteller(s): Van Dam (CDA)
Onderwerp: **KERKEN**

CDA 4

VRAAG

“Staphorst”: Hoe verhoudt zich dat tot de mogelijkheid in de Twm dat kerken op basis van de huidige zelf geformuleerde branche-regels een vrijstelling o.g.v. art. 58I lid 5 kunnen krijgen?

ANTWOORD:

- Dhr. Van Dam doelt op de vrijstellingsmogelijkheid van art. 58I lid 5, op grond waarvan voor “besloten plaatsen” kan gelden dat de burgemeester er niet kan ingrijpen via bevelen en aanwijzingen.
- Deze vrijstelling is inderdaad met name bedoeld voor religieuze en levensbeschouwelijke organisaties.
- Mijn gesprekken met de kerken deze week geven mij gelukkig het vertrouwen dat kerken en andere religieuze organisaties vrijwillig bereid zijn - gezien de oplopende besmettingen - een stap terug te doen. Ik verwijs naar het communiqué dat een groot aantal religieuze organisaties gisteren heeft opgesteld.

Voor: Minister Grapperhaus
Vragensteller(s): Van Dam
Onderwerp: **KERKEN**

CDA 5, 6, 7

VRAAG

- 1. Hoe zit het met de kerken en andere levensbeschouwelijke instellingen die zich niet hebben aangesloten bij het gezamenlijk communiqué van 10 juli 2020?**
- 2. Is dat communiqué nog geldend, vormt dat de basis voor een eventuele ministeriele branchevrijstelling?**
- 3. Wat als de omstandigheden eisen dat het communiqué wordt aangepast? Hoe gaat dit werken?**

Antwoord

- Het communiqué is opgesteld in goed overleg met de minister van JenV, de verantwoordelijk minister voor de erediensten, maar is een initiatief van de genoemde religieuze en levensbeschouwelijke gemeenschappen zelf.

- vervolg op volgende pag. -

- Het is mogelijk om het communiqué te wijzigen. N.a.v. de oplopende besmettingen is afgelopen maandag een nieuw communiqué naar buiten gebracht (behoedzaam vieren van geloof).
- Het algemene advies van de hierbij aangesloten organisaties is om ten aanzien van religieuze of levensbeschouwelijke samenkomsten voor de maand oktober de fysieke aanwezigheid bij samenkomsten evenals in maart jl., zoveel mogelijk beperken tot maximaal 30 personen en diensten zoveel mogelijk digitaal te laten plaatsvinden.
- Het is inderdaad de bedoeling dat onder de nieuwe wet op dezelfde wijze hieraan invulling wordt gegeven.
- Het staat andere organisaties vrij zich aan te sluiten bij het overleg over de voorwaarden waaronder religieuze of levensbeschouwelijke samenkomsten kunnen plaatsvinden.

Voor: Minister Grapperhaus
Vragensteller(s): Van der Staaij (SGP)
Onderwerp: KERKEN

SGP 2

VRAAG

(Wat SGP na aan het hart ligt is de vrijheid van godsdienst en eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Waaronder kerkdiensten. Dit doet recht aan feit dat de kerk net als een woning vanouds een overheidsvrije ruimte is. Goed dat regering heeft toegezegd dat gebouwen en besloten plaatsen worden uitgezonderde van artikel 58L.)

Daarbij nog wel een technische vraag: ligt het niet in de rede om een zelfde soort uitzondering te maken voor artikel 58n?

ANTWOORD:

- Artikel 58n gaat over heel uitzonderlijke en acute situaties ("ernstige vrees voor onmiddellijke verspreiding van het virus") waarin de burgemeester een bevel kan geven aan personen om zich te verwijderen uit een gebouw.
- Het zou vreemd zijn dan voor kerkgebouwen een uitzondering te maken. Het geldt zelfs ook bijvoorbeeld voor het gebouw waarin wij ons nu bevinden: het gebouw van de Tweede Kamer.
- Ik benadruk dat dit NIET een bevoegdheid is om een kerkgebouw tijdens de eredienst binnen te treden (en ook niet voor het parlement tijdens een vergadering). Dat staat niet in het artikel, en zou bovendien al niet kunnen als gevolg van de Algemene wet op het binnentreden.

Voor: Minister Grapperhaus
Vragensteller(s): Veldman (VVD)
Onderwerp: **KERKEN**

VRAAG

Hoe blijven de afspraken tussen de koepels van de kerken en de minister in stand en worden deze geactualiseerd? Hoe worden de afspraken nagekomen?

ANTWOORD:

- De afgelopen periode zijn er diverse communiqués opgesteld. De communiqués zijn opgesteld in goed overleg met de minister van JenV, de verantwoordelijk minister voor de erediensten, maar is een initiatief van de genoemde religieuze en levensbeschouwelijke gemeenschappen zelf.
- Het is mogelijk om de afspraken met de koepels (het communiqué) te actualiseren. Indien de situatie de afgelopen periode daartoe aanleiding gaf, werd een nieuw communiqué uitgebracht. In het begin van de coronacrisis was men terughoudend met vieringen en vanaf juli was er weer meer mogelijk. N.a.v. de recente oplopende besmettingen is afgelopen maandag een nieuw communiqué naar buiten gebracht (behoedzaam vieren van geloof).

- Het algemene advies van de aangesloten organisaties bij de verschillende communiqués is om ten aanzien van religieuze of levensbeschouwelijk bijeenkomsten de uitgangspunten uit het communiqué in eigen kring dringend te adviseren en aan te bevelen.

Voor: Minister Grapperhaus
Vragensteller(s): Buitenweg (GL)
Onderwerp: KERKEN/RECHT OP VERENIGING

Waarom stelt de wetgever wel eisen voor aantal bezoekers verenigingen en niet voor kerken?

(Ook mede n.a.v. haar interruptie bij betoog v.d. Staij)

ANTWOORD: (*Afgestemd met BZK*)

- Alle grondrechten zijn even belangrijk, dat heb ik gisteren gezegd. Dat neemt niet weg dat de Grondwet verschillende regimes kent.
- Dhr. van der Staij heeft dat al goed uitgelegd: Voor bijeenkomsten van verenigingen kun je in lagere wetgeving bezoekersaantallen regelen. Dat vloeit voort uit art. 9 lid 2 Grondwet ("regels stellen").
- Dat kan echter niet voor vergaderingen van verenigingen. Daarvoor kun je alleen in de wet zelf bezoekersaantallen regelen. Zie art. 8 lid 1 Grondwet ("bij de wet") Hetzelfde geldt voor kerken. Zie art. 6 lid 1 Grondwet ("bij de wet").
- Het is juridisch subtiel, maar zo is dat wel grondwettelijk geregeld.
- Willen we dan in de wet zelf bezoekersaantallen voor kerkdiensten opnemen, zo vraagt mevrouw Buitenweg?
- Mijn antwoord daarop is: nee. Dat zou echt veel te ver gaan. We doen dat ook niet voor vergaderingen van verenigingen, betogingen, vergaderingen van gemeenteraden, enz.

- Voor "gewone" bijeenkomsten van verenigingen (dus niet "vergaderingen" is het logisch dat we in een ministeriële regeling wel bezoekersaantallen kunnen regelen.
- Voorbeeld:
 Als een breiclub een ledenvergadering houdt, gelden er geen bezoekersaantallen. (recht op vergadering is hier van toepassing)
 Als de breiclub in een zaaltje gaat breien, dan kunnen er wel bezoekersaantallen gelden. (recht op vereniging is hier van toepassing)

+++++

Grondwet

Artikel 6 - Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging

1. Ieder heeft het recht zijn godsdienst of levensovertuiging, individueel of in gemeenschap met anderen, vrij te belijden, behoudens ieders verantwoordelijkheid **volgens de wet**.
2. De wet kan ter zake van de uitoefening van dit recht buiten gebouwen en besloten plaatsen regels stellen ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden.

Artikel 8 - Recht tot vereniging

Het recht tot vereniging wordt erkend. **Bij de wet** kan dit recht worden beperkt in het belang van de openbare orde.

Artikel 9 - Recht tot vergadering en betoging

1. Het recht tot vergadering en betoging wordt erkend, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet.
2. De wet **kan regels stellen** ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden.

"volgens de wet" en "bij de wet" = alleen in de wet zelf
 "wet kan regels stellen" = kan ook in ministeriële regeling

Voor: Minister Grapperhaus
Vragensteller(s): Van der Staaij (SGP)
Onderwerp: **Overleg met kerken**

SGP 3

Letterlijke tekst intro Van der Staaij:

Van kerkelijke gemeenschappen mag uiteraard worden verwacht dat zij de nodige inspanningen leveren om het virus tegen te gaan. SGP heeft steeds gepleit voor zoveel mogelijk maatwerk. Zeker omdat het wat langer gaat duren is het maatwerk belangrijk. In juni heeft de minister aangekondigd dat de ene maatregel van 30 personen per gebouw over was. Nu lijkt overhaast besloten te zijn om de maatwerkgedachte weer los te maken.

In de wettekst is opgenomen dat (maatregelen?) niet altijd gelden in kerken en ook niet bij betogen. Ook in het geval van opleving van het virus, moeten deze grondrechten zoveel mogelijk doorgang kunnen vinden. Hoe verhoudt dit punt zich tot wat er maandag gebeurde? Hoeveel zijn de grondrechtelijke rechten/maatwerk nu waard als onder grote druk wordt besloten om maatwerk/adviezen weer af te schalen?

Gestelde vraag:

Kan er niet met kerken (e.d.) worden gekeken wat er nodig is om maatregelen zoveel mogelijk af te schalen?

Antwoord:

- Het overleg dat ik heb met de diverse religieuze koepelorganisaties is juist bedoeld om met kerken en andere religieuze organisaties te kijken welke maatregelen nodig zijn en zo nodig op- en dan wel af te schalen.

- De afgelopen periode zijn er diverse communiqués opgesteld. Indien de situatie de afgelopen periode daartoe aanleiding gaf, werd een nieuw communiqué uitgebracht.
- In het begin van de coronacrisis was men terughoudend met vieringen en vanaf juli was er weer meer mogelijk.
- Vanwege de recente oplopende besmettingen is afgelopen maandag een nieuw communiqué naar buiten gebracht (behoedzaam vieren van geloof).
- De komende periode zal – afhankelijk van de ontwikkeling van het aantal besmettingen – worden bekeken of soepelere maatregelen mogelijk zijn.

3

Tijdelijke wet maatregelen covid-19

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Tijdelijke bepalingen in verband met maatregelen ter bestrijding van de epidemie van covid-19 voor de langere termijn (Tijdelijke wet maatregelen covid-19) (35526)**.

De **voorzitter**:

Ik heet iedereen van harte welkom, ook de mensen op de publieke tribune. Ik weet dat heel veel mensen dit debat over de Tijdelijke wet covid-19 (35526) vandaag volgen. Ik wilde nu eigenlijk ook de drie bewindspersonen van harte welkom heten. Ik heet de minister van Justitie en Veiligheid en de minister van Binnenlandse Zaken van harte welkom, maar ik mis de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Dit is een serieuze onderwerp. Ik verwacht gewoon dat hij ook aanwezig is. File? Nee, dat kan niet. Wij komen allemaal uit het hele land. Dan wachten wij even, lijkt me.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**:

Aan de orde is de Tijdelijke wet covid-19 (35526).

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De **voorzitter**:

Ik geef als eerste spreker het woord aan de heer Markuszower namens de PVV.

De heer **Markuszower** (PVV):

Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Het debat van vandaag gaat over vrijheden en het beperken daarvan. Onze partij, de Partij voor de Vrijheid, is opgericht om juist op te komen voor onze vrijheden. Dat zal ik vandaag dan ook gaan doen.

De Tijdelijke wet maatregelen covid-19. Het klinkt noodzakelijk, proportioneel en onschuldig, maar deze wet is dat allemaal niet. Deze wet legitimeert vergaande beperkingen van burgerlijke vrijheden. Deze wet machtigt de minister van Justitie en Veiligheid en die van Binnenlandse Zaken om in overeenstemming met de minister van Volksgezondheid regelingen vast te stellen die onze grondwettelijke vrijheden ernstig beperken of die ons onze grondwettelijke vrijheden zelfs geheel ontnemen. Als deze wet wordt aangenomen, dan beslist een minister wat je moet dragen, hoe je moet zitten of lopen op straat, met hoeveel vrienden je mag afspreken, hoe je je mag verplaatsen, wat je mag drinken en waar je überhaupt mag komen. Als deze wet wordt aangenomen, dan beslist een minister of een burgemeester over de toekomst van je onderneming, of je bedrijf open mag of dicht moet. Als deze wet wordt aangenomen, dan beslist een politicus of je je beroep nog mag uitoefenen. Als deze wet wordt aangenomen, dan bepaalt iemand hier in Den Haag of je opgeleid mag worden, naar school mag gaan. De lijst is eindeloos.

Voorzitter. Dat gaat mijn fractie veel te ver. De vraag die gesteld moet worden bij een wetsbehandeling is of de voorgestelde wet proportioneel is. Dat is deze wet niet. Echt niet alleen mijn fractie maakt zich zorgen over de vergaande bevoegdheden die deze wet aan politici geeft. Tienduizenden burgers, misschien wel honderdduizenden burgers hebben de afgelopen weken hun grote zorgen over het democratische gehalte van deze wet aan Kamerleden gemaild en petitie getekend. De gerenommeerde ngo Freedom House schrijft in het vorige week gepubliceerde rapport dat veel regeringen de corona-epidemie misbruiken om critici en de pers het zwijgen op te leggen en om verkiezingen uit te stellen of aan te passen. Freedom House constateert dat regeringen de corona-epidemie als excuus gebruiken om de mensenrechten en de democratie uit te hollen. De beoogde beperkingen, zoals de 1,5 meter, of straks misschien nog meer dan dat, zijn disproportioneel. In de buitenlucht kan je bij normaal gedrag amper met corona besmet raken. Voor binnenruimtes is goede ventilatie veel belangrijker dan de anderhalvemetermaatregel. Of het afstand tot elkaar houden. Of het verbod om met een groepje vrienden op een terras te zitten. Het is allemaal een ernstige inbreuk op onze vrijheden.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Ik heb met de heer Markuszower gemeen dat we erg hechten aan onze vrijheden en grondrechten. Het is waar dat er door het optreden van overheden, gesteund door parlementen, best vergaande beperkingen van bevoegdheden zijn. Je kunt inderdaad niet zomaar overal afspreken in een restaurant. De vraag is of het met deze wet beter wordt of slechter. Neem het punt van de groepsgrootte en afspreken met vrienden in een café. Wordt dat nu beter of slechter door deze wet?

De heer **Markuszower** (PVV):

Bedoelt de heer Van der Staaij juridisch gezien beter of slechter, of qua vrijheidsbeperkingen?

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Ik bedoel: hoe is de burger het beste beschermd, zoals het nu is of zoals het volgens deze wet zou zijn?

De heer **Markuszower** (PVV):

De burger is volgens mij het beste beschermd met een kabinet dat ervoor zorgt dat er voldoende testen zijn, dat het testen werkt en dat het bron- en contactonderzoek op orde is. Nu is er onvoldoende zorgpersoneel, maar de burger is het beste beschermd als het kabinet ervoor zorgt dat er voldoende zorgpersoneel is, dat de reguliere zorg niet wordt afgeschaald en dat er geen tekort is aan virusremmers. Nu zijn er te weinig ic-bedden, dus er moeten meer ic-bedden komen. Daar is de burger het meest bij gebaat. Als dat op orde is, hoeven deze maatregelen helemaal niet via deze wet genomen worden. Dan moet men concluderen dat deze wet disproportioneel is. Ik hoop dat de heer Van der Staaij dat met mij eens is.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Ik snak ook naar de dag dat een wet of regels niet meer nodig zijn, omdat het coronavirus weg is. Daar zijn we het over eens. Dat er verder allerlei maatregelen genomen

moeten worden om daaraan te werken, daar zijn wij het ook van harte over eens. Maar heel concreet gaat het nu om het volgende. Het afspreken in zo'n restaurant en andere maatregelen die nu gelden, zoals de 1,5 meter, zijn nu via noodverordeningen geregeld. De minister van Volksgezondheid stuurt hiervoor een briefje aan de voorzitter van de Veiligheidsregio en het parlement heeft verder geen formele rol. In deze wet zie ik dat uiteindelijk wel terug. Er waren allerlei gebreken in de wet. Daar hebben we aan gewerkt. Ik zie dat er verbeteringen zijn ten opzichte van de huidige situatie. Ik ben heel benieuwd hoe de analyse van de PVV-fractie is.

De heer **Markuszower** (PVV):

De juridische analyse kunnen we niet anders dan delen. Het kabinet is met noodverordeningen gekomen en het is democratisch zeer twijfelachtig of dat op lange termijn houdbaar is. Daar zijn we het over eens als juristen. Wat er nu ligt, is volgens mij versie 3 van de wet. Versie 1 werd afgeschoten door alle rechtsgeleerden van Nederland en door de Raad van State. Toen kwam er een soort versie 2 en nu, met hulp van de heer Van der Staaij van de SGP en allerlei andere oppositiepartijen, ligt er dit document. Daarvan zeggen de rechtsgeleerden inderdaad dat het juridisch veel meer in orde is dan de eerdere versie of de noodverordeningen op basis waarvan beperkingen werden opgelegd. De vraag blijft voor ons als parlementariërs of het proportioneel is. Wat er nu ligt, is dat proportioneel? Zijn de maatregelen die de overheid of de politici in Den Haag ons nu willen opleggen proportioneel? Onze fractie zegt nee. Waarom nee? Waarom zeggen wij nee op basis van deze wet? Omdat de testen niet op orde zijn, omdat het bron- en contactonderzoek niet op orde is, omdat er onvoldoende zorgpersoneel is en er ook geen zicht op is dat het aantal omhoog gaat, omdat de reguliere zorg wordt afgeschaald, omdat er een tekort aan virusremmers is en omdat er te weinig ic-bedden zijn. Omdat dat allemaal niet op orde is, zitten we hier vrijheden van burgers in te perken via deze wet. Ik vind dat, en onze fractie vindt dat disproportioneel.

Of het juridisch goed is ingekaderd, daar kunnen we het als juristen over eens zijn. Wij staan hier echter niet als juristen, maar als parlementariërs. Willen wij, wetende dat het allemaal niet op orde is en dat we daarom deze maatregelen moeten nemen, het kabinet de kans geven om die vrijheden in te perken? Of willen wij gewoon tegen het kabinet zeggen dat het ervoor moet zorgen dat al die zaken die ik net opnoemde op orde zijn? Want dan hoeven wij niet de vrijheden van burgers via een disproportionele wet in te perken.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Tot slot. Ik ben echt dankbaar dat de heer Markuszower zo stellig zegt dat als je het juridisch bekijkt — we zijn hier ook als medewetgever — hij wel ziet dat als er maatregelen nodig zijn, deze wet het beter regelt dan nu op basis van de noodverordening. Daar zijn ook de burgers mee gediend. De vraag is dan: zijn er maatregelen nodig? Over de vraag of het proportioneel is op grond van deze wet, kun je als parlement gaan oordelen, meer dan nu het geval is. Ik zou dus zeggen: kijk toch nog eens even heel goed. Ik snap de verhalen dat het allemaal niet deugt en dat het allemaal verkeerd was, maar er is hard gewerkt aan verbeteringen,

door de regering zelf en door het parlement dat nog allerlei amendementen heeft aangenomen. Ik zou de PVV-fractie willen vragen om te overwegen of het toch niet zo kan zijn dat je, met de wet zoals die er nu ligt, voor iedereen echt een stap vooruitzet.

De heer **Markuszower** (PVV):

Nogmaals, wij staan hier niet als juristen. Wij staan hier als volksvertegenwoordigers die moeten beoordelen of wij de grondwettelijke vrijheden van Nederlanders willen inperken. Daar zeggen wij nee tegen. De wet is nu disproportioneel en de aanleiding daartoe is onnodig als het kabinet zijn zaakjes op orde had gehad. Is het beter juridisch gezien? Eerst werden we als Nederlanders door de hond gebeten en nu worden we als Nederlanders door de kat gebeten. Het is misschien een iets minder hardere beet, maar het is nog steeds disproportioneel om Nederlanders te "bijten".

De heer **Groothuizen** (D66):

Ik probeer het standpunt van de PVV te volgen. Volgens mij is de PVV in haar standpuntbepaling over de coronamaatregelen grilliger dan het virus. In maart en april begon het met een totale lockdown; alles moest van de PVV op slot. Nu hoor ik totale vrijheid; we mogen mensen niet beperken. Als de heer Van der Staaij dan heel terecht vraagt of de heer Markuszower niet ziet dat dit een veel betere wet is, dan zegt hij dat het dat ook ziet, maar dat hij het niet proportioneel vindt. Ik kan het standpunt van de PVV niet meer volgen. Wat wilt u nou? Een totale lockdown om het virus te bestrijden? Of wilt u maximale vrijheid en zegt u: laat het dan maar zitten met het virus? Wat is nou precies uw positie?

De heer **Markuszower** (PVV):

Wat de PVV in deze coronacrisis gedurende deze coronapandemie constant wil, is maximale bescherming voor alle Nederlanders. Dat doe je — u kunt dat als coalitiepartij nog meer doen dan ik — door ervoor te zorgen dat er voldoende testmogelijkheden zijn en voldoende bron- en contactonderzoek. Dat doe je door te zorgen voor voldoende zorgpersoneel. Dat doe je door te garanderen dat de reguliere zorg niet wordt afgeschaald. Dat doe je door te zorgen dat er voldoende virusremmers zijn. En dat doe je door genoeg ic-bedden en andere ziekenhuisbedden te hebben, zodat je mensen kan behandelen als ze ziek worden. Dat gebeurt nu allemaal niet. In de tientallen coronadebatten die we de afgelopen periode hebben gevoerd, hebben we precies op deze punten de regering opgeroepen om te handelen. Dat doen we continu. Van grilligheid is wat mij betreft daardoor geen sprake. Wat we niet willen, is via een disproportionele wet de grondwettelijke vrijheden van burgers inperken. Een partij als D66 zou het daarover toch eigenlijk met ons eens moeten zijn?

De heer **Groothuizen** (D66):

Al die dingen die de heer Markuszower opnoemt, moet je natuurlijk ook doen. Maar de kern van de virusmaatregelen is ook dat mensen afstand tot elkaar houden, niet in groepen bij elkaar komen en geen onverstandige dingen doen, want we weten dat je op die manier het virus overdraagt. Voor dat soort maatregelen geeft deze wet een juridische basis. Het is precies zoals de heer Van der Staaij net tegen de heer

Markuszower zei: als een bepaalde maatregel wordt neergelegd in een ministeriële regeling, is het aan de Kamer om, als we het amendement van mevrouw Buitenweg aannemen, een oordeel te vormen over de vraag of die proportioneel is of niet. Het is dus heel gek dat de heer Markuszower bij voorbaat al zegt dat hij dat niet wil. Daarmee ontnemt hij zichzelf het oordeel over die proportionaliteit die hij nu juist zo belangrijk vindt.

De heer **Markuszower** (PVV):

Ik ontnem me helemaal niks. Dat oordeel kan natuurlijk altijd worden gegeven. Je kan je als jurist ook afvragen waarom voor een tijdelijke wet geen aansluiting wordt gezocht bij een bestaande wet. Ook als jurist kan je dus nog heel wat vragen stellen. Maar ik zie het punt niet dat ik mezelf iets ontnem. Als er een debat komt over de proportionaliteit van een maatregel, dan zullen we het debat ook gewoon voeren. In deze fase is de wet die er nu ligt, nog steeds disproportioneel. Dat wil niet zeggen dat als die wet eenmaal is aangenomen, we niet gewoon aan de beraadslagingen zullen meedoen. Dat punt zie ik niet helemaal.

De heer **Groothuizen** (D66):

Dat laatste is natuurlijk winst, maar het argument van de heer Markuszower snijdt natuurlijk geen hout. Als je deze wet niet steunt, ben je voor het huidige systeem. Het huidige systeem is dat de minister van VWS een aanwijzing geeft die vervolgens wordt neergelegd in 25 noodverordeningen. Daarvan hebben we in ieder geval met z'n allen vastgesteld dat zowel de lokale als de nationale democratie buitenspel staat. De heer Markuszower moet dus wel kiezen. Als hij vindt dat het parlement een grotere rol zou moeten krijgen bij het beoordelen van de proportionaliteit van de maatregelen, ligt het voor de hand dat hij deze wet steunt.

De heer **Markuszower** (PVV):

Nee, wat voor de hand ligt, is dat ik als parlementariër niet eerst ga kijken hoe ik de vrijheden van burgers kan inperken. Dat is niet waarom ik gekozen ben. Ik dacht dat dat ook niet de reden moet zijn waarom de heer Groothuizen gekozen is. Mijn primaire taak als parlementariër is de regering oproepen en natuurlijk voor een deel ook controleren. Dat oproepen doen we bij dezen weer. Dat doen we in al die coronadebatten: kabinet, zorg nou dat u uw zaakjes op orde heeft; zorg nou voor genoeg testcapaciteit; zorg nou voor voldoende bron- en contactonderzoek en zorg dat dat werkt. Het werkt niet. Zorg nou voor voldoende zorgpersoneel; dat is er nu niet. Zorg er nou voor dat de reguliere zorg niet wordt afgeschaald; de heer Rutte wil niet eens garanderen dat de reguliere zorg niet wordt afgeschaald. Dat is toch een veel grotere ramp? Zorg er nou voor dat er geen tekort aan virusremmers is. Zorg nou dat er niet te weinig bedden en ic-bedden zijn. Dat is toch onze primaire taak? We zijn hier toch niet gekozen om de grondrechten van Nederlanders in te perken via deze disproportionele wet?

De **voorzitter**:

Tot slot de heer Groothuizen.

De heer **Groothuizen** (D66):

Tot slot, voorzitter. De heer Markuszower kiest steeds één kant van het spectrum. Dat deed de PVV in het begin door te pleiten voor die totale lockdown en dat doet ze nu weer. Maar het gaat natuurlijk om een afweging van de belangen. Het gaat om de vraag hoe je de volksgezondheid beschermt en hoe je dat aan de andere kant dusdanig doet dat het zo min mogelijk vrijheden beperkt en zo min mogelijk schade aanricht. Het zit 'm in die belangenafweging. Ik denk dat dat de taak van ons als volksvertegenwoordigers is. Ik denk niet dat die taak is om te zeggen dat je je vastlegt op één kant van het spectrum en dat je niet meer kijkt naar de andere kant.

De **voorzitter**:

Dat was geen vraag.

De heer **Markuszower** (PVV):

Als opmerking: het gaat natuurlijk om de volgorde. Het begint ermee dat het kabinet de zaakjes op orde moet hebben. Als dat helemaal geregeld is, dan kunnen we altijd nog praten. Een andere wet is dan misschien mogelijk, maar nu is het niet op orde en de Nederlanders hoeven daar niet de prijs voor te betalen.

De heer **Veldman** (VVD):

Ik begrijp heel goed dat de heer Markuszower maatregelen die getroffen zijn, ter discussie wil stellen. Dat is ook goed. Het hoort ook in een democratie dat er ook kritisch gekeken wordt en dat met elkaar het gesprek gevoerd wordt: is wat er gebeurt, proportioneel of niet? Ik ben het ook met hem eens dat we hier niet staan als jurist, maar als volksvertegenwoordiger. Vervolgens is de vraag hoe je die rol als volksvertegenwoordiger het liefst wil invullen. Wil je die invullen zoals het nu gaat, waarbij de heer Markuszower of de heer Wilders, zijn fractievoorzitter, hier in de coronadebatten eigenlijk met twee handen op de rug gebonden staat, wel iets kan zeggen en kan vinden, maar er formeel niks aan kan doen? Of wil hij die rol als volksvertegenwoordiger invullen door ook formeel een rol te hebben, zodat je als Kamer, als er een maatregel getroffen wordt, kunt zeggen: deze maatregel vinden we niet proportioneel en we gaan die dus ook niet bekrachtigen? Op welke wijze zou de heer Markuszower dit het liefst willen?

De heer **Markuszower** (PVV):

Dit voelt als een soort quizvraag waarop eigenlijk maar één normaal antwoord mogelijk is. Als parlementariër wil je natuurlijk op elke maatregel, elke regel en elk idee van zo'n regering commentaar en invloed hebben. Ik begrijp dus niet zo goed waarom ik er voor één zou moeten willen kiezen. Het is natuurlijk optie twee, als het een quizvraag zou zijn. Waarschijnlijk is er een vervolgvraag. Daar wacht ik dan maar even op.

De heer **Veldman** (VVD):

Ik ben blij dat de heer Markuszower "optie twee" zegt, want het is geen tegenstelling, tenzij je kiest voor de huidige situatie. Commentaar leveren is één, maar het gaat om invloed. Het gaat erom of je als parlement een rol hebt. Die hebben we nu niet. Met deze wet, zelfs in een verbeterde

vorm met een aantal amendementen — als we die met elkaar aannemen — heb je die invloed wél. Ik ben dus heel blij dat de heer Markuszower zegt dat hij die invloed eigenlijk wel wil hebben. Dan is er maar één conclusie mogelijk, namelijk dat ook de PVV voor deze wet stemt. Dan kunnen we nog steeds van mening verschillen over de maatregelen. Dan kunnen we nog steeds het debat met elkaar hebben over de proportionaliteit van maatregelen. Maar het zou dan kies zijn als u gewoon zegt: ja, dan stem ik ook voor deze wet. Want dan heeft u invloed.

De heer **Markuszower** (PVV):

Als parlementariër heb je natuurlijk altijd invloed. Daarvoor hoef je niet voor een tijdelijke wet te kiezen. De echte invloed die we hier moeten aanwenden — het is jammer dat ik daarbij de VVD niet aan mijn zijde heb — is het kabinet dwingend oproepen om te zorgen dat die testcapaciteit op orde is, dat het bron- en contactonderzoek op orde is, dat er genoeg bedden zijn, dat de virusremmers er zijn, dat de reguliere zorg niet wordt afgeschaald en dat er voldoende zorgpersoneel is. Dat zijn natuurlijk de eerste dingen die we hier moeten doen als parlementariërs. Nogmaals, het gaat om de volgorde die we aanhouden. We rennen met z'n allen — omdat dat natuurlijk de makkelijkste uitweg is voor het kabinet en coalitiepartijen — richting die beperkingen van grondwettelijke vrijheden voor Nederlanders, terwijl deze inperkingen niet nodig zouden zijn als we onze invloed zouden gebruiken of, zoals je wilt, onze formele macht als parlement om het kabinet te dwingen de zaken die ik nu echt al een paar keer heb genoemd op orde te brengen.

De **voorzitter**:

Tot slot, de heer Veldman.

De heer **Veldman** (VVD):

De heer Markuszower eindigt weer met: als we onze formele invloed zouden inzetten. Dat is wat deze wet regelt, de formele invloed. Die wilt u dus niet? Dus dan blijft u hangen in: als je iets zegt, dan heb je ook invloed. Dat is nu precies het verschil tussen de PVV en de VVD: aan de zijlijn iets roepen en dan denken dat je invloed hebt. Dat is een leuke gedachte, maar volgens mij gaat het om het nemen van verantwoordelijkheid en dat kun je met deze wet. Dan heb je namelijk als parlement daadwerkelijk invloed en kun je tegen het kabinet zeggen: deze maatregel gaat te ver; die gaan we niet bekrachtigen.

De **voorzitter**:

Het was ook geen vraag.

De heer **Markuszower** (PVV):

De heer Veldman van de VVD kijkt alleen maar — dat is de makkelijkste uitweg — hoe we die vrijheden van Nederlanders kunnen inperken. Dat is blijkbaar de eerste route waar de VVD — waar "vrijheid" in de naam staat, maar dat zijn ze blijkbaar vergeten — als parlementariërs naar kijkt door te zeggen: we laten het kabinet wel met rust; we dwingen ze niet om de testcapaciteit op orde te hebben, om het bron- en contactonderzoek op orde te hebben, om te zorgen voor voldoende bedden en om te garanderen dat de reguliere

zorg niet afschaalt. We laten het kabinet, en weet je wat we doen? We beperken gewoon de grondrechten van Nederlanders. Dat is het allermakkelijkste. We maken een wetje, we zorgen dat het juridisch goed in elkaar zit, zodat we met z'n allen elkaar kunnen complimenteren over wat voor fantastische juristen we hier allemaal zijn. We zorgen dat professor Voermans ook tevreden is. Dan zijn we allemaal hartstikke goed bezig. Geweldig, we hebben dat allemaal geregeld en dan kan het kabinet door blijven slapen en door blijven falen.

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Ik vind het toch wel interessant, want het wordt een heel juridisch debat. Ik ben zelf geen jurist, maar natuurlijk, een noodverordening moet op een gegeven moment stoppen en dat zou dan een juridische verbetering moeten zijn. Maar dan moet je er wel eerst van uitgaan dat er een noodsituatie is. Het aardige van zo'n noodverordening is dus dat die op een gegeven moment stopt, dat die moet stoppen. Het bijzondere van deze wet is dat die niet stopt en dat het parlement daar niet in wordt geconsulteerd.

De **voorzitter**:

En de vraag, meneer Van Haga?

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Is de heer Markuszower het met mij eens dat het essentiële verschil tussen een noodverordening en deze wet is dat we feitelijk uiteindelijk buitenspel worden gezet?

De heer **Markuszower** (PVV):

Dan wordt het toch een juridisch debat, waar ik een juridisch antwoord op zou moeten geven. Strikt genomen lijkt wat u zegt niet helemaal waar te zijn, omdat er elke drie maanden, als het amendement-Groothuizen wordt aangenomen, een verlengingsmoment en een stopmogelijkheid in zit, als ik het goed zeg uit mijn hoofd. Die noodverordeningen waren niet goed. Deze wet is ook niet goed. Ik noem de wet ook disproportioneel, want er is toch het gevaar van een langere periode van zogezegde noodmaatregelen. Maar het is niet zo dat je voor lange tijd als parlement buitenspel staat. Ikzelf vind het niet zo belangrijk — en dan zeg ik het weer — of je nou door de hond of de kat wordt gebeten. In versie één van deze wet mocht de minister alles bepalen en nu zijn het een aantal coalitiepartijen plus een aantal oppositiepartijen die de Grondwet kunnen beperken. Ikzelf vind het als politicus niet zo'n interessant verschil met wat er nu ligt, maar als jurist kun je zeggen dat het nu beter is ingekaderd. Dat herhaal ik.

De **voorzitter**:

Ik geef u zo het woord, meneer Van Haga. Het is een belangrijk debat, dus ik heb ook geen maximaal aantal interrupties met jullie afgesproken, maar dat is geen vrijbrief om eindeloos inleidingen te houden voordat een vraag wordt gesteld en dat geldt voor iedereen. Een interruptie bestaat uit een korte opmerking en een korte vraag. Dat staat ook in het Reglement van Orde. Ik wil dat iedereen zich daaraan houdt. We zijn net begonnen. De heer Markuszower heeft twee minuten gesproken, maar is intussen bijna een halfuur geïnterrupteerd. En als ik het zo zie, hebben

we vijftien of zestien sprekers. Dus ik doe een beroep op iedereen om kort te zijn.

De heer Van Haga.

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Voorlopig is het amendement-Buitenweg nog niet aangenomen. De wet die voorligt, biedt dus helemaal niet de mogelijkheid tot telkens een verlenging van drie maanden. Daarin hebben we geen inspraak. Mijn belangrijkste vraag: er moet sprake zijn van een noodtoestand, maar hoe wordt die objectief vastgesteld? Bent u het met mij eens dat dit een probleem is in dit hele verhaal, omdat we daar helemaal geen controle meer over hebben als de wet van kracht wordt?

De **voorzitter**:

Het antwoord hoort wel kort te zijn, meneer Markuszower.

De heer **Markuszower** (PVV):

Ja. Ik ben het met de heer Van Haga eens dat, als die maatregelen voorliggen, het parlement maximaal de tijd moet krijgen om de proportionaliteit van elke maatregel en de noodzaak van elke maatregel goed te beoordelen. Ikzelf denk dat dit niet via deze wet op de beste manier kan. Ik vind deze wet disproportioneel. Ik denk dat er andere routes zijn waarlangs je dat beter in kunt kaderen. Waar we primair op moeten inzetten is dat het kabinet zijn zaakjes op orde heeft voordat wij als Kamer gaan kijken hoe, hoe snel en hoever wij de grondwettelijke vrijheden van burgers gaan inperken.

De **voorzitter**:

De heer Van Dam. Een hele nieuwe vraag? Want dit is voldoende gewisseld. Anders vervallen we in herhaling.

De heer **Van Dam** (CDA):

Ja, voorzitter. Ik begrijp uw zorg volkomen, maar tegelijkertijd denk ik dat aan het begin van dit debat een aantal essenties naar voren komen. Wat mij betreft hoeven die verderop iets minder aan de orde te komen. Wat mij betreft hoeft niemand mij te interrumperen. Dat wil ik u toezeggen. Dan winnen we daarmee misschien wat tijd.

De **voorzitter**:

Nou, dan is dat ook afgesproken.

De heer **Van Dam** (CDA):

Ik denk wel dat ik één essentie naar voren wil brengen, en dat wil ik graag bij de heer Markuszower doen. Hij presenteert zich hier als de vertegenwoordiger van de Partij voor de Vrijheid.

De heer **Markuszower** (PVV):

Dat ben ik ook.

De heer **Van Dam** (CDA):

Ik merk dat het in het debat heel veel gaat om vrijheden van mensen. Ik wil hem een casus voorleggen. Mijn schoonmoeder heeft alvleesklierkanker. Nou heb ik toevallig een schoonmoeder die heel aardig is. De hele familie loopt op haar tenen om ervoor te zorgen dat wij haar zo lang mogelijk bij ons houden. Wat schiet ik nou op met al die vrijheden van mensen? Het gaat om zorg voor mensen. Deze wet gaat om zorg. Althans, voor mij gaat hij daarover. Natuurlijk is vrijheid hartstikke belangrijk en natuurlijk is vrijheid ook van belang als wij hier met elkaar regels afstemmen. Maar ik kijk vanuit een totaal ander gezichtspunt naar deze wet dan vanuit het gezichtspunt dat iedereen maar zijn eigen vrijheid kan beleven. Kunt u dat begrijpen?

De heer **Markuszower** (PVV):

Ja, ik kan alles begrijpen. Allereerst, via de voorzitter, wens ik uw schoonmoeder veel sterkte. Individuele cases zijn natuurlijk altijd ... Nogmaals, veel sterkte daarmee. Wat ik zou willen zeggen — niet over uw schoonmoeder — is dat er in Nederland nu ook mensen zijn die door corona nog niet gediagnosticeerd zijn met kanker en die misschien te laat worden gediagnosticeerd. Dat speelt nu al. Heel veel artsen hebben al geroepen of gemeld — in de media konden we dat lezen — dat hun zorg is dat mensen met hartkwalen of mensen met kanker later geholpen worden of misschien niet geholpen zullen worden, dat hun klachten daardoor erger worden en dat hun mortaliteitskansen daardoor hoger worden. Daardoor sterven zij dus eerder, daardoor is de behandelmethode minder succesvol of daardoor zullen zij misschien meer lijden. Dat heeft ook allemaal met corona te maken. En daar zit mijn grote zorg vandaag. Als wij deze wet aannemen, dan dwingen wij het kabinet niet om die wantoestanden, die problematiek, aan te pakken. Als wij in het parlement met z'n allen zeggen "kabinet, zorg ervoor dat u uw zaakjes op orde heeft, zorg voor voldoende testen, zorg ervoor dat de reguliere zorg niet wordt afgeschaald en zorg voor goed bron- en contactonderzoek", dan hebben we dat virus op een andere manier onder controle. Als er genoeg virusremmers zijn, dan hebben we dat virus op een andere manier misschien, misschien — ik ben ook geen voorspeller — onder controle en dan hoeven we de vrijheden van Nederlanders niet in te perken. Maar vooral zorgen we er dan voor dat het kabinet orde op zaken stelt, want daar dwingen we het dan toe. En dan kunnen al die mensen die nu kanker hebben, die daarmee nog niet zijn gediagnosticeerd of die hartkwalen hebben, gewoon naar de arts toe. Zij kunnen dan naar het ziekenhuis. Zij kunnen dan geholpen worden. Want dan hebben wij er als parlement voor gezorgd dat de minister eindelijk genoeg bedden en genoeg zorgpersoneel heeft. Dat moeten we eerst doen. Dit is de allermakkelijkste route die we bewandelen. We maken het het kabinet makkelijk, want ze hoeven niet te bewegen op al die punten die ik steeds noem. En de Nederlanders betalen de prijs voor het wanbeleid.

De **voorzitter**:

De heer Van Dam.

De heer **Markuszower** (PVV):

En dan blijf ik even los van de individuele casussen, want dat is altijd lastig.

De **voorzitter**:
De heer Van Dam.

De heer **Van Dam** (CDA):

Het gaat ook helemaal niet om die individuele casussen. Er zijn heel veel mensen in Nederland die een kwetsbare gezondheid hebben, die in een kwetsbare situatie zitten. Ik wil ook vragen voor die situatie. Voor die mensen heeft deze wet betekenis: hij levert bescherming. En dat willen we natuurlijk doen op een manier die fatsoenlijk is, die democratisch is. Maar als wij alleen maar focussen op de vrijheid en de blijheid en de "hieperdepiep hoera!" van de mensen die het toch wel redden, dan komen we uiteindelijk aan de verkeerde kant van de streep uit.

De **voorzitter**:
Een korte reactie van de heer Markuszower.

De heer **Markuszower** (PVV):

Ik kan alleen maar zeggen dat noch ik noch de heer Van Dam een glazen bol heeft en weet hoe het allemaal zal lopen. Onze fractie vindt op dit moment deze wet disproportioneel, en is van mening dat het kabinet eerst maar zijn eigen zaakjes op orde moet hebben, zodat de Nederlanders niet de prijs betalen voor het wanbeleid van het kabinet op die hele zorgwereld in het algemeen, en coronaspecifiek.

De **voorzitter**:
Gaat u verder.

De heer **Markuszower** (PVV):

Nog even verder naar de inhoud dan, mevrouw de voorzitter. In Nederland, zie artikel 113 van de Grondwet, hebben wij in principe met elkaar afgesproken dat vrijheidsontnemingen alleen door de rechterlijke macht kan worden opgelegd. Alleen in zeer speciale omstandigheden, een noodtoestand zoals oorlog, kan van enkele grondwetsbepalingen die toezien op de vrijheden van burgers worden afgeweken. Als een burger een misdrijf pleegt, dan kan de rechter zijn vrijheid beperken door hem bijvoorbeeld een gevangenisstraf te geven. Maar er is nu helemaal geen sprake van een misdrijf gepleegd door burgers. Nederlanders zijn juist slachtoffer. Slachtoffer van een virus, maar ook — en dat noemde ik net ook al in de interrupties — slachtoffer van een laakbare en wanpresterende overheid. Er is nu ook geen sprake van een noodtoestand. En daarnaast maakt de huidige Wet publieke gezondheid het mogelijk voor de in isolatie of in quarantaine geplaatste persoon om naar de rechter te gaan. Als deze wet wordt aangenomen, hoeven de beleidsmakers hun zaakjes niet op orde te krijgen, dan is de druk van de ketel, en blijven ze doen wat ze tot nu toe hebben gedaan, met alle gevolgen van dien. Dan blijft de regering bovendien — en dat is ook belangrijk, zeg ik aan de heer Van Dam — de belangrijke rol van aerogene transmissie, besmetting van corona via microdruppels, onderschatten. Want als corona zich via microdruppels verspreidt en dus veel besmettelijker is dan onze regering nu erkent, dan moet je ook erkennen dat de verspreiding niet met menselijk gedrag te sturen is.

Er zijn zeker dingen die je wel kunt en moet doen; andere dingen dan onze regering nu doet. Zet in, zo zeg ik aan de regering, op betere ventilatie voor de binnenruimtes. Zet in op het verhogen van de ic-capaciteit. Zet in op het verkrijgen van meer zorgpersoneel. Laat de minister van Volksgezondheid zijn zaakjes als veel en snel testen en een goed functionerend bron- en contactonderzoek op orde krijgen. Zet in op goede behandelmethodes. Kies er niet voor de Nederlanders de prijs te laten betalen voor het falende kabinetsbeleid. Omdat het kabinet weigert toe te geven dat we niet meer met 50% van de kennis in de mist varen maar inmiddels veel meer over het virus weten, blijft het hameren op de verkeerde maatregelen en blijft het volhouden dat de voorliggende wet nodig is. Ons kabinet houdt vast aan de voorliggende wet met vrijheidsbeperkende maatregelen, waarin de overheid bepaalt of we elkaar even een hand of een knuffel mogen geven, en hoeveel boete erop komt te staan als we dat toch doen: €99, zo hebben ze, samen met een paar oppositiepartijen, bedacht. Deze wet past niet in een democratische rechtsstaat, waarin de vrijheden van burgers door de Grondwet worden beschermd. Die Grondwet was juist bedoeld om ons te beschermen tegen de grillen van politici. Het kabinet heeft een wanprestatie geleverd. Die wanprestatie mag niet leiden tot de situatie waarin een aantal ministers, zelfs niet het parlement, de vrijheid van burgers mogen gaan inperken. En juist door die wanprestaties heeft het kabinet aan gezag ingeboet. En dat gebrek aan gezag probeert het kabinet met vergaande machtsmiddelen te repareren. Maar dit is Nederland, en niet Noord-Korea. Voor de puinhopen van Rutte moet het kabinet Rutte betalen, en niet de burgers van Nederland. De democratie mag niet het slachtoffer worden van de corona-epidemie. Er is geen scenario denkbaar waarin de PVV akkoord kan gaan met dit disproportionele wetsvoorstel.

Dank u wel, mevrouw de voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. We gaan nu eerst even het spreekgestoelte reinigen en dan geef ik daarna het woord aan mevrouw Van Kooten-Arissen. Het woord is aan mevrouw Van Kooten-Arissen en zij heeft 45 minuten spreektijd opgegeven.

□

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):

Ja, voorzitter, ik dacht: ik haal mijn spreektijd van vorige week maar even in.

Voorzitter. Vandaag en morgen debatteren we over een wet die in de volksmond de spoedwet heet. Ikzelf zie deze wet als een ontluisterend slechte wet die slechts door het plakken van de pleisters door de oppositie enigszins het predicaat kan krijgen van een serieuze wet. Dit kabinet en deze minister in het bijzonder zouden zich moeten schamen voor dit wetsvoorstel. Dit voorstel is mede de oorzaak van de verschrikkelijke polarisatie die op dit moment gaande is in de samenleving. Door dit voorstel hebben de zogenaamde coronawaanzinnigen voet aan de grond gekregen onder leiding of inspiratie van hun zelfbenoemde voorman en worden nu zorgverleners en ook politici bedreigd. Een wet die ervoor zorgt dat het vertrouwen in de politiek, in de maatregelen en in het geloof dat we het allemaal samen moeten doen, bij een deel van de samenleving volledig

verloren is. Zo'n wet had nooit naar de Kamer gestuurd mogen worden. Eigenlijk doet het kabinet er goed aan om hierop terug te komen, wat dan ook mijn oproep is, juist om de saamhorigheid en het draagvlak binnen de samenleving te herstellen. Aangezien deze minister nog weinig fouten heeft toegegeven, zal hij dat ook nu niet doen. Een aantal oppositie- en coalitiepartijen hebben al overeenstemming over deze wet, dus die zal in stemming gebracht gaan worden.

Dus een aantal oppositiepartijen is in onderhandelingen met de coalitie tot overeenstemming gekomen over amendementen, waardoor voor het grootste deel, zo stellen ook de kritische rechtsgeleerden, de angel er wel uit is gehaald. Maar, zo benadruk ik hier nog maar even, die overeenstemming kan ook net zo makkelijk weer ingetrokken worden. Dat heeft eigenlijk ook een oppositiepartij al aangegeven. Als er tijdens dit debat discussie ontstaat over kerkdiensten, zal de SGP haar steun heroverwegen en wellicht intrekken voor het hele pakket. Misschien dat andere partijen uiteindelijk iets anders onbespreekbaar vinden en dan staat blijkbaar het hele pakket weer op losse schroeven, en dat baart mij zorgen. Dus we moeten echt de wet bespreken zoals die er vandaag ligt, ook zonder de amendementen waarover overeenstemming is bereikt. Totdat over de afzonderlijke amendementen is gestemd en ze zijn aangenomen, waarvoor partijen tot op het moment van stemming hun steun dus in kunnen trekken, ligt de wet er zoals die op 13 juli aan de Kamer werd gezonden. Een wetsvoorstel dat zelfs na de aanpassing door het vernietigende oordeel van de Raad van State dat minister Hugo de Jonge terug naar de tekentafel stuurde, allerminst aan de rechtsstatelijke maat is.

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

Het is natuurlijk helemaal waar dat we op dit moment de wet bespreken en dat we bij de stemmingen zullen zien of de amendementen aangenomen worden. Stel dat die amendementen aangenomen worden, waarop echt wel een gerede kans is gelet op de vrij brede ondertekening, zou de wet dan inclusief die amendementen voldoende zijn voor mevrouw Van Kooten-Arissen om ermee in te stemmen?

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Ik heb niet voor niets met zo veel spreektijd ingeschreven. Ik ga inderdaad ook nog in op alle amendementen, die ik van harte ondersteun. Ik zal alles ondersteunen wat deze wet beter maakt. Het probleem voor mij is dat de allereerste versie van de wet zo veel spanning in de samenleving heeft opgeleverd, waardoor groepen tegen elkaar zijn komen te staan, zorgverleners worden uitgescholden en zelfs politici op straat worden belaagd. Er zijn heel veel spanningen in de samenleving. Ik neem het de minister dan ook kwalijk dat hij een eerste versie van de wet heel prematuur naar de Kamer heeft gestuurd. Natuurlijk moeten we ervoor zorgen dat er een veel betere democratische inbedding is van de maatregelen die we nemen. Wij moeten daar als Kamer het laatste woord over hebben. Maar er staan ook nog een aantal dingen in de wet die ik wil verbeteren. Ik heb daartoe een paar amendementen in voorbereiding. Die heb ik helaas nog niet naar de woordvoerders kunnen sturen. In mijn betoog wil ik duidelijk maken waar mijn boosheid zit over deze wet. De minister heeft niet de tijd genomen om voor zo'n belangrijke wet heel goed te kijken en te voelen hoe dat in de samenleving valt.

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

Ik zal zo meteen uitgebreid uw betoog horen. De boosheid snap ik heel goed. Die heb ik ook en dat zal ik zo meteen in mijn inbreng ook zeggen. Tegelijkertijd hebben wij hier met elkaar mede de verantwoordelijkheid om te kijken hoe we het draagvlak kunnen vergroten, als we echt oprecht willen dat dit een stap vooruit is. We moeten dan niet alleen zeggen "hé, er is een polarisatie gaande", maar ook kijken wat dat betekent voor hoe wij ons hier in de Kamer kunnen opstellen. Want als het een stap vooruit is, zou uw stem ook zeker bijdragen aan het verminderen van de polarisatie.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Absoluut. Die visie deel ik. Alleen, het is zeer de vraag of dit voldoende is. Ik zal in het vervolg van mijn betoog uitleggen hoe ik dat zie.

De voorzitter:

Gaat u verder.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Het wetsvoorstel zoals het er ligt, zonder de amendementen, geeft de minister van VWS vergaande bevoegdheden om in zijn eentje ingrijpende maatregelen te nemen. Enkele bevoegdheden zijn zo ruim geformuleerd dat deze indruisen tegen democratische en rechtsstatelijke beginselen die in onze Grondwet verankerd zijn en in de afgelopen anderhalve eeuw in de jurisprudentie zijn ontwikkeld. Ik noem het legaliteitsbeginsel, het rechtszekerheidsbeginsel en het primaat van de wetgever.

Democratische controle is van levensbelang, zeker nu de regering in deze tijden van crisis onder hoge druk ingrijpende maatregelen moet nemen. Maar ook als alle amendementen worden aangenomen, raakt deze wet aan de grondrechten. Ik noem het wettelijk vastleggen van de veilige afstand, de zogenaamde open norm, zonder de afstand van 1,5 meter te benoemen en te definiëren, of überhaupt een afstand die mensen op straat van elkaar moeten houden. We weten het op dit moment nog niet. Alles is afhankelijk van de nadere invulling van het begrip "veilige afstand" in de algemene maatregel van bestuur. Het is dus een nadere uitwerking van deze wet, wanneer die al is aangenomen. Daarover heeft het parlement weinig te zeggen. Maakt dit nou echt minder inbreuk, of maakt dit de wet vooral onduidelijk? Brengt een open norm, gekoppeld aan de inperking van fundamentele rechten, niet juist veel onzekerheid met zich mee?

Zoals de RIVM-baas Van Dissel al enkele keren tijdens de technische briefings benadrukte: "Ja, die 1,5 meter ... De WHO zegt 2 meter en in sommige landen hanteren ze andere afstanden. Het is een beetje arbitrair." Maar nu mag de minister van VWS in al zijn wijsheid, gehoord het RIVM, zo stelt artikel 58f, lid 2, voor Nederlanders gaan bepalen welke afstand tot elkaar een veilige afstand is en in welke situaties dat wel en niet geldt.

Ik zie een interruptie aankomen, maar oké. Als dit zo 45 minuten doorgaat, dan weet ik niet of ...

De voorzitter:

Nee, u krijgt zo het woord, mevrouw Buitenweg.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

De open norm voor een veilige afstand in deze spoedwetten geeft daarvoor ruimte en een wettelijke basis. Het zelfde geldt voor maatregelen die bepalen hoeveel bezoekje thuis mag ontvangen. Die krijgen nu ook wel degelijk een wettelijke basis. Dat beperkt danig het huisrecht dat in de Grondwet staat en schuurt daarmee.

Dat brengt mij op de democratische controle. De kern van ons constitutionele bestel is dat het parlement inhoudelijk meepraat, meedenkt en meebeslist over wezenlijke vrijheidsingrepen via wettelijke regels; over beperkingen van onze fundamentele grondrechten. Dus vrijheidsbeperking kan niet zonder toestemming van het parlement. Dat kun je niet alleen overlaten aan de minister. Het gaat om vergaande bevoegdheden, die ons allemaal raken, in de handen van niet-gekozen ministers en niet-gekozen burgemeesters. Ik zie daar op dit moment geen afdoende legitimatie voor. Want met de versie van de spoedwet zoals die zonder amendementen — dat benadruk ik nog maar een keer — voor ons ligt, krijgt de minister van Volksgezondheid de bevoegdheid om met zogenoemde ministeriële regelingen maatregelen aan de bevolking op te leggen, bijvoorbeeld over groepsvorming en afstand houden. De Tweede Kamer kan die maatregel daarna bespreken en moties indienen, waarna de minister gevraagd wordt om de maatregel aan te passen of er in het geheel van af te zien. Maar dat kan de minister, het kabinet, naast zich neerleggen. Dus ook als de Tweede Kamer het niet met de maatregelen van de minister eens is, kunnen die maatregelen gewoon doorgaan. Daarnaast hebben we natuurlijk ook nog een coalitiedwang, waardoor discutabele maatregelen altijd op stakende stemmen kunnen rekenen. Overigens kan het kabinet altijd al aangenomen moties naast zich neerleggen en er, al dan niet verhuuld dan wel openlijk, voor uitkomen dat het om allerlei wazige redenen onuitvoerbaar is of dat het ontzettend moeilijk gehoor geven is aan hetgeen de motie vraagt. Ieder Kamerlid heeft wel zo'n bakje met aangenomen moties en toezeggingen waar tot in lengte van dagen achteraan gebeld, gemaïld en in ieder opvolgend debat aan herinnerd kan worden. Maar uitvoeren? Ho maar.

Het parlement krijgt, indien het amendement op stuk nr. 30 van GroenLinks wordt aangenomen dat het instemmings- of wel bekrachtigingsrecht van het parlement regelt, alsnog het laatste woord. Er zou geen sprake meer zijn van decretenbestuur. De alom bekritiseerde en gevreesde vangnetbepaling van artikel 58s gaat eruit. Geen decretenbestuur, geen alleenheerschappij van de minister, want als de minister maatregelen wil afkondigen, dan krijgt de Kamer een week de tijd om deze af te wijzen of ermee in te stemmen. Dat werkt als volgt. De minister verzint een inperking van een grondrecht waartoe deze spoedwet hem de mogelijkheid geeft. Het parlement moet dan bijeenkomen om de maatregel te bekrachtigen. Gebeurt dat niet, dan vervalt de maatregel. Zo, is de verwachting, kijkt de minister wel uit voordat hij iets invoert. Dat klinkt stevig, maar is dat het ook? Het stelt mij in ieder geval niet gerust. Dit is namelijk de minister van de overhaaste proefballonnetjes, zoals de corona-app die, zoals voorspeld, al in de vroege testfase een heuse privacyramp blijkt te zijn, mensen rustig bij vals alarm meermaals in zelfquarantaine plaatst en

oproept zich te testen ook zonder klachten, terwijl er geen testcapaciteit is en de GGD totaal overspannen en overbelast is. Vervolgens is het dezelfde minister die zogenaamd prettesters als schuldigen aanwijst voor het in de soep draaien van zijn eigen falende testbeleid — een aaneenschakeling van foute beslissingen — en de mensen opdraagt zich niet meer te laten testen zonder klachten. Dag app, zou je denken. Nee. De wet voor die nare app is in de Tweede Kamer aangenomen en ook in de Eerste Kamer. Hij zal landelijk uitgerold gaan worden. Een tot mislukken gedoemd proefballonnetje door twee Kamers fietsen, is blijkbaar geen enkel probleem voor deze minister.

Ik hou mijn hart vast bij de open normen en vergaande mogelijkheden tot vrijheidsbeperkende maatregelen die deze coronaspoedwet biedt. Want even concreet: zoals afgesproken met een aantal oppositiepartijen die straks voor de wet gaan stemmen, mag de minister als er direct gevaar is wel meteen een maatregel afkondigen die direct ingaat, en kan het parlement pas achteraf, dus na een week, de maatregel naar de prullenbak verwijzen. Maar volgens mij was nu juist het hele punt van de coronaspoedwet dat deze wet nodig is voor de juridische inbedding van vrijheidsbeperkende maatregelen, omdat corona een direct gevaar oplevert voor de samenleving, voor de volksgezondheid, en met name die van de zwakkeren en de kwetsbaren in de samenleving. In de media wordt het voorbeeld van de horecasluiting afgelopen maart gegeven. Maar kan de minister mij gewoon nog even heel helder uitleggen wat volgens hem een direct gevaarlijke of een indirect gevaarlijke COVID-19-situatie is? En wordt dat ergens nader ingevuld? Of is dat wederom ter beoordeling van de minister in ieder individueel geval? In dat geval durf ik het nog even niet aan, want ik kan mij nog een aantal nare semantische discussies met deze minister herinneren, bijvoorbeeld over de definitie van "vluchtig contact" tussen een zorgmedewerker en oudere bewezen coronapatiënten in een verzorgingshuis. We hebben hier in de Kamer een heel debat met de minister-president gehouden over de blunder dat het RIVM bij bron- en contactonderzoek als "nauw direct contact" personen aanwijst die langer dan vijf minuten binnen 1,5 meter afstand zijn geweest. Tegelijkertijd vertelt deze minister aan zorgmedewerkers die de hele dag door steeds opnieuw binnen 1,5 meter vluchtig contact hebben en met kuchende en niezende coronapatiënten moeten werken: dat is allemaal prima zonder persoonlijke beschermingsmiddelen. Dat is veilig, want ja, "vluchtig contact", hoe moet je dat duiden? Terwijl tot op de dag van vandaag nog steeds niet met de Kamer is gedeeld waar dat criterium "vluchtig contact" nou vandaan kwam, op basis van welke wetenschappelijke onderzoeken de richtlijn was opgesteld waarin stond dat persoonlijke beschermingsmiddelen niet nodig waren, en op basis waarvan die plotseling was aangepast.

Dat zijn semantische spelletjes waar de minister in getraind is. Met die semantische spelletjes en dat gestuntel met de gezondheid van mensen ben ik echt helemaal klaar. In het geval van de coronaspoedwet voorzie ik al het gestuntel met termen en vrijheidsbeperkende maatregelen die dan weer wel, en dan weer eens niet bekrachtigd worden door de Kamer. Kan de minister ten aanzien van de maatregelen die hij kan nemen, krachtens de bepalingen uit deze spoedwet, heel helder en niet mis te verstaan definiëren wat direct en wat indirect gevaar is? Dat kunnen we maar beter meteen scherp hebben.

Nu we het toch over helderheid hebben, noem ik de artikelen 58d en 58e, over de bevoegdheden van de voorzitter van de veiligheidsregio en de differentiatie en ontheffingen. Daarop is al een amendement van het CDA ingediend. Dat gaat over — ik formuleer het even kort door de bocht — de uitbreiding van de democratische controle over de uitoefening van bevoegdheden die zijn overgedragen naar de voorzitter van de veiligheidsregio. Dat ondersteun ik van harte.

Maar er zijn afgelopen week meer kritiek en zorgen geuit over specifiek deze twee artikelen in de spoedwet, door de VNG, de Wethoudersvereniging, het Veiligheidsberaad en het Nederlands Genootschap van Burgemeesters. Zij hebben duidelijk zorgen over lokaal maatwerk, dat afhankelijk wordt gesteld van de beslissing van de minister om de burgemeester deze bevoegdheid te geven. Er zijn zorgen over de afstemming, de handhaving en de uitvoering van de maatregelen. Er zijn zorgen over verwarring in de samenleving bij het gebrek daaraan. Over de coördinerende rol van de voorzitter van de veiligheidsregio, die onvoldoende verankerd lijkt te zijn. Over de democratische legitimatie op lokaal niveau, die onvoldoende gewaarborgd wordt. Over de handhaving van veilige afstand en over de groepsvorming in het geval van studenten. Tot slot zijn er vragen over de invulling van de autonome verordnende bevoegdheid van gemeenten, namelijk welke ruimte daar feitelijk nog voor overblijft binnen deze spoedwet.

Voorzitter. Het is voor gewone mensen al nauwelijks te volgen, maar nu het op dit niveau van veiligheidsregio's en gemeenten ook onnavolgbaar is, wil ik de minister vragen om specifiek voor de artikelen 58d en 58e een handleiding te schrijven, een helder draaiboek, over wat er decentraal nu met deze regelgeving moet gebeuren. Ik heb hier ook nog even met een staatsrechtgeleerde over gesproken. Ook hij zegt: hier wordt het risico genomen — dat is eigenlijk onontkoombaar — dat de bestuurslagen met elkaar gaan botsen. De regie zit hartstikke onhandig in elkaar. Kan de minister hier dus met gloeiende spoed, maar wel uiteraad zorgvuldig, een handboek voor in elkaar zetten?

Voorzitter. Tot slot wil ik over artikel 58e lid 1 sub a opmerken waarom hier weer een stukje leeftijdsdiscriminatie in zit. Waar is dat nou voor nodig? Hoever reikt dat? Het gaat in tegen artikel 1 van de Grondwet. Ik kijk hier ook even met een schuin oog naar 50PLUS. Wellicht kunnen we samen optrekken om nog een amendement in elkaar te knutselen om die leeftijdsdiscriminatie uit dat wetsartikel te halen.

Op het tussenliggende artikel 58g over groepsvorming kom ik op het eind nog even terug. Mevrouw Kuiken hoor ik "58a" zeggen. Pardon? Ik ga door, voorzitter. Op artikel 58g, over groepsvorming, kom ik op het eind nog terug.

Artikel 58o. Ik ben blij met het amendement van 50PLUS dat regelt dat verpleeghuizen niet meer in algehele lockdown komen waarbij bewoners geen enkele dierbare of mantelzorger meer kunnen zien. Ik ondersteun dat dan ook van harte.

Over artikel 58p betreffende het personenvervoer heb ik nog een specifieke vraag aan de minister. Klopt mijn lezing dat in lid 2 de mogelijkheid wordt geboden om af te wijken van het gegeven dat personen uit één huishouden samen

in een auto mogen zitten? Dat vind ik best ingewikkeld: uitzondering op uitzondering. De buitenwacht, de mensen thuis, begrijpt hier helemaal niets van. Kan de minister eens helder uitleggen in welke specifieke situaties hij gebruik wenst te maken van deze mogelijkheid en wat dit in vredesnaam helpt in de bestrijding van het virus? Zo wordt het er niet makkelijker op. Kan die uitzondering er niet beter gewoon helemaal uit? Ik wil daar best vandaag een amendement over indienen.

Voorzitter. Ik kom op artikel 58t, over de verantwoording en informatievoorziening. In lid 1 staat: "Onze minister zendt maandelijks aan beide Kamers van de Staten-Generaal een met redenen omkleed overzicht van de krachtens dit hoofdstuk geldende maatregelen." Pardon?, zo vraag ik de minister. Maandelijks? Het lijkt alsof de minister ons hiermee een gunst wil verlenen, maar de minister is er toch hopelijk wel van doordrongen dat dit artikel eigenlijk een inperking is van het recht van de Kamer op informatie, het ons welbekende artikel 68 van de Grondwet? Onlangs is daarover nog Kamerbreed een motie aangenomen van running mate vicevoorzitter Pieter Omtzigt. Dit is dus een sigaar uit eigen doos en behoorlijk misplaatst. Ik heb een amendement in voorbereiding om dit te herstellen.

Voorzitter. Dan kom ik op de tot nu toe draconische coronaboetes. Daar hoort onder andere het bij elkaar geveegde ratjetoe van artikel 68bis bij, het strafblad en de drieslag van minister Grapperhaus. Daar wil ik wat uitgebreider bij stilstaan. Ik wil heel kort even terugblikken naar de coronaboete en het Grapperhausdebat van vorige maand, voor de mensen thuis. Dat was een gênant debat over het schenden van allerlei coronamaatregelen door de minister van Justitie en Veiligheid, door de gasten op zijn eigen bruiloft en niet te vergeten door zijn staatssecretaris Ankie Broekers-Knol, wiens rol in dit alles tot mijn stomme verbazing niet of nauwelijks aan de orde werd gesteld. Maar goed, de geloofwaardigheid van de minister was wat mij betreft aan diggelen, en hij nam daarmee de geloofwaardigheid van de coronamaatregelen in zijn val mee. En hij bracht handhavers in een onmogelijke positie. Boa's stopten massaal met het uitdelen van boetes. De Kamer gaf nog een zetje, en het coronaboetebeleid dat eerder nog onbespreekbaar en standvastig hardvochtig was, gaat nu dan toch op de schop.

Op dringend verzoek van de Kamer gaan de hoge boetes voor het overtreden van de anderhalvemetermaatregel van tafel, evenals de aantekeningen op het justitieel document. Ook is aangekondigd dat in overeenstemming met door de Kamer aangenomen moties regelgeving gemaakt zal worden waardoor de inmiddels in de justitiële documentatie opgenomen registraties van overtredingen van regionale covidnoodverordeningen worden verwijderd. Ik vraag de minister van Justitie en Veiligheid hoe het staat met die regelgeving om de aantekeningen te verwijderen. En is de minister ook van zins om eveneens de al opgelegde coronaboetes van €390 te verlagen naar het bedrag van €95, zoals dat voor de toekomstige coronaboetes wettelijk zal worden geregeld?

Voorzitter. Met name in de eerste maanden van de coronacrisis zijn er circa 17.000 strafbeschikkingen uitgevaardigd voor een overtreding van een regel uit de covidnoodverordeningen, zoals de boete voor de overtreding van de veiligheidsafstandsnorm ofwel de anderhalvemetermaat-

regel, en overtreding van het verbod op groepsvorming dat hier nauw aan verwant is. Inmiddels is er 6.872 keer verzet aangetekend tegen deze coronaboetes. Daarvoor stonden in de afgelopen dagen de eerste mensen voor de rechter. Zo vochten eergisteren 22 mensen hun coronaboete aan bij de kantonrechter in Arnhem. Veruit de meeste mensen worden in hun coronazaak niet bijgestaan door een advocaat. Zij staan dus zonder advocaat, alleen voor de rechter, waardoor juridische verweren onbesproken blijven. Ik vind dat heel kwalijk. Ook de meest actuele politieke situatie, zoals geen strafblad en mogelijk een lagere boete, kwam ter zitting ter sprake.

Wat vindt de minister van Justitie en Veiligheid ervan dat de meeste mensen zonder advocaat voor de rechter staan? Mensen die vanwege een coronaboete voor de kantonrechter moeten verschijnen, krijgen van de overheid in principe geen tegemoetkoming voor een advocaat omdat het devies is: voor de kantonrechter moet je je zelf maar kunnen verdedigen. Het gaat daar vaak om verkeersboetes en andere lichte straffen. Maar bij deze coronaboetes gaat het om principiële discussies, discussies over de vraag of een noodverordening wel als basis heeft kunnen dienen voor het beperken van grondrechten. Daar hebben we het vandaag in de Kamer over en daarom behandelen we deze spoedwet. Wie na een strafrechtelijke overtreding toch een advocaat mee wil nemen naar de kantonrechter en dat zelf niet kan betalen, kan in principe de Raad voor Rechtsbijstand vragen om een uitzondering te maken. Maar bijna niemand weet dat. Daarbij kan als argument dienen dat het gaat om een bijzondere feitelijke of juridisch ingewikkelde zaak, en dat is dit in dit geval toch wel echt het geval. Is de minister het met mij eens dat, nu er in deze zaak sprake is van een fundamenteel staatsrechtelijk hoogoplopende discussie, mensen een advocaat nodig hebben in coronaboetezaken? Wil de minister toezeggen dat hij hierover met de Raad voor Rechtsbijstand in gesprek gaat en wel op zo kort mogelijke termijn? Wil hij tevens toezeggen dat mensen die een advocaat willen om hen bij te staan in een coronaboetezaak maar deze niet kunnen betalen, een vergoeding krijgen, net zoals bij strafzaken het geval is?

Voorzitter. Nu er een regeling wordt opgetuigd om de aantekening op het justitieel document ook voor de al opgelegde coronaboetes te schrappen, vraag ik de minister of hij ditzelfde ook gaat doen voor de hoogte van de al opgelegde boetes. Dat lijkt mij namelijk niet meer dan fair. Is de minister dat met mij eens en, zo ja, hoe gaat hij dat dan bewerkstelligen?

Voorzitter. Nog even doorgaand op die coronaboetes. De minister had het tijdens het debat met deze Kamer ineens over een drieslag van aanspreken, waarschuwen en pas daarna beboeten. Daar was de minister enorm stellig in. Hij zei tijdens het debat van 2 september dat het handhavingsbeleid van politie en boa's gestoeld is, en altijd gestoeld is geweest, op deze drieslag. Ook zou het in de werkinstructie van de boa's staan. Welke wist hij niet precies, maar die zogenaamde drieslag stond er zeker in. Het zou nog nagestuurd worden aan de Kamer, maar in de Kamerbrief over de handhaving van de coronaregels wordt niet teruggekomen op die drieslag. Ook heb ik, ondanks mijn herhaaldelijk doorvragen bij de interruptiemicrofoon, geen boa-richtlijn mogen ontvangen bij deze Kamerbrief.

De minister zei in antwoord op mijn vragen ook dat het OM al bij de beoordeling van de strafbeschikkingen de drieslag zal toetsen en niet tot vervolging zal overgaan. Ik citeer de minister: "Daar zit het eerste filter tussen het Openbaar Ministerie van boetes waarvan het Openbaar Ministerie zegt: daar is die drieslag naar ons oordeel niet goed gevolgd." Maar nu blijkt dat het OM bij de eerste coronazaken vorige week bij de rechtbank Midden-Nederland in Utrecht resoluut afstand nam van die drieslag van minister Grapperhaus. De officier van justitie nam expliciet en ondubbelzinnig afstand van de door minister Grapperhaus genoemde drieslag van aanspreken, waarschuwen en pas dan handhaven. Deze zei hierover ter zitting: "Dat is onjuist en geen beleid waaraan rechten kunnen worden ontleend." De rechter zei daarover uiteindelijk: "Een agent of boa kan een waarschuwing geven voor een overtreding, maar het is niet verplicht." Wat vindt de minister daarvan? In welk licht moeten wij zijn herhaaldelijk stevig neergezette drieslag zien?

Voorzitter. Dit is echt een heel belangrijk punt. Een strafrechtadvocaat met wie ik nog tijdens het debat contact had over deze uitspraken, opperde dat u, minister, deze drieslag ter plekke verzon om uw eigen hachje te redden. Ook zou u niet strafbaar zijn omdat de intentie om de coronaregels te overtreden ontbrak — de intentie. Als het niet mijn intentie is om door rood te rijden maar ik het per ongeluk toch doe en geflitst word, krijg ik een boete, want ik bega een overtreding. Bij een misdrijf is de intentie wel een argument. Ik vroeg de minister tijdens dat beruchte debat ook: de minister moet het toch met mij eens zijn dat de afhankelijkheid van je intentie, dat intentiecriterium, tegen onze ordening van overtredingen en misdrijven ingaat? Het klopte gewoon niet, de minister zei maar wat. Hij heeft de Kamer wederom verkeerd ingelicht. Ik vind dat wel heel gortig, voorzitter. De minister was er namelijk honderd procent zeker van, ook van dat het in de intentie van de overtreder gelegen moest zijn om de coronaregels te overtreden. Anders zou het OM niet tot vervolging overgaan en zou ook de rechter tot de conclusie moeten komen dat er geen coronaboete opgelegd zou worden. Maar het OM, bij monde van de officier van justitie, zei ter zitting doodleuk: die intentionaliteit van de overtreder of het bewust plegen van de overtreding speelt geen enkele rol bij de beoordeling van de strafbaarheid van de overtreder. Ik kijk de minister even indringend aan, want dit kan dus echt niet. De minister is nota bene de minister van Justitie en Veiligheid, de minister die de regels zelf maakt. Hij overtreedt meermalen zijn eigen coronamaatregelen en liegt daarover tegen de Kamer. Als de Kamer hem dan ter verantwoording roept, zuigt hij ter plekke een allesomvattende boadrieslag en een intentionaliteitscriterium uit zijn duim.

Voorzitter. Ik wil de minister in herinnering brengen wat mr. Corstens, oud-voorzitter van de Hoge Raad, de hoogste rechter in Nederland, van uw optreden vond. Zijn handboek over het Nederlands strafprocesrecht heeft in ieder geval de Utrechtse rechtenstudent stuk moeten leren. Ik heb zeer veel respect voor hem. De minister weet vast nog wel wat deze rechtsgeleerde zei, dus ik hoef hem niet te citeren. Maar schaamt u zich niet?

Voorzitter. Ik wil de minister wel helpen. Ik heb een amendement in voorbereiding dat de drieslag van de minister en het vereiste van het intentioneel overtreden van de coronamaatregelen in deze spoedwet opneemt. Want na de stelligheid van de minister kan ik niet anders concluderen

dan dat dit een aanzienlijke omissie is die direct hersteld dient te worden.

De voorzitter:

Ik zie mevrouw Buitenweg, de heer Groothuizen en de heer Van Dam. Mevrouw Buitenweg nog? Niet? Dan de heer Groothuizen. Ik wil nog opgemerkt hebben dat we het ook een beetje zakelijk moeten houden en dat we de bewindspersonen en elkaar niet op de persoon, maar vooral op de inhoud aanspreken. De heer Groothuizen.

De heer Groothuizen (D66):

Ik moet zeggen dat ik af en toe wat moeite had met het volgen van het betoog, dat een beetje heen en weer leek te schipperen. Het was een beetje alsof mevrouw Van Kooten-Arissen had verzonnen dat ze tegen de wet was, terwijl er volgens haar in de amendementen die er liggen best wel veel goede elementen zitten, waarna ze wilde proberen om toch heel veel negatieve dingen te gaan vertellen.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):
Nee, absoluut niet.

De heer Groothuizen (D66):

Laat ik één concrete vraag stellen. Het is alweer een tijdje geleden, maar mevrouw Van Kooten-Arissen legde uit wat het amendement van mevrouw Buitenweg inhoudt. Dat amendement geeft de Kamer dus de mogelijkheid om bij zo'n ministeriële regeling, als wij vinden dat de minister van VWS — in de woorden van mevrouw Van Kooten-Arissen — iets gekks doet en daarmee rommelt aan de grondrechten, te zeggen: nee, dat gaan we toch niet doen. Vervolgens houdt zij een heel betoog dat de minister dan al die gekke dingen zou gaan doen. Maar dat is natuurlijk een beetje vreemd, want zij had het vastgesteld dat het amendement vastlegt dat wij het laatste woord hebben. Erkent mevrouw Van Kooten-Arissen dat dit precies de kern is van het amendement en dat het in die zin tegemoetkomt aan haar bezwaren?

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Ik ondersteun het amendement van harte. Dat had ik al gezegd en laat dat ook duidelijk zijn. Het geeft het parlement iets meer inspraak. Het geeft het parlement een week de tijd om een maatregel te bekrachtigen. Dat is althans zoals ik het amendement heb begrepen. Als wij als parlement die maatregel verwerpen, vervalt deze en moet de minister eventueel met een nieuwe maatregel komen. Ik vind die democratische inbedding heel waardevol en ik sta daar ook volledig achter. Mijn bezwaar is alleen dat deze minister in de afgelopen maanden, eigenlijk gedurende de hele coronacrisis, heeft laten zien dat hij achter de feiten aanliep. Er wordt toch iedere keer gewezen naar andere oorzaken waardoor dat beleid heeft gefaald. De minister lijkt niet van zins om daar zijn eigen aandeel in te erkennen. Dat vind ik schadelijk, ook voor het draagvlak in de samenleving voor deze maatregelen. Ik ben bang dat als wij een week de tijd hebben om maatregelen te bekrachtigen die naar mijn idee eigenlijk een beetje bedoeld zijn als het plakken van pleisters op beleid dat al verkeerd is gegaan en er hurry-up allerlei

dingen ingeperkt moeten worden om het virus niet verder te laten escaleren en te laten exploderen ... Ja, dat vind ik een beetje ... ja ... moeilijk.

De voorzitter:

De reactie moet echt kort zijn, mevrouw Van Kooten-Arissen.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):
Excuses.

De voorzitter:

U heeft de meeste spreektijd van de hele Kamer: 45 minuten. Dat heeft niemand. Dan moet u niet ook nog uitgebreid gaan antwoorden, want dan zijn we een halve dag bezig met één spreker. Dat is ook niet eerlijk naar anderen. De heer Groothuizen, ook een korte vraag.

De heer Groothuizen (D66):

Korte vraag. Mevrouw Van Kooten-Arissen blijft in die spagaat zitten. Ze geeft een waardering van het coronabeleid van de minister. Dat laat ik even liggen. Feit blijft echter dat de wet, met het amendement van mevrouw Buitenweg, de Kamer gewoon de mogelijkheid geeft om te zeggen "ho, dat gaan wij niet doen" als zij vindt dat de ministers — het zijn er drie, plus nog de minister die erbij betrokken is — te ver gaan. Dat is toch een fundamentele tegemoetkoming en eigenlijk lost dat toch gewoon uw bezwaren tegen deze wet op?

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Niet allemaal. Ik vind het heel belangrijk dat het ingebed wordt en dat wij als Kamer iets meer te zeggen hebben, dat wij het besluit moeten bekrachtigen of binnen een week kunnen herroepen na een noodsituatie. Het ligt misschien aan mij hoor, maar ik heb gewoon heel weinig vertrouwen in de maatregelen en de manier waarop alles in deze coronacrisis is gegaan. Met de zorg, met het testbeleid en met allerlei inperkingen van vrijheden die zo dubbelzinnig zijn gegeven dat niemand er nog iets van snapt ...

De voorzitter:

Tot slot.

De heer Groothuizen (D66):

Tot slot. Ik volg het niet. Je hebt een situatie, je verbetert die situatie, je verbetert die situatie nog een keer zodat het parlement uiteindelijk degene is die kan zeggen of iets een goed idee is of niet. En dan blijft mevrouw Van Kooten-Arissen daar toch problemen mee hebben? Ik ben een beetje de weg kwijtgeraakt in haar betoog.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Daar heb ik geen problemen mee.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Ik deel een beetje de zorg of wat er geuit is door de heer Groothuizen. Het kan zijn dat u geen vertrouwen heeft in de minister van Volksgezondheid. Ten eerste is er ten opzichte van de vorige wet veranderd dat het niet alleen de minister van Volksgezondheid is die bepaalt of een regeling van kracht wordt, maar meerdere ministers en "met gevoel van de Ministerraad". Dat vind ik ook heel bijzonder geformuleerd. Er wordt van alles gevoeld, maar goed, het is dus niet alleen de minister. Dan is er een voorstel dat naar de Kamer komt, zodat wij kunnen zeggen of we het er wel of niet mee eens zijn. Dat bepaalt of een regeling van kracht wordt. U moet dan toch in ieder geval vertrouwen in ons hebben, als parlement, en in uzelf als volksvertegenwoordiger ...

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):

Absoluut.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

... dat dat is wat bepalend moet zijn? Dat is dus een grote stap vanuit ten opzichte van de huidige situatie. Waarom doet het dan ter zake of u vertrouwen heeft in de minister? Het gaat erom of u vertrouwen heeft in het parlement om de moed te hebben om ja of nee te zeggen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):

Dat ondersteun ik. Dat begrijp ik ook. Ik heb natuurlijk vertrouwen in het parlement. Het punt is alleen dat het ook gaat om een stukje beeldvorming naar de samenleving. Ik heb geschetst dat er verschillende groepen lijnrecht tegenover elkaar zijn gezet. De eerste versie van de wet, waar de amendementen gelukkig een grote verbetering op zijn geweest, heeft geleid tot enorme polarisatie in de samenleving. Dat moeten we nu gaan herstellen met pleisters plakken. Dat wil ik adresseren.

Ja, natuurlijk ben ik er van harte voor dat wij als parlement een veel betere democratische inbedding krijgen, maar dat maakt nog niet alles van de wet goed. Je moet eerst kijken naar het beleid en naar mijn mening hebben we geen spoedwet in deze vorm nodig, maar eerder een spoedcursus crisismanagement om te communiceren hoe je bepaalde maatregelen goed laat landen in de samenleving. Daar zit wat mij betreft echt een probleem en dat wordt hiermee niet opgelost.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Ja, maar dan hoor ik toch heel veel verschillende signalen. Aan de ene kant had er in eerste instantie een goede wet moeten zijn, zegt mevrouw Van Kooten-Arissen. Maar waarom dan, want u zegt ook dat het echte probleem is dat het beleid beter op orde moet zijn, zoals ook de PVV zegt. Dan had je in eerste instantie dus helemaal geen wet nodig. Wat dat betreft gaat het een beetje heen en weer. Als de amendementen worden aangenomen, hebben we een wet die de democratie waarborgt. Ik wil één puntje vragen, want ik denk dat het er ook om gaat dat we met zijn allen de wet met de amendementen goed lezen, juist ook om die polarisatie tegen te gaan. Ik ben het met u eens dat polarisatie een zorgelijk iets is. Ik begrijp dat u overweegt om een amendement in te dienen ten aanzien van de maandelijkse

informatie. Die komt natuurlijk niet in de plaats van ons normale informatierecht volgens artikel 68 van de Grondwet. Mevrouw de voorzitter zou helemaal gek worden als dat wel het geval was. Het is niet in plaats van, maar het is iets wat de Raad van State heeft voorgesteld om toe te voegen aan ons instrumentarium als parlement, zodat wij niet alleen elke ministeriële regeling apart te zien krijgen, maar ook eens per maand een totaaloverzicht. Dat geeft ons dus meer mogelijkheden om echt invloed uit te oefenen. Ik vraag mevrouw Van Kooten-Arissen toch om samen met ons nog eens goed te kijken naar zowel wat er in de wet staat als naar wat de wijzigingen zijn, juist ook vanuit de wens iedereen in het land goed te informeren en daarmee de onrust te verminderen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):

Er staat in artikel 58t lid 1 dat onze minister maandelijks aan beide Kamers van de Staten-Generaal een met redenen omkleed overzicht van de krachtens dit hoofdstuk geldende maatregelen zendt. Mevrouw Buitenweg kan dat lezen als een overzicht, als een aanvulling op waar de Kamer überhaupt al recht op had krachtens artikel 68 Grondwet. En het kan zijn dat de minister zegt: dat klopt, het is absoluut een aanvulling en extra. Maar het gekke is — ik heb het daarover gehad met staatsrechtgeleerde Wim Voermans — dat het eigenlijk een sigaar uit eigen doos is. We hadden daar allang recht op. Waarom zou je dat op deze manier, op die maandelijkse basis doen? Er staat niet bij dat het een totaaldocument is van alles wat we al wisten van de afgelopen maand. Het is een soort geste aan ons. Het is een soort overzichtsdokument van waarop het actief informeren van de Kamer is gestoeld: dagelijks en op die momenten waarop daarom is gevraagd. Maar dat staat er niet. Je kunt het als een inperking lezen. Ik wil de minister nadrukkelijk vragen of het zo is bedoeld. Zo nee, kunnen we dat dan op een of andere manier wijzigen of ergens in de memorie van toelichting zetten, zodat onomstotelijk is dat het zo bedoeld wordt? Dit is wat vaag.

De **voorzitter**:

Tot slot, mevrouw Buitenweg, op dit punt.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Tot slot wil ik mevrouw Van Kooten-Arissen wijzen op wat de Raad van State heeft gezegd. Die zegt dat in deze crisis uiteraard de normale informatieverplichting van ministers jegens het parlement op grond van artikel 68 van de Grondwet geldt. Maar er wordt ook gezegd dat het, gelet op de unieke omstandigheden, goed is om voor beide Kamers een specifieke informatieverplichting voor de regering in het wetsvoorstel op te nemen, zodat zij een breed overzicht hebben. Dat heeft de regering gedaan. Ik zou mevrouw Van Kooten-Arissen willen oproepen om dit voorstel van de Raad van State, dat juist is toegevoegd en nadrukkelijk een aanvulling is op artikel 68 van de Grondwet, niet te amenderen om dat eruit te halen, want dan zouden we weer een stap terugzetten.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):

Ik wil het er absoluut niet uithalen. Ik wil het zo amenderen dat duidelijk is dat het precies is dat de Raad van State vraagt. De Raad van State heeft het inderdaad op die manier

gevraagd. Ik vraag de minister om het daadwerkelijk een aanvulling te laten zijn. Nogmaals, ik heb met staatsrechtgeleerden gesproken en dit kan inderdaad gelezen worden als een inperking. Ik vind dat je met zo'n belangrijke wet even de tijd moet nemen om daar zorgvuldig naar te kijken.

De voorzitter:

Goed. Gaat u verder.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Voorzitter. Of je grondrechten nu met of zonder democratisch tekort, met of zonder grondslag in formele wetgeving worden beperkt: je grondrechten worden beperkt. Die beperking van de grondrechten wordt straks — als de oppositiepartijen zich hebben laten ompraten, want zo voelt het wel — in plaats van in veel te lang voortdurende noodverordeningen die daarvoor eigenlijk niet het juiste juridische middel zijn, in een formele wet gegoten. Want dat is, zoals de samenleving het voelt: de grondrechten worden beperkt. En of dat nu via noodverordeningen is — waar ik absoluut niet achter sta — of straks via een wet die de polarisatie in de samenleving vergroot ...

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

Daar neem ik nu echt aanstoot aan. Er wordt gezegd dat wij ons hebben laten ompraten. Dat zou zo zijn als we heel veel kritiek hadden gehad, er vervolgens tegen ons wordt gezegd dat we niet flauw moeten doen of dat er druk wordt uitgeoefend en we dan met hetzelfde voorstel akkoord zouden gaan. Het voorstel, geamendeerd met zeven amendementen en met acht partijen ingediend, is volgens mij breed erkend, ook door de heer Voermans die u een paar keer heeft aangehaald. Daarmee is het op cruciale punten echt verbeterd en kan het de toets der kritiek doorstaan.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Absoluut.

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

Dan kan er niet gezegd worden dat de oppositie zich heeft laten ompraten. De oppositie heeft samen met de coalitie haar werk hier in de Tweede Kamer gedaan om die wet te verbouwen. Is mevrouw Van Kooten-Arissen het daarmee eens?

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Daar ben ik het van harte mee eens en ik ben zelf ook van harte bezig om deze wet beter te maken, maar dat is wel zoals er vanuit de samenleving naar deze wet gekeken wordt. Er zitten heel veel mensen te kijken en die denken: ze willen ons een spoedwet door de maag duwen. En wat de woordvoerders betreft: ook Jesse Klaver was héél kritisch. Hij zei: "Het is een decretenbestuur". Dat ging weliswaar over een andere versie, maar is deze wet niet al veel te veel beschadigd om die überhaupt in enige vorm naar de Kamer te sturen? Moet de minister niet zeggen: oké, ik ga er nog eens heel goed naar kijken en ik ga, ook zonder amendementen, alles al verwerken in de wet, zodat we daar niet over hoeven te stemmen; ik kom echt met een volledige

aangepaste wet terug naar de Kamer en ik kan uitleggen dat die in niets lijkt op de versie van die wet? Dat wil ik zeggen.

De voorzitter:

Prima. Gaat u verder.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Het maakt het beleid niet gemakkelijker en ook niet begrijpelijker. Er staat nu in de spoedwet dat de minister mag besluiten dat je niet met je ouders op een bankje een taartje mag eten, maar door dwang krijg je de Nederlandse bevolking echt niet beter en eerder mee. Ook met de coronawet die de juridische inbedding verzorgt van de strijd tegen het coronavirus, blijft er maatschappelijke verwarring over de coronamaatregelen. Die wordt hiermee niet weggenomen. Ik hoop dat de collega-woordvoerders dat ook inzien.

De vele al dan niet regionale en algemene uitzonderingsbepalingen ondergraven een eenduidige crisisaanpak door het kabinet. Dat bleek afgelopen zondag wel in Staphorst, waar drie drukbezochte kerkdiensten, elk met circa 600 aanwezigen, tot grote maatschappelijke onrust en discussies leidden over: waarom kerken wel en waarom cafés, restaurants en poppodia niet? Waarom wordt met kerken een covenant gesloten en het gesprek aangegaan en waarom geldt voor alle overige samenkomsten op locaties een maximum van 30 personen? Dat valt niet uit te leggen. Vrijheid van vereniging is ook een grondrecht dat hierdoor wordt ingeperkt. Daar zitten ook verenigingen die in hun samenkomsten een bepaalde zingeving delen. Het is ook ter bescherming van mensen in kerken als je het aantal kerkgangers limiteert. En ingetogen zingen is ook nog steeds zingen. Zingen in een stadion, in de openlucht, is misschien nog minder gevaarlijk dan in een gesloten kerkruimte.

Voorzitter. Niemand begrijpt er meer iets van. Ik begrijp heel goed dat niemand er niets meer van begrijpt. Het ene grondrecht mag toch niet belangrijker zijn dan het andere? Ik heb een amendement in voorbereiding en in concept klaar om die uitzonderingspositie van kerken toch te schrappen uit artikel 58g, lid 2, sub c. Maar het vergt nogal wat gesleutel, omdat — zo heb ik mij laten vertellen — een beperking van dit grondrecht, vrijheid van godsdienst, heel specifiek vervat moet worden in een wet in formele zin en niet in lagere regelgeving, zoals een ministeriële regeling. Voor vrijheid van vereniging kan dat blijkbaar wel. Het wordt uitgezocht en het amendement komt zo snel mogelijk de kant van de woordvoerders op.

Zoals ik net al in een interruptiedebatje zei, moet ik in alle eerlijkheid bekennen dat ik denk dat het kabinet geen coronawetspoedwet in deze vorm nodig heeft, maar een coronaspoedcursus rondom de crisiscommunicatie. Hoe neem je mensen mee in het beleid dat nodig is om de coronacrisis te bezweren? Hoe communiceer je helder, eenduidig en voor iedereen te begrijpen? Hoe zorg je ervoor dat mensen vertrouwen terugkrijgen in de overheid, die in deze crisis voor de gemiddelde Nederlander totaal onnavolgbare keuzes heeft gemaakt en totaal onnavolgbare, onduidelijke maatregelen heeft genomen die alles van mensen heeft gevraagd? Mensen zijn tot het uiterste gegaan

en doen dat nog steeds om samen het coronavirus te verslaan. Maar veel mensen stonden de afgelopen maanden juist alleen: alleen met hun angst, alleen in zelfquarantaine, alleen met hun rouw om verloren dierbaren of het verlies van hun eigen gezondheid, alleen in hun wanhoop om financiën, het verlies van hun baan of betalingsachterstanden van huur of hypotheek, alleen in hun zoektocht naar de waarheid achter het gedraai en gelieg van dit kabinet. Niks "samen"!

Deze spoedwet getuigt ook niet van saamhorigheid, mededogen en een wij-gevoel. Dit is, met alle respect, kunst- en vliegwerk om de steken die het kabinet sinds het begin van de coronacrisis liet vallen te repareren. Als het kabinet de bevolking niet met steekhoudende argumenten kan overtuigen en met eenduidig helder beleid, vervalt het blijikbaar in dwang en keihard aantrekken van de teugels. Ik zie een interruptie.

De voorzitter:

Ja, ik ook, maar ik ben ook benieuwd hoever ...

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Ik ben bijna klaar. Dus ik kan het ook even afmaken.

De voorzitter:

Dan stel ik voor dat u dat eerst even doet.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

We hebben in deze moeilijke tijden meer democratie nodig in plaats van minder democratie. We hebben te maken met een kabinet dat vergaande ingrijpende maatregelen moet nemen en dat gaat nogal eens aantoonbaar de mist in. In deze tijden is het parlement extra belangrijk. Er is meer controle nodig en meer transparantie, ook voor de pers. Ik vraag de minister naar de uitvoering van mijn aangenomen motie over het niet langer opschorten van de WOB-verzoeken door de pers op het ministerie van VWS. Hoe staat het ermee? Ik krijg weinig hoopvolle geluiden te horen over die WOB-verzoeken. Kan de minister daarvan een update geven?

Voorzitter. Zoals ik al in het begin aangaf: dit wetsvoorstel moet beter. Het moet meteen al beter en niet met amendementen. Het moet meteen goed opgeschreven worden, want deze crisis heeft zeker een democratische grondslag nodig, een goede wet die ervoor zorgt dat het voor iedereen duidelijk is, een wet die uitstraalt dat wij het allemaal samen doen en dat we allemaal gelijk zijn.

Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter:

Dank. De heer Van Dam en dan mevrouw Van Brenk.

De heer Van Dam (CDA):

Ik begrijp dat mevrouw Van Kooten-Arissen natuurlijk een vele malen betere minister van weet ik wat was geweest om deze crisis te bestrijden.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Nou, dat zeg ik helemaal niet.

De heer Van Dam (CDA):

Ik denk wel dat we geëindigd waren met een ministerie van V, een ministerie van W en een ministerie van S, want er scheurt nog wel eens wat halverwege de wedstrijd. Mijn punt is dat u uw verhaal ermee begint dat deze wet tot een enorme polarisatie in de Kamer of in de samenleving heeft geleid. Nou is het zo dat wij hier in de Kamer een soort regenboogcoalitie hebben — ik weet niet of de heer Van der Staaij daar blij van wordt — om te doen wat wij moeten doen: onze verantwoordelijkheid pakken. Dat zeg ik niet alleen tegen u, maar ook tegen anderen. Dat is best bijzonder. Ik ben er ook best trots op dat wij dat als Kamer te midden van zo'n crisis doen met elkaar. Ik heb helemaal niet het idee dat we dat doen tegen het kabinet in; ik heb eerder het idee dat we dat met het kabinet doen. U laat u bijna niet uit over de amendementen die er liggen. Bent u ook in staat om u aan te sluiten bij de coalitie en samen verantwoordelijkheid te nemen om uiteindelijk te bereiken wat u zelf wil tegen de polarisatie in?

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Absoluut. Als ik uw amendement mag ondertekenen en alle andere amendementen van de coalitie en de oppositie die de wet beter maken ... Ik heb ze allemaal bekeken en ik ondersteun ze allemaal van harte. Ik heb er zelf ook nog een aantal in de maak. Ja, natuurlijk, we moeten ook naar een betere wet.

De voorzitter:

Goed, dan is dat ook kort beantwoord, meneer Van Dam.

De heer Van Dam (CDA):

Nog een dienstmededeling om te voorkomen dat ik later ergens aan hang waar ik niet aan wilde hangen. Dan wil ik eerst uw amendementen wel even zien. In ieder geval ga ik niet beginnen aan een amendement over het gummen van de levensbeschouwingen uit deze wet. Dat zeg ik u op voorhand.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Dat begrijp ik vanuit uw achtergrond.

Mevrouw Van Brenk (50PLUS):

Ik begrijp op zich het punt van mevrouw Van Kooten-Arissen wel. We krijgen allemaal bergen mails over mensen die zich zorgen maken. Dat is terecht. Ik vond het mooi om te horen dat u positief bent over ons amendement over het bezoekrecht. U maakt een terecht punt, waar wij zo meteen ook kritisch op zijn, over leeftijdsrichtlijnen. Op dit moment zijn daar ook verschillen in. Ik zal de minister daar zo meteen kritisch op bevragen. Kunt u zich voorstellen dat daarover voor scholieren andere afspraken worden gemaakt dan bijvoorbeeld voor de verpleeghuizen?

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):

Ja, dat kan ik mij voorstellen, maar als er zo expliciet staat dat er gediscrimineerd kan worden op basis van leeftijd, gaan wel de alarmbellen bij mij af. Dan denk ik toch aan een tweesporensamenleving. Dan denk ik aan de mensen die mij e-mails hebben gestuurd en zeggen: ik zit al zo lang in zelfquarantaine omdat ik een kwetsbare gezondheid heb; ik ben bang dat ik straks helemaal word opgesloten, dat de anderen weer naar buiten mogen en dat het weer helemaal los kan, maar dat ik helemaal alleen achterblijf. Dat is ook een zeer terechte angst van mensen. Als onomstotelijk bewezen is dat jongeren bepaalde vrijheden gegeven kunnen worden en dat de ouderen of de meest kwetsbaren in de samenleving als gevolg daarvan niet extra door het virus worden geraakt, dan sta ik daar natuurlijk helemaal achter. Maar als de leeftijdsdiscriminatie in deze wet zo specifiek, zo los, wordt vermeld, zo van "daar kunnen ook maatregelen op worden genomen", dan vind ik dat te breed. Dan mag de minister nog wel eventjes helder verwoorden wat hij daarmee wil.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):

Op dit punt van de leeftijdsdiscriminatie vindt mevrouw Van Kooten-Arissen ons natuurlijk aan haar kant. De minister-president heeft het toch heel duidelijk aangegeven: wij gaan het niet meemaken dat we een tweedeling krijgen in onze samenleving, waarbij ouderen maar binnen moeten blijven en de rest vrolijk doorgaat. Dat heeft hij heel expliciet gezegd. Zegt mevrouw Van Kooten in haar betoog van net dat zij dat toch niet vertrouwt?

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):

Ik wil dat heel graag vertrouwen, natuurlijk. Hij heeft het ook gezegd en dat heb ik ook heel goed gehoord. Maar er zijn meer dingen gezegd, ook over het testbeleid: iedereen kan zich laten testen; we hebben een corona-app. Dat heb ik ook in mijn bijdrage gezegd. Iedereen kon zich laten testen, ook degenen zonder klachten. Gezegd is dat we, juist om de zwakkeren en de kwetsbaren in je naaste omgeving te beschermen, een app hebben die aangeeft dat je in de buurt bent geweest van een coronapatiënt en dat je je moet laten testen. En dan is er toch geen testbeleid en dan had het ook weer eerder gekund. Dus ik worstel hier heel erg mee, met de goede bedoelingen, en de uiteindelijk uitwerking daarvan. Dus ik zou het heel fijn vinden als de minister dat nog kan verduidelijken.

De voorzitter:

Goed, dank u wel. Nee, meneer Van Groothuizen. Echt waar? Nou, vooruit.

De heer **Groothuizen** (D66):

Eén vraag. Als ik nou uw positie samenvat met "ik vind die amendementen goed, dat maakt de wet ook een stuk beter, maar ik ben tegen vanwege de beeldvorming in de samenleving", heb ik het dan goed begrepen?

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):

Nee, want dat is te kort door de bocht. En daarom heb ik ook zo veel spreektijd aangevraagd. Ik ben voor alles wat de wet beter maakt, maar ik vind eigenlijk dat de minister

— maar zo val ik een beetje in herhaling — eigenlijk had moeten zeggen: oké, dit was fout; ik ga het aan de samenleving uitleggen, ik ga met communicatiecrisismanagement aan de slag om uit te leggen dat ik hier een fout heb gemaakt, dat ik die verkeerde wet heb ingediend en ik ga die helemaal versleutelen, met inbegrip van alle amendementen van de oppositie en de coalitie. Dan ligt er een wet, die duidelijk en helder is. Er komt dan een helder draaiboek ...

De voorzitter:

Dat heeft u gezegd.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):

... voor de lagere, decentrale overheden, de bestuurslagen, om die niet in conflict met elkaar te laten komen. En we hebben dan een wet die we nodig hebben.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Van Kooten-Arissen, dank u wel. We gaan eerst weer het spreekgestoelte schoonmaken, en daarna geef ik het woord aan de heer Krol.

□

De heer **Krol** (Krol):

Mevrouw de voorzitter. Deze tijdelijke wet om het coronavirus in te dammen is in onze ogen disproportioneel. Hoe ernstig het virus ook is en voor hoeveel uitdagingen we ook staan, hij is disproportioneel als het gaat om wat deze ministers ons straks allemaal mogen opleggen, en disproportioneel omdat het onze parlementaire democratie deels opzij zet. En ondanks alle belangwekkende amendementen van collega's die de wet een stuk minder verstrekkend maken, zie ik er vooralsnog geen heil in, omdat de uitgangspunten niet goed zijn. Dat geldt in de eerste plaats voor de toepassing van het strafrecht. Het strafrecht is een zwaar middel. In het algemeen geldt dat eerst al het andere gedaan moet zijn voordat de overheid naar het strafrecht grijpt. Het is een ultimum remedium. Dat geldt helemaal als het om onze gezondheid gaat. Dan is het strafrecht namelijk niet het eerste waar ik aan zou denken. Nu worden coronaboetes uitgeschreven op grond van noodverordeningen en het Wetboek van Strafrecht bepaalt dat overtredingen van noodverordeningen strafbaar zijn. Met dit wetsvoorstel wordt het strafrecht specifiek gekoppeld aan het gedrag om corona tegen te gaan. De vraag die dan meteen gesteld moet worden, is of de overheid wel alles op alles heeft gezet om de inzet van het strafrecht te voorkomen. Heeft de overheid alles gedaan om het virus in te dammen met andere maatregelen dan het strafrecht? Naar onze mening is dat niet het geval. Het mantra "met 50% van de kennis 100% van de besluiten nemen" pakte in bijvoorbeeld buurland Duitsland heel anders uit. Daar heeft de overheid wel adequate maatregelen kunnen treffen om het virus beheersbaar te maken. Duitsland kleurt vooralsnog geel, Nederland rood.

Onder supervisie van dit kabinet spoelt de tweede golf over ons heen. De Nederlanders krijgen vervolgens van de directeur van het Centrum Infectieziektebestrijding van het RIVM, de heer Van Dissel, te horen dat het voornamelijk aan ons gedrag ligt. Dat is dezelfde Van Dissel die aan het

begin van de coronacrisis zei dat we best carnaval konden vieren. Het werd nog een heel belangrijk "super spread event" bij de start van de corona-epidemie in Nederland. Daarom vrezen wij dat de overheid niet alles op alles heeft gezet om het virus in te dammen. Er waren zogenaamd geen mondkapjes nodig in verpleeghuizen, maar de echte reden bleek te zijn dat ze er gewoon niet waren. Zoals wij dat wel voorstelden, komen er geen aparte ziekenhuizen om de ernstig zieke coronapatiënten op te vangen. In plaats daarvan wordt de gewone zorg weer afgeschaald. Zo komen mensen die bijvoorbeeld een chemokuur, een nieuwe heup of een hartoperatie nodig hebben in de problemen, soms zelfs letterlijk levensgevaarlijk. En nu blijkt dat er weer een tekort is aan de virusremmer remdesivir. Heeft de overheid steeds alles op alles gezet om het virus in te dammen? Wij geloven van niet. En nu staat diezelfde overheid klaar om de uitbraak met het strafrecht te lijf te gaan.

Bovendien vraagt het strafrecht uiterste helderheid. De regels moeten klip-en-klaar zijn voor iedereen in alle situaties. Wat kun je wel en wat kun je niet doen? De gedragsmaatregelen die wij tot nu toe hebben gezien kwamen soms als een duveltje uit een doosje. De communicatie hierover was onduidelijk. Zelfs per maatregel zaten we in spanning voor de tv tijdens de persconferenties: wat zal het worden? Je kon er geen peil op trekken. Eerst was het "mondkapjes werken niet", dan was het "wel in het openbaar ervoer en niet in verpleeghuizen en ook niet in de thuiszorg". En toen werd het eventueel voor iedereen en nu is er sprake van een dringend advies om mondkapjes te dragen. Waar, wanneer en door wie, dat is toch wel de vraag. Op een gegeven moment wist niemand meer waar nu om gevraagd werd en waarom. De hele horeca moest plotseling een uur eerder dicht terwijl alles op alles was gezet om met name de restaurants aan te passen op de anderhalvemetermaatregel.

Wat ik de afgelopen weken heb gezien, stelt mij niet gerust. Het grenst aan willekeur. We voelen ons inmiddels een speelbal in de nerveuze handen van het kabinet. Een kabinet dat het strafrecht niet schuwt en zelfs willekeur aan de dag legt bij het toepassen ervan. Is het overtreden van de anderhalvemeterregel onlangs minder erg geworden en is de boete daarom verlaagd? Let wel, het is niet zomaar een verlaging, maar een enorm verschil, van €390 naar €99. De boetes zijn niet omlaaggegaan omdat afstand houden bij nader inzien toch niet zo wezenlijk is, maar omdat de minister van Justitie een overtreding maakte. Je krijgt nu ineens geen strafblad omdat de minister dezelfde fout maakte. We kunnen er lang of kort over zijn, het is een feit. Als de minister van Justitie niet betrappt was, dan was de boete niet verlaagd. Ik noem dat willekeur en dat zou een vloek moeten zijn in het strafrecht.

Nog een voorbeeld, de kerk in Staphorst. Van de minister van Justitie mochten er 600 mensen in, een uitzondering omdat het een kerk betrof. Toen er een storm van kritiek losbarstte, volgde er een gesprek en werd het ineens weer anders. Als er iets ongeloofwaardig is, dan is het zwalkend beleid. Een voorbeeld van hoe je wel of niet met het strafrecht omgaat, het zwaarst denkbare instrument van de overheid. De regels waren niet goed doordacht en zijn nog steeds niet goed doordacht. En wat erger is, dit kabinet heeft in onze ogen onvoldoende gedaan om bij het strafrecht weg te blijven. Duitsland heeft ook een streng boeteregime, maar daar is door de overheid wél alles op alles gezet om het virus in te dammen. Daar werd bij het bron-

en contactonderzoek het leger ingezet om gezondheidsmedewerkers niet onnodig te belasten en ze paraat te houden voor de taken waar ze juist wél heel hard voor nodig zijn. Ik weet dat het sommige mensen stoort, maar ik noem toch nog een keer Taiwan, het land met 22 miljoen inwoners op een grondgebied kleiner dan Nederland, dat ondanks de hoge bevolkingsdichtheid en de veelvuldige contacten met China het virus al direct onder controle wist te krijgen. Het kabinet weigerde specifiek naar hun aanpak te kijken.

Ook het vangnetartikel is een verkeerd uitgangspunt. Er is in deze wet geen enkele garantie dat de maatregelen en de communicatie hierover vanaf nu wél consequent worden. Integendeel, er zijn allerlei open normen, bijvoorbeeld over de afstand en groepsvorming. In de vangnetbepaling wordt alles opengelaten. Het houdt in dat ook andere maatregelen getroffen kunnen worden dan in de wet benoemd. Die aanvullende maatregelen kunnen per ministeriële regeling worden ingevoerd. Als deze ministers het nodig vinden om een onvoorziene maatregel in te stellen, dan kunnen zij dat dus doen zonder de Kamers er vooraf over te raadplegen en zonder advies van de Raad van State. Het is een carte blanche voor maatregelen die we nog niet kennen.

Er ligt een amendement van Van der Staaij en Van Brenk om wél een advies aan de Raad van State te vragen, maar het hele uitgangspunt klopt natuurlijk niet. Het amendement-Van Raak schrapt het vangnet en ik denk dat dat inderdaad broodnodig is. Wat voor maatregelen zouden er nog meer nodig zijn waarin het vangnet voorziet? Met de ervaringen in het buitenland zou toch wel bekend moeten zijn welke maatregelen echt noodzakelijk zijn? Ik denk dan aan het in acht nemen van extra persoonlijke hygiëne, het dragen van beschermingsmiddelen, kleinere groepen en grotere afstand, testen, testen en testen, thuisblijven bij klachten en quarantaine bij thuis uitzielen, om maar een paar zinvolle gedragsmaatregelen te noemen.

Wat kan er dan nog bij komen waar we nu absoluut geen weet van hebben en dat we nu ook niet kunnen benoemen? Doet Duitsland of Taiwan iets waar wij totaal geen weet van hebben? Nou, dat lijkt me niet. De vangnetbepaling sluit niets uit. Het is een achterdeurtje in de wet om maatregelen er snel door te kunnen drukken. En de enige eis die de wet aan de maatregel stelt, is dat die evenredig moet zijn om de epidemie in te dammen. Maar dat is een vaag begrip, "evenredig". De boete van €1.600 voor het eten van een gebakje op straat vinden maar heel weinig mensen evenredig. Die krankzinnige boete wordt niet geschrapt, zelfs nu minister Grapperhaus met de verlaging van de boete erkent dat die niet proportioneel was en dus niet evenredig. De voorwaarde van evenredigheid is, zo vinden wij, een wassen neus.

Ik geef een paar voorbeelden van mogelijke maatregelen die met deze wet op ons af kunnen komen. Het is bijvoorbeeld denkbaar dat de corona-app toch verplicht wordt. Die corona-app werkt onvoldoende en gaat ook niet optimaal werken omdat de onderliggende techniek niet geschikt is om afstand te meten. Maar desondanks houdt de minister er al maanden aan vast en is de wet door de Kamers inmiddels aangenomen. In zijn eigen evaluatie staat nota bene dat de app in 59% een verkeerde uitkomst geeft. De app waait namelijk niet of een besmet persoon één meter bij je in de buurt was of tien meter bij je vandaan. Dat is nogal essentieel en dat zegt zelfs Jaap Haartsen, de uitvinder van bluetooth. Hij vindt zijn uitvinding ongeschikt voor

deze app, maar ondanks dat die niet goed werkt, houdt de minister eraan vast. En misschien wil hij straks wel meer doen met zijn app, bijvoorbeeld de app toch in bepaalde gevallen voor bepaalde groepen verplicht stellen.

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

Ik vind het wel van belang dat we een beetje bij de feiten blijven van waar we het over hebben. De wet die we vandaag bespreken, is vooral een soort delegatiewet, die dus maatregelen mogelijk maakt waar de ministers mee komen. Dat kunnen ze alleen doen met maatregelen zoals die in de wet zijn verwoord. Nou is er een aparte wet voor de CoronaMelder. Die staat dus niet meer opgenomen in deze wet. Als de amendementen van de collega's en mijzelf zijn aangenomen, waardoor er ook geen vangnetbepaling is, op basis waarvan kan de minister dan inderdaad nog een maatregel nemen om de app te verplichten?

De heer Krol (Krol):

Dat antwoord kan ik u simpelweg niet geven. Ik maak me daar alleen zorgen over. Ik heb in eerste instantie naar de wet gekeken. Daarna heb ik gekeken naar de amendementen die zijn ingediend. Ik heb in mijn inleiding al gezegd dat ik daar blij mee ben. Daarmee is er iets wat een stuk beter is dan wat er aanvankelijk ter tafel lag. Maar ik ben het ook met collega Van Kooten eens: was die wet maar eerst zover als die nu met al die amendementen is. We zijn vanuit een verkeerde start vertrokken.

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

Ik vind het toch een beetje hallucinant worden. Volgens mij zijn die amendementen er. Het is prima als er kritiek wordt geleverd op de wet zoals die is ingediend. Er lijkt mij inderdaad alle reden voor om dat te doen, dus dat snap ik helemaal. Maar vervolgens kunnen er geen broodjes aap worden verkocht over wat er allemaal kan gebeuren, omdat wij allemaal een ongemakkelijk onderbuikgevoel hebben. Het gaat er ook om dat we als wetgever serieus kijken naar: wat betekent deze wet? Wat kan er gebeuren? Wat is de impact van de amendementen daarop? Als u zich daarover zorgen maakt, had ik van u verwacht dat u daarover zelf een amendement had ingediend. Maar we gaan nu luisteren naar allerlei zaken waarover we ons ongemakkelijk kunnen voelen, zo van: "Het staat weliswaar niet in de wet, maar wie weet, komt het toch. Geen idee hoe, maar het zou allemaal kunnen gebeuren." Dat is toch geen manier om hier een wet te gaan behandelen?

De heer Krol (Krol):

In feite stelt u tien vragen tegelijk. Ik zal proberen er een aantal te beantwoorden. Ik heb geen amendement ingediend, omdat ik niet blij was met het uitgangspunt van de wet. Nu, met alle amendementen, zijn we een hele stap verder. Ik geef dat ogenblikkelijk ruitertoe. Ik had graag een omgekeerde weg gezien. En ja, ik maak me wel degelijk zorgen. Ik maak me niet alleen zorgen. U heeft in uw mailbox ook het ene na het andere mailtje gekregen van mensen thuis die zich zorgen maken. Daarom stel ik deze kritische vragen. We gaan morgen met heel veel spanning luisteren naar de antwoorden en dan gaan we kijken wat eruit komt. Vooral snog ben ik niet gerustgesteld.

De voorzitter:
Gaat u verder.

De heer Krol (Krol):

Goed. Wat te denken — ook best mogelijk — van een verplichte vaccinatie voor bepaalde groepen? Het wordt nu ontkend door minister De Jonge, maar dat geeft geen enkele zekerheid. We hebben de afgelopen weken al zo vaak gezien dat het kabinet van gedachten veranderde. Denk daarbij aan de uitspraken van Van Dissel, die vorig jaar stelde dat hij een verplichte griepvaccinatie voor zorgpersoneel wel ziet zitten. Over het coronavaccin wil Van Dissel zich nog niet uitspreken, omdat het er nog niet is. Het kan nog steeds alle kanten op. Daar vrees ik oprecht voor. U mag daar anders over denken, maar ik vrees daar oprecht voor. Het kan nog steeds alle kanten op.

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

Mag ik nog één ding zeggen? Het gaat juist over draagvlak. Er zijn ongelooflijk veel mensen die hiernaar kijken. Het is dus van belang dat zij weten waar de wet wel en niet over gaat. De vaccinatieplicht is expliciet uitgezonderd van dit wetsvoorstel. Dat staat ook in de memorie van toelichting. Er is geen enkele regeling in die wet opgenomen waardoor die vaccinatiebepaling erdoorheen kan komen, want daar is geen bepaling voor. Als we dat dan toch hier gaan zeggen, gaan allerlei mensen thuis denken: ja, misschien gebeurt dat wel. Dan kan meneer Krol daarna zeggen "vanwege de onrust ga ik tegen zijn", maar het is onrust die hij zelf opvoert.

De heer Krol (Krol):

Nee, het begint met de vele mails die u en ik krijgen. Die vragen wil ik stellen, want dat is mijn taak als volksvertegenwoordiger. Ik ga met spanning luisteren naar wat de regering antwoordt. Want ja, het is nu uitgesloten, maar we hebben ook gezien dat vorig jaar een soortgelijke discussie ook speelde rond de kinderdagverblijven. Toen werd ook gesproken over de vraag of vaccinatie wel of niet verplicht moet worden. Uit Wuhan zagen we echt de meest verschrikkelijke beelden langskomen. Portieken werden dichtgespijkerd. Hele flats met bewoners er nog in werden hermetisch afgesloten. Steden gingen op slot. Er mocht geen mens meer in of uit. Bewoners werden uit hun huizen gesleurd omdat ze misschien besmet waren. Dat waren mensonterende beelden. Maar, daar ben ik het mee eens, dat zal bij ons toch niet gebeuren? Dit is Nederland. Een gemoedelijk volk, dat liever gedooft dan handhaaft. Maar laten we eens acht maanden terugkijken in de tijd en dan kijken naar het nu. Dan geloof je toch ook niet wat er nu gebeurt? Bedrijven die moeten sluiten en die omvallen. Scholen die dichtgaan. Een gebakje eten op de stoep met je gezin kost je een vermogen.

De voorzitter:

Ik denk dat ik straks de straat niet meer op durf te gaan. De heer Van der Staaij.

De heer Van der Staaij (SGP):

Nog even aansluitend op het punt van mevrouw Buitenweg, want ik blijf ook veel zitten, al voel ik soms wat aandrang

om naar voren te rennen over waar ik het niet mee eens ben. Ik denk dat voor dit debat over de wet heel belangrijk is: wat staat er nou wel en niet in de wet? Vaccinatieplicht is ook voor mijn fractie een gevoelig punt. Dat willen we niet. We hebben er nauwkeurig naar gekeken en ik zie dat er geen wettelijke bepaling is die daarvoor de grondslag kan bieden. Dan moeten we toch gewoon zeggen: dat kan niet op grond van deze wet?

De heer Krol (Krol):

Ik hoop dat we dat met z'n allen zo dichttimmeren dat we daar ook in de toekomst niet voor hoeven te vrezen.

De heer Van der Staaij (SGP):

Meneer Krol zegt terecht: je weet nooit waar er nog eens discussie over kan ontstaan, waar de partijen voorstellen voor kunnen doen. Dat is allemaal waar. Niemand kan in de toekomst kijken. Maar we zeggen nu ja tegen een wet en als er ergens een bepaling in zit die stiekem toch een grondslag kan zijn voor een vaccinatieplicht, dan zou ik daar zeer tegen zijn. Daarom heb ik de wet goed bestudeerd en gezien: dat staat er niet in. De Grondwet zegt — dat is artikel 11, recht op onaantastbaarheid van het lichaam — dat als je zoiets wil als een vaccinatieplicht, er echt een duidelijke basis in de wet moet zijn. Zijn we het erover eens dat die gewoon niet in deze wet staat? Daar moeten we geen misverstanden over hebben.

De heer Krol (Krol):

Nee. Maar daarom zei ik: als we een jaar geleden gekeken zouden hebben naar de situatie van nu, dan hadden we ons ook een aantal dingen niet kunnen voorstellen, en die zijn inmiddels toch gebeurd. Ik wil heel graag voor al die mensen die zich nu zorgen maken ... Ik herhaal nogmaals: u en ik en alle andere Kamerleden zijn werkelijk overspoeld met reacties van mensen die zich zorgen maken. Ik wil daar klip-en-klare uitspraken over horen.

De heer Veldman (VVD):

De heer Krol weidt wel erg ver uit over wat er allemaal mogelijk is. Hij schetst een heleboel situaties die, begrijpelijk denk ik, mensen ook een beetje angst inboezemen. De vraag is of het helpt om dit zo te doen. Maar tegelijkertijd hoor ik de heer Krol zeggen: laten we vooral naar Taiwan kijken, want daar doen ze het zo goed. Als er nou één land is dat beperkingen oplegt aan mensen, zelfs grondwettelijk gewaarborgd, dan is het Taiwan wel, waar iedereen een soort digitaal hek om zichzelf heeft gekregen. Je bent verplicht om een aantal apps op je telefoon te hebben waarmee je gevolgd kan worden. Je bent verplicht om als je daar buitenshuis komt je telefoon bij je te hebben. Heb je die niet bij je, dan krijg je een hele forse boete. Je bent verplicht om in quarantaine te gaan. Op het moment dat jij toch buiten wordt aangetroffen, krijg je een hele strenge boete. Dat is allemaal digitaal te volgen. Is dat wat de heer Krol wil, terwijl hij tegelijkertijd zegt "met deze wet zou dit en dit en dit allemaal kunnen", waarvan deze wet juist regelt — dat zegt mevrouw Buitenweg terecht, ook met haar amendement — dat het aan de Kamer is om iets wel of niet te bekrachtigen?

De heer Krol (Krol):

Nee, ik wil natuurlijk niet dat slechte dingen uit andere landen worden overgenomen, maar ik kijk wel met enige jaloezie naar hoe men het in Taiwan heeft aangepakt. Dat is misschien niet de manier die bij Nederland past, maar er zijn ook voorbeelden van dingen die daar gebeurden waar we juist wel een voorbeeld aan kunnen nemen. In de periode dat wij nog zeiden "alle verzorgingstehuizen dicht en mensen zo veel mogelijk binnenhouden", zeiden ze in Taiwan "de mensen zo veel mogelijk naar buiten, want in de buitenlucht kan veel minder gebeuren". Er zijn goede dingen die we van elkaar kunnen leren. De kwade dingen kunnen we ook van elkaar leren, want die moeten we niet doen.

De voorzitter:

Tot slot, de heer Veldman.

De heer Veldman (VVD):

Dat is heel mooi, want als we elkaar kunnen vinden in de dingen die we niet willen, dan maakt deze wet het mogelijk om dat gezamenlijk te doen. Volgens mij staan we dan aan dezelfde kant van de lijn. Het zou mooi zijn als de heer Krol dat ook op die manier benoemt, in plaats van mensen angst aan te jagen.

De voorzitter:

Goed. Gaat u verder.

De heer Krol (Krol):

Ik ben niet bezig mensen angst aan te jagen. Ik wil wel graag de gevoelens die er echt bij heel veel mensen thuis leven, hier vertegenwoordigen. Nogmaals, daar ben ik volksvertegenwoordiger voor. Ik ben pas blij als we het straks aan het eind van het debat echt met elkaar eens zouden kunnen worden. Ik heb die overtuiging — en dat mag toch? — nog niet.

De voorzitter:

Gaat u verder.

De heer Krol (Krol):

Het kabinet slingert in onze ogen van hot naar her als het om gedragsmaatregelen gaat. De afgelopen maanden hebben mij ervan overtuigd dat we een carte blanche koste wat kost moeten voorkomen. Om tegemoet te komen aan de kritiek op dit wetsvoorstel worden die ministeriële regelingen zo snel mogelijk in een wet gegoten. Dat vinden wij een onwenselijke omweg. De maatregel wordt eerst ingevoerd en daarna moet er binnen twee weken een wet komen, die door de Kamers moet. Als het parlement het niet eens is met de minister, gaan er minimaal zo'n drie weken overheen voordat de wet weer wordt ingetrokken. In die periode zijn de regels dan al gehandhaafd, hebben mensen een boete gekregen, kan privacygevoelige informatie zijn opgevraagd en verwerkt, en dat allemaal zonder dat het parlement het ermee eens is.

Dat vinden wij nou eenmaal veel te ver gaan. Ook al is er corona, dat is geen reden om zo drastisch in te grijpen,

terwijl het ook anders kan. Als immers achteraf blijkt dat het parlement het er niet mee eens is, is de schade al aan-gericht. Als er nieuwe, niet-voorziene noodmaatregelen nodig zijn, is de oplossing niet een carte blanche, niet een ministeriële regeling en dan pas een wet. Als er echt een extra maatregel nodig is, kan dat prima met een korte, krachtige spoedwet waarin de noodzaak wordt beargumen-teerd. Ik ben ervan overtuigd dat de Raad van State met spoed advies wil geven. Ik ben er ook van overtuigd dat het parlement hier met spoed een debat over wil voeren, des-noods in het weekend. Dat is uit democratisch oogpunt in mijn ogen de enige juiste weg.

Hoe moet het dan wel? In de eerste plaats moet dit kabinet alles op alles zetten om de schaarste op te lossen, van mondkapjes tot testlocaties, van ziekenhuisbedden tot vol-doende virusremmende medicatie. Overal is nu een tekort aan. Dat is geen hogere wiskunde, maar een kwestie van de beurs trekken en vooral operationeel uitstekend georga-niseerd zijn. Als we dat niet meer kunnen, is het slecht gesteld met het bestuur in Nederland. Er wordt tijd verspild met deze wet. Zorg er in de allereerste plaats voor dat Nederland in operationele zin het virus aankan.

Ten tweede moet het kabinet onmiddellijk stoppen met het verwarrende communicatiebeleid en in plaats daarvan kristalhelder communiceren. We zijn enorm opgelucht dat de Kamer gisteren onze motie heeft aangenomen over kleuralerts. De minister heeft voor de uitwerking een prima voorbeeld aan de kleurenkaart uit Ierland. Daar ziet iedereen op één A4'tje wat er allemaal verwacht kan worden, ook als er opgeschaald moet worden. Ik vraag de minister of hij dat in ieder geval met de grootste spoed zou willen oppakken.

Ten derde. Mocht een wettelijke basis nodig zijn, doe dat dan volgens de normale, democratische weg. Dien een spoedwet in, vraag advies aan de Raad van State en ga het debat aan met het parlement voordat de maatregel van kracht wordt.

Ik dank u wel, mevrouw de voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Van Esch namens de Partij voor de Dieren.

□

Mevrouw Van Esch (PvdD):

Dank u wel, voorzitter. Wij mensen maken slechts 0,01% van al het leven op aarde uit, maar we gedragen ons als een dodelijk virus voor de overige 99,99%. Als wij mensen, die dus slechts een splinterfractie van het leven op aarde vormen, een beetje fatsoenlijker waren omgegaan met het andere deel van al het leven, hadden we hier vandaag waarschijnlijk niet gestaan. We spreken voortdurend over symptoombestrijding om het maar niet over de oorzaken van de coronacrisis te hoeven hebben, namelijk de manier waarop wij mensen met onze leefomgeving omgaan.

De Verenigde Naties en tal van wetenschappers waarschuwen al jaren dat een virusuitbraak als deze op het punt stond te gebeuren. De oorzaken die zij noemen zijn duidelijk en onlosmakelijk verbonden met ons menselijk handelen, met

de nadruk op "handelen". Ontbossing. Klimaatverandering. De handel in wilde dieren. De bio-industrie.

Dan is het makkelijk om te wijzen naar de andere kant van de wereld en wat ze daar doen, maar ook onze eigen bio-industrie is een tikkende tijdbom. Er is geen land ter wereld dat per vierkante kilometer zo veel dieren in stallen heeft opgesloten als Nederland. Dit is naast een reservoir van virussen ook een kweekvijver voor nieuwe virussen. Daar-mee lopen we elke dag weer een onverantwoord groot risico. De wijze waarop we met dieren omgaan, maakt onze gezondheid kwetsbaar. De omstreken wet die voorligt, zou daar meer oog voor moeten hebben, maar zwijgt daarover in alle talen.

Het kabinet kwam met twee versies van deze wet die onze democratie ernstig ondermijnden. Dat heeft in deze crisistijd tot onnodige extra maatschappelijke onrust geleid. Met de wet die de minister voorstelde, zouden we teruggaan naar de tijd van koning Willem I: regeren per decreet. Staatsrecht-geleerden en burgers kwamen terecht in opstand tegen deze wet. Zowel die onrust als de ondemocratische grond-houding zijn de ministers dan ook zwaar aan te rekenen. Dat roept wantrouwen op bij onze fractie; daar hoeft je geen complotdenker voor te zijn.

De wet die nu voorligt, vervangt de noodverordeningen. Het is een kapstok voor die coronamaatregelen. Het is daarom ook een wet die regelt dat met goede redenen vrijheden tijdelijk ingeperkt kunnen worden. Maar dat vraagt wel om een zorgvuldige afweging. Een overheid die burger-lijke vrijheden inperkt, heeft de verantwoordelijkheid naar de burger om er alles aan te doen om die beperkingen zo snel mogelijk weer op te heffen. Een overheid die de bur-gerlijke vrijheden inperkt, moet er alles aan doen om ervoor te zorgen dat dat "eens, maar nooit weer" is. De Partij voor de Dieren neemt in die zorgvuldige afweging ook mee of de regering bereid is om al het mogelijke te doen om die eigen burgers te beschermen en geen fundamentele gezondheidsrisico's te nemen, juist nu die vrijheden enorm beperkt worden. Je kunt als overheid geen burgerlijke vrij-heden beperken als je er niet zelf ook alles aan doet om dat te voorkomen.

"Alleen samen krijgen we corona eronder", zegt het kabinet. Maar mijn fractie constateert dat dat "samen" in sommige gevallen gewoon niet geldt. "All animals are equal, but some animals are more equal than others." Want als er gevraagd wordt om de luchtvaart te beperken wegens pretvluchten naar oranje of rode gebieden, geeft het kabinet niet thuis. Als er gevraagd wordt om in te grijpen bij slachthuizen, die een grote bron van besmettingen zijn, geeft het kabinet niet thuis. En wanneer gevraagd wordt om onze ongezonde leefomgeving en onze ongezonde voedselomgeving aan te pakken omdat corona veel mensen met obesitas raakt, geeft het kabinet niet thuis. Maar het kabinet komt wel met een wet die ons kan verbieden om in elkaars nabijheid te zijn, die het recht op vrijheid van vereniging raakt, evenals het recht op vrijheid van vergade-ring en betoging, en het recht op lichamelijke integriteit.

Voorzitter. Daarmee is niet gezegd dat het direct slechte maatregelen zijn, maar daarmee is wel gezegd dat het maatregelen zijn die vooral bij burgers worden neergelegd. Het kabinet vraagt veel van burgers terwijl het zelf dus die fundamentele maatregelen elders verzuimt te nemen. Dat was in het begin van de crisis misschien niet direct verwijt-

baar. Niemand wist hoe lang corona zou blijven en niemand wist wat precies wel werkte, en wat niet. Inmiddels weten we wel wat van invloed is op hoe ziek mensen kunnen worden, en daar kunnen we wat aan doen. Inmiddels weten we dat de zorgkosten de pan uit rijzen. We weten dat een derde van de zorgkosten te maken heeft met aan leefstijl gerelateerde ziekten. En we weten dat de omgang van de mens met dieren, natuur en klimaat de kans op nieuwe virussen groot maakt.

We moeten dus onze basisgezondheid fors versterken en preventieve maatregelen nemen, in plaats van blijven dweilen met de kraan open. Dus als we weten dat corona mensen met obesitas raakt, waar blijft dan die suikertaks? Waar blijven die regels om de overdaad aan zout, vet of suiker in allerlei eten terug te dringen? Waar blijft die btw-verlaging op groente en fruit? En als we weten dat corona harder toeslaat in gebieden waar de luchtkwaliteit slecht is, waar blijft dan die aanpak van beruchte luchtvervuilers zoals de grote industrie, de biomassacentrales en de veehouderij? Waarom werken we voor luchtkwaliteit nog altijd met die zwakke EU-normen in plaats van met die scherpe normen die echt gebaseerd zijn op wat gezond is?

De Partij voor de Dieren vroeg in mei al om gevolg te geven aan de oproep van 1.600 wetenschappers om aan de slag te gaan met dat preventiebeleid. Het kabinet reageerde door te zeggen dat dat voorlopig niet gaat gebeuren vanwege dat coronavirus. Dat antwoord laat zien dat de grondhouding van het kabinet in dezen in de kern echt verkeerd is. De crisis vergt niet alleen ic-bedden en beademingsapparaten. Het vergt vooral ook een lange adem om serieus werk te maken van die basisgezondheid. Het kabinet weigert in te zien dat het en-en moet zijn: én met gerichte maatregelen het huidige virus bestrijden én Nederland weerbaarder en gezonder maken, zodat we beter bestand zijn tegen corona of andere zaken die in de toekomst nog op ons af gaan komen. De schriftelijke beantwoording van onze vragen voorspelde helaas niet veel goeds. Is de minister nu alsnog bereid om werk te maken van het verbeteren van de basisgezondheid? Want fundamenteel meer aandacht voor gezonde voeding, het uitbannen en belasten van een overdaad aan ongezonde voeding en het faciliteren van meer beweging zijn bij ons fundamentele punten die anders moeten. Graag een reactie.

De regering heeft al sinds de oprichting van de Bataafse Republiek de plicht te waken over de gezondheid van alle inwoners van ons land. In 1798 schreef men de Staatsregeling, de eerste versie van de Grondwet. In die Staatsregeling stond al dat de overheid "door heilzame wetten, haare zorg uit tot alles, wat in het algemeen de gezondheid der Ingezetenen kan bevorderen". Let wel: "met wegruiming, zooveel mogelijk, van alle belemmeringen". Dus met wegruiming, zo veel mogelijk, van alle belemmeringen voor die gezondheid. Al in 1798 was er dus aandacht voor preventie, die nu wordt weggehoond onder invloed van commerciële belangen. Commerciële belangen gaan letterlijk over lijken: 1,5 meter afstand, behalve in het vliegtuig, behalve in het slachthuis en behalve in de nertsenfokkerijen, waar dieren die zeer vatbaar zijn voor besmetting, kooi aan kooi naast elkaar zitten.

Ook het huidige artikel 22 van onze Grondwet stelt dat de overheid maatregelen moet treffen ter bevordering van de volksgezondheid. Dan moet je ook naar preventie kijken. Dan moet je voorkomen dat mensen ziek worden van

corona door iets te doen aan slechte luchtkwaliteit en obesitas. Dan moet je dus ook voorkomen dat er nieuwe varianten opduiken door iets te doen aan de bio-industrie. Ik werk nog aan een amendement om de minister ten tijde van een epidemische dreiging de opdracht te geven om niet alleen te zorgen dat infecties voorkomen worden, maar ook maatregelen te nemen die zorgen dat minder mensen ziek worden of komen te overlijden als de infecties toch oplopen.

Mijn tweede amendement, dat zojuist is rondgedeeld, gaat over nertsen. In het voorliggende wetsvoorstel wordt ingezet op repressie en op maatregelen die ingrijpen in de persoonlijke bewegingsvrijheid van mensen, die ingrijpen in burgerrechten. Maar er wordt met geen woord gerept over de risico's vanuit de dierhouderij. Er wordt geen enkele maatregel voorgesteld om daar in te grijpen als het mis dreigt te gaan. De afgelopen maanden is de nertsenfokkerij een toonbeeld geweest van besluiteloosheid en zelfs onwil om in te grijpen. Nederland had de trieste wereldprimeur van de allereerste uitbraak van het coronavirus in de veehouderij. In enkele maanden tijd bleek het virus zich daar veel sneller en heftiger te verspreiden dan voor mogelijk werd gehouden. Na de eerste besmetting schreef de minister van Landbouw nog dat het risico dat dieren ook mensen kunnen besmetten met het coronavirus verwaarloosbaar was. Nertsen zouden alleen door mensen worden besmet en niet andersom. Maar het virus sprong wel degelijk over van nerts op mens. Experts verwachtten dat het aantal besmettingen snel zou afnemen nadat de intensieve contactmomenten voorbij waren. Half juli verwachtte het OMT-Z nog dat er in totaal hooguit 35 locaties besmet zouden raken. Nog geen zes maanden verder zijn er 64 locaties besmet en loopt dit aantal bijna dagelijks verder op.

Niet alleen deze dieren maar ook veel andere dieren zijn gevoeliger voor het virus dan we eerder hadden verwacht. Ze zijn ook veel besmettelijker dan gedacht. Twee derde van de onderzochte nertsenfokkers, gezinsleden en medewerkers raakt besmet: een ongekende besmettingsgraad, vele malen hoger dan in de huiselijke kring. Toch heeft het kabinet niet de kans benut om met de voorliggende wet het bedrijfsmatig fokken met dieren die aantoonbaar bevattelijk zijn voor dit virus te verbieden. Dat is wat onze fractie betreft een volstrekt onbegrijpelijke en ook onverantwoorde keuze. De Kamer riep hiertoe namelijk al op met het aannemen van de motie-Ouwehand/Ploumen. Stel op grond van de volksgezondheid een verbod in op het beroepsmatig fokken van dieren die een reservoir kunnen vormen voor het coronavirus. Dat geldt in ieder geval voor de nertsenfokkerijen, maar mogelijk ook voor andere diersoorten die bevattelijk zijn voor het COVID-19-virus. Wetenschappelijke inzichten hierover volgen elkaar namelijk snel op. Viroloog Marion Koopmans wees er al op dat er te weinig is gekeken naar de rol van dieren in de verspreiding van het virus. Mogelijk is er wereldwijd al een parallel systeem onder dieren, zo stelt zij. Het is daarom wat ons betreft van groot belang dat de minister van VWS ook in andere dierhouderijsectoren tijdig kan ingrijpen op het moment dat een risico is ontstaan voor de gezondheid van de mens.

In februari, toen het coronavirus voor het eerst opdook in Nederland, waren er nog zo'n 800.000 nertsen in Nederland. Doordat er toen gefokt is met deze dieren, zaten we in mei met een reservoir van ruim 4 miljoen nertsen, een plek waar

het virus zich kan schuilhouden en op een later moment weer kan opduiken. Stel je voor dat dit bij kippen gebeurt, dan hebben we een virusreservoir van 100 miljoen dieren. Maatwerk is dan ook nodig, zegt het kabinet steeds. We proberen even drie weken dit en we kijken vervolgens wat het effect is, maar dat kan bij dieren absoluut niet. Je kunt dat niet oplossen met een avondklok of met 1,5 meter afstand. Zo'n afstand is in de bio-industrie namelijk ondenkbaar.

De minister van VWS moet dus tijdig kunnen ingrijpen als in dierhouderijsectoren risico's ontstaan voor de gezondheid van de mens. Ook daarover sprak de Kamer zich voor het reces heel duidelijk uit. Juist op het spanningsveld van LNV en VWS moet de minister van VWS doorzettingsmacht hebben bij de preventie en bestrijding van besmettelijke dierziekten, die dus een bedreiging vormen voor de volksgezondheid. Dit is een pijnlijke les die we hebben overgehouden aan de Q-koortsepandemie, die we dus nu niet moeten herhalen. Mijn fractie heeft, zoals ik al aankondigde, zojuist een amendement ingediend om de wettelijke basis te leggen voor deze twee oproepen van de Kamer. Dit amendement regelt namelijk dat het op basis van de Wet publieke gezondheid verboden is om beroepsmatig te fokken met nertsen, aangezien zij bevattelijk zijn voor het COVID-19-virus en daardoor een volksgezondheidsrisico kan ontstaan. Ten tweede creëert dit amendement de mogelijkheid om andere diersoorten aan te wijzen waarvoor dit verbod zou moeten gelden. Hierdoor kan er snel worden ingegrepen op het moment dat blijkt dat het virus ook bij andere diersoorten opduikt en hierdoor een nieuw gevaar voor de volksgezondheid ontstaat. Ook dit was onderdeel van de aangenomen motie-Ouwehand/Ploumen.

Voorzitter, dan nog een vraag aan de minister van een andere orde. Deze vraag gaat over de tijdelijkheid van de wet. Kan de minister bevestigen dat hij alleen maar de Kamer hoeft te informeren over zijn voornemen om de wet te verlengen en dat het koninklijk besluit om de wet echt te regelen alleen de goedkeuring van het kabinet en de Koning hoeft te hebben? Waarom kiest de minister ervoor dat de Kamer niet mag stemmen over de verlenging van zo'n ingrijpende wet?

Tot slot, voorzitter.

De voorzitter:
Voordat u afsluit, de heer Van Dam stond er al een tijdje.

De heer Van Dam (CDA):
Ik heb er geen bewaar tegen dat mevrouw Van Esch haar betoeg afmaakt.

De voorzitter:
Nou, ik wel. Ik wil dat u eerst even een vraag stelt.

De heer Van Dam (CDA):
Ja, u schijnt daarover te gaan hier.

De voorzitter:
Zoiets ja.

Mevrouw Van Esch (PvdD):
Ik heb nog maar één alineaatje, maar goed.

De heer Van Dam (CDA):
Ik heb al eerder ervaren dat de voorzitter toch over een paar dingen hier gaat.

Mevrouw Van Esch (PvdD):
Nou, laten we dat dan toch maar doen.

De voorzitter:
Wat fijn. Het is geregeld. Dus u mag van de heer Van Dam afronden.

Mevrouw Van Esch (PvdD):
Helemaal goed. Dan ga ik toch mijn slotwoord ...

De heer Van Dam (CDA):
Misschien toch even. Ik hoor mevrouw Van Esch allemaal dingen zeggen die eigenlijk niet in deze wet staan. Het is natuurlijk gerechtvaardigd, gelet op de doelstelling van de Partij voor de Dieren, dat dit naar voren wordt gebracht. Mevrouw Van Esch had net een punt dat wel over deze wet ging, maar ik zou zo graag willen dat zij vertelt wat zij nou van deze wet vindt en wat zij vindt van de amendementen. Laat ik het maar zeggen: ik zou het echt super vinden als ook de Partij voor de Dieren die steunt en uiteindelijk dit wetsvoorstel steunt.

Mevrouw Van Esch (PvdD):
Ik snap de vraag. Voor ons zijn onze amendementen — een hebben we in gediend en aan een werken we nog — fundamenteel voor onze keuze wat betreft deze wet, zeg ik meteen. Dat is, denk ik, vrij duidelijk in mijn betoeg aanwezig. Wij vinden dat er twee zeer essentiële punten missen in deze wet. Die benoemen we nu en dienen we in via amendementen. Die zijn voor ons van essentieel belang. Daarnaast kan ik u in dat opzicht aangeven dat de amendementen die er nu liggen, de oorspronkelijke wet aanzienlijk beter maken. Dat sowieso, maar ik denk dat wij duidelijk zijn geweest: onze amendementen zijn wat ons betreft fundamenteel en deze punten zitten nu niet in de wet.

De voorzitter:
Tot slot, de heer Van Dam.

De heer Van Dam (CDA):
Om het even heel goed te begrijpen. Dat andere amendement ken ik nog niet, maar het amendement over de nertsenfokkerijen is in de Kamer al uitgebreid besproken. Het kabinet heeft ook al een standpunt ingenomen over hoe het daarmee omgaat. Als dat amendement niet wordt aangenomen, betekent dat dan dat u tegen de hele wet stemt? Als alleen dat bepalend is, dan denk ik dat u vandaag toch een beetje aan het hobbyboeren bent.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Ik vind het toch jammer dat u niet goed naar onze bijdrage hebt geluisterd. Volgens mij is dat juist de kern die wij benoemden. Het is bizar en wat ons betreft niet uit te leggen dat je zo'n grote dreiging van het coronavirus in de veehouderij niet in deze wet opneemt. Op dit moment ligt dat nog niet voor. Als je die dreiging niet in deze wet opneemt, dan vinden wij het onbegrijpelijk om op die manier een wet vast te stellen. Dat is het hele fundament van het betoog dat ik hier neerzet. Ik kan er nog meer woorden aan wijden, maar volgens mij heb ik het zeer duidelijk uitgelegd. Het kan echt niet zo zijn dat het niet in deze wet staat, al hebben we er hier talloze debatten over gevoerd. Voor de Partij voor de Dieren kan dat gewoon niet.

De **voorzitter**:

Tot slot, de heer Van Dam.

De heer **Van Dam** (CDA):

Ik ben blij dat u dat zo helder maakt. Ik hoop dat u ook begrijpt dat ik echt niet kan begrijpen dat u dat bij dit wetsvoorstel doet. Maar u bent er heel helder in. Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Mevrouw Van der Graaf.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ik ken mevrouw Van Esch als groot voorvechtster van het beschermen van grondrechten. Ze heeft net betoogd dat het kan voorkomen dat we maatregelen moeten treffen die aan onze grondrechten raken op het moment dat we de volksgezondheid willen beschermen. Ze zei dat ze dat begrijpt. Maar ze heeft ook gezegd dat die maatregelen niet langer moeten duren dan strikt noodzakelijk. De inperking van de grondrechten moeten ook niet verder gaan dan nodig. Ik zou mevrouw Van Esch willen wijzen op het amendement dat ik heb ingediend, dat de proportionaliteits-toets explicieter maakt om aan die zorgen tegemoet te komen. Het geeft ook een explicietere opdracht aan het kabinet om de maatregelen direct af te schalen, zodra ze niet meer nodig zijn. Ik zou mevrouw Van Esch van harte willen uitnodigen om dit amendement mee te ondertekenen.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Ik heb het amendement inderdaad gezien. Het ziet er goed uit. Ik zal nog even erover nadenken of wij een handtekening eronder zetten, maar volgens mij zijn we het eens met elkaar over de punten die in het amendement staan. Ik ben blij dat u het heeft ingediend.

De **voorzitter**:

Goed. Gaat u verder.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Tot slot. De belangrijkste vraag blijft voor de Partij voor de Dieren of de overheid niet te veel vraagt van de burger, terwijl zij zelf haar verantwoordelijkheid uit de weg blijft gaan. Kijkt de overheid niet, zoals we in het verleden zo

vaak hebben gezien, te veel weg bij de dierhouderijen? Er leven in ons land veel meer dieren dan mensen en de wijze waarop wij met dieren omgaan, is letterlijk ziekmakend. Gezien de houding van dit kabinet tot nu toe hebben wij er een hard hoofd in, maar ik hoop op en ben benieuwd naar de beantwoording van de minister.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik geef de heer Van Dam namens het CDA het woord.

Na de heer Van Dam gaan we schorsen voor de lunchpauze. Dan weten jullie waar jullie aan toe zijn.

De heer **Van Dam** (CDA):

Voorzitter, dank u wel. Het wetsvoorstel dat vandaag op de agenda staat, heeft al heel wat voeten in de aarde gehad. Ik heb nog nooit een wetsvoorstel meegemaakt waaraan zo veel is veranderd tussen de eerste contouren en het voorstel zoals dat vandaag voor ons ligt. Ik heb nog nooit een voorstel meegemaakt waarover we zo veel vergaderd hebben en waarover ik zo veel mails heb ontvangen. Ik wil twee bijzonderheden in algemene zin noemen, voordat ik de inhoud van de wet induik.

Allereerst de vele vragen vanuit de samenleving. Duizenden mails, zo veel dat mijn mailbox zo nu en dan bezweek. Deels door middel van een soort bot dat op mij afgevuurd werd, maar ook voor een belangrijk deel gewoon van boze en bezorgde burgers. Het waren zo veel mails dat het onmogelijk was om iedereen te antwoorden, maar ik zocht geregeld contact met mensen om te horen wat hen bezighield. Ik vroeg gewoon waarom ze zo tegen waren en vooral ook om beelden recht te zetten en uit te leggen dat deze wet niet leidt tot een vaccinatieplicht, dat deze wet niet leidt tot een algemeen demonstratieverbod en om uit te leggen dat het parlement zich niet buiten werking laat zetten. Ik heb heel wat uren aan de telefoon doorgebracht en dan hoorde ik heel veel zorgen. Zo vertelde een moeder mij dat zij haar drie studerende kinderen zag vereenzamen. Dagenlang zaten zij op hun studentenkamer gekluisterd aan het videoscherm. Vanwege kwetsbare personen in de familie, waren zij zeer terughoudend om enig sociaal leven aan te gaan. Dat zou toch bij studenten anders moeten zijn? De moeder vroeg of we daar wel oog voor hadden. Een andere moeder had al maandenlang zelf haar kinderen niet meer gezien, omdat ze een kwetsbare gezondheid heeft. Dat hadden haar kinderen zelf besloten, maar het was een heel pijnlijke keuze, die enorm lastig lag in de familie. Ze vroeg of ik dat wel begreep.

Ik heb gesproken met mensen die familieleden op de intensive care hebben verloren: gehuld in een soort wit pak, nauwelijks contact, nauwelijks afscheid kunnen nemen. Is dit het nieuwe normaal? Zij vroegen: "Gaat deze wet dit faciliteren, meneer Van Dam?" We kennen natuurlijk allemaal de problematiek rond de verpleeghuizen. Er was een bezoekbeperking, ook voor mantelzorgers. Dit gold ook voor mij. Ik heb maandenlang via een soort intercom met mijn moeder gecommuniceerd die zich achter een raam bevond.

Ook als ik de Kamer uitliep, het plein op, sprak ik met mensen. Ondanks het directe taalgebruik dat mij soms ten deel viel, heb ik veel oprechte zorgen gehoord. In veel gevallen maakte aanvankelijke boosheid plaats voor zorgen, vragen en angst. "Hoelang moet dit nog duren? Waar gaat onze samenleving naartoe? Hebben jullie daar in de Kamer wel oog voor?"

Voorzitter. Deze coronatijd is een pijnlijke tijd. De vrijheden die we zo gewoon vinden, staan onder druk. We zijn kwetsbare mensen, allemaal. Het raakt ons dus allemaal, ook als Kamerleden. Ik heb daar net iets over verteld uit mijn privésituatie. Met die blik, met die zorgen, met het feit dat wij daarin niet anders zijn dan al die Nederlanders, kijk ik naar dit wetsvoorstel. Het is onze taak als parlement om de regels die de overheid stelt, de regels die noodzakelijk zijn, te controleren. We moeten constateren dat die democratische controle, met name op die noodverordeningen, tot nu toe pover is geweest. Er zijn veel Kamerdebatten geweest, waar allerlei maatregelen op hoofdlijnen zijn besproken, maar de noodverordeningen als such zijn nooit in de Kamer of de gemeenteraad aan de orde geweest. Deze zijn afgekondigd. Onze crisiswetgeving is geschreven voor kortdurende crises, hooguit enkele dagen, een week. Dan is controle achteraf verdedigbaar. Maar deze coronacrisis duurt al meer dan een half jaar en zal naar verwachting ook nog wel even voortgaan.

Het voorliggende wetsvoorstel maakt het mogelijk om al die beperkende maatregelen onderwerp van het democratisch debat te maken. Dit gebeurt niet achteraf, maar van tevoren, zoals het hoort. Ik verwacht dat juist dat democratische, openbare debat zal bijdragen aan transparantie, inzicht en draagvlak. Alleen al daarom juich ik deze wet toe, uiteraard inclusief de door mij ondertekende amendementen.

Voorzitter. Dit brengt mij bij het tweede algemene punt, namelijk de totstandkoming van dit wetsvoorstel. Deze wet komt in plaats van die noodverordeningen. Al eerder spraken zowel de Tweede Kamer als de Raad van State uit dat beperkende maatregelen hun basis dienen te vinden in een formele, door het parlement getoetste wet. Dit dient zeker te gebeuren als de coronacrisis langer duurt. Dit wetsvoorstel voorziet daarin. Het is in zekere zin de uitwerking van de opdracht die de Kamer heeft gegeven aan het kabinet.

In de samenleving, de media en de rechtswetenschap zijn grotere aarzelingen uitgesproken over dit wetsvoorstel, vooral waar het gaat over de positie van de Kamer om de regering daadwerkelijk te kunnen controleren. Kan de regering met deze wet niet op eigen houtje maatregelen afkondigen, zonder dat de Kamer er nog aan te pas komt? Dat was de vraag.

Hoewel het voorliggend wetsvoorstel al fundamenteel is verbeterd ten opzichte van eerdere versies, herkennen diverse fracties binnen de Kamer zich in deze kritiek. Een crisis als de coronacrisis vereist dat de regering slagvaardig en direct kan optreden, maar de ingrijpendheid en de duur van de maatregelen rechtvaardigen dat de volksvertegenwoordiging uitdrukkelijk in positie is. Dat draagt bij aan de legitimiteit en het draagvlak.

Om die reden hebben diverse fracties in de Tweede Kamer, uit coalitie en oppositie, samen verantwoordelijkheid genomen om in het midden van deze crisis het wetsvoorstel

te verbeteren. Dit doen zij door samen te werken aan een aantal amendementen, die zich richten op onderwerpen als bekrachtiging, beperking van de werkingsduur van de wet, hoogte van de boetes, betrokkenheid van de lokale democratie en toegang van familieleden tot verzorgingshuizen. Met die amendementen positioneren we ons als parlement, zonder dat we enige behoefte hebben — dan spreek ik voor mezelf — om ons tegenover het kabinet op te stellen. Ik denk dat we ook in dit opzicht samen de crisis moeten bestrijden. Zo kunnen we deze tijdelijke coronawet ook alleen maar samen tot stand brengen. We hopen dat de regering de amendementen positief zal beoordelen. Als samenwerkende partijen — zo interpreteer ik het maar — willen we dus uitstralen dat we samen die crisis moeten bestrijden, zoals ook in de samenleving burgers, zorgprofessionals, bestuurders en vele anderen samen hun schouders onder de aanpak van de coronacrisis zetten.

Voorzitter. Dan een aantal inhoudelijke vragen aan het kabinet. Laat ik beginnen met het amendement dat ik heb ingediend over gemeentelijke betrokkenheid. Uit de schriftelijke beantwoording blijkt overduidelijk dat landelijk bij ministeriële regeling maatregelen kunnen worden afgekondigd en dat de 355 burgemeesters van Nederland diverse bevoegdheden toekomen om maatwerk te leveren. De CDA-fractie vindt het van groot belang dat met deze beweging de gemeenteraden weer meer in beeld komen, maar ook dat de wethouders meer in beeld komen. Dit wetsvoorstel gaat over crisiswetgeving. Tijdens de rondetafel heeft bijvoorbeeld professor Brouwer goed inzichtelijk gemaakt dat de burgemeester dan primair aan zet is, maar de wethouder Zorg heeft een belangrijke betrokkenheid bij het onderwerp, net als de wethouder Openbare ruimte, als het gaat om markten of speeltuinen. Zo kan ik alle wethouders wel langslopen, maar betrokkenheid van het college kan niet weggedacht worden. Natuurlijk kan het ook enorm helpen als de gemeenteraad periodiek met de burgemeester in debat gaat maar ook kan gaan om te controleren hoe het coronabeleid lokaal uitpakt. Nu al loopt dit op een aantal plekken in het land enorm goed, maar dat kan niet van alle gemeenteraden gezegd worden. Daarom dien ik — ik mag wel zeggen: ook met dank aan collega Van der Staaij — een amendement in dat moet voorzien in een soort instructieplicht aan de burgemeester om zijn collega's en zijn raad adequaat te informeren, zodat ook zij in positie zijn. Verder omvat het amendement een verplichting voor de voorzitter van de veiligheidsregio om een actieve invulling te geven aan zijn informatierol richting afzonderlijke gemeenteraden, als dat aan de orde is. Nu de aandacht zich verplaatst van de voorzitter van de veiligheidsregio naar de burgemeester, is die bepaling wellicht minder urgent, maar in geval van opschaling is zij zeker behulpzaam.

Voorzitter. Dat brengt mij bij een ander punt, op- en afschalen. In de nota naar aanleiding van het verslag zijn daar veel woorden aan besteed, maar ik zou het op prijs stellen als het kabinet — het kabinet kiest zelf wie dat doet, maar ik kan me voorstellen dat de minister van Justitie en Veiligheid daar wat licht op laat schijnen — nog eens expliciet op een rij zet hoe dat op- en afschalen in de praktijk in zijn werk gaat. Wanneer komt de veiligheidsregio onder deze nieuwe wet in beeld? Hoe wordt bevorderd dat er regionaal niet allerlei verschillen tussen gemeenten ontstaan? Dat noem je dan "een waterbedeffect". Daar heb ikzelf niet direct een voorstelling bij in het kader van de coronacrisis, maar ik kan me voorstellen dat het problemen oplevert als je in de ene gemeente de horeca opendoet en in de andere niet.

Voorzitter. Dan de kerken. We hebben dit weekend en in de nasleep daarvan natuurlijk behoorlijke discussies gehad. Ik zou het kabinet toch nog een keer willen vragen om uit te leggen hoe deze wet zich verhoudt tot de mogelijkheid voor kerken om vooral zelf regels te stellen — dat worden in zekere zin "brancheregels" genoemd — en hoe dat zich verhoudt tot artikel 58l, lid 5. De vrijheid van godsdienst is natuurlijk ook voor onze fractie van groot belang. Er zijn heel veel vrijheden en heel veel grondrechten in onze Grondwet die met speciale regels omschreven zijn, maar het zal niemand verwonderen dat wij juist voor dit grondrecht bijzondere aandacht vragen. Wij vragen het kabinet ook om nog eens uit de doeken te doen hoe dat met deze wet nu gaat lopen.

Voorzitter. Dan het huisrecht. Het huisrecht wordt expliciet erkend in deze wet. Optreden door de overheid achter de voordeur is in deze wet eigenlijk uitgesloten. Tegelijkertijd zien we dat een groot deel van de besmettingen zich voordoet in de thuisituatie, tijdens feestjes, in studentenhuizen. Hier kan de overheid dus niet ingrijpen. Hier zullen we het echt alleen met het gezonde verstand van mensen moeten doen. Hoe kijkt het kabinet hiernaar, mede gelet op de recente inzichten van het RIVM?

Dan een vraag over de ministeriële regelingen. Hoe gaan die eruitzien? Ik neem aan dat er vrij snel na invoering van deze wet ter vervanging van de noodverordeningen een forse regeling op de Kamer afkomt, namelijk ter vervanging van de noodverordeningen die nu in de veiligheidsregio's tot stand zijn gekomen. Wordt dat één grote regeling of worden dat allemaal afzonderlijke ministeriële regelingen, wellicht per vakgebied van een minister? Wordt er aansluiting gezocht bij de thans tweewekelijkse coronadebatten of kunnen we anytime een regeling in de brievenbus van de Kamer verwachten? Hoe gaan we dit doen? Graag een reactie.

Ik ben bijna aan de afronding toe, voorzitter. Dan het staatsnoodrecht. Tijdens de hoorzitting werd duidelijk dat ons staatsnoodrecht feitelijk volstrekt verouderd is. Een van de meest voor de hand liggende dreigingen is een cyberdreiging. Daar zijn we qua staatsnoodrecht volstrekt niet op voorbereid, net zomin als we daar voor deze coronapandemie een instrument in kunnen vinden. Hoe gaat het kabinet hier verandering in brengen? Had deze hele toestand, deze hele coronasituatie, met een tijdelijke wet niet voorkomen kunnen worden als ons staatsnoodrecht op orde was geweest? Is het kabinet bereid om hier een studie naar te laten uitvoeren?

Voorzitter, tot slot. De CDA-fractie kan dit wetsvoorstel, uiteraard inclusief de amendementen waar wij onze naam onder hebben gezet, in hoge mate steunen. Ik heb er al iets over gezegd bij de inbreng van de heer Markuszower. Natuurlijk beperkt dit soort wetgeving de vrijheden van mensen. Dat vinden wij ook niet leuk. We leven het liefst in een land waar we optimaal van onze vrijheid gebruik kunnen maken. Maar deze wet is er in de eerste plaats om bescherming te bieden aan de zwakkeren in de samenleving, mensen die dag in, dag uit voorzichtigheid aan de dag moeten leggen om niet besmet te raken, om met wellicht een onderliggende ziekte veilig de dag door te komen. Als er geen regels zijn, geldt het recht van de sterkste. Dan gaat het niet om het gemeenschappelijk belang, maar dan gaat het om individuele belangen. Dit wetsvoorstel, inclusief alle

verbeteringen die zijn aangebracht, kan daarbij behulpzaam zijn.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dan heb ik de heer Azarkan en daarna de heer Hijink. Klopt dat? Ja, de heer Azarkan. Ik vind u zo rustig deze ochtend.

De heer Azarkan (DENK):

Ik zie dat als een compliment, voorzitter, dank. De heer Van Dam begon door te zeggen: ik heb zelden een wetsvoorstel dat zo veranderd en aangepast is behandeld hier in de Kamer. In het midden van zijn betoog sprak hij over het proces. Ik wil het daar wel even over hebben, omdat dat ook in dit debat meedoet. Dat is ook van belang, omdat het ertoe heeft bijgedragen dat heel veel mensen ongerust zijn geworden. Hoe kijkt de heer Van Dam aan tegen de communicatie en de aankondiging rondom die eerste wet, zo'n beetje rond 1 mei, en waar we nu staan van de zijde van het kabinet?

De heer Van Dam (CDA):

Ik denk dat collega Azarkan er vooral op doelt — ik expliciteer het maar even; dan kan hij het corrigeren als ik het verkeerd zie — dat er in eerste instantie een wetsvoorstel lag dat in consultatie is gebracht, waar heel veel in veranderd is toen het uiteindelijk als wetsvoorstel naar de Kamer kwam, ook nog met tussentijds advies van de Raad van State. Ja, weet u, ik hoor hier vandaag allerlei opmerkingen over mensen die het hebben over de aanpak van de crisis door het kabinet: dat dit beter had gemoeten en dat dat beter had gemoeten. Zo zie ik dit wetsvoorstel ook een beetje. Achteraf is het heel makkelijk — ik heb daar een wat platvloerse opmerking voor die ik hier niet zal gebruiken — om te weten hoe het allemaal had moeten lopen. Maar als je ervoor staat, als je verantwoordelijkheid moet nemen, als je duizend borden in de lucht moet houden, dan kun je achteraf wel eens zeggen: goh, dat ene bord hadden we anders op het stokje moeten zetten. Zo kijk ik naar dit wetsvoorstel. Ik voel mijn rol hierin en ik ben eigenlijk supertrots dat ik die rol heb mogen vervullen en dat we het samen beter maken. Dan tref ik vooralsnog geen kabinet dat als een soort gietijzeren pot zegt: het mot alleen op onze manier en anders dan breken we. Zo kijk ik daarnaar.

De heer Azarkan (DENK):

Ik denk dat de collega's uit de Kamer die ertoe bijgedragen hebben dat de wet aangepast is alle lof en complimenten verdienen, omdat dat ook echt nodig was. Ik constateer ook dat met name in mei, toen die wet aangekondigd werd met verregaande inperkingen van grondrechten en het langdurig buitenspel zetten van het parlement, er ook toe bijgedragen heeft dat de heer Van Dam heel veel telefoontjes heeft moeten voeren met mensen die ongerust zijn.

Waar ik een beetje mee zit en wat ook een beetje duidelijk werd in het debat met een aantal andere collega's, is dat heel veel mensen dat beeld nu hebben, terwijl als het kabinet wat eerder met de heer Van Dam, mevrouw Buitenweg, de heer Van der Staaij en nog een aantal andere collega's, waaronder misschien ook ik, in overleg was gegaan, we ons dit hadden kunnen besparen. Ik vind dat de heer

Van Dam iets te makkelijk daarvan zegt: ja, maar weet u, we maken fouten met elkaar. Dat kan en ook de ministers die ik heel erg bewonder voor de enorme inzet die ze hebben om de coronacrisis te bestrijden, gaan daarin voorop. Ik zeg er wel bij dat we een aantal dingen met elkaar kunnen voorkomen. Daar moeten we dus ook van leren. Ik vind het jammer dat het nu wel in de samenleving zit, dat we hier nu iets hebben gemaakt wat feitelijk eigenlijk helemaal niet meer lijkt op die verre gaande bevoegdheden die het kabinet wil. Nogmaals, ik vind het dan wat makkelijk om te zeggen: dat hoort er een beetje bij, iedereen maakt fouten. Ik vind dat het kabinet daarin echt meer verantwoordelijkheid moet nemen.

De heer **Van Dam** (CDA):

Goed dat u dat zegt. Ik wil niet zeggen "iedereen maakt fouten", want dat mag het kabinet voor zich zelf zeggen. Even puur naar mij zelf kijkend: ik heb ook naar die eerste wet gekeken. Wanneer was het? In april, mei, toen hier de straten leeg waren en toen we met z'n allen thuis zaten of in ieder geval daarvan terugkwamen. Het risico dat we met dit wetsvoorstel nemen, waarbij de rol van het parlement groter is, is dat het kabinet minder mogelijkheden heeft om snel te handelen. Het ligt op z'n minst een week in de Kamer om goedkeuring te krijgen. Ik vind het zelf buitengewoon logisch dat het kabinet in eerste instantie toen ze aan het crisismanagen waren, met een wet kwam waarin echt snelheid van handelen vooropstond. Dat we achteraf met de kennis van nu en met de waardevolle adviezen van Voermans en noem ze allemaal maar op, tot iets anders komen omdat we vinden dat als zo'n crisis lang duurt het misschien toch anders moet, begrijp ik. Dus ik praat hier maar even voor mijzelf en ik zeg in alle eerlijkheid dat toen het wetsvoorstel er eerst lag — ik ben ook iemand die een achtergrond in de crisis heeft — ik dacht: logisch dat er zo'n wetsvoorstel komt. Maar gelet op het debat dat ik daarna heb gehad met de collega's ben ik heel blij met waar we uitgekomen zijn.

De **voorzitter**:

Goed, de heer Hijink.

De heer **Hijink** (SP):

Volgens mij is iedereen het er wel over eens dat de manier waarop deze wet er is gekomen tot heel veel wantrouwen en chaos heeft geleid, maar op een punt ben ik het wel met de heer Van Dam eens en dat is het volgende. Toen de eerste versie van die wet werd opgesteld, kwamen we er eigenlijk achter dat onze Wet publieke gezondheid, die eigenlijk bedoeld is om epidemieën te bestrijden, heel geschikt is voor een kortstondige epidemie, bijvoorbeeld regionaal, maar eigenlijk helemaal niet voor een kolossale pandemie waar we nu midden in zitten. Ik vond het interessant dat de heer Van Dam zei dat we moeten kijken naar hoe we voor de toekomst ervoor kunnen zorgen dat we beter voorbereid zijn op dit type noodcrisisituaties. Ik wil zelf vandaag of morgen het voorstel doen om het in de Wet publieke gezondheid zo te regelen dat we de bevoegdheden al vooraf duidelijker hebben en we vooraf ook duidelijker hebben wat precies wel en niet de mogelijkheden zijn en hoe de grondrechten beter beschermd kunnen worden. Staat de heer Van Dam ervoor open om zo'n voorstel te doen?

De heer **Van Dam** (CDA):

Dit wetsvoorstel richt zich, curieus genoeg, alleen maar op dit type pandemie, op COVID-19. Als je naar de deskundigen luistert, zou je je af kunnen afvragen of het niet voorstelbaar is dat er ook nog andere virussen op ons afkomen en we deze wet daarvoor dan ook zouden moeten laten gelden. Maar ik ben realist genoeg om te kijken naar het debat in de samenleving. Ik denk dat we al spekkopers zijn als we dit wetsvoorstel op een fatsoenlijke manier voor elkaar krijgen. Dus om nu meteen te zeggen "we doen het ook meteen voor dit en dat, zus en zo en hier en daar" lijkt mij niet realistisch. Maar: ik heb gewezen op ons staatsnoodrecht en hoe dat in elkaar steekt. Daar staat nog de provinciale voedselcommissaris als een van de belangrijke functionarissen in. Volgens mij bestaat die functie niet meer. En zo zijn er meer dingen die nogal archaisch in elkaar steken. Als wij als land een enorme cyberaanval krijgen met alle dingen van dien, dan konden we ook nog weleens in situaties terecht komen waar we qua wetgeving niet op voorbereid zijn. Om een lang verhaal kort te maken: ik denk dat het heel verstandig is dat een instelling als de OVV kijkt naar hoe de crisis wordt aangepakt en welke lessen daaruit te halen zijn en dat we in die lijn ons beter voorbereiden, ook qua wetgeving, op crises die komen gaan.

De heer **Hijink** (SP):

Dan gaat de heer Van Dam precies langs mijn punt, want ik wil juist niet dat deze noodwet, deze route, ook de toekomstige weg gaat worden om een volgende crisis aan te pakken. Dat is nou precies mijn punt. Want we hebben in mei gezien hoe explosief de oorspronkelijke wet was. We hebben gezien wat een enorme onrust en een wantrouwen die heeft veroorzaakt. Dus ik vind dit juist precies niet de manier waarop wij op een crisis moeten reageren. Maar ik stel tegelijk vast dat eigenlijk ook niemand via noodverordeningen te werk wil gaan. Dan zien we dus — dat zeggen experts toch ook wel — dat de Wet publieke gezondheid, bedoeld voor het bestrijden van epidemieën, geen antwoord geeft op een langdurige pandemie zoals wij die nu hebben. Is de heer Van Dam het dan met de SP eens dat je juist om dit soort noodsprongen, dit soort slechte wetgeving te voorkomen eigenlijk iets nodig hebt in die Wet publieke gezondheid wat wél een antwoord geeft op een pandemie, waarin dus de grondrechten wél goed beschermd worden?

De heer **Van Dam** (CDA):

Ik denk dat wij als er een volgende pandemie is, dankbaar gebruikmaken van het proces dat wij hier met elkaar doormaken en dat we dan op dat moment kijken. Ik ben zelf veel meer gewoon op zoek naar regelgeving in bredere zin die niet alleen over een pandemie gaat, maar over allerlei dreigingen, zodat wij ook onder dat soort moeilijke omstandigheden op een democratisch fatsoenlijke manier de tent kunnen runnen. Laat ik dat vooropstellen.

Overigens wil ik nog wel zeggen dat we het er nu over kunnen hebben alsof we nu een betere wet maken. We moeten met respect kijken naar al die mensen die met de beperkte instrumenten van de noodverordeningen tot nu toe de maatregelen hebben getroffen die nodig waren. Dus wetgeving is één ding, maar mensen die het kunnen organiseren en die snel tot maatregelen kunnen komen zijn minstens zo belangrijk.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan wil ik nu het voorstel doen om te schorsen tot 13.30 uur. Dan gaan we eerst kort stemmen en daarna verder met dit debat.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**:

Ik schors de vergadering tot 13.30 uur.

De vergadering wordt van 12.53 uur tot 13.31 uur geschorst.

7

Tijdelijke wet maatregelen covid-19

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Tijdelijke bepalingen in verband met maatregelen ter bestrijding van de epidemie van covid-19 voor de langere termijn (Tijdelijke wet maatregelen covid-19) (35526)**.

De **voorzitter**:

We gaan verder met het debat. Wij missen weer twee ministers: de minister van Justitie en Veiligheid en de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Minister **De Jonge**:

Het is de tweede keer.

De **voorzitter**:

Ja, de tweede keer. Ik hou het allemaal bij.

Minister **De Jonge**:

Ter compensatie zal ik het morgen heel kort houden.

De **voorzitter**:

Dat hebben we allemaal gehoord, hè? Goed.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De **voorzitter**:

Ik geef het woord aan de heer Groothuizen namens D66.

De heer **Groothuizen** (D66):

Dank u wel, voorzitter. Het coronavirus raakt ons allemaal. Duizenden mensen zijn ziek geworden of overleden. Het gedeeltelijk stilleggen van delen van onze samenleving heeft forse economische gevolgen. Bedrijven zien hun omzet een duikvlucht nemen. Mensen verliezen hun baan. Bij een golf aan besmettingen vragen we het uiterste van onze zorgmedewerkers. Van jong tot oud is de eenzaamheid voelbaar door minder sociale contacten. Maatregelen om het virus te bestrijden grijpen buitengewoon diep in in onze samenleving: het bewaren van een veilige afstand, zo veel mogelijk thuiswerken en grote groepen vermijden. Dat staat haaks op we hoe we eigenlijk willen leven, namelijk: vrij. Het virus is nog niet weg. Sterker nog, het is duidelijk weer bezig met een opmars. We moeten absoluut voorkomen dat we teruggaan naar de situatie van maart en april, met overvolle ic's en veel slachtoffers. Dat zou immers leiden tot nog meer verdriet, nog meer maatregelen en nog meer schade.

Voorzitter. Dat we het virus moeten bestrijden, staat buiten kijf. Om dat te doen moeten we afspraken maken met elkaar, van 1,5 meter afstand houden tot een mondkapje in de trein. Maar hoe regelen we dat juridisch precies? Daar gaat het debat vandaag over. Wat D66 betreft is het volgende nodig: een solide juridische basis voor de maatregelen, waarbij

een goede democratische legitimatie en controle is geregeld, waarbij er altijd een goede afweging van alle belangen plaatsvindt en waarbij we het inperken van grondrechten altijd goed afwegen en we absoluut niet verdergaan dan nodig is. Om dat te bereiken is het nodig dat we het wetsvoorstel waar we het vandaag over hebben, verder aanpassen. Daartoe doen we vandaag samen met zeven andere partijen een aantal voorstellen. Ik kom daarop terug.

Voorzitter. Ik begin met de noodzaak van deze wet. Daarom blik ik eerst even terug. Sinds maart is het instrument dat als de juridische basis voor de coronamaatregelen wordt gebruikt, de aanwijzing van de minister van VWS op basis van artikel 7 van de Wet publieke gezondheid en de noodverordeningen opgesteld door de voorzitters van de 25 veiligheidsregio's. Die juridische constructie heeft vanaf het begin veel vragen opgeroepen bij mijn fractie. Die vragen zien op twee kernpunten. Ten eerste de democratische controle. Die is namelijk heel beperkt, zowel regionaal als nationaal, omdat de voorzitter van de veiligheidsregio eigenlijk alleen achteraf een verslag stuurt naar de raden van de getroffen gemeentes. Maar dat is het ook wel een beetje. De rol van de gemeenteraad is dus heel klein. Ook de rol van het parlement is beperkt, al kan het parlement natuurlijk de minister van VWS aan de tand voelen over zijn gebruik van artikel 7 Wpg. Maar toch is hij eigenlijk de kapitein op het schip. Hij bepaalt en de Kamer heeft weinig formele instrumenten om daar wat tegenin te brengen.

Het tweede bezwaar is dat sommige maatregelen die zijn vervat in een noodverordening, een inbreuk maken op onze grondrechten, bijvoorbeeld het recht op vrijheid van vergadering en betoging en het recht van privéleven. Voor zo'n inbreuk zijn die noodverordeningen niet geschikt. Het inperken van grondrechten kan niet zomaar. Daar is een deugdelijke wettelijke basis voor nodig. Noch de Gemeentewet noch de Wet publieke gezondheid biedt een toereikende basis voor het langdurig inperken van grondrechten. Die bezwaren worden eigenlijk door bijna iedereen onderschreven. En voor wie daar nog aan twijfelde: het advies van de Raad van State van mei 2020, naar aanleiding van de motie-Van der Staaij/Jetten, is glashelder. De noodverordeningen volstaan niet nu het virus langer onder ons is. Een stevig juridische basis is nodig.

Voorzitter. Een wet om de bezwaren te ondervangen is dus zeer welkom, maar daarmee is niet iedere wet automatisch goed. De consultatieversie die in het voorjaar circuleerde, deed bij D66 de wenkbrauwen fronsen. Onze voornaamste bezwaren zagen op de geringe betrokkenheid van de Kamer — die kreeg toen immers alleen achteraf een vastgestelde ministeriële regeling toegezonden — het handhaven achter de voordeur, de hoogte van de boetes en de lange duur van de wet, toen nog twaalf maanden. We waren niet de enigen met bedenkingen. Ook andere fracties, juristen en heel veel mensen in het land hadden stevige bedenkingen. De regering moest dus wel aan de slag. In de versie die begin juli bij de Kamer is ingediend, was een aantal van die bezwaren ondervangen. Zo was het handhaven achter de voordeur eruit gehaald, was de duur van de wet beperkt tot zes maanden en was de rol van de Kamer versterkt door een voorhangprocedure en het overnemen van het advies van de Raad van State om de Kamer maandelijks te informeren over alle genomen maatregelen. Daarmee kreeg de Kamer al veel meer positie.

Voorzitter. Dat brengt mij bij een van de belangrijkste punten, denk ik, van deze wet: de democratische legitimatie en de betrokkenheid van de Kamer. Bij het bestrijden van een mondiaal en nogal grillig virus is slagkracht onontbeerlijk. Een virus dat exponentieel toeneemt, verhoudt zich heel slecht tot maandenlange beraadslagingen, maar anderzijds vragen ingrijpende maatregelen natuurlijk wel om goede democratische betrokkenheid. Dat is simpelweg een spanningsveld. Hoewel de balans in het wetsvoorstel al beter is getroffen dan in de consultatieversie, vindt mijn fractie het nog niet goed genoeg.

Ik ben daarom blij dat het gelukt is om met alle coalitiepartijen, GroenLinks, de Partij van de Arbeid, de Staatkundig Gereformeerde Partij en 50PLUS elkaar te vinden in een aantal amendementen die de democratische legitimatie en controle beter borgen. Deze acht partijen hebben de handen ineengeslagen om samen deze noodzakelijke wet flink te verbeteren.

Door een amendement van onszelf wordt de duur van de wet verkort tot drie maanden, zodat regering en parlement regelmatig het gesprek moeten aangaan over de noodzaak en de proportionaliteit van de verlenging van de wet. De vraag of deze wet nog steeds nodig is, komt zo elke drie maanden op tafel te liggen.

Het wetsvoorstel regelt dat de minister coronamaatregelen kan nemen via ministeriële regelingen. De Kamer kon daarover dan debatteren, maar kon die regeling ultimo niet tegenhouden. Het amendement van mevrouw Buitenweg voorziet in een mogelijkheid voor de Tweede Kamer om een ministeriële regeling te verwerpen. Niet alleen betekent dit dat de Tweede Kamer het laatste woord heeft, maar het onderstreept ook de noodzaak voor het kabinet om het gesprek met de Kamer te blijven voeren. Formeel is er dan nog steeds geen recht van amendement; materieel komt het wel heel erg in de buurt. Mijn fractie ondersteunt dit amendement van mevrouw Buitenweg daarom van harte.

De amendementen van de heer Van der Staaij en mevrouw Van der Graaf zorgen ervoor dat de informatievoorziening aan het parlement wordt uitgebreid en de Raad van State advies uitbrengt over een eventuele verlenging, en dat de eisen van proportionaliteit en evenredigheid verder worden aangescherpt. Ook dat zijn belangrijke aanvullingen, die wij van harte ondersteunen.

Voorzitter. Democratische controle is niet alleen landelijk van belang, maar ook lokaal. Het wetsvoorstel zorgt ervoor dat de burgemeester belangrijker wordt. De rol van de voorzitters van de veiligheidsregio's wordt kleiner. Daarmee krijgt ook de gemeenteraad meer mogelijkheden om controle uit te oefenen. De wet legt expliciet vast dat de burgemeester verantwoording schuldig is aan de raad over het beleid op basis van deze wet. Ook daarbij zijn er echter nog wel wat vragen. Wordt naast de burgemeester ook het college daar goed bij betrokken? Hoe zit het eigenlijk met het geval waarin we noodgedwongen weer moeten opschalen omdat het virus toeneemt, en de veiligheidsregio weer een belangrijke rol krijgt? Om die reden ondersteunt D66 het amendement van de heer Van Dam. Dat legt immers vast dat de burgemeester moet waarborgen dat het college en de raad betrokken worden bij het vaststellen van het coronabeleid. Het legt ook vast dat de voorzitter van de veiligheidsregio verantwoording schuldig is in de raad in het geval dat er moet worden opgeschaald.

Voorzitter. De coronamaatregelen verbieden gedrag dat onder normale omstandigheden volstrekt normaal is. D66 is dan ook ingenomen met het feit dat de regering onderschrijft dat handhaving echt het sluitstuk is. Het heeft immers de voorkeur om mensen te overtuigen, niet om ze te straffen. Maar de realiteit is ook dat mensen soms een loopje nemen met de regels en daarmee andere mensen kunnen schaden. Passen de sancties dan? Zijn ze op hun plaats? Het is goed dat de regering heeft ingezien dat een lagere hechtenis voor overtreding van de regels met betrekking tot de veilige afstand op haar plaats is. Het moet namelijk wel echt een passende sanctie zijn. Het is ook toe te juichen dat de geldboetes vanwege deze overtredingen niet meer op de zogenaamde justitiële documentatie, het strafblad, zullen komen. D66 vindt echter dat deze voor individuele burgers meest ingrijpende maatregelen nog steeds bedreigd worden met een te hoge sanctie. Daarom steunen wij het amendement van de heer Veldman om de boete op overtreding van de veilige-afstandsregel terug te brengen tot €95 en de rest van de boetes voor natuurlijke personen te maximeren op de maximale boete van de eerste categorie.

Voorzitter. Zeker in het begin van de crisis waren er onduidelijkheden. Wat mag er nou precies wel en wat niet? De regering heeft dan ook terecht gekeken naar de definitie van de term "ophouden", die een belangrijke rol speelt bij zowel de veilige-afstandsregel als bij het verbod op groepsvorming. Als je toevallig op straat tegen iemand aan loopt, is dat dan ophouden? Is dan de anderhalvemeterregel overtreden? Het antwoord luidt: nee, het moet gaan om gedurende enige tijd ergens verkeren. Daarmee zijn toevallige ontmoetingen binnen die 1,5 meter niet strafbaar. Terecht heeft de regering ook hulp verlenen uitgezonderd van de veilige-afstandsregel. Het kan niet zo zijn dat iemand die eerste hulp verleent, een boete krijgt. Gelukkig is dat nu helder in de wet aangepast.

Ook heeft de regering gekeken naar het begrip "hetzelfde adres" in artikel 58f. Dat is van belang, omdat mensen die op hetzelfde adres wonen ook buitenshuis geen afstand hoeven te houden. Wij begrijpen uit de antwoorden van de regering dat ook studenten en mensen in woongroepen kunnen worden gezien als mensen met hetzelfde adres als ze bijvoorbeeld dezelfde voorzieningen hebben, maar formeel een ander huisnummer. Ik hoor graag een bevestiging op dit punt van de minister van Justitie.

Voorzitter. Een van de belangrijkste andere zorgpunten van D66 is de positie van mensen in zorginstellingen. Zij zijn uiteraard zeer kwetsbaar voor het virus, maar we hebben ook gezien dat de maatregelen hen vaak hard raken. Op zich goed bedoelde maatregelen als bezoekverboden leiden er in de praktijk toe dat mensen geïsoleerd worden en dat er verdrietige situaties ontstaan van mensen die dreigen te verkommen. Ik las bijvoorbeeld een verhaal in de media over een meneer die zijn in het verpleeghuis verblijvende dementerende echtgenote niet meer kon bezoeken. Dat is buitengewoon hardvochtig en buitengewoon schrijnend. Of we horen verhalen over kinderen en kleinkinderen die oma en opa niet konden opzoeken. Terecht heeft de regering daarom in artikel 58 ook veel aandacht besteed aan die problemen. En ook schrijft de regering in antwoord op heel veel vragen van Kamerfracties dat zij inziet dat een algemeen bezoekverbod moet worden voorkomen. Graag hoor ik van de minister van VWS de bevestiging dat hij echt alles op alles zet om beperking van bezoek zo veel mogelijk

te voorkomen. En zo ja — ik ga ervan uit dat ik die bevestiging krijg — hoe gaat hij dat dan aanpakken? Ik vraag hem te verduidelijken of ik het goed begrijp dat het mensen in verpleeghuizen en op zorglocaties niet verboden kan worden om naar buiten te gaan, of althans niet zonder tussenkomst van de rechter. Ik hoor graag een reactie van de minister van VWS.

Voorzitter. Het amendement van mevrouw Van Brenk gaat precies over deze problematiek. Dat amendement beoogt te waarborgen dat mensen altijd bezoek van ten minste één familielid of naaste kunnen krijgen, tenzij het echt niet anders kan, en dat mensen die terminaal ziek zijn sowieso altijd bezocht kunnen worden door familie of naasten. Mijn fractie ondersteunt dat dan ook van harte. Ik heb daarover nog wel een vraag aan het kabinet. Wie bepaalt precies wat een naaste is? Als mensen geen familie of vrienden hebben, maar wel die zorgzame buurman, krijgt hij dan ook toegang? Dat kan bijvoorbeeld best wel spelen in hospices bij mensen die eenzaam zijn en in de laatste fase van hun leven verkeeren. Het zou heel vervelend zijn als je dan de discussie krijgt over de vraag wie er toegang heeft en wie niet. Ik hoor graag een reactie van de minister van VWS.

Voorzitter. Ik kom tot een afronding. De temperatuur van de discussie over de coronamaatregelen loopt de laatste tijd hoog op in de Tweede Kamer, in de krantenkolommen en in televisieprogramma's; in onze samenleving. Het blijft een voortdurende zoektocht naar wat de beste aanpak is. En terecht worden er heel veel kritische vragen gesteld. Maar waar die kritische vragen doorslaan in complottheorieën wordt het debat onsmakelijk. De overheid moet optreden als de gezondheid van ons allemaal in gevaar is. Sterker nog, de overheid is verplicht de volksgezondheid te beschermen. We zijn niet roekeloos met mensenlevens. Opmerkingen over "dor hout" of andere denigrerende opmerkingen over kwetsbare mensen, passen simpelweg niet bij onze samenleving. We laten niemand vallen en schrijven ook niemand af.

En we moeten ook eerlijk zijn: we hebben niet alle antwoorden. We proberen de inzet te baseren op wetenschappelijke inzichten. We proberen de economische gevolgen zo veel mogelijk op te vangen door een omvangrijk steunpakket. Maar er is ook nog heel veel dat wetenschappers niet weten. En soms zijn er ook meningsverschillen. We vragen mensen terecht om zo veel mogelijk mee te werken aan de coronamaatregelen, maar het is ook duidelijk dat sommige mensen daar niet toe bereid zijn en daarmee de gezondheid van anderen in gevaar brengen. De overheid moet maximaal inzetten op heldere communicatie, op goede faciliteiten om te testen, en op vrijwilligheid. Maar als het echt niet anders kan, moet de overheid ook kunnen ingrijpen. Met deze wet geven we een solide basis aan die coronamaatregelen en brengen we de discussie terug naar de plaats waar die thuishoort: deze vergaderzaal. En ik ben er, voorzitter, eigenlijk best trots op dat het bij zo'n ingewikkeld thema en onder deze omstandigheden is gelukt om met acht fracties overeenstemming te bereiken. Dat geeft vertrouwen. Samen kunnen we corona aan.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Van der Staaij namens de SGP.

□

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Dank u wel, voorzitter. Het coronavirus trekt diepe sporen in onze samenleving. Er zijn al zo veel mensen ziek geworden, er zijn al zo veel mensen overleden ... We hebben het allemaal om ons heen gezien. Anderen verloren hun baan of zagen hun onderneming kopje-onder gaan. We hebben in de afgelopen maanden al veel debatten gevoerd. Telkens werd duidelijk dat het virus ons nederig maakt. Het leven is niet zo maakbaar als we dachten. Ook vandaag ervaren we met elkaar nog steeds heel wat beperkingen. Momenten van vreugde en verdriet wil je het liefst met anderen delen: een diploma-uitreiking, een bruiloft, een begrafenis. In de eerste maanden was dat bijna onmogelijk. Het kan nu allemaal niet doorgaan of slechts met de nodige mispen en maren. Moeilijk. Pijnlijk. Lastig vol te houden. Moeten we alle coronamaatregelen dan maar overboord kieperen? De SGP is daar niet voor. Het gevaar dat de ziekenhuizen dan weer volstromen met coronapatiënten en de zorg overbelast raakt, is te groot. We zien de besmettingen op dit moment ook weer toenemen. Je moet er niet aan denken dat er te weinig ic-bedden beschikbaar zijn. Stoppen met alle maatregelen zou ook geen recht doen aan de bedreiging die corona nog steeds vormt voor ouderen en mensen met chronische ziekten. Steeds duidelijker wordt dat corona ook jonge mensen langdurig uit kan schakelen.

Dus nee, niet zomaar stoppen. Ja, urgentie. Maar tegelijk is ook steeds de vraag volstrekt gerechtvaardigd of de maatregelen ook echt nodig en proportioneel zijn. Het belang van gezondheid moet zwaar wegen, maar mag niet en kan niet ten koste van alles gaan. Je moet ook steeds weer indringend toetsen: maken die maatregelen niet meer kapot dan ons lief is? Beperken ze onze grondwettelijke rechten en vrijheden niet verder in dan echt nodig is?

De SGP heeft altijd benadrukt dat de coronamaatregelen niet verder mogen gaan en niet langer mogen duren dan strikt nodig is. Dat vraagt om een zorgvuldige afweging van vrijheden, rechten en waarden. Uiteindelijk moet de volksvertegenwoordiging hierover het laatste woord hebben. Al vroeg in de coronacrisis hebben we hier de vinger bij gelegd. Het instrument van de noodverordeningen waarmee de coronamaatregelen zijn doorgevoerd, was in de beginfase van de crisis aanvaardbaar. Wetgeving was nog niet beschikbaar en als je een acute bloeding hebt, dan heb je gewoon een noodverband nodig. Maar als je zo'n noodverbandje maandenlang laat zitten, dan gaat er iets fout, zeker als je je realiseert dat de coronaregels in de noodverordeningen een vergaande en langdurige inperking op grondwettelijke vrijheidsrechten bevatten.

De SGP was blij met het duidelijke advies van de Afdeling advisering van de Raad van State waar collega Jetten en ik in een motie om gevraagd hadden. Voor de coronamaatregelen is een specifieke wettelijke grondslag vereist, zo concludeerde de Raad van State. Als de directe nood voorbij is, is herstel van de normale democratische verhoudingen hard nodig. In het land regeren we niet door ministersbevelen maar door wetgeving, waarbij het parlement het laatste woord heeft. Dat raakt aan de kern van onze rechtsstaat. Voor mij is het motto daarom, ook bij deze wet en deze behandeling: zonder wet dreigt de waan van de dag de macht te grijpen.

Voorzitter. Ik heb aangegeven waarom we al vrij snel zeiden: ja, wij geloven dat de noodverordeningen vervangen moeten worden door een wet. Het moet me wel van het hart dat we ons verbaasd hebben over en ook wat geërgerd hebben aan de manier waarop de wet tot stand kwam. Via via kwamen er consultatieversies naar buiten die vragen, onbegrip en weerstand oproepen. Voor mijn gevoel was het een soort half openbaar proces. We wisten niet — want dat werd niet gepresenteerd — "dit zijn de plannen en dit staat erin", maar de samenleving hoorde ervan via hele kritische reacties van mensen die een consultatieversie hadden van de plannen die nog niet openbaar waren gemaakt. Dat was hoe het in de begintijd ging, als ik het mij goed herinner. Dat heeft natuurlijk niet geholpen voor het draagvlak voor de wet. Ik ben benieuwd hoe het kabinet hierop terugkijkt.

De heer **Hijink** (SP):

Ik ben het erg eens met deze woorden van de heer Van der Staaij, maar het ontbreken van draagvlak en het creëren van onrust zat 'm natuurlijk niet alleen in de manier waarop de conceptwet naar buiten kwam. Dat zag ook op de inhoud van de conceptwet. Deelt de heer Van der Staaij de analyse van de SP dat ook de inhoud van de eerste versie van de wet, namelijk dat het regeren per decreet feitelijk werd vastgelegd, niet alleen als noodverband, zoals u zo mooi zegt, maar eigenlijk permanent, misschien nog wel een van de grootste zorgpunten was van mensen, los van de manier waarop dat is gebeurd? Is die onrust niet juist daardoor veroorzaakt?

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Dat is een terechte vraag. Ik merk dat mijn betoog logisch is opgebouwd, want ik zou precies op dit punt uitkomen, op de vraag of het alleen maar het proces was. Nee, dat kwam ook naar buiten en dat zagen wij ook. Wij vonden dat te veel bevoegdheden te weinig geclausuleerd bij de minister terecht kwamen, dat de volksvertegenwoordiging, landelijk en lokaal, te veel buitenspel stond, en dat het onduidelijk was wat het perspectief was voor het beëindigen van de wet en de terugkeer naar de normale verhoudingen. Het zat 'm dus niet alleen in het proces, zo van "had het maar beter gepresenteerd, dan was alles goed gekomen", maar ook die kritische noten waren natuurlijk terecht.

Misschien is het ook weleens aardig om een beetje begrip voor de andere kant te hebben, voor de kant van de regering, want in crisistijd is het vaak ook maar lastig om zo'n parlement erbij te hebben dat ook nog van alles en nog wat moet vinden. Het duurt langer en het wordt ingewikkelder. Het is dan eigenlijk wel fijn om met een klein team heel helder en scherp de lijnen uit te zetten, zo van "zo gaan we het doen". Het kan heel snel de slagkracht raken van allerlei maatregelen. Dat is geen onzin, maar tegelijkertijd zegt Roos ook ... We hadden een mooie bijeenkomst over het moment waarop de Tweede Kamer voor het eerst weer bij elkaar kwam na de Tweede Wereldoorlog. Het viel mij op dat de bevrijding al een tijdje achter de rug was voordat het parlement weer bijeenkwam. Daar gingen maanden overheen. Waarom? Omdat men zei: in crisistijd is het lastig; even nog wachten, even nog wachten met dat parlement. Ook historisch is dat dus geen onbegrijpelijke reflex. Alleen daarom al hoor ik ook zeker niet bij die partijen die zeggen: als we nou die wet niet aannemen, dan zetten we druk op de ketel. Dat denk ik niet. Dan zegt de regering: oké, als jullie geen wet willen, dan gaan we wel door met de nood-

verordeningen. Het is juist in het belang van de democratie en de rechtsstaat dat we deze wet aannemen. Ik denk dat dat juist ook de analyse kan zijn van de wet zoals die er nu ligt inclusief amendementen.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Voorzitter. In antwoord op deze interruptie heb ik alweer het daarop volgende stukje van mijn inbreng verteld. Dat was namelijk: als je dus heel kritisch bent ... Laat ik heel eerlijk zeggen dat ik, nu je met de verkiezingen in zicht zo veel commentaar op die wet krijgt, dacht: waar beginnen we aan? Want die wet staat gewoon een beetje symbool voor het kwaad. Wat ben je dan voor ... Nou, laat ik er geen kwalificaties aan geven, maar het is niet handig om hier zomaar voor te zijn, want het is veel simpeler om te zeggen: vrijheden inperken moeten we niet doen; weg ermee! En de regering geeft er ook nog aanleiding toe, want zij geeft de munitie en je bent klaar om te schieten. Je moet dan vooral niet je best doen om amendementen te maken om zo nog het beste ervan te maken, maar je moet alleen heel hard boe roepen en dan hard weglopen. Ik dacht: toch kan ik dat niet maken. Misschien levert het wel meer stemmen op — dat zou kunnen — maar daar zitten we hier uiteindelijk niet voor. Het gaat erom wat in deze crisis de beste aanpak is. Als we juist zeggen dat we niet met de noodverordeningen bezig kunnen blijven, maar dat we moeten kijken hoe we een betere wet kunnen krijgen, dan moeten we ook met elkaar kijken hoe we die fundamenteel kunnen verbeteren. Er is al verwarring genoeg.

Ik begon zelf met amendementen te spuien. Ook anderen kwamen ermee. Ik zag hele mooie amendementen van mevrouw Buitenweg en mevrouw Kuiken, die juist een heel goed punt hebben gemaakt van het versterken van de rol van het parlement daarin. Maar ik dacht: je loopt wel het risico dat je een batterij aan amendementen krijgt. Krijgen we dan weer nieuwe verwarring? Hoe moet dit allemaal weer bij elkaar gebracht worden? Daarom zijn we met een aantal partijen bij elkaar gaan zitten en hebben we gezegd: "Eigenlijk zien we dezelfde problemen. We willen meer betrokkenheid van het parlement, meer waarborging van de grondrechten en een kortere duur. Hoe krijgen we dat nou voor elkaar?" Daar is deze set amendementen uit voortgekomen, waarmee we met geven en nemen hebben gezegd: ja, dit is waarmee we de wet zodanig verbeteren dat we met een gerust geweten ja kunnen zeggen tegen deze wet. We kunnen echt die overtuiging hebben, en we doen dit niet als een soort misschientje en "nou ja, zo moet het dan maar". Nee, eerlijk gezegd word ik er hoe langer hoe enthousiaster van, merk ik, als ik de amendementen met de wettekst bij elkaar zie. Dat is gewoon echt een verbetering ten opzichte van de huidige situatie.

Rest mij nog één procedureel ding en dan ben ik aan het eind van mijn inleiding. Ik trek mijn amendement op stuk nr. 19 in. Dat kon niet precies vervangen worden door een van de andere amendementen. Het amendement op stuk nr. 19 ging over een kortere duur van een verlenging. Dat kan ik hierbij intrekken.

De **voorzitter**:

Het amendement-Van der Staaij (stuk nr. 19) is ingetrokken.

Gaat u verder.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Voorzitter. Wat de SGP na aan het hart ligt, zijn de waarborgen die in deze wet zijn opgenomen om de vrijheid van godsdienst en het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer te beschermen. Op basis van deze wet kunnen geen beperkingen aangebracht worden wat betreft groepsgrootte bij kerkdiensten. Dit doet recht aan het feit dat de kerk, net als de woning, die ook heel bijzonder beschermd is in deze wet, vanouds een overheidsvrije ruimte is die grondwettelijke bescherming geniet en waar je als overheid niet handhavend wilt optreden. Het is dan ook goed dat de regering toegezegd heeft om gebouwen en besloten plaatsen zoals bedoeld in artikel 6, tweede lid van de Grondwet uit te zonderen van de aanwijzings- en bevelsbevoegdheden in artikel 58l. Ik heb nog wel een wat technische vraag over 58n. Mensen hebben ons daarop geattendeerd. Licht het niet in de rede om een vergelijkbare uitzonderingsbepaling te verbinden aan artikel 58n, vraag ik nog aan de bewindslieden.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Allereerst complimenten voor het toneelstuk net. U had mij ook bijna helemaal overtuigd om voor u te gaan stemmen. Maar dat gaan we toch niet doen, want er zijn tussen ons ook wel fundamentele punten van verschil. Dat raakt ook het punt van de interpretatie van de Grondwet. U zegt dat de Grondwet regelt — dat ben ik met u eens — dat de overheid niet mag binnentreden in een kerkgebouw, maar betekent dit ook dat de overheid geen eisen mag stellen aan hoeveel mensen er bijvoorbeeld in een kerkgebouw zijn?

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Deze wet zegt inderdaad: de groepsgroottebeperking geldt niet voor de religieuze bijeenkomsten, ook op grond van de Grondwet. Dat standpunt deel ik. Dat betekent dus je dat daar in de wet geen strakke norm over moet opnemen. Het betekent niet dat van kerkelijke gemeenschappen geen bijdrage wordt verwacht in de strijd tegen het virus. Het heeft alles te maken met het staatsrechtelijke punt van de scheiding van Kerk en Staat. In de discussie kwam ook even naar voren waarom het juist voor de kerken en voor het belijden van de levensovertuiging, dat in 1983 daarnaast is gezet, zo sterk geregeld is. Het is het oudste grondrecht en we hebben in het verleden nogal wat gedoe gehad rondom de vrijheid van kerken. Tot in de 19de eeuw zijn er door beperkingen in grootte nog mensen in de gevangenis terechtgekomen, omdat ze met meer dan 20 mensen bij elkaar kwamen. Er ligt dus heel veel historische gevoeligheid en het raakt heel fundamenteel aan waarden, waarvan wij, niet de SGP maar wij met elkaar, in de Grondwet hebben gezegd: dit zijn plekken die wij hele bijzondere bescherming willen geven.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Dat begrijp ik ook, maar dat was niet helemaal mijn vraag. Er staat sowieso in artikel 6.1 dat er, behoudens bij de wet,

vrijheid van religie is. Maar je hebt ook nog artikel 2 dat zegt dat er niet ingetreden mag worden in kerken. Dat respecteert ik ook; dat staat er ook. Dat is dus helder. Mijn vraag was: betekent het feit dat er niet handhavend kan worden opgetreden doordat je niet mag binnentreden in een kerk, dat je geen eisen mag stellen aan het aantal mensen dat er binnen mag zijn? Je kan je voorstellen dat je wel degelijk kan zeggen dat er bijvoorbeeld niet meer dan 300 — een volstrekt willekeurig getal — mensen in de kerk mogen, zoals er ook eisen gesteld worden aan bijvoorbeeld verenigingen. Het recht op vereniging is natuurlijk ook een grondrecht. Stel dat er eisen aan de groepsgrootte worden gesteld en dat dit een juridische basis vindt in een wet, is dat volgens u mogelijk? Dat is nog iets anders dan dat er handhavend opgetreden kan worden binnen een kerk.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Mijn stelling is de volgende. De anderhalvemeterregel geldt ook voor kerken. Die regel, die nu al een hele tijd geldt, is een forse beperking van de groepsgrootte, die ik in de weging van grondrechten proportioneel vind in deze crisistijd. Dat betekent dat er soms maar een kwart tot een derde in een kerk aanwezig kan zijn. Dat is een voorbeeld van een norm die proportioneel is en daarmee een inperking oplevert van de groepsgrootte in een kerk. Ik vind het echter een te vergaande inbreuk op die grondwettelijke vrijheid om te zeggen dat er altijd en overal, ongeacht de grootte van de kerk, een bepaalde norm moet gelden, omdat het nu crisis is. Dat vind ik inderdaad tot de vrijheid van de kerken behoren. Maar het behoort ook tot de verantwoordelijkheid van de kerken om hierin keuzes te maken, in goed overleg met de burgerlijke overheid.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Dan zegt u dus: het is op zich heel goed mogelijk dat de overheid grenzen stelt aan het aantal mensen dat in een kerk kan zitten. In dit geval bijvoorbeeld door het verordonneren van de anderhalvemetermaatregel. Wat betreft de groepsvorming zegt u dat u er ongemakkelijk mee bent, omdat dit vrij ongedifferentieerd is. De ene kerk is immers veel groter dan de andere. Dat geldt natuurlijk ook voor theaters: het ene theatergebouw is ook veel groter dan het andere. Daarmee gaat het niet zozeer om het principe dat de overheid er geen eisen aan kan stellen, als wel dat u het specifieke voorstel van de groepsgrootte te weinig gedifferentieerd vindt.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Ja, voor een deel ben ik het daarmee eens. Voor een deel ook niet. Of je een groepsgroottebeperking hebt voor een snackbar of een kerk vind ik wel verschil uitmaken, ook grondwettelijk. Je kan het voor een snackbar regelen op grond van gedelegeerde wetgeving en voor een kerk kan dat niet op die manier, vanuit die vrijheid van godsdienst.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Ten slotte. De vergelijking met een snackbar zou ik niet hebben getrokken. Ik zou wel de vergelijking willen trekken met een vereniging en een verenigingsgebouw. Die zijn ook beschermd, want je hebt ook vrijheid van vereniging. Is dat volgens de heer Van der Staaij wel vergelijkbaar, dus dat de groepsgrootte niet zo ongedifferentieerd mag worden

opgelegd, waardoor het een inbreuk zou kunnen zijn op de vrijheid van vereniging? Zou u wat dat betreft de vrijheid van vereniging op hetzelfde niveau zetten als de vrijheid van religie?

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Vereniging is zwakker geformuleerd in de Grondwet. Ik denk dat beter een vergelijking kan worden gemaakt met vergadering en betoging. Dit raakt meer aan de mogelijkheid om kritiek uit te oefenen. Voor politieke vergaderingen en demonstraties gelden grotere aantallen, vanuit het bijzondere belang. Voor politieke vergaderingen en betogingen gelden niet dezelfde beperkingen als voor het eetcafé. Dat vind ik terecht. Je ziet dus dat er heel wat differentiatie is. Op het eerste gezicht lijkt het alsof het overal 30 is, maar niet bij de kerken. Maar als je het plaatje wat rustiger bekijkt, dan zie je dat het een veel gedifferentieerder beeld is. Op vliegvelden is het ook anders. Ook hoor ik niemand erover dat nu in de regels staat dat je voor noodzakelijke vergaderingen van een instelling of bedrijf met tot 100 mensen bij elkaar mag komen. Er zijn ontheffingen voor de culturele sector. Het is dus eigenlijk een heel divers beeld. Ik zou zo'n regel van 30, juist voor een inperking van de vrijheid van kerken, echt te vergaand vinden. Dit past niet bij de heel precieze afweging die bij dit grondrecht nodig is.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Ik heb al gezegd dat buiten kijf staat dat ook van kerkelijke gemeenschappen een bijdrage kan worden verwacht bij het tegengaan van het virus. Ze hebben zich in de afgelopen tijd zeer ingespannen om coronarichtlijnen zorgvuldig toe te passen en te handhaven. Ik heb hiervoor veel respect. Mede hierdoor lijkt het besmettingsrisico in kerken op dit moment gelukkig heel laag. Je ziet een veel hoger percentage besmettingen in thuissituaties, horecasituaties en werksituaties. Ik vind dat de vraag hoe je het virus het meest precies kunt raken steeds moet meewegen in de te nemen maatregelen.

We hebben steeds gepleit voor zo veel mogelijk maatwerk. Ik denk dat maatwerk ook echt belangrijk is voor het behoud van draagvlak. Ik zeg daar het volgende bij: als we weten dat het over twee weken is opgelost, kunnen we iets makkelijker praten. Je kunt daar dan ook iets grover naartoe gaan. Maar als je weet dat dit allemaal wat langer kan duren, dan is maatwerk belangrijk.

Voorzitter. Gelukkig heeft de minister in juni aangegeven dat hij met maatwerk komt en dat de benadering van een maximum van 30 personen, ongeacht de grootte van het gebouw, voorbij was. We hebben het daar gisteren in het vragenuur even over gehad. Het heeft veel mensen pijn gedaan dat naar aanleiding van alle commotie van zondag nu overhaast besloten lijkt te zijn om de maatwerkgedachte overboord te kieperen. Ik heb nog even teruggekeken in de memorie van toelichting van de wet. Ik lees daarin op pagina 33 het volgende: "Met dit wetsvoorstel wil de regering ervoor zorgen dat de uitoefening van grondrechten, ook in geval van opleving van het virus, zo veel mogelijk doorgang kan vinden. Dit wetsvoorstel regelt daarom dat

eventuele beperkingen van groepsvorming niet gelden voor godsdienstige samenkomsten, maar ook niet voor demonstraties". Let wel, ik herhaal: ook in geval van opleving van het virus. Deze wet maakt dus de keus om, juist gelet op de toetsing aan grondrechten, hier meer maatwerk te leveren. Dit gebeurt niet alleen om het virus zo precies mogelijk te raken, maar ook als grondwettelijke plicht. Mijn vraag is: hoe verhoudt dit uitgangspunt zich tot wat er maandag gebeurde? Hoeveel is de uitoefening van grondrechten, zoals in de wet verwoord, nu waard als onder grote druk dringende en vergaande adviezen worden gegeven om weer helemaal af te schalen? Daarom is onze wens dat de minister opnieuw met de kerken in gesprek gaat om te bezien wat vanuit de maatwerkgedachte mogelijk is in de coronawet.

De heer **Van Dam** (CDA):

Ik begrijp heel erg goed dat collega Van der Staaij dat punt van die kerken zo prominent naar voren brengt. Ik zou het tenminste raar vinden als hij dat niet zou doen. Nu is het punt dat er denk ik wat verschil zit tussen de kerkgang in de achterban van de heer Van der Staaij en wellicht de kerkgang in mijn achterban. Hoewel, ik zat afgelopen zondag met 23 man in de kerk. Bij meneer Van der Staaij hoor ik aantallen van 600, dus dan heb je een heel ander verhaal. Wat volgens mij hier een heel belangrijke discussie in is — dat wordt misschien niet altijd begrepen in orthodoxe kring — is dat heel veel Nederlanders hier geen grondrechtendiscussie van maken, maar gewoon denken: "Ik mag niet naar het theater, de voetbalclub en noem maar op, maar zij gaan wel naar de kerk." Dat voel ik ook. Ik snap dat. Misschien dat je dit minder hebt als je de kerk anders beleeft. Kan meneer Van der Staaij uitleggen hoe dit door hem of door zijn achterban wordt beleefd? Al die anderen moeten zich het theater enzovoorts ontzeggen. Dat is toch ook een relevant onderdeel van de maatschappelijke discussie?

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Ja, dat erken ik zeker als een zeer relevant onderdeel van de maatschappelijke discussie. Ik begrijp ook heel goed dat mensen die grote aantallen bij kerkdiensten zien, de wenkbrauwen fronsen en zeggen: waarom voor mijn pleziertjes niet? Als je de kerkdienst ziet als een soort van poppenkast, is het niet gek dat je die op dezelfde manier behandeld wil zien als het theater. Maar als je de kerkdienst ziet als iets wat juist het meest wezenlijke is in je mens-zijn ... En het gaat over mensen die natuurlijk ook te maken hebben met beperkingen voor sportscholen, restaurants, reizen en noem maar op; daar kan ik ook mezelf toe rekenen. Het zijn niet andere mensen; het zijn dezelfde mensen. Als dit als heel wezenlijk wordt ervaren — eigenlijk het meest wezenlijke in het leven; het is daarom ook niet voor niets zo sterk verankerd in onze Grondwet — betekent dat eigenlijk dat dat, de ontmoeting met God, het belangrijkste in je leven is. Juist in crisistijd wordt dat misschien juist nog sterker ervaren als de plek om rust te vinden en te ervaren dat God degene is die werkelijk helpen kan en bevrijding kan geven van alle nood, verdriet en angst en ook als de plaats voor steun, troost en nabijheid. Ik zal me inhouden, voorzitter, want ik besef dat ik hier erg makkelijk lang over praat, omdat het mijn hart heeft, maar het is ook de bedoeling om het hier met elkaar een beetje compact te houden. Misschien is dit het diepste antwoord dat ik kan geven, zoals ik onlangs in een gesprek nog tegen iemand heb gezegd: stel je eens voor dat het waar is, dat het niet zomaar

een soort eigen hobby is — ieder zijn hobby — maar dat het waar is en dat er een God is die leeft en die met zijn Woord tot mensen roept ... Stel je eens voor dat het waar is dat we een ziel hebben voor een eeuwigheid en dat het niet alleen gaat om het doorkomen van deze tijd, maar dat we daar ook een leven na willen ... Als dat allemaal echt waar zou zijn — ik geloof dat dat zo is — dan besef je in een keer hoe belangrijk dat is. Als je inderdaad denkt dat het maar een beetje ... Nou, laat ik er geen negatieve kwalificatie aan verbinden, maar als je zegt dat je dat allemaal niet zo gelooft, dan kan er een verleiding zijn om het allemaal maar op dezelfde manier te zien als de eerste de beste vrijetijds-hobby.

De heer **Van Dam** (CDA):

Ik vind het heel ingewikkeld om hier in deze context een enorm debat over te voeren. Met alle respect voor datgene wat de heer Van der Staaij zegt, wil ik alleen wel het volgende zeggen. Er zijn in Nederland natuurlijk ook mensen die zondagmiddag naar Ajax gaan bijna met dezelfde kwalificaties als het belangrijkste in hun leven kunnen omlijsten als de heer Van der Staaij nu doet. Grondwettelijk en qua intentie snap ik dat het van een totaal andere orde is, maar ik denk dat we elkaar helpen door allebei die belangen in beeld te zien en ook dit samen op te lossen. Dat is eigenlijk ook een beetje de zoektocht voor mij.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Dat begrijp ik, dat respecteer ik en dat waardeer ik. Zo zie ik dat ook. Ik snap dat dit ook heel veel mensen niet overtuigt en dat ze hun schouders erover ophalen, maar ik probeer eerlijk aan te geven waarin dat belang zit. Maar dat luistert zo nauw, ook een beetje omdat het wel dezelfde mensen zijn die ook allerlei dingen doen en omdat er ook kwetsbare mensen zijn die geen geld hebben voor een mooi kaartje voor Carré om daar bij elkaar te komen maar die wel in die kerk steun en troost vinden.

De heer **Hijink** (SP):

Ik viel toch wel een beetje over de manier waarop de heer Van der Staaij eigenlijk stelt dat iedereen die kritiek heeft op die grote bijeenkomsten van 600 mensen in een kerk, de kerk maar zouden zien als een soort poppenkast en dat hun eigen hobby's ook van minder waarde zouden zijn dan de kerkdiensten waar de heer Van der Staaij en consorten iedere week naartoe gaan en waar zij heel veel aan hebben. Er zijn natuurlijk talloze andere bijeenkomsten waar mensen met evenveel energie naartoe gaan en waar ze evenveel inspiratie opdoen en beleving vinden. De heer Van Dam noemde het voetbalstadion. Je kunt ook carnaval noemen en je kunt partijbijeenkomsten noemen. Er zijn tal van plekken waar mensen geïnspireerd raken en beleving voelen. Dan vind ik het niet helemaal oké als de heer Van der Staaij zegt: dat is allemaal maar spelerei, maar die kerkdiensten zijn waar het echt om gaat en daarom hebben wij recht op een uitzonderingsgrond. Als we het debat op die manier voeren, dan doe je heel veel mensen tekort die niet iedere week in de kerk zitten.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Ik ben blij dat de heer Hijink verwoordt hoe dit op hem overkomt, want dat geeft mij de gelegenheid om dat recht

te zetten. Het is zeker niet mijn intentie om andere mensen weg te zetten door te zeggen dat het er allemaal niet toe doet. Ik snap heel goed dat je aan allerlei andere dingen ook vreugde kan ontlenuen. Ik heb alleen geprobeerd naar voren te brengen dat ik dit toch van een andere orde vind, omdat dit het diepste van je mens-zijn raakt. Dat is oprecht mijn overtuiging. Ik serveer daar andere mensen niet mee af, maar dat is hoe ik erin sta en hoe ik het wezenlijk zie, zonder dat ik daarmee probeer anderen onrecht aan te doen.

De heer **Hijink** (SP):

Dat mag, maar het gaat mij er ook om dat er hele oprechte zorgen zijn over de volksgezondheid, bijvoorbeeld als het gaat om die massabijeenkomsten die nog steeds worden gehouden in kerken: 600 mensen bij elkaar in een afgesloten ruimte, waar ook nog gezongen wordt. De hele wereld weet dat dit de ideale plek voor het virus is om zich te verspreiden, ook als men zich aan de 1,5 meter afstand houdt. Als er dan heel veel kritiek komt vanuit de samenleving op dat soort bijeenkomsten, vind ik dat je als kerkgemeenschap ook naar jezelf moet kijken. Als je dan een beroep wilt doen op een uitzonderingsgrond, zal je toch extra voorzichtig moeten zijn en desnoods op eigen houtje die groepsgrootte moeten terugdringen, wil je niet in deze discussie verzanden en uiteindelijk dus met veel strengere afspraken te maken krijgen.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Ik heb al beklemtoond dat er zeker ook een eigen verantwoordelijkheid is. Ik wil op mijn beurt het beeld betwisten dat er zomaar wat gedaan werd daar. Juist omdat men het zo belangrijk vond, had men heel erg geïnvesteerd in allerlei maatregelen voor ventilatie en wat dies meer zij. Wetenschappelijke literatuur was over tafel gegaan, zodat dit op deze manier kon. Er mag natuurlijk over gepraat worden om dat op een andere manier te doen. Goed overleg tussen kerken en overheid vind ik na deze situatie aangewezen. Dat heb ik ook gelijk gezegd. Als er van iedereen afschaling wordt verwacht in het kader van het verminderen van contactmomenten, vind ik het legitiem om de vraag bij kerken neer te leggen welke verantwoordelijkheid zij daarin kunnen laten zien. Dat is wat mij betreft een terechte oproep.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Voorzitter. Ook bij begrafenissen zijn de normen voor groepsgrootte in de achterliggende maanden als zeer knellend ervaren. Als je zelfs niet bij de begrafenis van broer, zus, opa of oma kunt zijn, is dat verdrietig en heel pijnlijk. Het viel mij op dat uitvaarten niet bij de wet uitzonderd zijn voor het stellen van een maximumaantal bezoekers. Zou dit niet iets zijn om nadrukkelijk in de ministeriële regeling op te nemen? Dan heb ik het erover om bij het aanwijzen van plaatsen waar groepsgroottebeperkingen gelden de niet-kerkelijke uitvaartdiensten te ontzien.

Voorzitter. In een interruptiedebatje hadden we het al even over de vaccinatieplicht. Ik vraag of de minister ook in dit

debat nog wil bevestigen, in het licht van de ruis die op dit punt ontstaan is, dat dit wetsvoorstel op geen enkele manier een grondslag kan bieden voor gedwongen vaccinatie en dat dus ook de bepaling over het stellen van regels over hygiënemaatregelen en beschermingsmiddelen, artikel 58j, hier geen ruimte voor biedt.

Mevrouw de voorzitter. Vorige week kwam in het coronadebat de mogelijkheid van een mondkapjesplicht voorbij. In de nota naar aanleiding van het verslag wordt gezegd dat artikel 58j hier een mogelijkheid toe biedt, onder voorwaarde van noodzaak en evenredigheid. Maar dat was dus wel even een punt waarbij ik dacht: hoe werkt dat nu in deze wet? Als je nu ziet dat juist onder experts de opvattingen over het nut van niet-medische mondkapjes uiteenlopen, in hoeverre kun je dan op basis van dit artikel een mondkapjesplicht afdwingen?

Voorzitter. In het voorjaar hebben we gezien hoe zwaar de bezoekbeperkingen waren voor zorginstellingen. Drie maanden lang was een bezoekje aan man of vrouw, vader of moeder niet mogelijk. En juist in zo'n moeilijke tijd is er behoefte aan contact met naasten. We weten allemaal dat beeldbellen heel mooi is, maar dat het verbleekt bij echte bezoeken. We hebben daarom het amendement-Van Brenk mee ondertekend dat op het punt van het bezoekrecht voor bewoners van tehuizen en instellingen een verbetering behelst.

Voorzitter. Ik heb aangegeven dat de coronawet niet alleen ervoor moet zorgen dat onze rechten en vrijheden beter zijn beschermd, maar dat ook de democratische controle op de coronamaatregelen wordt versterkt. Voor ons een belangrijke voorwaarde voor steun voor de wet is dat niet de regering, maar het parlement het laatste woord heeft, en dat ook de vangnetbepaling uit de wet geschrapt wordt. Dat was toch een vrijbrief om maatregelen te nemen waarvan we niet precies weten wat dat allemaal zou kunnen behelzen. Dat zijn punten die via amendementen verbeterd worden, bijvoorbeeld het amendement van collega Buitengeweg op stuk nr. 30, voortbordurend op een eerder amendement van de collega's Buitengeweg en Kuiken. Een procedure waarbij de Tweede Kamer kan besluiten al dan niet in te stemmen met ministeriële regelingen vind ik ook een hele fundamentele verbetering van het wetsvoorstel. Nog wel de vraag: is het de bedoeling dat er één ministeriële regeling komt waarin alle regels tegelijkertijd worden opgenomen, of dat er meerdere regelingen naast elkaar komen? Wij denken dat dat ook voordelen heeft, dat je dan niet — zeg maar — in één keer nee zou zeggen tegen een heel pakket, terwijl er misschien onderdelen of regelingen in zijn waar je wel voorstander van bent.

Wij steunen ook het amendement op stuk nr. 32 van collega Van Dam en medeondertekenaars, dat erover gaat dat de verantwoordingsplicht van burgemeesters en voorzitters van de veiligheidsregio's aan de gemeenteraden worden versterkt. Wanneer verwacht het kabinet dat er weer lokaal maatwerk mogelijk is? En hebben de burgemeesters daarvoor inmiddels het juiste gereedschap? Dat is ook weer: zo veel mogelijk terug naar de normale, lokale verhoudingen, als dat door de omstandigheden van de crisis ook weer kan.

Voorzitter. Dan de handhaving. We hebben er meermaals voor gepleit om de coronamaatregelen zo veel mogelijk als

dringende adviezen vorm te geven in plaats van in juridisch beton gegoten verplichtingen, aansluitend bij de eigen verantwoordelijkheid van iedereen en van de samenleving als geheel; dus dat die voorop blijft staan. Handen wassen, thuisblijven bij klachten, het dragen van een mondkapje, het is allemaal niet wettelijk verplicht, maar toch houden mensen zich er behoorlijk goed aan. De afstandsnorm is wel afdwingbaar. Het belang van afstand houden is onmiskenbaar, maar het is tegelijkertijd met afstand de maatregel die het maatschappelijk leven het meest op zijn kop zet. Wat normaal een liefdevol gebaar heet, is in coronatijd strafbaar. Ik waardeer dat de nota van wijziging nog een verduidelijking heeft aangebracht, dat de bepaling niet zo rigide is als eerder in de wet stond en dat de spontane kus van een kleinkind aan een oma op straat niet gelijk een strafbaar feit is. Naast een relativisering van deze norm is het daarom ook belangrijk dat de overheid een zeer terughoudend boetebeleid hanteert. De SGP steunt daarbij het amendement van de VVD om de boete voor coronaovertreedingen fors te verlagen en ervoor te zorgen dat de corona-boete niet ten koste gaat van de vog.

Voorzitter. In een unaniem aangenomen motie samen met collega Klaver heeft de Kamer opgeroepen om te onderzoeken hoe ten aanzien van de anderhalvemetermaatregel de rol van het strafrecht verder kan worden teruggedrongen ten gunste van dringende adviezen en richtlijnen. En ik zal eerlijk zeggen dat ik ook nog heb gekeken of ik dit zelf vanuit deze wens niet wat beter in deze wet zou kunnen regelen, maar ik heb ook gemerkt dat dat een heel ingewikkelde puzzel is. Daarom heb ik ook op dit punt dus geen amendement ingediend, en respecteer ik dat er is gezegd: dit is zo'n duidelijke basale norm, daar kunnen we nu niet in differentiëren. Maar het legt wel nog meer verantwoordelijkheid bij de handhaving, dus dat daarbij ook nadrukkelijk wordt gekeken onder welke omstandigheden naar het boeteboekje gegaan wordt. En ook het hele palet van juist eerst waarschuwen in situaties en niet te makkelijk burgers op de bon slingeren, vinden we bij dit onderdeel een belangrijke zaak. Ik vraag ook nog over de motie met collega Klaver: hoe staat het met het onderzoek en is de minister van plan om in betere tijden de mogelijkheid van een boete — om het zo te zeggen — "uit te zetten"? Zouden die mogelijkheden er ook zijn voor de langere termijn?

De coronawet moet zo kort mogelijk van kracht zijn. Aan het doel van de wet, het tegengaan en bestrijden van het virus, moet zo zorgvuldig mogelijk invulling worden gegeven. Om dit beter in de wet te verankeren, zijn drie amendementen ingediend, juist over de reikwijdte en de duur, die wij ook hebben medeondertekend. Het amendement-Groothuizen op stuk nr. 27 brengt de duur van de wet terug tot drie maanden. Ik had het amendement op stuk nr. 19, dat ik zelf op dit punt had ingediend, net al ingetrokken, zodat dat geen deel hoeft uit te maken van de verdere behandeling.

Daarnaast is er nog het amendement-Van der Graaf op stuk nr. 31 dat de reikwijdte van de wet aanscherpt. Telkens als er gebruik wordt gemaakt van de bevoegdheden, moet de regering heel duidelijk maken dat een minder vergaande regeling om de grondrechten in te perken niet mogelijk is. Ook zegt dit amendement dat maatregelen die bij ministeriële regeling of algemene maatregel van bestuur worden genomen, moeten worden afgeschaald zodra dit kan. Tot slot op dit onderdeel: we willen dat telkens voordat de regering de wet wil verlengen, er een advies komt van de

Raad van State om te kijken of de genomen maatregelen nog proportioneel zijn. Dat geeft het parlement ook houvast bij de beoordeling van de voorgestelde regels. Ook willen wij graag dat de minister bij een eventuele verlenging duidelijk maakt hoe het perspectief ten aanzien van het beëindigen van de maatregelen eruit ziet. Samen met andere partijen hebben we op stuk nr. 26 een amendement ingediend dat het kabinet hiertoe verplicht.

Voorzitter. Ik kom tot een afronding. Ik heb aangegeven waarom wij de gedachte steunen dat er een wet moet komen als opvolger van de noodverordeningen zolang deze crisis duurt. Ik heb aangegeven dat wij menen dat met een aantal amendementen vanuit de Kamer het wetsvoorstel daarvoor een solide basis biedt. Natuurlijk moeten we ook steeds weer bezien hoe dat in de praktijk uitpakt. Grondig evalueren hoort ook bij wetgeving zoals deze. Ik wil mij nog aansluiten bij de opmerkingen die door collega Van Dam zijn gemaakt over het staatsnoodrecht. Het is inderdaad een wat juridisch debat. Aan het begin hoorde ik de PVV bijna verwijtend zeggen dat het wel erg juridisch wordt, maar ik denk dat naast alle beleidsdebatten en beschouwende debatten die we hebben gehad, het er juist op aankomt om te zeggen: allemaal mooi, allemaal prachtig, maar hoe gaan we het nu met elkaar netjes regelen? Ik hoop dat zo veel mogelijk partijen, ook misschien met aanvullende amendementen, zullen zeggen: zo is het netjes geregeld, het is jammer dat het moet maar in de huidige omstandigheden is dit de best mogelijke benadering.

Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Kuiken namens de PvdA.

Mevrouw Kuiken (PvdA):

Voorzitter. Iedereen in dit huis voelt hoe ingrijpend de coronamaatregelen zijn. En als je niet voelt of gelooft dat er een pandemie is en dat we een probleem hebben, dan wil je geen regels, dan wil je geen noodverordening en dan wil je al helemaal geen wet. Ik denk ook niet dat ik vandaag die mensen hier kan overtuigen van de noodzaak daarvan. Maar als je er wel van overtuigd bent dat we het samen moeten doen en dat er daarom dus maatregelen nodig zijn, hoe moeilijk en ingewikkeld af en toe ook, dan moet je dat netjes doen.

Mijn fractie had er heel veel begrip voor dat we in het begin met een noodverordening hebben gewerkt. Er was immers sprake van een totaal unieke, nieuwe crisissituatie, waarin acuut gehandeld moest worden. Maar we hebben ook van het begin af aan gezegd dat je dat niet kan blijven doen. Want noodverordeningen — dat heeft het woord al in zich — doe je in een acute situatie voor een tijdelijke periode en niet voor een periode van zeven maanden, waarmee we nu te maken hebben, een periode die misschien nog wel veel langer kan duren, omdat we niet weten wanneer het einde van deze pandemie in zicht is en we niet weten wanneer we een goed werkend vaccin hebben. Dat maakt dus dat goede wetgeving voor de hand ligt. Wetgeving waarin je maatregelen kunt afspreken, maatregelen waarmee je het oneens kunt zijn, maatregelen waar je voor kunt zijn, maar

dan in ieder geval wel op een nette manier geborgd met een goede democratische controle, zowel in dit huis, dus in de Tweede Kamer, als ook op lokaal niveau.

Voorzitter. De eerste versie van de wetgeving die het kabinet ons heeft voorgespiegeld, was niet goed genoeg. Er was terecht veel kritiek op. De tweede versie van het wetsvoorstel had verbeteringen in zich, onder andere het feit dat je niet meer achter de voordeur kunt ingrijpen, maar toch hadden wij nog wensen. Dat is mede de reden dat we samen met andere partijen hebben gekoken hoe wij denken dat deze wetgeving eruit moet zien. Die democratische controle moest dus beter verankerd worden en dat maakt ook dat we een aantal amendementen gezamenlijk hebben ondertekend en ingediend om dat wetsvoorstel op een aantal fundamentele punten aan te passen. Met de amendementen die voorliggen, waarvan ik ook verwacht dat ze een positief oordeel krijgen van het kabinet, willen we juist op die punten het wetsvoorstel verbeteren. Het gaat over die democratische controle, zowel bij ons als op het lokaal niveau, het gaat over verkorting van het wetsvoorstel van zes naar drie maanden, het gaat over verlaging van de boete, ervoor zorgen dat er geen strafblad meer volgt, en het afdwingen om eigenlijk in alle gevallen bezoekeracht toe te staan. Dus het gaat over een aantal hele fundamentele zaken, waarvan zowel de samenleving als wijzelf hebben gevoeld dat daar wijzigingen nodig waren.

Voorzitter. Die amendementen en het aannemen daarvan zijn ook randvoorwaardelijk voor mijn fractie om voor te kunnen stemmen. Maar er is nu een meerderheid en als het kabinet positief oordeelt, denk ik dat we daarmee een pakket, een wetsvoorstel hebben liggen dat daarmee ook onze goedkeuring kan wegdragen en dat helpt om alle maatregelen die er komen op een goede manier te toetsen.

Dat neemt niet weg dat daarmee de ingewikkeldheid niet klaar is, want dit wetsvoorstel regelt bijvoorbeeld nog niets over het wel of niet verplichten van een mondkapje. Dit wetsvoorstel regelt nog niets over welke maatregelen je nog aanvullend wilt nemen, want feitelijk is het nog steeds een kader. Maar het wetsvoorstel regelt wél, op een moment dat het kabinet een beslissing wil nemen, dat we in ieder geval hier die toetsing moeten houden om te kijken of we dat willen bekrachtigen of dat we dat niet willen bekrachtigen.

Voorzitter. Het debat volgende in de afgelopen maanden en vooral de afgelopen weken, bevroop me ook af en toe het gevoel: met wat hebben we nou een groter probleem, door ons zorgen te maken over de maatregelen die het kabinet wél neemt, of ons bijna zorgen te moeten maken over de maatregelen die het kabinet níet neemt? Dat laat ook wel zien dat een wetsvoorstel niets biedt op het moment dat je niet handelt, op het moment dat je geen eenduidigheid biedt en dat je ook geen overeenstemming hebt over de maatregelen die je gezamenlijk zou willen nemen.

Dat brengt mij tot een paar laatste opmerkingen. Er zijn heel veel technische vragen gesteld. Daar sluit ik me kortheidshalve bij aan, maar een wetsvoorstel stelt natuurlijk niets voor op het moment dat we de randvoorwaarden niet op orde hebben; als er geen goed testbeleid is; als er geen goed bron- en contractonderzoek mogelijk is; op het moment dat de crisiscommunicatie te wensen overlaat. Dan sta je nergens. Dit biedt alleen maar een kader om datgene wat het kabinet wil goed juridisch te verankeren.

We moeten ook een beetje voorkomen dat wij straks een soort voorstellenmachine worden om te corrigeren waar we het kabinet niet goed in vinden opereren, of waarin we ze te zwabberig, te laks of te laat vinden opereren. Want dat zou eigenlijk een verkeerde rol en een verkeerd mechaniek zijn van dit wetsvoorstel. Ik zie het wél zo dat het kabinet adviezen brengt, beleidsmaatregelen voorstelt, met regelingen komt en dat wij vervolgens toetsen of we dat wel of niet verstandig vinden. Want als het andersom gaat werken, wordt dit ook een wetsvoorstel zoals we dat niet bedoeld hebben. Dan zijn wij voortdurend aan zet bij iets wat gemanaged moet worden door het kabinet. Dat blijft wel een voortdurende zorg.

Dan mijn laatste punt. Waarom breng ik dat zo nadrukkelijk? Ik noem als voorbeeld alleen al vanochtend, toen was minister De Jonge iets te laat. Dat geeft niks, want hij was bij het Amphia Ziekenhuis vanwege de sneltesten. Maar vervolgens werd hem de vraag gesteld: wie mogen er straks gebruikmaken van die sneltesten? Toen was het eerst: de vitale beroepen, toen was het iedereen die misschien in contact is geweest met iedereen, of misschien iedereen die de CoronaMelder heeft gedownload en een notificatie heeft gehad. Daarmee worden weer beloftes of voorspellingen gedaan die vervolgens misschien niet waar te maken zijn. Vandaar mijn vraag: het kabinet gaat dit wetsvoorstel halen, maar laat het daarbij ook de bescheidenheid tonen om ervoor te zorgen dat we zonder gericht beleid, zonder duidelijke maatregelen, zonder goeie randvoorwaarden nergens zijn. Dan is dit wetsvoorstel ook een lege huls.

Ik ben nog één laatste vraag vergeten die ik wel moet stellen; dat is ook een beetje een omissie van onze kant. Het betreft namelijk Caribisch Nederland. Ik had er niet over nagedacht dat ook de BES-eilanden direct door dit wetsvoorstel worden geraakt. Ik weet dat een aantal eilanden binnen de BES graag een ontheffing willen. Tegelijkertijd heeft bijvoorbeeld op Bonaire het debat nog helemaal niet plaatsgevonden. Dus ik zou graag van het kabinet willen weten hoe het nu precies zit. Is er ook op de eilanden draagvlak om daadwerkelijk wel of niet tot een ontheffing te komen? Wat betekent dat dan? En wat betekent het als er geen ontheffing komt?

Mijn allerlaatste opmerking gaat over mevrouw Van der Graaf, die straks mag spreken op haar verjaardag. Ik wens haar een hele fijne verjaardag, ondanks dat wij vandaag vooral in dit huis zullen zitten. En ik wens haar veel succes en sterkte straks bij haar inbreng.

Dank u wel, voorzitter.

(Geroffel op de bankjes)

De **voorzitter**:

Dank u wel. En van harte gefeliciteerd, mevrouw Van der Graaf.

Dan geef ik nu het woord aan de heer Veldman namens de VVD.

De heer **Veldman** (VVD):

"Tijdelijke bepalingen in verband met maatregelen ter bestrijding van de epidemie van covid-19 voor de langere

termijn". Voorzitter, dit is de volledige titel van de wet die wij vandaag en morgen bespreken. In deze titel zitten zowel het ongemakkelijke als het noodzakelijke van deze wet, gevat in woorden als "tijdelijke bepalingen", "maatregelen ter bestrijding van de epidemie" en "langere termijn". Een wet die de juridische grondslag geeft voor het nemen van maatregelen voor de bestrijding van het coronavirus. Een wet die helaas de noodzakelijke beperking van een aantal van onze vrijheden juridisch mogelijk maakt. Een wet die onder normale omstandigheden niemand wil, maar die nu wel nodig is. Kortom, een wet waarover de nodige maatschappelijke onrust is ontstaan.

Laat ik er heel duidelijk over zijn: ik begrijp die onrust. Ik begrijp die onrust en het gevoel dat de minister van Volksgezondheid met één pennenstreek de ruimte c.q. de macht krijgt om onze vrijheid, onze manier van leven, in te perken. Ik begrijp die onrust als ik kijk naar de eerste consultatieversie van de wet die het kabinet had opgesteld. Die versie was geen goede wet.

Het wetsvoorstel dat nu bij de Tweede Kamer is ingediend, is aanmerkelijk verbeterd. Je zou haast kunnen zeggen dat er een heel nieuwe voorstel ligt. Om een aantal goede aanpassingen te noemen: het kunnen ingrijpen achter de voordeur is uit de wet gehaald. En terecht. Zo blijft het huisrecht geborgd. Het is belangrijk dat mensen niet de angst hoeven te hebben dat de overheid zomaar kan optreden binnen de vrijheid van hun eigen huis. Daarmee respecteren we het fundamentele belang van het huisrecht zoals verankerd in onder meer artikel 10 van de Grondwet. Er vindt een betere en bredere integrale belangenafweging plaats bij het vaststellen van ministeriële regelingen. Lees: het is niet alleen de minister van Volksgezondheid die bepaalt wat er wel of niet gebeurt. Hij moet dat afstemmen met de minister van Justitie en Veiligheid en met de minister van Binnenlandse Zaken en in overeenstemming met andere betrokken vakministers, bijvoorbeeld de minister van Infrastructuur en Waterstaat als het om het openbaar vervoer gaat. De duur van de wet wordt door het kabinet teruggebracht van één jaar naar zes maanden. Het parlement wordt niet achteraf geïnformeerd, maar er vooraf bij betrokken.

Deze en nog diverse andere aanpassingen die het kabinet heeft aangebracht, hebben de zorgen over de wet helaas bij velen nog niet weggenomen. Mensen maken zich zorgen over de impact die deze wet volgens hen heeft op hun dagelijkse leven. Ze vragen zich af waarom de noodverordeningen niet voldoende zijn en welke vrijheden er met deze wet nog verder kunnen worden ingeperkt. Dat zijn vragen die wij hier in het debat vandaag en morgen met elkaar voor een groot deel beantwoorden, maar vooral ook vragen die duidelijk richting de samenleving door de minister beantwoord moeten worden, zodat iedereen weet waar hij of zij aan toe is.

Graag hoor ik van de minister of hij de maatschappelijke onrust herkent en wat er de afgelopen weken gedaan is om deze weg te nemen. Hoe wordt ervoor gezorgd dat er een degelijke, duidelijke uitleg wordt gegeven van nut, noodzaak, doel en impact van de wet? Hoe gaat de minister deze wet uitleggen aan de samenleving en waar kunnen mensen terecht als ze vragen hebben?

Zoals gezegd, het bij de Kamer ingediende wetsvoorstel is stukken beter dan de consultatieversie, maar we zijn er nog

niet. Het kan en moet nog beter. Graag wil ik ingaan op een aantal elementen in de wet waarvan de VVD graag ziet dat die beter geregeld worden.

Een belangrijk element in de wet is de democratische controle. In essentie is dat de reden van deze wet. We werken nu met noodverordeningen. Zoals dat tot nu is gegaan, heeft dat praktisch gezien gefunctioneerd, maar formeel zet het zowel het parlement als gemeenteraden buitenspel. Met artikel 7 van de Wet publieke gezondheid kan de minister van Volksgezondheid aanwijzingen geven en maatregelen opleggen, en dus zonder formele parlementaire controle ingrijpen in ons leven.

Voorzitter. Dat is allemaal begrijpelijk en voorstelbaar bij een kortdurende crisis, als er bijvoorbeeld ergens een fabriek ontploft en er acuut in het belang van de volksgezondheid ingegrepen moet worden. Beperkende maatregelen kenmerken zich dan meestal door het kortdurend karakter. Nu zijn we echter al zeven maanden onderweg, zeven maanden met beperkende maatregelen zonder een formele rol van het parlement. Dat is niet alleen raar en onwenselijk, maar laat direct de noodzaak van deze wet zien. Maar het kan en moet nog beter dan nu in de wet is geformuleerd. Betrokkenheid van de Kamer bij een ministeriële regeling via een lichte voorhang is mooi, maar de mogelijkheid tot het wel of niet bekrachtigen is beter. Dat past bij een democratische rechtsstaat. Juist in het belang van het hebben van draagvlak voor maatregelen, is een versterkte positie van de Kamer wenselijk. Deelt de minister deze aanpassing, vormgegeven in het amendement op stuk nr. 30 met als eerste indiener mevrouw Buitenweg?

Voorzitter. Niet alleen op nationaal niveau is deze democratische controle noodzakelijk. Ook op lokaal niveau is verantwoording en controle een belangrijk en gekoesterd instrument. In de wet wordt de positie van gemeenteraden verstevigd, maar met het amendement op stuk nr. 32 wordt die democratische controle verder versterkt. De gemeenteraad moet de mogelijkheid hebben om deze controlerende taak goed uit te voeren, zowel ten aanzien van het gevoerde beleid als ten aanzien van de uitoefening van de bevoegdheid van de voorzitter van de veiligheidsregio. Zoals wij niet willen dat de overheid ongecontroleerd haar gang kan gaan, zo willen lokale raden dat op hun beurt ook niet. Daartoe moeten zij de instrumenten krijgen om dit te waarborgen.

Voorzitter. De VVD hecht uiteraard aan het handhaven van maatregelen, zo ook van de coronamaatregelen. De afgelopen weken zagen we dat er verschillende illegale dance-party's of feesten werden georganiseerd, waar veel mensen aanwezig waren die zich niet aan de maatregelen hielden, waar geen namen geregistreerd werden, maar waar uiteindelijk ook geen boetes werden uitgedeeld. Hoe kan dat, vraag ik de minister. Het argument "daar is geen beginnen aan" valt volgens mij niet uit te leggen. Wat hebben onze handhavers nodig om de maatregelen goed te kunnen handhaven en een boete uit te kunnen delen daar waar regels evident worden overtreden? Kortom, hoe gaat het handhaven bij maatregelen conform artikel 58h en artikel 58i in de praktijk werken?

Voorzitter. In de wet en in de maatregelen an sich wordt op een aantal punten, zoals het maximaal aantal bezoekers, een uitzondering gemaakt voor bijeenkomsten van religieuze aard. Dat religieuze bijeenkomsten een grondrecht

zijn, is helder. Gelukkig zagen we in de eerste coronagolf dat ook kerken, moskeeën en andere religieuze instellingen hun verantwoordelijkheid namen. Ook in de tweede golf vragen we deze verantwoordelijkheid van kerkgemeenschappen. Het ongemak was dan ook groot toen we afgelopen weekend kennisnamen van de drukbezochte kerkdienst in Staphorst. De VVD hoopt dat kerkelijke koepels weer die verantwoordelijkheid uit de eerste golf laten zien, maar we vragen de minister ook hoe deze afspraken goed geborgd blijven en welke inspanning hij daarin wil leveren.

Voorzitter. Handhaving en beboeting moeten plaatsvinden wanneer de situatie dit vereist, maar uiteraard moeten de gevolgen van handhaving ook proportioneel zijn. Juist in dat proportionele zit iets nogal onwenselijks. De anderhalvemetermaatregel is hard nodig, maar uiteraard heel erg onnatuurlijk. Daarom voelt het niet goed om hier hele forse boetes op te zetten, met ook een aantekening in het justitiële dossier, het bekende strafblad. De hoogte van deze boete moet omlaag. De strafbladaantekening moet eruit. Het moet niet zo zijn dat een onder normale omstandigheden normale menselijke actie ertoe kan leiden dat iemand geen verklaring omtrent gedrag krijgt. De VVD vindt het van groot belang dat mensen in hun latere professionele carrière zo min mogelijk gehinderd worden door het hebben van een justitiële aantekening naar aanleiding van het overtreden van maatregelen die natuurlijk en menselijk gedrag inperken. Ter versteviging van deze aangekondigde wijziging hebben wij dan ook een amendement ingediend. Kan de minister zich vinden in de voorgestelde aanpassing van de wet?

De heer Azarkan (DENK):

Ik ga in op de afgelopen woorden en zinnen die uitgesproken zijn ten aanzien van de boete en de justitiële aantekening. Ik zou bijna aangifte willen doen van het pikken van tekst van mij, want ik heb deze woorden gebruikt in mei. Ik heb vervolgens ook een motie ingediend om te zeggen: joh, het kan niet zo zijn dat als je 20 centimeter te kort afstand houdt en je een opleiding volgt tot boa, agent of kinderopvangmedewerker, het gevolg is dat je geen baan krijgt. Die €390 is nog tot daaraan toe. Wat schetst mijn verbazing? Ik vind het een mooi verhaal, maar de heer Veldman stemde tegen die motie om de justitiële aantekening weg te halen. Het CDA deed dat overigens ook. Waar komt dat inzicht nu vandaan?

De heer Veldman (VVD):

Volgens mij was de motie die de heer Azarkan toen ingediend heeft heel breed geformuleerd. Hij gaf daarbij volgens mij ook nog aan dat de boetes die toen uitgedeeld waren, ook geschrapt moesten worden. Dat was volgens mij de reden waarom wij hebben tegengestemd.

De heer Azarkan (DENK):

Dat is niet zo, want ik heb toen aangegeven dat die boete nog wel te betalen viel, zoals ik zei. Dat is een geldelijk bedrag; dat valt soms ook voor ouders op te brengen, zeker als je een kind hebt van 18, 19 jaar dat het niet kan betalen. Mij ging het om die justitiële aantekening. Ik heb dus niets geroepen over die boete. Ik heb gezegd dat die justitiële aantekening zou moeten verdwijnen.

De heer **Veldman** (VVD):

Ik begrijp dat we elkaar daar nu in vinden, dus ik nodig de heer Azarkan van harte uit om het amendement dat we hebben ingediend mede in te dienen of te ondersteunen. Dan staan we aan dezelfde kant van de lijn. Dat lijkt me een succes.

De **voorzitter**:

Tot slot.

De heer **Azarkan** (DENK):

Dank. Soms komen inzichten wat later, maar dit is volgens mij het juiste antwoord. Dank, meneer Veldman.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

De heer **Veldman** (VVD):

Voorzitter. Ik was bij het menselijke, en om bij het menselijke te blijven: tijdens de eerste golf van het coronavirus zijn met name de verpleeghuizen hard geraakt, zowel fysiek als mentaal. Een algehele bezoekersstop voor bewoners werd voor het hele land afgekondigd, met slechts een strenge en beperkte uitzondering voor familieleden en naasten om afscheid te kunnen nemen van dierbaren die snel zouden komen te overlijden. We hebben helaas schrijnende verhalen gehoord en gelezen van familie en naasten die vanachter beschermend glas afscheid hebben moeten nemen van een opa of een oma, een broer of een zus. Mensen die noodgedwongen een demeterende moeder of vader maanden niet gezien hebben, met alle verdrietige gevolgen die daarbij komen kijken.

Ik denk dat ik namens heel veel mensen spreek als ik zeg dat we dat niet meer willen. Het moet dus niet zo zijn dat er al te gemakkelijk een generieke maatregel wordt ingesteld waarmee verpleeghuizen op slot gaan. Bij elk verpleeghuis kan en moet er maatwerk plaatsvinden. De VVD wil op dit punt de wet nog verder aanscherpen. Wij hebben dus het amendement van mevrouw Van Brenk medeondertekend. Deelt de minister met mij dat er lokaal maatwerk mogelijk is, dat zorgaanbieders zelf de verantwoordelijkheid hebben om de veiligheid van hun bewoners en medewerkers te borgen en dat zij daar zelfs wettelijk al de plicht toe hebben? Vindt de minister dan ook niet dat lokaal maatwerk het uitgangspunt moet zijn?

Voorzitter. De VVD heeft in eerdere coronadebatten gevraagd om een richtlijn die ingaat op het betrekken van bewoners en bezoekers bij deze heftige beslissingen over het wel of niet toelaten van bezoek. Deze richtlijn is er nu. De vraag aan de minister is of hij bereid is om deze richtlijn, die bestuurders verplicht om in gesprek te gaan met hun bezoekers en bewoners, actief onder de aandacht te brengen van die bestuurders van zorginstellingen, zodat iedereen daar kennis van heeft en die richtlijn ook toepast.

Voorzitter. Er zijn natuurlijk beroepen waarbij mensen zich, bij het uitoefenen van hun beroep, bijvoorbeeld niet aan de 1,5 meter kunnen houden. Zorgverleners, politieagenten, brandweerlieden: dat zijn de bekende beroepen. In de nota van wijziging is bij het bepalen van uitzonderingen op die

1,5 meter toegevoegd "of die eerste hulp biedt bij een het leven of de gezondheid bedreigende situatie". Mag ik deze toevoeging zo lezen dat hier bijvoorbeeld ook de mensen van de reddingsbrigade worden bedoeld? Daar wordt nog weleens wisselend naar gekeken.

Voorzitter. Ik begon mijn betoog met te zeggen dat we hadden gehoopt dat deze wet niet nodig zou zijn geweest, maar dat we de noodzaak ervan onderschrijven. In het verlengde hiervan hoop ik dat deze wet zo kort mogelijk van kracht hoeft te zijn. Ik onderschrijf het tijdelijke karakter dan ook van harte, maar aangezien niet te voorspellen is hoe de verspreiding en bestrijding van het virus zal gaan verlopen — we zien het vandaag weer: bijna 5.000 besmettingen erbij — zullen we er waarschijnlijk langer mee te maken hebben dan we met elkaar willen. Desalniettemin moet met een grotere regelmaat dan het kabinet voorstelt, bekeken worden of deze wet nog wet moet blijven. Juist daarom dient de VVD mede het amendement in om de looptijd van deze wet te bekorten van zes naar drie maanden. Daarna is weliswaar verlenging mogelijk, maar die vraagt dan wel om een actieve handeling. Want wetten die het mogelijk maken om onze vrijheid in te perken, mogen nooit vanzelfsprekend zijn of worden.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Buitenweg namens GroenLinks.

□

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Dank u wel, mevrouw de voorzitter. De coronacrisis is nog lang niet voorbij en er worden ingrijpende maatregelen genomen die veel van onze samenleving vragen. Maatregelen die ingrijpen in onze vrijheidsrechten. Voor GroenLinks is het noodzakelijk dat ook in tijden van crisis de democratische rechtsstaat overeind blijft. Dat betekent dat het kabinet het land niet kan besturen via decreten, maar dat het aan ons als gekozen volksvertegenwoordiging is om in te stemmen met besluiten van het kabinet of ze te verwerpen. Die zeggenschap hebben we op dit moment onvoldoende. Daarom is het goed dat we vandaag spreken over deze coronawet en bovenal dat we de kans pakken om het wetsvoorstel van het kabinet op cruciale punten aan te passen, zodat wij in dit huis in de positie komen om te zorgen dat de nodige maatregelen genomen kunnen worden om onze samenleving gezond te houden en we tegelijkertijd grenzen kunnen stellen aan wat de uitvoerende macht kan doen.

Voorzitter. In een democratische rechtsstaat zijn sommige mensenrechten absoluut, zoals het recht om niet gemarteld te worden. Maar aan de meeste mensenrechten kunnen onder voorwaarden grenzen worden gesteld. We kennen dat bijvoorbeeld bij het recht op privacy. Zo geldt dat ook voor andere rechten. Die beperkingen in de uitoefening van mensenrechten moeten wel altijd proportioneel, noodzakelijk en effectief zijn. De grenzen die getrokken worden, moeten hun basis vinden in een wet die democratisch tot stand is gekomen. In de afgelopen maanden hebben we veel experts gehoord, zoals professor Voermans; laten we de man nog maar eens met naam en toenaam noemen,

want hij heeft ons veel verteld over wat er mis was. Maar er waren ook andere experts en instituten zoals de Raad van State. Van hen hebben we gehoord dat we niet langer door kunnen gaan met het begrenzen van de vrijheidsrechten via noodverordeningen. Die kunnen de toets der kritiek die ik net noemde niet doorstaan. Wat doen we dan?

Idealiter gaan we terug naar hoe de verhoudingen voor deze crisis waren, maar ik vrees dat dat te vroeg is en dat we daarmee onze gezondheid niet dienen. De coronacrisis is nog niet over en daarom is het nodig om te zorgen dat de beperkingen de mensenrechtentoets wel kunnen doorstaan. Dat is waar dit debat over gaat. Ik ga zo verder inhoudelijk in op de door het kabinet voorgestelde wet, maar eerst moet mij van het hart dat ik eigenlijk vind dat dit niet een wet is die primair door de minister van VWS gemaakt had moeten worden. Het gaat over de bestuurlijke verhoudingen. Het gaat over welke bevoegdheden aan burgemeesters toekomen en welke aan de voorzitters van de veiligheidsregio's. Het gaat over democratische controle. Op zo'n wet horen veel nadrukkelijker de vingerafdrukken van de minister van BZK te staan. Het staat in ronkende woorden op de website: "Het ministerie van BZK borgt de kernwaarden van de democratie. BZK staat voor een goed en slagvaardig openbaar bestuur en een overheid waar burgers op kunnen vertrouwen." Als ik kijk naar VWS, dan zie ik dat dit ministerie vooral gericht is op zorg. Waarom is de minister van VWS dan de eerstverantwoordelijke voor deze wet? Waarom is de minister van BZK anders niet ten minste mede-indiener? Nou kan daar natuurlijk een volstrekt technocratisch antwoord op komen: omdat het een toevoeging is aan de Wet publieke gezondheid. Maar dat voldoet in mijn ogen niet wanneer het gaat om het zo wezenlijk ingrijpen in de verhoudingen, zowel in bestuurlijk Nederland als in de verhouding burger-overheid. Ik zie dat de minister van VWS denkt dat dit grappig is bedoeld, maar ik meen het. Ik vind het namelijk wezenlijk gaan over vrijheidsrechten. De minister van BZK had daar in ieder geval zichtbaarder betrokken bij moeten zijn. Ik begrijp de keuze eerlijk gezegd ook niet vanwege de crisissituatie. De minister van VWS is in zijn hoofd alleen bezig om de crisis te bezweren. Dat gaat de ene keer beter dan de andere, maar ongetwijfeld ligt zijn focus daar. Hij wil dingen kunnen doen, hij wil kunnen handelen. Hij zit in de ultieme uitvoerende modus en daar wordt hij ook op afgerekend. Dat maakt hem in mijn ogen, excuus, per definitie minder geschikt om een brede, weloverwogen en rustige afweging te maken tussen verschillende burgerrechten. Vandaar mijn vraag: is overwogen om een andere minister en een ander ministerie hiervoor eerstverantwoordelijk te maken en, zo ja, waarom is daar niet voor gekozen? Hoe kijkt het kabinet terug op deze keuze?

Ik ga niet de hele aanlooptijd met de eerste en de tweede versie nog een keer memoreren, want dat hebben collega's al gedaan. Ik constateer dat aan de versie die nu voorligt en waarover we het hebben, al flink wat verbeterd was ten opzichte van eerst, maar dat het nog steeds onvoldoende is vanwege het gebrek aan democratische controle, de te lange duur, de te ruime vangnetbepaling en dergelijke.

Voorzitter. Waarom is dit niet gewoon teruggestuurd naar het kabinet om er nog een nieuwe versie van te maken? Ik heb dat ook overwogen. Ik geloof dat mevrouw Van Kooten-Arissen en een aantal andere collega's dat ook zeiden. Ik heb serieus ook gedacht: misschien moeten wij daar inderdaad om vragen onder het motto "driemaal is

scheepsrecht". Maar ik vind het eigenlijk ook wel gepast — zeker in deze tijd van crisis waarin we ook wat vaart moeten maken, maar ook constitutioneel gezien — dat wij als Kamer gewoon opkomen voor onze eigen rechten en dat wij als volksvertegenwoordiging hierin onze verantwoordelijkheid nemen.

Samen met een aantal collega's van zeven andere partijen hebben wij amendementen ingediend. Ik wil deze collega's echt van harte danken voor de samenwerking. Ik vond het bijzonder. Mij werd onlangs gevraagd: wanneer moest je dan het mes op tafel zetten, zo in de coalitie versus de oppositie? Ik heb toen gezegd: zo is het helemaal niet gegaan. Ja, is het wel zo gegaan, meneer Van Dam? Nee, zo is het niet gegaan, omdat we eigenlijk allemaal gewoon vanuit onze rol als volksvertegenwoordiger hetzelfde wilden. Het was dus niet langs die lijnen gespleten, zoals we het normaal wel kennen. Dat was hierbij echt niet het geval.

Als de amendementen aangenomen worden, zorgen ze ervoor dat de Tweede Kamer zeggenschap krijgt en dat de macht van de ministers wordt begrensd. En zo hoort dat in een democratische rechtsstaat. Ik merkte in de nota naar aanleiding van het verslag dat het kabinet zich zorgen maakt over die zeggenschap. In antwoord op een vraag van de SP schrijft de minister namelijk: "Zeggenschap in de zin van het meebepalen van te nemen besluiten is niet goed verenigbaar met besturen in crisistijd." Dat is een lekkere ferme zin, zo van "niet lullen maar poetsen", maar ik zou de minister toch willen voorhouden dat de ene crisis de andere niet is. Als er een aanslag is, of een grote brand, of misschien een hele korte heftige epidemie, dan moeten we niet met z'n allen proberen om de besluiten te nemen. Dan komt het erop aan om zo snel mogelijk te handelen, waardoor het alleen mogelijk is om achteraf uitgebreide verantwoording af te leggen. Maar de coronacrisis waarin we nu zitten is echt van een andere aard. Die zal ons land veel langer teisteren en die kan niet geblust worden zonder draagvlak en zonder de medewerking van zo veel mogelijk mensen in Nederland. Die moeten vertrouwen hebben in de maatregelen. De maatregelen moeten legitimiteit hebben. Daarom is het vaak niet erg om een week de tijd te hebben om maatregelen goed te doordenken en om een en ander ook goed voor te bereiden in die tijd. Leiderschap tonen is niet hetzelfde als de kunst om besluiten erdoorheen te jassen.

De afgelopen week deed de voorzitter van het Veiligheidsberaad, de heer Bruls, er ook zijn beklag over dat mensen vaak overvallen worden door maatregelen. Gemeenten, ondernemers, kinderdagverblijven, scholen, iedereen moet kunnen begrijpen wat van hem of haar verwacht wordt en dat kunnen organiseren. In het al veel besproken amendement op stuk nr. 30 stellen we voor dat de ministeriële regeling in principe niet eerder van kracht wordt dan een week nadat die aan de Tweede Kamer is toegestuurd. Deze Kamer kan dan besluiten of zij de maatregel steunt of anders van tafel stemt. Wanneer de nood echt aan de man is, kan een ministeriële regeling onmiddellijk van kracht worden en kan de Kamer daarna alsnog een besluit tegenhouden. Hoe beoordeelt de minister dit amendement op stuk nr. 30? Vindt hij dit nu wel of niet goed verenigbaar met besturen in crisistijd?

Ik ben ook wel benieuwd wanneer de minister denkt dat hij moet teruggrijpen op die noodremprocedure. Daar is eerder ook al aan gerefereerd door mevrouw Van Kooten-Arissen.

Wanneer is er dan sprake van nood? Neem de maatregelen die het kabinet vorige week heeft afgekondigd. Zouden dit maatregelen zijn geweest die met de geamendeerde coronawet pas na een week in werking waren getreden, dus conform het tweede lid van artikel 58c, of waren ze in zijn ogen zo urgent dat ze direct hadden moeten ingaan, waarmee het parlement pas achteraf zijn mening had kunnen geven? Ik denk dat het ook een beetje in de aard van de minister zit om snel naar voren te schuiven. Hoe kan hij mij geruststellen dat het tweede lid van artikel 58c zoals wij dat voorstellen, wel de geëigende weg is?

Voorzitter. Als de amendementen die voorliggen worden aangenomen, denk ik dat de wet op een aanvaardbare wijze de bevoegdheden regelt, en dat is belangrijk. Maar natuurlijk zitten er ook elementen in die ongemakkelijk zijn. De heer Van der Staaij zei het ook al, evenals anderen. Het gaat bijvoorbeeld om het regelen en vastleggen van de veilige afstand in het sociale verkeer. Die veilige afstand is cruciaal om samen te zorgen voor zo weinig mogelijk besmettingen. Die steun ik dus ook, maar ik denk dat iedereen die hier ook wezensvreemd vindt. Deze norm regelt niet alleen de afstand tussen mensen op het werk, in kerken of bij bijeenkomsten, maar ook tussen bijvoorbeeld mij en mijn volwassen dochter wanneer we over straat lopen. Het is ongelooflijk hoe ons leven is veranderd sinds begin dit jaar. Het is ook ongelooflijk verdrietig dat we daar nu mee zitten. Ik kan me voorstellen dat dit heel veel mensen ook een onmachtig gevoel geeft.

Voorzitter. De wet maakt het ook mogelijk om beperkingen te stellen aan de grootte van groepen. Dat brengt me bij de discussie die we gisteren al hadden in het vragenuurtje en ook zojuist. Naar aanleiding van de massabijeenkomsten in Staphorst zijn er vrijwillige afspraken gemaakt met gemeenschappen over hoeveel mensen per keer in de kerk mogen zitten. Dat zijn vrijwillige afspraken. Tegelijkertijd worden culturele instellingen, maar ook verenigingen geconfronteerd met opgelegde maatregelen. Zoals ik al zei, kom ik zelf uit een vereniging, Nivon. Die is voor mij altijd heel belangrijk geweest, ook echt voor mijn ontwikkeling. Om het verschil te verklaren bracht de minister-president de afgelopen dagen steeds heel gewichtig de Grondwet ter sprake. En inderdaad, artikel 6 regelt de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging. Maar twee artikelen verderop staat de vrijheid van vereniging. De minister van Justitie en Veiligheid zei gisteren dat er geen hiërarchie in belangrijkheid bestaat tussen deze rechten. Nee, maar toch worden deze verenigingen met deze coronawet niet hetzelfde behandeld als kerkgenootschappen. Met de ene zijn vrijwillige afspraken gemaakt en aan de andere zijn verplichtingen opgelegd. Wat rechtvaardigt, ook juridisch gezien, deze ongelijke behandeling?

Artikel 6.1 is overigens niet absoluut geformuleerd: "Ieder heeft het recht zijn godsdienst of levensovertuiging, individueel of in gemeenschap met anderen, vrij te belijden, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet." Zo staat het er. Is het mogelijk, vraag ik dan ook aan de minister, om via een wet beperkingen op te leggen aan groepsvorming in kerken op eenzelfde of een vergelijkbare wijze als die kunnen worden opgelegd aan bijvoorbeeld verenigingen? Dat is nog wat anders dan de vraag of de handhaving achter de voordeur mogelijk is. Ik begrijp dat dat niet mag, maar ik wil toch ook nog even los daarvan trekken de vraag of er gewoon iets gezegd mag worden over de grootte van groepen. Kan daar iets over gezegd

worden en, zo ja, is het kabinet daartoe bereid onder het mom "gelijke monniken, gelijke kappen"?

Ik denk dat het voor het draagvlak van de maatregelen belangrijk is om, zoals ook de Partij voor de Dieren heeft gezegd, de bewegingsruimte eerlijk te verdelen. Dat gebeurt nu onvoldoende. Mensen mogen bijvoorbeeld nog wel voor hun vakantie vliegen naar allerlei coronabesmettingshaarden, maar het aantal mensen dat aanwezig mag zijn op begrafenissen, wordt begrensd. Ik denk dat die onnavolgbare keuzes bij heel veel mensen tot irritatie en onbegrip leiden. Wel zeg ik ook in de richting van de Partij voor de Dieren dat we in de Tweede Kamer, als onze amendementen die we met zo veel collega's hebben gemaakt, aangenomen worden, wel meer zeggenschap krijgen over zulke besluiten. Wie weet is dat nog iets wat bijdraagt aan de besluitvorming.

Mevrouw de voorzitter. Daar wil ik ook mee afsluiten. Het is geen gemakkelijke tijd en het was zeker geen gemakkelijk wetstraject. Ik ben heel blij dat we met veel collega's in dit huis elkaar gevonden hebben om via amendementen het voorstel van het kabinet te verbeteren. Ik ben ook heel blij om te horen dat er vanuit andere partijen nu ook wensen zijn om met amendementen te komen om te kijken op welke wijze het wetsvoorstel nog verder kan worden verbeterd, want ook wat er nu ligt is natuurlijk nog niet zomaar in marmer gebeiteld. Ik denk dat het van belang is om zo veel mogelijk samen op te trekken. Doorgaan met het nemen van coronamaatregelen via noodverordeningen is niet houdbaar. Het komt er nu dus op aan om deze te vervangen door regels waarmee de democratische rechtsstaat overeind blijft. Ik denk dat een goede wet van groot belang is en ook noodzakelijk is om de groeiende polarisatie tegen te gaan en om samen onze samenleving te versterken.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Hijink namens de SP.

□

De heer Hijink (SP):

Voorzitter, dank u wel. Ons land stond op zijn kop toen de conceptspoedwet kort voor de zomer plotseling op straat lag. De wet gaf minister Hugo de Jonge vergaande bevoegdheden zonder dat de Kamer daar iets over te zeggen kreeg: een Hugocratie, waar in dit land helemaal niemand op zat te wachten. Het leek het kabinet ook wel een goed idee om achter de voordeur, in de woonkamer, regels te gaan handhaven: de 1,5 meter bijvoorbeeld. Deze houding van het kabinet en de ondemocratische eerste versie van deze wet hebben heel veel schade veroorzaakt, in de samenleving, maar ook in het parlement. De spoedwet heeft het wantrouwen gevoed. Wantrouwen van mensen die bang zijn dat de overheid een crisis aanwendt om grondrechten in te perken. Wantrouwen over een overheid die het parlement ziet als een lastig obstakel, in plaats van de plek waar de beslissingen worden genomen: de vertegenwoordiging van de bevolking.

Mijn collega Ronald van Raak waarschuwde in een overleg begin juni al dat het niet de goede kant opging met deze wet. Hij wees op de grote grondwettelijke gevolgen als de

regering haar zin zou krijgen en zei dat je zo'n wet dus niet in een week door de Kamer kunt jassen, zoals het voorstel was in die maanden. De kritiek op de spoedwet was ook volkomen logisch: we zitten midden in de grootste crisis in decennia en we hebben een kabinet dat te vaak een rommeltje maakt van de bestrijding van het virus. We zagen een minister-president die al handenschuddend aan het uitleggen was dat we geen handen meer moeten schudden. We zagen een minister van Justitie die zich helemaal niets aantrok van de regels die hij wel aan gewone mensen oplegt. We zagen minister Hugo de Jonge die binnen een weekend een app wilde maken, waar vervolgens een hele hoop gedoe van kwam. Ik wil maar zeggen en duidelijk maken: als het kabinet zelf niet daadkrachtig en eenduidig is in de maatregelen die genomen worden, verspeelt het het vertrouwen en het draagvlak in de samenleving. Dat geldt zeker als de basis niet op orde is, bijvoorbeeld het testbeleid en het bron- en contactonderzoek. Als daarbovenop een wet wordt aangekondigd waarin het parlement buitenspel wordt gezet, dan zet dat heel veel kwaad bloed. Begrijpt de minister dat? De regering vraagt heel veel, zeker met de wet die nu voorligt. Maar dan moet je zelf als regering ook leveren. De vraag is of dat wel voldoende gebeurt.

De SP heeft deze wet, die door de minister is gemaakt, voor de zomer al heel diep onder in de prullenbak gegooid. Een wet die zo veel bevoegdheden aan de minister geeft, zonder parlementaire controle en dus zonder inspraak van de volksvertegenwoordiging kan wat ons betreft nooit worden ingevoerd. Hoe durft de minister nu een wet aan de Kamer voor te leggen, waarin hij het parlement feitelijk buitenspel zet?

Het kabinet heeft lang gesproken over het versterken van de parlementaire betrokkenheid. Het is zelfs een belangrijke doelstelling van de wet die wij nu bespreken. Daarmee wordt gedaan alsof het een soort geste is aan de Tweede Kamer om ook eens een beetje te mogen meepraten over de coronamaatregelen. En dat is natuurlijk de grootst mogelijke onzin. In een parlementaire democratie is de volksvertegenwoordiging niet betrokken bij het beleid, maar heeft ze het laatste woord over het gevoerde beleid. De minister doet alsof hij de Kamer iets geeft, namelijk inspraak, maar het is helemaal niet aan de minister om dat te geven. Het primaat ligt al bij de gekozen volksvertegenwoordigers en daar hoort het ook te liggen. Je kunt ons niet iets geven wat al van ons is, zou ik tegen de minister willen zeggen.

Voorzitter. Het is terecht dat de Kamer zich niet door de minister aan de kant laat schuiven. Sinds deze zomer zijn er voorstellen gedaan om van een slechte spoedwet een iets minder slechte wet met nog iets minder spoed te maken. Mijn collega Ronald van Raak kwam met voorstellen. Hij stelde voor om de vangnetbepaling te schrappen, het artikel dat regelt dat de minister zonder instemming van de Kamer verstrekende maatregelen kan doorduwen. Ook deed de SP het voorstel om de lokale democratie te versterken door de zeggenschap van gemeenteraden te vergroten. Beide voorstellen zien wij terug in de amendementen die leden van andere partijen afgelopen week hebben ingediend.

De werkingsduur van de wet wordt ingekort tot drie maanden. De Tweede Kamer krijgt instemmingsrecht voor de regelingen die de minister voorstelt en de lokale zeggenschap van gemeenteraden wordt versterkt. De carte blanche

die de minister graag wilde, valt daarmee weg. Met deze voorstellen gaat er ook een dikke streep door het oorspronkelijke doel van het kabinet. Het is echt een pak rammel voor een minister die zichzelf met grote stappen veel macht wilde toekennen en het parlement wilde omzeilen. Ik zou de minister graag willen vragen waarom hij nu zelf met de voorstellen is gekomen, zoals deze er nu liggen. Wat vindt hij ervan dat het aan het parlement is geweest om deze draak van een wet een beetje beter te maken?

Voorzitter. Het zit de SP absoluut niet lekker dat wij eerst met een slechte machtigingswet zaten en nu, als alle verschillende wijzigingen worden doorgevoerd, met een halfbakken machtigingswet. Waarom heeft de minister niet meteen de meest zuivere route bewandeld? Was het niet een stuk beter geweest als de coronamaatregelen al veel eerder in tijdelijke wetten naar de Kamer waren gestuurd, zodat we daar duidelijk en vroegtijdig over hadden kunnen spreken? Het gaat dan niet om een wet waarin de minister allerlei vrijbrieven krijgt, maar om een wet waarin gewoon een wettelijke grondslag wordt geregeld voor soms vergaande maatregelen. Hierbij kan men denken aan een afstandsbepaling of de beperking van groepsgroottes.

Ook daar waar grondrechtelijke rechten worden beperkt, had de regering allang wetgeving aan de Kamer kunnen toesturen om de genomen maatregelen de juiste grondslag te geven. Waarom is dat niet gebeurd? Waarom is niet gekozen voor een snel wetgevingsproces dat gericht is op specifieke maatregelen, maar wordt wel gekozen voor deze machtigingswet?

Voorzitter. De SP heeft nog de nodige vragen over de wet zoals deze nu voorligt. Ik begin met de rolverdeling tussen parlement en regering. Het deugt niet — ik heb het al gezegd — dat het kabinet met een voorstel komt waarin het parlement buitenspel wordt gezet. Het amendement van mevrouw Buitenweg en anderen stelt voor dat alle maatregelen die de minister wil nemen eerst voor goedkeuring moeten worden voorgelegd aan de Tweede Kamer. Dat is belangrijk. De SP zal dit uiteraard ook steunen. Maar als wij de staatsrechtelijke verhoudingen serieus nemen, dan is het niet genoeg als alleen de Tweede Kamer instemt met vergaande maatregelen, zelfs maatregelen die de grondrechten beperken. Als de macht bij het parlement ligt, zou het voor het hele parlement moeten gelden, inclusief de Eerste Kamer. Daarom stelt de SP een aanpassing voor om in het amendement van mevrouw Buitenweg ook de positie van de Eerste Kamer te waarborgen. Als de regering hecht aan breed draagvlak, dan moet dit voor beide Kamers gelden.

Dat geldt ook voor het verlengen van de wet na drie maanden, althans als het amendement — ik meen van de heer Groothuizen — wordt aangenomen. Waarom heeft het kabinet er niet voor gekozen om formele toestemming van beide Kamers te vragen voordat de wet kan worden verlengd? Waarschijnlijk verlengen wij deze wet nog wel enkele keren. Het is in onze ogen niet heel gek dat je dan beide Kamers expliciet om toestemming vraagt. Zeker ook omdat de Eerste Kamer in het huidige voorstel amper inspraak heeft op de maatregelen zoals deze worden genomen, vinden wij het niet onredelijk om op zo'n moment aan de Eerste Kamer de mogelijkheid te geven om een goed debat te voeren en de afweging te maken of we door moeten gaan met deze wet.

Voorzitter. In het voorstel van de regering krijgen burgemeesters de bevoegdheid om uitzonderingen te maken over het laten doorgaan van bijeenkomsten en evenementen. Deze bevoegdheid ligt nu nog bij de voorzitter van de veiligheidsregio. Mijn vraag aan de minister is: hoe wordt voorkomen dat de stapeling van uitzonderingen, de landelijke bestrijding van het virus gaat ondermijnen of doorkruisen? We zien op dit moment al dat dit tot de nodige onrust leidt. Kerken maken gebruik van de uitzonderingspositie die het kabinet hun geeft. Dit leidt tot verontwaardiging. Want hoe serieus neemt je maatregelen tegen het virus als je met 600 mensen tegelijk in een kerk samenkomt om te zingen? Als wij in de afgelopen maanden iets hebben geleerd, is het wel dat dit precies de omstandigheden zijn waarin het virus zich potentieel zou kunnen verspreiden.

Maar de andere kant is natuurlijk ook waar. Hoe kun je uitleggen dat een theater wel open mag gaan voor het ontvangen van grote groepen? Zou je bijvoorbeeld niet met 100 mensen in een kerk mogen zitten? Tegelijk, als in het ene theater 250 man welkom zijn en kunnen worden ontvangen, waarom krijgt het andere theater — waar dat misschien ook wel kan — dan geen ontheffing? Het verlenen van een ontheffing is soms heel logisch en noodzakelijk, maar kan ook tot tweespalt en willekeur leiden. Ik vraag aan de minister hoe hij daarmee omgaat. Hoe voorkomen we dat het een complete janboel wordt als dit soort ontheffingen overal worden gegeven?

Kan de minister ook toezeggen dat economische argumenten het in deze niet gaan winnen van de inzet om het virus te bestrijden? Herkent de minister dat het onder controle houden van het virus ook de beste manier is om zo snel mogelijk weer tot economisch herstel te komen en dat het niet nemen van maatregelen voor de korte termijn om die reden gunstig lijkt voor de economie, maar voor de lange termijn juist veel schadelijker is? Ziet de minister ook het risico dat de geldende coronamaatregelen, zeker als die tot heel verschillende uitvoeringen ervan gaan leiden, gebruikt gaan worden om zo creatief te interpreteren dat we op allerlei plaatsen in Nederland gaan zien dat mensen zich feitelijk niet meer aan de afspraken houden?

Voorzitter. Het is nu duidelijk dat voor het verlenen van eerste hulp de 1,5 meter niet zal gelden. Dat is naar aanleiding van vragen die andere partijen maar ook de SP gesteld hebben. Dat is natuurlijk goed en logisch, maar dit maakt ook duidelijk dat er een groot grijs gebied is op het punt van die 1,5 meter. De SP ziet het belang van de 1,5 meter afstand, hoe onnatuurlijk dat voor ons als mens en als sociaal dier ook mag zijn. Maar ziet het kabinet ook dat de strikte naleving van de anderhalvemeterregel ontzettend lastig en ingewikkeld is in onze samenleving? Hoe verhoudt dit zich bijvoorbeeld tot boetes voor wat oudere kinderen die te dicht in de buurt komen van een oom of een tante of voor alleenstaanden die wel mogen daten maar verder niemand in de buitenlucht tot dichterbij 1,5 meter mogen benaderen? Hoe wordt omgegaan met de 1,5 meter op plekken waar het soms simpelweg niet lukt, bijvoorbeeld in een winkelstraat? Kan de minister toelichten wat er de afgelopen maanden is geleerd op het punt van de handhaving? In hoeverre is ook het nieuwe, toegevoegde alcoholverbod van toegevoegde waarde als er ook al een groepsverbod en een afstandsnorm zijn? Wij snappen heel goed dat het kabinet illegale feesten wil tegengaan, maar dat kan ook op basis van het groepsverbod en de afstandsnorm, zou je zeggen. Wij maken ons zorgen dat, als deze regels

er komen, een echtpaar dat in het park een biertje of een wijntje opentrekt, direct strafbaar zou kunnen zijn. Ik wil de minister vragen hoe wij dit voorstel moeten opvatten.

Voorzitter. Dan kom ik bij de verpleeghuizen. We hebben afgelopen week kunnen zien dat in Drenthe, in een verpleeghuis, de afgelopen weken de helft — de helft! — van alle bewoners is overleden aan het coronavirus. Dat hakt enorm in voor de mensen die daar werken, voor de familieleden en voor de nabestaanden. De minister zegt heel nadrukkelijk dat het de verantwoordelijkheid is van het bestuur van een zorginstelling om ervoor te zorgen dat mensen veilig kunnen werken en dat bewoners veilig kunnen verblijven in hun instelling. Maar mijn vraag is of de verantwoordelijkheid leggen bij het bestuur van een zorgaanbieder afdoende is of dat meer waarborgen nodig zijn om ervoor te kunnen zorgen dat de inspectie maar bijvoorbeeld ook de brancheorganisaties een grotere rol krijgen in het maken van afspraken over hoe we ervoor zorgen dat onze verpleeghuizen een veilige plek blijven om te werken maar ook om te wonen.

Voorzitter. tot slot. Het lijkt de SP verstandig dat het kabinet bij zichzelf te rade gaat over hoe we een chaotisch proces, zoals we rond deze spoedwet hebben gezien, in de toekomst kunnen voorkomen. Het feit dat wij hier nu staan om een kapotgeamendeerde machtigingswet te bespreken, laat eigenlijk ook zien dat de Wet publieke gezondheid niet goed genoeg werkt bij pandemieën van deze omvang. Daarom stelt de SP vandaag ook voor om de komende tijd te kijken hoe we deze wet — niet de wet die we vandaag bespreken, maar de Wet publieke gezondheid — kunnen verbeteren om bij een volgende pandemie beter in staat te zijn om de grondrechten van mensen te beschermen en tegelijk te zorgen voor een betere verdeling van de bevoegdheden en een effectieve bestrijding van epidemieën. Ik wil de minister vragen of hij bereid is om dit voorstel te ondersteunen en hiernaar te kijken.

Ook hoop ik dat de minister inziet dat de manier waarop deze regering de coronacrisis aanpakt, te vaak leidt tot onduidelijkheid, te vaak leidt tot vertraging en te vaak leidt tot gedoe en dat dat dus echt anders moet als je het draagvlak in de samenleving voor de coronabestrijding wil behouden. De verwarring en de weerstand die deze minister bij de bevolking maar ook in deze Kamer heeft opgeroepen met deze wet, zijn heel schadelijk en ook onnodig. Die hadden voorkomen kunnen worden als deze minister in de zomer met een fatsoenlijke wet was gekomen. Dat is in onze ogen absoluut een gemiste kans.

Dank, voorzitter.

De **voorzitter**:

Een korte vraag van de heer Groothuizen en dan de heer Van Dam.

De heer **Groothuizen** (D66):

Ik waardeer het dat de heer Hijink eigenlijk zegt dat hij een aantal fundamentele punten van kritiek heeft — die hadden wij ook — maar dat hij ook ziet dat er verbeteringen in zitten en dat het parlement als het ware de moeite heeft genomen om een aantal verbetervoorstellen te doen. Dat doet hij zelf ook. Dat vind ik een constructieve opstelling, die ik bij een aantal andere kritische fracties heb gemist. Dat waardeer

ik dus. Als ik u goed begrijp, zegt u eigenlijk: wij vinden dat je per maatregel een soort wetstraject in zou moeten gaan. Mijn vraag aan de heer Hijink is dan of dat niet gewoon veel te lang gaat duren. Ik snap vanuit een soort staatsrechtelijk oogpunt wel dat dat misschien de meest koninklijke route is, maar ziet u ook dat we dan bij elke maatregel weken aan de gang zijn?

De heer Hijink (SP):

Volgens mij is het eerder omgekeerd. We zien juist dat het in ieder geval ook niet heeft gewerkt door het op zo'n rommelige en in beginsel heel chaotische manier te doen met een slechte wet. Wij hadden het veel beter gevonden — ik snap ook wel dat dat nu niet meer kan, omdat we dat punt al voorbij zijn — als het kabinet in het begin, in mei of juni, met veel beperktere wetten was gekomen die we hier in alle openheid hadden kunnen bespreken, zonder allerlei machtigingen voor de minister. Dan hadden we veel eerder een goede grondslag gehad voor de maatregelen die nu worden genomen. Dan hadden we niet al die ophef en het ondermijnen van het draagvlak gezien dat deze wet heeft veroorzaakt.

De heer Groothuizen (D66):

Dat snap ik, maar dan ligt nog steeds de volgende vraag voor. Als je deze wet niet zou steunen, zijn de noodverordeningen je juridische kader. Ik geloof dat de heer Hijink het met mij eens is dat dat ook niet wenselijk is. Zegt de heer Hijink nu dat de wet een dusdanige verbetering inhoudt en het alternatief dusdanig slecht is dat hij de wet uiteindelijk wel kan steunen, of is hij daar nog niet aan toe?

De heer Hijink (SP):

Daar ben ik inderdaad nog niet aan toe. Dat heeft de heer Groothuizen goed gezien. We gaan de wet vandaag en morgen bespreken. De wet zoals die er nu ligt, zoals die is ingediend, vinden wij waardeloos. Dat heb ik vaak genoeg gezegd. Maar wij kijken ook naar de voorstellen die door de verschillende partijen zijn ingediend. Mijn collega Van Raak was, meen ik, de eerste die met amendementen kwam om bijvoorbeeld de vangnetbepaling eruit te halen en om bijvoorbeeld de lokale democratie te versterken. Dus wij kijken altijd hoe we wetten beter kunnen maken. De wet die er nu ligt, is slecht. Hij wordt beter met de voorstellen die er liggen, maar ik vind het ook belangrijk om te horen wat de overtuigende argumenten van deze minister zijn en hoe hij het draagvlak gaat herstellen. Want we kunnen er niet omheen dat, ook als het juridisch misschien klopt en het met deze wet beter wordt, je moet kijken naar het draagvlak, naar hoe een wet in de maatschappij ontvangen wordt. Dat wil ik straks aan het einde van het debat kunnen wegen.

De heer Van Dam (CDA):

Dat vind ik toch te makkelijk. We hebben nu een redelijk beeld van wat er ligt. De SP heeft een opinie over het wetsvoorstel. Er liggen een aantal amendementen. Meneer Hijink komt zelf ook met een amendement. Dan kun je toch nu zeggen: gaan wij uiteindelijk wel of niet de wet steunen, ja of nee? Ik vraag dat omdat ik dat eerder aan een andere woordvoerder van de SP heb gevraagd, de heer Van Raak, die met de amendementen bezig was. Toen zei hij: uiteindelijk steunen wij de wet niet; we doen wel de amendemen-

ten maar niet de wet. Dus vind ik het wel relevante info om te weten waar de SP staat op dit moment.

De heer Hijink (SP):

Ik vind het vreemd dat een volksvertegenwoordiger van het CDA van mij verwacht dat ik al mijn oordeel over de wet ga geven nog voordat de minister een woord heeft gezegd. Dat is toch een rare gang van zaken? Dan kunnen we net zo goed meteen hier gaan stemmen. Dan hoeven we ook het debat niet meer te voeren. Ik heb daarnet aan de heer Groothuizen uitgelegd wat onze bezwaren zijn. Ik heb inderdaad nog amendementen ingediend en er komt er nog eenje aan, bijvoorbeeld als het gaat over het versterken van de rol van de Eerste Kamer. Wij vinden het niet goed dat deze wet verlengd kan worden zonder steun van beide Kamers, dat er alleen in deze Kamer over mag worden besloten. Dat vinden wij vreemd en dat zouden wij liever anders zien. Ik wil als ik de minister morgen heb gehoord, mijn argumenten kunnen wegen. Ik heb ze precies gegeven. De wet zoals die er ligt, is slecht. Hij wordt beter met de voorstellen die er gedaan worden, maar ook dat pakket is nog niet het ideaalbeeld zoals wij het hadden willen zien. Ja, daar hebben we toch echt de rest van het debat voor nodig.

De voorzitter:

Ja, meneer Van Dam.

De heer Van Dam (CDA):

Nog één vraag dan. Het amendement waar u het net over had, het tweede, is inmiddels op mijn bureau gedwarreld. Moet ik het dan zo zien dat als daar geen steun voor is, de SP de wet niet kan steunen? Of wacht u ook daarover de opinie van het kabinet af?

De heer Hijink (SP):

Ik ga niet nu zeggen: als dit, dan dat. Het gaat mij erom dat we het als een totaalpakket willen kunnen wegen. Om dat nog maar een keer te benadrukken: ons gaat het wel degelijk om hoe deze spoedwet de afgelopen maanden in de samenleving is ontvangen. Daar mag je best naar kijken. Als het draagvlak zo ondermijnd wordt door de voorstellen die het kabinet zelf heeft gedaan, door de manier waarop op andere momenten de crisis is aangepakt, dan mag je dat meewegen in je besluitvorming over deze wet. Er had namelijk ook — ik geloof dat mevrouw Buitenweg of iemand anders dat al zei — een andere wet, een goede wet kunnen worden gemaakt. Dus het is niet zo dat als deze wet van tafel is, opeens alles ontploft. Nee, dan heeft de minister gewoon een opdracht om heel rap een betere wet te maken.

De voorzitter:

Dank u wel. Mevrouw Kuiken.

Mevrouw Kuiken (PvdA):

Het gesprek tussen de heer Van Dam en de heer Hijink leek wat kregelig, maar volgens mij is dat nu juist niet de bedoeling van het debat dat we met elkaar voeren. Ik denk dat we in ons hoofd allemaal wel geworsteld hebben met de vraag hoe we van een wet die gewoon net niet helemaal

is wat hij zou moeten zijn, iets kunnen maken waar draagvlak voor is. Want het is ook kiezen: ga je door met noodverordeningen — zo zal ik het maar zeggen — of kies je voor een degelijk wetsvoorstel? Ik denk dat we met een aantal serieuze amendementen echt een serieuze poging hebben gewaagd om tot een goed wetsvoorstel te komen. Ik hoop wel dat we ook met de SP in een zoektocht kunnen nagaan hoe we dit wetsvoorstel nog kunnen versterken. Dat is wel mijn open vraag terug, want hoe meer draagvlak er is en hoe breder we het kunnen doen, hoe mooier het is. Ik voel ook bij de SP de worsteling om daar uiteindelijk wel toe te komen.

De heer Hijink (SP):

Volgens mij heb ik daarnet al gezegd dat mijn collega Van Raak de eerste was om op deze wet wijzigingsvoorstellen in te dienen. Als wij met deze wet hoe dan ook niks te maken wilden hebben, dan hadden wij ook geen amendementen hoeven maken. Sterker nog, een deel van de voorstellen die wij toen al deden, zijn nu ook door andere partijen meegenomen. Dat vind ik prima. Ik waardeer de inzet van anderen om deze wet beter te maken. Dat is ook niet zo moeilijk, want hij is superslecht. Maar het punt blijft wel dat in onze ogen toch een soort gedrocht in de Tweede Kamer wordt neergelegd. Ik zeg het dan maar zo. Het is heel sympathiek dat we dat dan oppakken en er iets van proberen te kleien, maar ik vind dit een in de basis compleet verkeerde aanpak. Want de eindverantwoordelijkheid, de macht, hoort al te liggen bij de gekozen volksvertegenwoordiging. Die kunnen wij dus niet een beetje uitonderhandelen met een minister. Die ligt hier al. Daar hoeven wij niet om te vragen. Daar hoeven wij niet om te smeken. Die hebben we. Die hebben we ook nooit weggegeven, dus die kunnen we ook niet van de minister krijgen.

Mevrouw Kuiken (PvdA):

Ja, maar dan zeg ik terug: doe dat dan zelf ook niet. Wij hebben juist onze macht gepakt door te zeggen dat wij het wetsvoorstel op een aantal fundamentele punten willen wijzigen. Daarvoor hebben we samen met een aantal partijen de hoofden bij elkaar gestoken, niet omdat dit nou het meest leuke is om te doen, maar wel omdat wij dat belangrijk vinden en omdat we voelen dat het noodzakelijk is. Ik voel diezelfde wens bij de SP. Daarom zal ik het amendement van Van Raak over de vangnetbepaling ook steunen, maar ik ben nog steeds wel even op zoek. Heeft het nut dat we straks het gesprek met elkaar aangaan? Waarop vinden we elkaar dan, of is het het doel om überhaupt niet te willen? Dat is gewoon even de zoektocht.

De heer Hijink (SP):

Dat gesprek hebben wij toch nu hier, vandaag en morgen? We hebben nu het debat. We bespreken nu de wet. Ik heb gezegd wat ik van de verschillende amendementen vind en ik heb gezegd wat ik van de wet vind. Maar ik vind het ook belangrijk dat de minister met een overtuigend verhaal komt. Als je naar deze wet kijkt, dan zie je dat de minister de afgelopen maanden absoluut geen overtuigend verhaal heeft gehad. Dat wil ik toch wel echt eerst gehoord hebben voordat ik de rest van de argumenten kan wegen.

De voorzitter:

Ja. Zo gaat dat, denk ik.

De heer Hijink (SP):

Zo is dat, voorzitter.

Mevrouw Kuiken (PvdA):

Het is terecht dat de heer Hijink zegt dat hij eerst wil afwachten wat de minister zegt. Ik snap ook allerlei chagrijn daarover, maar tegelijkertijd zou ik willen zeggen: laten we als parlement ook gewoon samen blijven werken en onze rol vervullen die we daarin hebben om te kijken wat we gaan doen met de amendementen. Want wij zijn uiteindelijk degenen die bepalen hoe wetgeving eruitziet.

De voorzitter:

Maar dat heeft u duidelijk gemaakt. De heer Hijink.

Mevrouw Kuiken (PvdA):

Voorzitter, met alle respect. Ik heb nog geen vraag gesteld.

De voorzitter:

Nee, maar daar gaat het niet om.

Mevrouw Kuiken (PvdA):

Ik vind het gewoon ontzettend belangrijk om dat even met elkaar te verkennen, want anders is het straks een heilloze tocht. We zijn er echt al een paar maanden mee bezig om dat hier met elkaar netjes te doen. Ik wil nu even oprecht weten waarop we elkaar kunnen vinden. Dan vraag ik eigenlijk aan de heer Hijink om niet alleen naar de minister te kijken, maar om zich ook tot ons te verhouden en zo te kijken waar we gezamenlijk toe kunnen komen.

De voorzitter:

Dat heeft u duidelijk gemaakt.

De heer Hijink (SP):

Ja, voorzitter, en om dat nog maar een keer te benadrukken: wij bekijken de wetten altijd op inhoud, dan doen we zelf voorstellen en aan het eind van het debat, aan het eind van de wetsbehandeling, bepalen wij wat we ervan vinden. Ik ben gewoon niet zo van dat geknuffel dat we hier met z'n allen de minister moeten redden. Dat is mij echt een brug te ver. Ik vind het prima dat iedereen op de inhoud voorstellen doet. Dat doen wij zelf ook, en aan het eind van het debat kijken we wat we ervan vinden.

De voorzitter:

Zo is dat. Dank u wel. Nee, mevrouw Kuiken, dit is genoeg gewisseld.

Dank u wel, meneer Hijink. Dan ga ik naar mevrouw Van der Graaf namens de ChristenUnie.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dank u wel, mevrouw de voorzitter, en dank u ook voor de hartelijke felicitaties die ik net mocht ontvangen. Ik kan niet anders zeggen dan dat het een heel groot voorrecht is om op je verjaardag te mogen spreken over het beschermen van grondrechten en het versterken van de democratie. Fundamenteel kun je het niet hebben, dus hartelijk dank daarvoor.

Voorzitter. Het is nog maar iets meer dan een halfjaar geleden dat het coronavirus onze samenleving zo ontzettend hard trof. Ik denk dan terug aan de overvolle ic's en de zorgmedewerkers die dag en nacht in touw waren en tot het uiterste gingen om de mensen die ziek waren te verzorgen. En in deze crisis nam het kabinet ongekend ingrijpende maatregelen, die ons allemaal raken in ons dagelijks leven. We konden niet meer gewoon naar school, niet meer gewoon naar de kerk, niet meer op bezoek bij vader of moeder in het verpleeghuis. We werden gevraagd om zo veel mogelijk thuis te blijven, konden niet meer naar ons werk en opa's en oma's konden hun kleinkinderen niet meer knuffelen. En ook al weet ik dat in het boek Prediker staat dat er een tijd is om te omhelzen en een tijd om afstand te houden, nog steeds vind ik het heel erg moeilijk om te zien hoe in korte tijd ons leven en onze samenleving zo zijn veranderd. Na een zomer waarin meer ruimte ontstond, zitten we in een nieuwe fase, waarin cijfers zorgwekkend oplopen. En ook nu nog worden er mensen ziek, sterven er mensen, en zijn er heel veel mensen die lang moeten revalideren van deze heftige ziekte.

Het is deze context waarin er maatregelen worden getroffen, die ver gaan, en die ook onze grondrechten raken. Bijna een halfjaar geleden vroeg de Kamer, de volksvertegenwoordiging, unaniem de Raad van State om advies over de grondrechtelijke aspecten van de maatregelen die worden genomen in het kader van de crisis en over hoe de volksvertegenwoordiging beter democratische controle kon uitoefenen. De Raad van State was duidelijk, en anderen waren duidelijk: noodverordeningen boden uitkomst aan het begin van een crisis, maar vanwege de beperkte democratische controle zijn ze niet geschikt om voor langere duur maatregelen te treffen die aan onze grondrechten en vrijheden raken, zoals de vrijheid van godsdienst, zoals de vrijheid om te demonstreren, om te vergaderen en zelfs de vrijheid om elkaar thuis te ontmoeten; en er moest een wet komen die onze grondrechten beschermt en de democratische legitimatie versterkt. Bescherming van de gezondheid is namelijk belangrijk en, laten we dat niet vergeten, ook een verantwoordelijkheid van de overheid en een opdracht vanuit onze Grondwet. Maar het inperken van die andere grondrechten en vrijheden kan nooit verder gaan dan strikt noodzakelijk. En dat moeten we als Tweede Kamer kunnen beoordelen.

Voorzitter. De wet die vandaag voorligt, komt van héél ver. De consultatieversie van de wet die op het internet circuleerde, bood te veel mogelijkheden voor de overheid om in te grijpen, zelfs tot achter de voordeur, te weinig ruimte voor democratische besluitvorming en te weinig bescherming van onze grondrechten. En op die wet was heel veel kritiek, van de Ombudsman, de Raad voor de rechtspraak, gemeenten, politie, burgemeesters, en ook van ons. Die wet was geen goede wet en het kabinet moest terug naar de tekentafel. Ik vraag hierbij nog aan het kabinet: waarom

heeft het kabinet er destijds niet voor gekozen om zelf die consultatieversie via de internetconsultatiewebsite te openbaren?

De wet die we vandaag bespreken, is op een heel aantal punten grondig gewijzigd. Ingrijpen achter de voordeur is geheel onmogelijk gemaakt. De duur van de wet is teruggebracht naar zes maanden. Het kabinet kan niet meer eenzijdig beslissen over wat een veilige afstand precies is. En de maatregelen moeten vooraf worden voorgelegd aan de Tweede Kamer, en ook binnen het kabinet moeten er meer ministers worden betrokken bij het opstellen van zo'n ministeriële regeling bij het treffen van maatregelen.

De ChristenUnie was positief over de wijze waarop het kabinet in deze wet heeft gezocht naar hoe de vrijheid van godsdienst in deze wet voldoende bescherming zou krijgen, waarbij in de kern is geregeld dat er door de wet geen maximumaantal bezoekers kan worden gesteld aan een kerkdienst of een andere religieuze bijeenkomst, dat er een zorgplicht is opgenomen voor besturen van die organisaties, en dat er ruimte kan worden gelaten aan kerken en andere religieuze en levensbeschouwelijke organisaties om invulling te geven aan hun samenkomsten in deze tijd, en voorzorgsmaatregelen en maatregelen te treffen om de verspreiding van het virus te voorkomen.

Maar met vrijheid komt verantwoordelijkheid en dus willen we niet de grenzen opzoeken van wat mag maar moeten we in wijsheid besluiten wat verantwoord is. Ik merk dat kerken met die intentie handelen in deze crisis. Ik denk dat daarom het besluit van afgelopen maandag van de minister van Justitie zo rauw op het dak is gevallen van veel religieuze instellingen en kerken. Ik weet dat de minister vrijdag weer gaat spreken met de kerken en ik hoop dat uit dat gesprek ook zal komen dat er op dit moment al meer ruimte kan worden geboden aan kerken die van goede wil zijn en die zorgvuldig maatregelen treffen om diensten met aanpassingen en beperkte ontmoeting door te kunnen laten gaan.

Toch vindt de ChristenUnie het nodig dat ook deze wet verder zal worden aangescherpt voordat die op onze steun kan rekenen. Ik noem daarbij een aantal punten. De maatregelen moeten niet alleen aan de Tweede Kamer worden voorgelegd. Het parlement moet ook in de positie worden gebracht om maatregelen die het kabinet wil nemen om het virus te bestrijden, vooraf te bespreken maar ook tegen te kunnen houden of juist te bevestigen als de Kamer zich in die maatregelen kan vinden. Dat hoort bij een democratische rechtsstaat en is ook van belang om draagvlak voor de maatregelen te creëren. Het amendement dat mevrouw Buitenweg heeft ingediend, regelt dit. We hebben dat amendement dan ook van harte mee ondertekend.

De wet moet niet langer duren dan strikt noodzakelijk. Een halfjaar is lang. De ChristenUnie wil dat de wet hooguit drie maanden geldt en dat we dan opnieuw kijken of die wet verlengd moet worden, met daaraan voorafgaand een toets van de Raad van State. De amendementen-Groothuizen en -Van der Staaij zien hierop. Ook zal duidelijk moeten zijn dat altijd moet worden afgewogen of de maatregelen proportioneel zijn. Dat vraagt om een expliciete afweging tussen wat echt nodig is om de volksgezondheid te beschermen en de gevolgen daarvan voor onze vrijheden en onze samenleving. De maatregelen moeten direct worden afgeschaald als ze niet meer nodig zijn om het coronavirus te

bestrijden. Op dit punt heb ik zelf een amendement ingediend.

De ChristenUnie wil ook zeker stellen dat er altijd ruimte is voor het maken van individuele afwegingen bij het toelaten van bezoek in verpleeghuizen en zorginstellingen en dat de kwaliteit van leven van bewoners van verpleeghuizen centraal staat bij het maken van die afwegingen. Er mag niet opnieuw een landelijk bezoekverbod worden afgekondigd. Het amendement-Van Brenk regelt dit. Wij hechten hieraan want we herinneren ons allemaal hoe schrijnend die situaties waren waarbij geliefden elkaar niet konden ontmoeten en zelfs niet in de laatste fase van het leven afscheid konden nemen van elkaar. En dat was hard. Dat dus niet weer.

De boetes op het niet naleven van de maatregelen zijn nog erg hoog in het wetsvoorstel. Daarom hebben wij ook het amendement van de heer Veldman meegetekend om de boetes te verlagen en om te zorgen dat ze ook geen gevolgen meer hebben voor je vog, ofwel: dus geen strafblad, zoals dat in de volksmond heet.

Het systeem van de noodverordeningen had als nadeel dat niet alleen de Tweede Kamer geen controlerende taak meer had bij het vaststellen van maatregelen maar dat ook de gemeenteraden onvoldoende mogelijkheden hadden om hun colleges te controleren, omdat de besluiten werden genomen op het niveau van de veiligheidsregio. Daarom is het amendement-Van Dam zo belangrijk, omdat dat de gemeenteraden, de lokale democratie weer versterkt en de gemeentelijke controle door gemeenteraden weer in het leven roept. Op al deze punten zijn wijzigingsvoorstellen ingediend om de wet te verbeteren.

Heel veel mensen hebben mij gemaaild met hun zorgen over de bescherming van hun grondrechten en hun vrijheden en met de vraag of het parlement wel voldoende te zeggen krijgt als er opnieuw maatregelen moeten worden genomen. Ik denk dat we met deze maatregelen daarin een stap zetten en dat het ook heel belangrijk en essentieel is dat deze worden gesteund om ervoor te zorgen dat het parlement wel in positie wordt gebracht. Met de behandeling van de wet vandaag laten we ook als Kamer zien dat we onze controlerende en wetgevende taak vervullen.

Maken we met deze wijzigingen de wet dan tot een onhandelbaar monstrum, zoals door sommigen worden gevreesd, vraag ik met een knipoog. Nee, we brengen de wegging over welke maatregelen mogen worden getroffen naar daar waar die wegging hoort plaats te vinden, en dat is hier, in het parlement.

Voorzitter. Mijn fractie heeft nog wel een aantal vragen voor het kabinet. Veel mensen vragen zich af wanneer er een einde komt aan de maatregelen en wanneer er een einde komt aan deze wet. Ze hebben de vrees dat die tot in lengte van dagen kan worden verlengd zolang er geen vaccin is. Wat is daarop de reactie van de regering en wanneer ontstaat de situatie dat wij ons als samenleving tot dit virus moeten verhouden en terug kunnen zonder een tijdelijke wet? Wat is daarbij voor het kabinet leidend als het gaat om de besluitvorming over deze wet? Hoe verhoudt deze wet en de ministeriële regelingen die daaruit voortvloeien zich nu tot het coronadashboard? Graag een toelichting van het kabinet daarop.

Voorzitter. Als het gaat om het naleven van de anderhalvemeternorm, waar we ook als ChristenUnie — hoe moeilijk we dat soms ook vinden — het belang van inzien, herkennen we dit soort situaties allemaal. Een zoon die op bezoek wil bij zijn oude moeder en haar wil ondersteunen, het jonge stel dat al een tijd een relatie heeft maar niet bij elkaar woont, de uitwonende dochter van mevrouw Buitenweg die in het weekend thuiskomt, de kinderen die een deel van de week bij de ene ouder wonen en een deel van de week bij de andere ouder. Het zijn allemaal situaties die we van dichtbij kennen, en allemaal zijn zij strikt genomen in overtreding van die anderhalvemeternorm zoals die nu wordt voorgesteld. Welke boodschap heeft de regering nu voor deze mensen en hoe wil de regering bij de uitvoering van deze wet omgaan met dit soort situaties in het dagelijks leven? Het kabinet geeft in de schriftelijke antwoorden op onze vragen aan dat zij niets formeel wil uitzonderen van de handhaving, maar hoe dan wel? Hoe kunnen we hier dan wel coulant mee omgaan? Want dit zijn de situaties die we allemaal herkennen in ons dagelijks leven. Zouden we de handhaving niet meer moeten richten op situaties die gepaard gaan met veel meer risico's op verspreiding dan op een enkeling of enkelingen die elkaar treffen en elkaar vaker treffen?

De voorzitter:
Voordat u verdergaat, mevrouw Van Esch.

Mevrouw Van Esch (PvdD):
Aangezien u mij al interrumpeerde tijdens mijn inbreng over uw eigen amendement wil ik daar toch nog wel een vraag over stellen. Het gaat dan om het amendement dat hier voorligt. Ik ben wel benieuwd, want in de bijdrage van de Partij voor de Dieren gingen wij specifiek in op het voorkomen van toekomstige situaties waarin wij weer opnieuw te maken krijgen met het inperken van onze burgerlijke vrijheden. Als we er alle twee voorstander van zijn om te voorkomen dat we nog een keer in zo'n situatie zouden komen, ben ik wel benieuwd hoe u aankijkt tegen het oplossen van die situatie, aangezien uw amendement eigenlijk vooral op het hier en nu ingaat. Ons pleidooi is nu juist: kijk ook naar de toekomst en probeer te voorkomen dat die burgerrechten opnieuw worden geschonden.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie):
Ik denk dat u, strikt genomen, gelijk heeft dat het amendement zoals we dat hebben opgesteld gaat over de maatregelen die het kabinet gaat treffen. Dus ja, ik denk dat het in die zin ook wel tegemoetkomt aan de zorg die u heeft — of die mevrouw Van Esch heeft via u, mevrouw de voorzitter — omdat het gaat over maatregelen die het kabinet nog zal gaan treffen. Op het moment dat het kabinet voornemens is om een maatregel te treffen, zal het altijd die afweging moeten maken en ook heel expliciet: wat is er nou echt nodig om de volksgezondheid te beschermen, afgezet tegen de impact die dat heeft op de inperking van vrijheden van mensen? Dat raakt aan vrijheden en aan grondrechten van mensen. Dus ik denk dat dat daar eigenlijk wel aan tegemoetkomt.

Mevrouw Van Esch (PvdD):
Ik ben wel vooral benieuwd hoe de ChristenUnie aankijkt tegen het voorkomen ervan. Dat gaat ook gewoon over het

voorkomen van het feit dat we, indien we nieuwe virussen zouden kunnen tegenkomen, opnieuw in situaties kunnen belanden waarin we dus opnieuw diezelfde keuzes zouden moeten maken. Wij zeggen als Partij voor de Dieren: zorg nu ook dat je op dit moment, bij die wet die nu voorligt, voorkomt dat je weer opnieuw in dat soort situaties komt. Daar hebben we natuurlijk ook onze amendementen en onze voorstellen voor ingediend. Ik ben wel benieuwd naar de visie van de ChristenUnie, specifiek op het voorkomen van die situaties.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ik denk dat ons er alles aan gelegen is om te voorkomen dat het virus verder oplaait dan nu het geval is. Dat is het hele idee van het kabinet achter het treffen van die maatregelen, om de verspreiding van het virus tegen te gaan. Ik denk ook dat het heel goed is om erover na te denken hoe we in de toekomst kunnen voorkomen dat er wellicht een nieuwe virus onze kant op zal komen. Ik denk dat dit iets is waar we altijd naar zouden moeten kijken. Als u mij vraagt om specifiek in te gaan op uw eigen voorstellen, dan moet ik zeggen dat ik die nog onvoldoende tot mij heb kunnen nemen om er nu een gewogen oordeel over te kunnen geven. Maar ik zal daar met een scherp oog naar kijken.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Voorzitter. Dan vraag ik nog naar de situatie in de verpleeghuizen. We weten dat er net een paar dagen geleden een handreiking is verschenen van ActiZ, Verenso, Alzheimer Nederland en andere organisaties voor bezoek en sociaal contact in verpleeghuizen. Ik vraag mij af hoe die handreiking zich verhoudt tot wat er nu in het wetsvoorstel is opgenomen, ook in relatie tot het amendement van mevrouw Van Brenk.

Ik vraag mij ook af: wie kunnen er nou worden aangewezen als mantelzorger? Soms hebben mensen meerdere mantelzorgers. Hebben die mantelzorgers dan allemaal toegang tot hun geliefde die zij verzorgen? Graag zou ik op dit punt duidelijkheid krijgen. Wij krijgen daar veel vragen over.

Veel mensen maken zich er zorgen over dat de komst van een vaccin gepaard zal gaan met een vaccinatieplicht. In het wetsvoorstel wordt heel duidelijk gemaakt dat er geen enkele bepaling is die dat regelt. Ook uit de toelichting blijkt dat er geen vaccinatieplicht komt. Ik vind het goed en belangrijk dat het kabinet hierover duidelijkheid schept.

Speciaal vraag ik aandacht voor Caribisch Nederland. Mevrouw Kuiken wees er net ook op. Deze wet is ook op hen van toepassing. Ik vraag het kabinet: hoe heeft het kabinet met de eilanden binnen ons Koninkrijk gesproken over de toepassing van deze wet? Biedt deze in de ogen van het kabinet nu voldoende flexibiliteit om ook daar snel te kunnen handelen als er maatregelen getroffen moeten worden, ook als de amendementen worden aangenomen die door de Kamer zijn ingediend? Vanaf de eilanden krijgen we hier vragen over. Ook met deze crisis wordt duidelijk dat de eilanden in ons Koninkrijk best heel hard worden getroffen. Uitwijkmogelijkheden zijn schaars voor hen door

hun bijzondere eilandsetting. De vaak wankelende economie krijgt door het gebrek aan toerisme ook ongekende klappen. Ik zou hierop heel graag een reactie krijgen van het kabinet in zijn termijn morgen.

De mogelijkheid blijft bestaan om onderwijsactiviteiten in onderwijsinstellingen in het geheel niet te laten doorgaan, maar ik lees dat deze maatregel altijd wel een ultimatum remedium zal zijn. Kan daarbij ook worden gewerkt met een soort escalatieladder, waarbij eerst maatregelen op lokaal of regionaal niveau worden getroffen? Graag een reactie daarop van het kabinet.

Als één ding duidelijk is geworden, dan is het dat we onze crisiswetgeving voor een epidemie als deze, die veel langer aanhoudt en landelijk is, niet goed op orde hebben op dit moment. Tot op heden heeft het gewerkt met de noodverordeningen, maar het was soms zoeken.

Ik heb waardering voor de burgemeesters, de voorzitters van de veiligheidsregio's, die zo veel mogelijk hebben geprobeerd om rechtseenheid te creëren, zodat een situatie in Overijssel niet heel anders beoordeeld zou worden dan een vergelijkbare situatie in Noord-Holland. Het komt goed uit dat er momenteel een evaluatie van de Wet Veiligheidsregio's loopt, maar ook de Wet publieke gezondheid kent zijn beperkingen als het gaat om het bestrijden van een landelijke epidemie. De vraag doet me op of we onze wetgeving niet gereed moeten maken voor een vergelijkbare crisis, als die op ons afkomt. Ik sluit daarbij aan bij de vragen die ook de heer Van Dam heeft opgeworpen. Dus ook daarop graag een reactie van het kabinet.

Dan een laatste vraag en dan kom ik tot een afronding. Er zijn veel zorgen over deze wet. Normaal gesproken denk ik dat de publieke tribune hier bomvol zou zitten als wij over een wet als deze zouden spreken, waarover zo veel onrust is onder de bevolking en waarover we zo veel e-mails, telefoontjes en appjes hebben gehad van mensen. Door de omstandigheden van corona kan dat nu niet, maar wij weten dat hier voor het gebouw, op het Plein, momenteel heel veel mensen staan die zich zorgen maken en die hun onvrede hierover uiten. Ze maken zich zorgen over wat deze wet precies met hen doet. Ik heb het ook vandaag gehoord. Er zijn heel veel onwaarheden verspreid over deze wet, over wat deze wet wel regelt en wat deze wet niet regelt. Sommige van die onwaarheden zijn zelfs vandaag in het debat aan de orde gekomen. Mijn collega's hebben elkaar daar ook terecht op aangesproken. Ik weet dat het kabinet oog heeft voor de aanpak van desinformatie, maar ik vraag aan de minister van Binnenlandse Zaken in dit geval: hoe gaat het kabinet hiermee om? En hoe wil het kabinet daarmee omgaan? Wat heeft het kabinet eraan gedaan om het andere geluid te laten horen over wat er wel geregeld wordt met deze wet en wat er niet in staat? En waar kunnen mensen terecht met hun vragen als ze die zouden willen stellen?

Voorzitter. Ik kom tot een afronding. Omdat de maatregelen die de overheid treft zo aan ons dagelijks leven raken, zo ingrijpen en zo raken aan wat ons ten diepste beweegt — het contact met anderen, onze godsdienstige overtuiging — is het zaak dat ook de volksvertegenwoordiging in positie wordt gebracht om dan ook steeds die belangenafweging te kunnen maken tussen wat echt nodig is om de volksgezondheid te beschermen en de gevolgen daarvan voor onze vrijheden en onze samenleving, tussen de bescherming

van kwetsbaren en ook de mogelijkheid om geliefden te ontmoeten. Want ook als er een virus door ons land waart, moeten we hier oog voor hebben.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Van Brenk namens 50PLUS.

Mevrouw Van Brenk (50PLUS):

Voorzitter. Mensen maken zich zorgen, zorgen of Nederland klaar is voor de tweede golf — vandaag zijn er 5.000 nieuwe besmettingsgevallen van corona in Nederland — zorgen over de economie, zorgen over de toename van het aantal coronagevallen in verpleeghuizen. Maar ook maken ze zich zorgen over de overheid, die ingrijpende maatregelen oplegt en zelfs bepaalt hoeveel mensen er op je verjaardag mogen komen. Ja, corona heeft ons op een harde manier wakker geschud. Collega's zeiden het al: de mailbombardementen zijn de afgelopen weken binnengestroomd. "Stem tegen. Doe het niet. Let op: de democratie komt in gevaar." En ja, we zijn daar niet doof voor. Wij begrijpen de twijfels en de zorgen volledig. Een minister van Draconische Zaken die het land kan laten binnenblijven en kan verplichten tot thuiswerken, vereist goede controle en vereist inderdaad stevige maatregelen. Maar 50PLUS begrijpt dat tijdelijke noodmaatregelen niet voor een lange periode kunnen blijven gelden. Noodmaatregelen zijn bedoeld voor acute situaties. Een grootschalige brand, een aanslag, situaties waarin je snel moet handelen en ingrijpen, en pas achteraf verantwoording aflegt. Maar de huidige noodmaatregelen zijn niet van korte duur. In de huidige situatie is verantwoording achteraf niet acceptabel, dus we willen graag invloed kunnen uitoefenen. En dat willen wij niet alleen. Dat willen ook de gemeenteraadsleden in het hele land. Ook die volksvertegenwoordigers zijn er om de macht te controleren. Maar nu heeft zowel de Kamer als de gemeenteraad het nakijken. Zo werkt democratie natuurlijk niet. Daarom waren wij zeer kritisch over dit wetsvoorstel.

Wat 50PLUS betreft moet de minister dan ook veel aanpassingen doen voordat we met deze noodwet instemmen. We hebben een aantal problemen daarmee. Daarom noem ik de eerste: het democratisch gehalte van de wet. De wet die nu voorligt, geeft de minister de mogelijkheid om diverse grondrechten in te perken bij ministeriële regeling. Grondrechten zoals godsdienstvrijheid en het recht op vergaderen. De inbreuk op het recht op privacy. Daarmee krijgen ministers een verregaande bevoegdheid en wordt het parlement buitenspel gezet. 50PLUS vindt dat het parlement het recht moet hebben om mee te beslissen over de inperking van deze maatregelen. Er zouden geen maatregelen ingevoerd moeten worden zonder overleg met en goedkeuring door het parlement. Bij de rondetafel zei de heer Voermans, hoogleraar staatsrecht — zijn naam werd net al genoemd — dat alle besluiten die genomen moeten worden, bekrachtigd zouden moeten worden door het parlement. Wij hechten daar zeer aan. 50PLUS heeft dan ook het amendement van mevrouw Buitenweg medeondertkend dat de bekrachtiging regelt van de maatregelen.

Maar ook op lokaal niveau moet de democratie worden geborgd. In het wetsvoorstel wordt tot nu toe de gemeenteraad volledig buitenspel gezet. Bij de regionale veiligheidsregio's dienen die besluiten gelegitimeerd te worden door de gemeenteraden. Zij moeten invloed hebben. Daarom vonden wij het amendement van de heer Van der Staij zo belangrijk, dat die democratische controle op plaatselijk niveau versterkt. Kan de minister aangeven of hij dit ook wil realiseren?

Ten derde maakt 50PLUS zich zorgen over de termijnen, de duur van de wet. In eerste instantie is dat zes maanden en dat is veel te lang. Dat moet echt korter. Wat ons betreft moet de minister dan ook eerder terugkomen naar de Kamer om een voortzetting van die nieuwe termijn bekrachtigd te krijgen.

Verder zijn er ook nog veel andere vragen van onze kant. In het wetsvoorstel staat beschreven dat het einde van deze pandemie lastig te bepalen is, maar wie stelt dat nu vast? Moet hier overeenstemming over zijn? Is de realisatie van een werkend vaccin het moment? Het is erg vreemd dat voor het afschalen van maatregelen alleen gekeken wordt naar het coronavirus. Moeten hierbij niet ook andere omstandigheden worden meegenomen? Wij hopen dat het kabinet hier nog eens goed naar kijkt en dat we daar morgen een rustgevend antwoord op gaan krijgen. Op dit moment zien we namelijk dat de reguliere zorg wordt afgeschaald. We weten dat er nu een heleboel mensen niet gediagnosticeerd worden. Dat betekent dat we een achterstand hebben. Wij krijgen daar dus graag duidelijkheid over.

In de wet staat ook dat er onderscheid gemaakt mag worden naar leeftijd; mevrouw Van Kooten-Arissen noemde het net ook al. Het maken van onderscheid moet een legitiem doel brengen. 50PLUS begrijpt dat een onderscheid legitiem is bij bijvoorbeeld een afstandsnorm voor kinderen of een winkeluurtje speciaal voor ouderen, maar 50PLUS vraagt wel of de minister hier zorgvuldig mee omgaat, want leeftijdsdiscriminatie is wat ons betreft onacceptabel. Kan de minister hier morgen op ingaan?

Voorzitter. 50PLUS dankt de minister van Justitie en Veiligheid. We zijn blij om te horen dat boetes voor overtredingen van de anderhalvemetermaatregel en de boete voor groepsvorming niet langer in de justitiële documentatie worden opgenomen. Wat een bruiloft al niet teweeg kan brengen. 50PLUS vraagt zich nog wel af of dit ook blijft gelden voor iemand die meerdere malen een boete krijgt. Het amendement om de hoogte van de boete te beperken tot €95 steunen wij.

Voorzitter, voor 50PLUS een topprioriteit: de afweging van fysieke gezondheid versus welzijn en kwaliteit van leven. Die afweging mag wat ons betreft nooit meer zo rigoureuus gemaakt worden. Wij zijn daar heel duidelijk in. Dat was eens maar nooit weer. Wat ons betreft zullen we nooit meer accepteren dat ouderen die in een verpleeghuis of een verzorgingshuis wonen maanden geen naasten of familie kunnen zien. Zo intelligent was die lockdown toch ook weer niet. We hebben een amendement ingediend om dit bezoekrecht te waarborgen. We zijn blij met de brede steun voor dit amendement.

Ik zou dit toch willen onderstrepen door een persoonlijk voorbeeld. Net voordat de lockdown er was, kreeg een oom van mij een hersenbloeding. Een ontzettend vitale man, in

de tachtig, die nog kon fietsen, kaarten en noem maar op. Hij ging het ziekenhuis in en kwam daarna zelfs bij de hospiceafdeling van een verpleeghuis, maar hij krabbelde op en hij kwam weer helemaal op de been. Maar hij kon niet meer thuis wonen en moest naar een verpleeghuis. Daar werd hij in een kamer gezet. Er mocht niet meer beneden gegeten worden. Hij mocht geen bezoek ontvangen. Er was geen wif. Zijn beltegoed was op. Hij zat daar helemaal alleen. Eén keer per dag kwam iemand hem eten brengen. Dat is werkelijk waar verschrikkelijk. Hij heeft ook gezegd: ik wilde eigenlijk wel uit het raam springen. Dat soort dingen mag gewoon nooit meer voorkomen. Het is dus ontzettend belangrijk dat dit amendement geborgd wordt. Ik hoop dat dit door de hele Kamer omarmd wordt.

Ik sluit me graag aan bij de opmerkingen van mevrouw Kuiken en mevrouw Van der Graaf naar aanleiding van de vragen over Caribisch Nederland; volkomen terecht, denk ik.

Samenvattend. 50PLUS heeft diverse bezwaren tegen de wet die wat mij betreft opgelost moeten worden voordat we instemmen. Ik hoop dan ook dat de amendementen die voor oplossingen zorgen omarmd worden door deze minister. Ik noem onze punten nog even. De werkingsduur van de wet moet worden ingekort. Er moet meer democratie zijn op zowel landelijk als gemeentelijk niveau. We willen een nadere uitleg over de manier waarop onderscheid wordt gemaakt op basis van leeftijd. We willen ook een duidelijk antwoord op de vraag of boetes bij overtreding nooit meer zullen leiden tot een aantekening. Tot slot moet ons amendement over het bezoekrecht worden doorgevoerd, want: nooit meer deze mensonterende eenzaamheid.

Dank u, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Van Haga.

□

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Voorzitter, voor de goede orde: ik spreek vandaag ook namens Forum voor Democratie. Tijdens het eerste debat over het coronavirus in maart 2020 heb ik gezegd dat we het hoofd koel moesten houden en we ons niet door angst moesten laten leiden. Ik heb het kabinet toen gevraagd om proportionele maatregelen te nemen die technisch onderbouwd zijn. Want voor je het weet is het middel erger dan de kwaal. Helaas blijkt dit waarheid te zijn geworden. De schade is inmiddels enorm en we raken langzaam onze vrijheid kwijt.

Voorzitter. In maart hadden we te maken met een onbekend virus. We wisten niet wat het mortaliteitscijfer was en COVID-19 werd door de Wereldgezondheidsorganisatie op de A-lijst geplaatst, samen met ziektes als ebola. Het is terecht dat het kabinet op dat moment maatregelen heeft genomen. Forum voor Democratie pleitte ook als een van de eerste voor een korte lockdown ter bescherming van onze samenleving. Thierry Baudet was nota bene de eerste die, op 28 januari al, om een coronadebat vroeg. Overigens kreeg hij daar geen steun voor. Meermaals heb ik complimenten uitgedeeld aan het kabinet. Nog steeds staat het kabinet voor een ontzettend uitdagende en lastige taak. Ik ben me ervan bewust dat we te maken hebben met een

zeer hardnekkig virus en dat we absoluut voorzichtig moeten zijn, maar we moeten wel ons gezond verstand blijven gebruiken.

Voorzitter. We zijn inmiddels zeven maanden verder en we weten nu veel meer over het virus. We weten inmiddels dat jongeren bijvoorbeeld veel minder risico lopen dan ouderen. We weten inmiddels dat de infection fatality rate veel lager is dan in eerste instantie werd gevreesd. We weten dat er in de buitenlucht veel minder besmettingsgevaar is dan binnen en we weten dat ventilatie binnen cruciaal is. Met die kennis moeten we iets doen. Het is logisch dat we met deze extra informatie ons beleid aanpassen, juist in het belang van deze samenleving, zodat de bescherming van de kwetsbaren en de impact van de maatregelen voor de rest van de samenleving geoptimaliseerd worden.

Er zijn scenario's waarin niet alleen de sociaal-culturele en economische schade minder zou zijn, maar ook de medische nevenschade kan verminderen. Zo zou je kunnen kiezen voor gerichte bescherming van ouderen en kwetsbaren, zodat de rest van de samenleving weer verder kan. Het is ontzettend jammer dat dit scenario niet ten minste wordt overwogen.

Voorzitter. Het is juridisch gezien duidelijk dat je niet eendeloos gebruik kunt maken van noodverordeningen. Er bestaat een mogelijkheid om gebruik te maken van de uitzonderingstoestand op grond van artikel 103 van de Grondwet. Het mooie hiervan is dat de Staten-Generaal te allen tijde zelf de mogelijkheid heeft om deze situatie te beëindigen. Maar het kabinet kiest uitdrukkelijk niet voor deze mogelijkheid, maar voor deze spoedwet. Het essentiële verschil tussen de uitzonderingstoestand op grond van artikel 103 van de Grondwet en de spoedwet is dat de Staten-Generaal bij de spoedwet zelf niet meer de macht heeft om deze noodtoestand te beëindigen. Waarom biedt het kabinet in de spoedwet niet dezelfde rechten aan de Kamer, namelijk het recht om de situatie te beëindigen?

Voorzitter. De principiële vraag die gesteld moet worden, is of er sprake is van een noodsituatie. Het voornaamste criterium hierbij is op dit moment of de medische zorg een eventuele tweede golf aankan. Het helpt dan natuurlijk niet dat het aantal intensivecarebedden de afgelopen jaren drastisch omlaag is gebracht. In 2015 zaten we nog op 2.200 bedden. Op dit moment zitten we op iets meer dan de helft daarvan. Als dit het allesbepalende criterium is op basis waarvan we allerlei zeer ingrijpende maatregelen nemen, zou het mijn voorkeur hebben gehad om zo spoedig mogelijk de ic-capaciteit weer op te schalen. Op dit moment liggen er iets meer dan 200 patiënten die positief zijn getest met corona op de ic. Dat is zorgwekkend, maar het is niet anders dan in andere jaren. Voor corona zou er met deze cijfers geen sprake zijn van een noodsituatie.

Bovendien zijn er ook andere indicatoren waarover onduidelijkheid bestaat. Zo wordt het aantal besmettingen vastgesteld door middel van een PCR-test zonder verder klinisch onderzoek. Ik heb hier al vaak over gesproken, maar ik ga dat toch weer doen. Ten eerste is de PCR-test hier nooit voor bedoeld. Ten tweede heeft de PCR-test, net als iedere test, een standaardfoutenmarge, die bij een lage prevalentie kan leiden tot een zeer hoog aantal foutpositieven. Ten derde is er onduidelijkheid over de Ct-waarde, die niet overall hetzelfde is, waardoor uitslagen verschillend zijn.

Ten vierde meet de PCR-test alleen restanten of brokstukjes van het virale RNA, waardoor ook mensen besmet worden verklaard die zes maanden geleden misschien corona hebben gehad. Hiermee is de PCR-test dus feitelijk geen test om een besmetting aan te tonen — dat heeft onze Jaap van Dissel ook al bevestigd — maar de PCR-test is nu de facto een indicator voor de groepsimmunitet in Nederland. Dat is precies wat premier Rutte ons in zijn eerste toespraak vertelde.

Ik ben geen PCR-testexpert, maar het is wel mijn taak om vragen te stellen, zodat er meer duidelijkheid komt, over de PCR-test en over het wel of niet aanwezig zijn van een noodsituatie. Als er sprake is van een noodsituatie, is het namelijk te rechtvaardigen dat er gebruik wordt gemaakt van een noodverordening. Als die te lang voortduurt, is het te rechtvaardigen dat er gepraat wordt over een spoedwet. Minister De Jonge schittert echter door zijn afkeer van het geven van openheid over bijvoorbeeld de PCR-test. Dit ondergraaft het vertrouwen in een objectieve vaststelling van een eventuele noodtoestand. Ook de opmerking van minister De Jonge dat het enige wat ons uit deze crisis kan halen een vaccin is, leidt tot wantrouwen. Waarom zou er geen medicijn kunnen komen? Wat gebeurt er als er betrouwbare sneltesten komen? Waarom voedt deze minister op deze onnodige manier de angst in de samenleving? Zolang er geen sprake is van openheid en transparantie, wordt het heel moeilijk om deze minister te geloven in zijn stelling dat er op dit moment sprake is van een noodtoestand en daarmee steun te geven aan deze vrijheidsbeperkende spoedwet. Maar goed, de spoedwet ligt nu voor. Laten we daarom naar de juridische aspecten van deze spoedwet kijken.

Voorzitter. De eerste versie van de Tijdelijke wet maatregelen covid-19 was een vrijbrief voor onze minister van VWS. Als er niet zo veel kritiek zou zijn gekomen vanuit de samenleving, dan was dit wetsvoorstel ongewijzigd aan de Kamer gepresenteerd. Inmiddels zijn er een aantal wijzigingen doorgevoerd en zijn er heel veel goede amendementen ingediend die een verbetering van het wetsvoorstel inhouden. Maar zelfs met deze wijzigingen is het wetsvoorstel onnodig, ongewenst, disproportioneel en te ruim geformuleerd en komt er te veel macht bij de overheid te liggen, waardoor we te veel van onze vrijheid inleveren.

Voorzitter. Deze wet is onnodig omdat het, zoals eerder betoogd, op dit moment onduidelijk is of er sprake is van een noodsituatie. Deze wet is ongewenst omdat die leidt tot een enorme inbreuk op de vrijheden die wij als individu krachtens de Grondwet hebben. Wij willen niet dat de overheid tot achter de voordeur gaat bepalen wat wij doen. Wij willen zelf kunnen bepalen of we iemand een hand of een knuffel geven.

Voorzitter. De spoedwet is ook disproportioneel. Een maximale straf van twee maanden bij overtreding van een ingestelde maatregel zoals de veiligeafstandsnorm of het groepvormingsverbod, is niet in verhouding met het grijp. Ook een boete op het niet dragen van een mondkapje is vergaand. Als iemand uit eigen vrije wil een mondkapje draagt, is dat natuurlijk prima, maar een verplichting in alle publieke ruimtes gaat wat ons betreft veel te ver. Ik zie inmiddels mensen buiten in het bos een mondkapje dragen en ik hoor zelfs dat kinderen in een gymles een mondkapje op moeten. Dat moet je toch echt niet willen. Bovendien

moet je je afvragen of de maatregelen überhaupt niet veel te ver gaan en meer schade veroorzaken dan ze voorkomen.

De spoedwet is ook te ruim geformuleerd in de zin dat de overheid niet alleen de macht krijgt om onze vrijheid te beperken bij de bestrijding van een epidemie, maar ook bij de dreiging daarvan. Het criterium "ernstige vrees" is al voldoende voor een burgemeester om keihard in te grijpen in onze grondwettelijke rechten. Ik ken voldoende doods-bange burgemeesters die bang zijn om zich aan koud water te branden. Aan deze ongekozen bestuurders wil je echt onze vrijheid niet in bewaring geven. Bovendien is via de vangnetbepaling van artikel 58s werkelijk alles geoorloofd zodra zich een omstandigheid voordoet. Als mensen niet al doodsbang waren voor corona, zijn ze dat nu inmiddels wel vanwege deze spoedwet.

Voorzitter. De crux van deze spoedwet is dat het parlement een verlenging niet kan tegenhouden. Het is prima dat de termijn is verkort tot drie maanden, maar dat is een wassen neus als het parlement buitenspel staat. Een gezond wantrouwen jegens de overheid is geen schande. Wellicht is de regering honderd procent te vertrouwen, maar we hebben geen idee wie haar opvolger is. Het kan nooit zo zijn dat het parlement, en daarmee het Nederlandse volk, zijn macht voor onbepaalde tijd overdraagt aan de regering.

Het amendement-Buitenweg is natuurlijk een enorme verbetering van deze spoedwet. Complimenten daarvoor. Maar het amendement-Buitenweg ziet niet toe op artikel 8, waarin de vervalbepaling wordt geregeld. In lid 4 van dit artikel wordt geregeld dat de verlenging met telkens drie maanden via een lichte voorhang slechts aan de Kamer gemeld hoeft te worden. Dit lijkt geen probleem, maar het kan tot onwenselijke situaties leiden. Zo kan de Kamer op een bepaald moment een ministeriële regeling bekrachtigen, waartoe zij de mogelijkheid heeft gekregen door het amendement-Buitenweg. Dan komt er een bepaalde ministeriële regeling, en daar stemmen wij dan mee in. Dat is goed geregeld. Maar laten we het voorbeeld nemen van een avondklok. De Kamer bekrachtigt op een zeker moment dat er een avondklok wordt ingesteld om 20.00 uur. Dat kan; daar hebben we dan wat over te zeggen. Maar als deze maatregel allang niet meer nodig is, dan heeft de Kamer geen mogelijkheid om de maatregel weer af te schaffen en kan het kabinet via artikel 8 deze maatregel tot in het oneindige verlengen zonder dat we daar iets over te zeggen hebben. Om dit te repareren heb ik samen met de heer Baudet een amendement ingediend, dat inmiddels is rondgedeeld en waarvan u kennis heeft kunnen nemen.

Voorzitter. Dan nog iets over de specifieke maatregelen.

Ik zie een interruptie aankomen.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Ik begrijp dat de heer Van Haga zegt: uiteindelijk is de democratische controle door de Tweede Kamer enorm verbeterd met de amendementen die we met z'n achten hebben ingediend.

De heer **Van Haga** (Van Haga):
Absoluut.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

De heer Van Haga zegt ook dat er een probleem is omdat deze tijdelijke wet na drie maanden opnieuw kan worden verlengd. Daarom heeft u een amendement ingediend. Als daar nu wel een vorm van inspraak voor is, bent u dan wel voor deze tijdelijke wet?

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Dat lijkt me heel sterk, omdat de wet nog steeds niet proportioneel is, omdat hij niet effectief is, omdat er allerlei zachte bepalingen in staan zoals dat er sprake kan zijn van — hoe werd het ook alweer omschreven? — een ernstige vrees en omstandigheid en dreiging van een epidemie. Het zijn allemaal dingen die zo vaag zijn en waar zo veel macht aan hangt, dat het nog steeds moeilijk wordt. Maar alle amendementen overziend vind ik dat van u overigens het beste, maar dat ziet alleen toe op artikel 58c. Daarbij wordt heel veel gerepareerd — dat ben ik met u eens — maar het ziet niet toe op het repareren van de lichte voorhang in artikel 8. Die repareren we met het amendement dat ik net samen met de heer Baudet heb ingediend.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Oké. U gaat het repareren, maar u stemt aan het end hoe dan ook tegen, begrijp ik nu.

De heer **Van Haga** (Van Haga):

U gaat nu heel boos kijken.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Het is mijn gewone blik eerlijk gezegd. Die is altijd een tikkie ...

De **voorzitter**:

Het valt wel mee.

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Nu is de blik weer heel anders, maar goed. Wij zullen er alles aan doen om zo min mogelijk vrijheid kwijt te raken en om mee te helpen aan een zo goed mogelijke wet. Ik vind die wet in eerste instantie een gedrocht. Hij wordt op veel punten verbeterd als de amendementen worden aangenomen. Voor een goed amendement zullen wij dus zeker stemmen. Dat laat onverlet dat de wet in zijn totaliteit wat ons betreft onnodig, onwenselijk en disproportioneel is. Het lijkt me dus niet dat we met deze amendementen voor die wet zullen gaan stemmen. Nee, dat zeker niet. Nogmaals, het amendement van collega Buitenweg maakt het een stuk beter en ons amendement zorgt in ieder geval voor een veiligheidsklep, zodat een regering niet tot in het oneindige kan doorgaan met allemaal dystopische maatregelen.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Ik zal even op mijn blik letten, want ik merk dat de heer Van Haga daar een scherp oog voor heeft. Mijn vraag gaat over de inperking van vrijheden. Dat vindt hij, mede namens Forum voor Democratie, een groot bezwaar van deze wet. Zelf dacht ik dat het juist belangrijk is om wetgeving te

hebben, lerend van de eerste golf. Toen was er bijvoorbeeld zo maar een voorstel in de Kamer om alle religieuze bijeenkomsten te gaan verbieden. Daar zag ik tot mijn schrik ineens dat ook de heer Van Haga en Forum voor Democratie voorstemden. Hoe moet ik dat nu zien?

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Dat begrijp ik niet helemaal. Waar hebben wij voorgestemd?

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Voor de motie-Wilders die in april werd ingediend om alle religieuze samenkomsten te verbieden met het oog op de virusbestrijding. Ik schrok best van zo'n forse inperking van grondrechten. U zegt: we hebben toch de Grondwet? We hadden toen ook de Grondwet, maar met een motie werd gezegd dat de regering maar even moest doorpakken. Kunnen we erop vertrouwen dat onze vrijheden voldoende beschermd zijn, zonder dat we het wettelijk allemaal netjes regelen?

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Ik denk dat we in z'n algemeenheid moeten stellen dat we uitgaan van gelijke monniken, gelijke kappen. We zullen de regering in die mate proberen te motiveren om de vrijheid zo groot mogelijk te laten zijn. Als het gaat om de afweging tussen religieuze bijeenkomsten en andersoortige bijeenkomsten, dan zou ik ervoor pleiten om een maximale vrijheid te betrachten. Dat geldt dus ook voor religieuze bijeenkomsten. Die zou ik niet in grote mate uitzonderen.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Maar de regering zei bij de motie in april dat het niet kon, omdat het in strijd was met de Grondwet. U zei, meneer Van Haga, net als Forum voor Democratie en de PVV: het is nu crisistijd, die Grondwet, ach ja, we zijn gewoon voor. Daar schrik ik wel van. Aan de ene kant heb je kritiek op de wet omdat die onze vrijheden aantast, maar aan de andere kant tast u zonder wet zelf grondwettelijke vrijheden aan. Met een motie roept u de regering namelijk op om even door te pakken.

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Het is natuurlijk wel zo dat we in maart niet wisten wat ons overkwam. Er kwam een virus op ons af waarvan het mortaliteitscijfer onbekend was. Er werd gezegd dat het in de orde van grootte van 50% zat, zoals bij ebola. Op zo'n moment heb je natuurlijk via de noodverordening de mogelijkheid om vrijheden opzij te zetten. Ik denk dat het niet zo raar is. Als er plotseling oorlog uitbreekt, neem ik ook aan dat u het met mij eens bent dat de overheid kortstondig bepaalde maatregelen mag nemen. Met de kennis van nu wordt dat een ander verhaal. Als we op dat moment voor een dergelijke motie hebben gestemd, is dat in lijn met de situatie op dat moment.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

We weten ook nu weer niet wat er gaat gebeuren. Eigenlijk zegt u: als er weer iets gebeurt wat we niet verwachten en wat heel ernstig is, is de lijn dat we zonder wetgeving op

basis van een noodverordening grondrechten vergaand kunnen inperken. Dat is eigenlijk wat ik u hoor zeggen.

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Ja, als er oorlog uitbreekt of er valt een kernbom op Nederland, dan heb je noodverordeningen en dan kan dat. Je moet dat natuurlijk zo kortstondig als mogelijk doen en met zo min mogelijk impact. Maar dat is nu eenmaal de wet. Wat hier voorligt, is een spoedwet waarin dat nog eens in beton gegoten wordt. Dan vraag ik me af of dit op dit moment nodig, wenselijk en proportioneel is en of de wet, op de manier waarop deze opgesteld is, wel de juiste is. Het feit dat er nu al 36 amendementen op zijn ingediend, doet anders vermoeden.

De heer **Hijink** (SP):

Ik heb een technische vraag. Ik hoorde de heer Van Haga net zeggen dat hij vindt dat regelingen die onder deze wet komen te hangen op een bepaald moment moeten stoppen. Daar zou het amendement over gaan. Ik heb echter het amendement gelezen en die gaat over het vervallen van de wet in zijn geheel. Het is mij dus niet geheel duidelijk wat de heer Van Haga precies bedoelt.

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Heeft u het nu over ons eigen amendement?

De heer **Hijink** (SP):

Ik weet niet of het er eentje is of dat er twee zijn. U had het over het eindigen van regelingen die onder de wet hangen, maar het amendement dat u indiende op stuk nr. 35 gaat over het vervallen van de hele wet. Mijn vraag is: wat wilt u nu precies voorstellen?

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Ik had het over twee amendementen. Het ene was het amendement van mevrouw Buitenweg. Dat corrigeert die ministeriële regelingen. Daar zijn wij voor. Het tweede was het vangnet ... Dat is misschien het verkeerde woord. Laten we zeggen: de beveiliging op de verlenging van deze wet. Als deze wet vervalt, is sprake van een lichte voorhangprocedure. Dit gebeurt bijvoorbeeld na zes maanden of, als een amendement wordt aangenomen, na drie maanden. Die lichte voorhangprocedure willen wij veranderen in lijn met het amendement-Buitenweg, zodat het ook een zware voorhangprocedure wordt. Het gaat dan ook langs het parlement.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Ik moet even kijken waar ik was gebleven. Bij het amendement. Ogenblikje.

De **voorzitter**:

Zijn de bladzijdes niet genummerd?

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Ja, ik heb ze genummerd, maar ik ben een paar pagina's kwijt.

De **voorzitter**:

Rustig aan.

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Kijk eens aan. Ik was gebleven bij het amendement-Buitenweg. Dat is een enorme verbetering van deze spoedwet. Ik heb het net al in de interruptie gezegd, dus ik ga dit denk ik overslaan. Toch even raserend: het amendement-Buitenweg ziet erop toe dat een ministeriële regeling wel langs de Kamer moet. Het amendement dat ik met de heer Baudet heb ingediend, ziet erop toe dat de Kamer bij een verlenging op dezelfde manier wordt ingeschakeld. Ik denk dat ik het zo het beste kan zeggen.

Voorzitter. Dan noem ik nog iets over de specifieke maatregelen; het hoort hier misschien niet helemaal bij. Veel mensen zien de logica vaak niet meer. Daarom zou ik het kabinet willen oproepen om vanaf nu bij het instellen van de maatregelen beter na te denken over de impact en de logica. Als een maatregel technisch goed onderbouwd is, is het draagvlak vanzelf ook groter. Dan verdwijnt waarschijnlijk een hoop onvrede. Waarom zou je bijvoorbeeld een limiet instellen van 30 mensen per locatie? 30 mensen in een bruine kroeg is echt niet vergelijkbaar met 30 mensen in de Ziggo Dome. Hoe kan worden uitgelegd dat de bordelen open zijn — daar geldt overigens wel een mondkapjesplicht — maar een concert voor 50 mensen in de buitenlucht niet mag? Waarom mogen 30 mensen de hele dag samen in een klaslokaal zitten, maar mogen diezelfde leerlingen niet thuis samen huiswerk maken? Hoe kan het dat 600 mensen bijeen mogen komen voor een kerkdienst, terwijl de horeca een limiet heeft voor 30 mensen? Waarom mogen mensen in Staphorst ongehinderd zingen in de kerk, maar moeten voetbalsupporters, volgens onze premier, hun bek houden? Hoe kun je een anderhalvemeterregel instellen, als je niet kunt onderbouwen waarom je dat doet? De Wereldgezondheidsorganisatie adviseert 1,0 meter, maar wij hebben 50% meer genomen. Dat moet je wel kunnen uitleggen, want de helft van de horeca gaat failliet door deze 1,5 meter.

Daarnaast misschien nog even iets over de gevolgen van de maatregelen. Deze maatregelen hebben grote gevolgen voor de samenleving. Het lijkt erop dat het kabinet de nevenschade niet meeneemt bij het instellen van de reeds verdergaande maatregelen. Verschillende wetenschappers slaan alarm en stellen dat de sociale, culturele, economische en medische nevenschade vele malen groter is dan de schade die COVID-19 heeft aangericht. Zelfs Ernst Kuipers gaf dit tijdens de laatste uitzending van Jinek volmondig toe. Studenten vereenzamen thuis achter hun laptops. Ouderen krijgen geen bezoek meer van hun kinderen. Ondernemers zien hun levenswerk in rook opgaan en gaan massaal failliet. Artiesten zitten depressief thuis zonder werk. Kinderen worden steeds meer gescheiden van hun ouders doordat allerlei onnatuurlijke gedragsregels worden ingesteld. Kinderen worden afgezet bij het hek van het sportveld en ouders mogen niet meer langs de lijn staan. De ramen van de zwembaden worden geblindeerd en vrijwilligers moeten jouw kind afdrogen. Ik vraag mij echt af of we

naar zo'n samenleving toe willen. Begravenissen worden eenzaam in hele kleine kring georganiseerd en huwelijken worden gereduceerd tot een double date. Welkom in dystopia!

Voorzitter. Concluderend zou dit een uitstekend moment zijn voor een correctief referendum. Niemand heeft deze crisis kunnen voorzien bij de verkiezingen in 2017. Ik denk niet dat iemand zijn stem destijds aan een partij heeft gegeven in de veronderstelling dat deze partij met deze spoedwet zou komen. Alles overwegende kan Forum voor Democratie niet anders dan tegen deze wet stemmen. Wij begrijpen de dreiging van het virus maar deze spoedwet is een te grote inbreuk op onze vrijheden en het risico is te groot, zeker als het amendement van Baudet en mijzelf niet wordt aangenomen, dat we deze vrijheden nooit meer terugkrijgen.

Dank u wel, voorzitter.

De heer **Groothuizen** (D66):

Ik heb nog een vraag over dat amendement aan de heer Van Haga, want volgens mij klopt die toelichting niet helemaal. De heer Van Haga doet zichzelf hiermee een beetje tekort in het parlement. Ik begrijp dat hij bevreesd is voor een situatie waarin de Kamer een verlenging van de wet geen goed idee vindt maar het kabinet aangeeft die toch te willen verlengen. De heer Van Haga heeft er gelijk in dat in de regeling zelf daarvoor geen blokkade zit. Maar de heer Van Haga kan dan toch heel makkelijk samen met de heer Baudet vervolgens een initiatiefwet indienen waar dan twee dingen in staan, namelijk het vervallen van de wet tijdelijke maatregelen en het vermelden van een ingangsdatum? Dan is het toch in principe klaar als hij daar een meerderheid voor krijgt in de Tweede en de Eerste Kamer?

De heer **Van Haga** (Van Haga):

U zegt nu dus: u moet eerst gaan instemmen met een wet die niet klopt en die geen bepaling heeft waardoor je die wet kunt stopzetten en waarbij het parlement wordt gepasseerd, en dan kunt u daarna een wet indienen die het dan weer regelt. Ik vind dat een beetje de omgekeerde volgorde.

De heer **Groothuizen** (D66):

Uw standpunt is dat de Kamer het nooit kan tegenhouden. Volgens mij is dat niet waar, want als er in beide Kamers een meerderheid voor is, kun je het altijd wel tegenhouden omdat beide punten zitten op wetsniveau. Dat is volgens mij het verschil met de discussie die we hebben over het amendement van mevrouw Buitenweg dat gaat over ministeriële regelingen. Volgens mij kunnen de Kamers deze wet altijd stoppen, weliswaar niet binnen de regeling die in de wet zelf zit maar door een initiatiefvoorstel aan te nemen. Dus als u een meerderheid heeft in dit huis, dan is die vrees van u volgens mij ongegrond.

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Daar heeft u natuurlijk helemaal gelijk in. We kunnen altijd een wet maken die dat allemaal weer terugdraait. We kunnen ook verkiezingen houden en dan de hele boel veranderen, maar in de wet waar we nu over praten, zit dat niet.

Daarom hebben wij een amendement ingediend dat deze lacune opheft.

De **voorzitter**:

Tot slot, de heer Groothuizen.

De heer **Groothuizen** (D66):

Volgens mij is de dragende motivering van dit amendement niet juist en doet de heer Van Haga zichzelf en het parlement tekort. Het is namelijk vrij makkelijk op te lossen door het indienen van een initiatiefwet.

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Misschien dat ik dan een tegenvraag mag stellen.

De **voorzitter**:

Nee?

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Nee, laat ook maar. Ik neem aan dat u mijn amendement steunt en dat we daardoor in deze wet een borging inbouwen waardoor het wel mogelijk is om deze wet te beëindigen, omdat die gewoon langs het parlement moet.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Als u een tegenvraag wil stellen, dan mag dat, hoor. Nee? Het hoeft niet? Oké, dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Azarkan namens DENK. Gaat uw gang.

□

De heer **Azarkan** (DENK):

Dank, voorzitter. Het heeft best lang geduurd, maar de coronaspoedwet ligt er. Je zou bij zo'n enorme crisis zeggen dat zo'n spoedwet wel iets eerder kan komen. We hebben er lang op gewacht.

Voorzitter. Deze spoedwet heeft in de samenleving behoorlijk wat onduidelijkheid en angst veroorzaakt, nog voordat er één seconde over was gedebatteerd. In zekere zin voelt het als mosterd halverwege de maaltijd. De ministers De Jonge, Ollongren en Grapperhaus gingen met elkaar de keuken in en ze kwamen tot dit recept. Wat ze in elkaar hadden geflanst was gewoon niet goed. De samenleving pruimde het resultaat niet. De Raad van State vond het onvoldoende behapbaar. De politieke partijen vonden het veel te zware kost, ook gegeven het aantal amendementen dat is ingediend. Het was ook voer voor veel kritische reacties van rechtsgeleerden; speciaal van hen die het staatsrecht goed kennen.

Voorzitter. Het verwondert mij wel dat er zo veel kritiek is op het initiële wetsvoorstel. Dat doet bij mij de vraag rijzen of je van het kabinet mag verwachten dat het iets beter nadenkt over wat het de samenleving voorschotelt. Het is al eerder gezegd: er kwamen echt tienduizenden mailtjes van verontrustende burgers. We hebben demo's gezien. Zelfs een aankondiging dat hier een technische briefing zou

worden gehouden betekende al dat mensen buiten dachten dat de wet al aangenomen was of zou worden. Dat vraagt dat we verantwoordelijkheid nemen voor een dergelijk wetsvoorstel, zeker ook wat betreft de communicatie. Het is mij niet gelukt om al die tienduizenden mailtjes te beantwoorden. Ik heb veel ook niet kunnen lezen, moet ik erbij zeggen.

Hadden de ministers tussen 1 mei en 1 juni niet wat beter aan deze wet kunnen sleutelen? Hadden ze niet met een breder gedragen wetsvoorstel moeten komen? De omgang van het kabinet met dit wetsvoorstel doet mij een beetje denken aan de manier waarop het met de coronacrisis omgaat. De maatschappelijke context is onlosmakelijk verbonden met deze spoedwet. Ik constateer dat er in de samenleving veel en hardnekkig weerstand bestaat. Het draagvlak voor het kabinet en voor de aanpak wordt met de dag minder. Ik vraag me oprecht af hoe het kabinet in contact blijft met de samenleving en hoe het dat weegt.

Ik heb de strategie van het kabinet in deze coronacrisis van het begin af aan constructief bekritiseerd. Ik constateer dat er veel beloofd wordt en te weinig gepresteerd. Dat doet het draagvlak geen goed. Het geeft te veel een gevoel van wantrouwen. Steeds weer blijkt de inschatting te optimistisch, worden doelen niet gehaald en blijken er ook verkeerde aannames te zijn. Ik spreek bijvoorbeeld over de testcapaciteit. Ik spreek over het feit dat door minister Hugo de Jonge werd aangegeven: op 18 en 19 april maken we die corona-app. Dat werd een fiasco. Er bleken onvoldoende medische mondkapjes te zijn. Er was een effectieve regionale aanpak beloofd, waarbij brandhaarden snel zouden worden uitgedoofd. Dat bleek niet goed te werken. Een systeem met een dashboard en een signaalwaarde zou leiden tot acties om het virus onder controle te krijgen, maar die acties kwamen er ook onvoldoende.

Er werd elke keer op gehamerd: wees nou goed en helder in je communicatie; kom met duidelijke aanpakken en met duidelijke regels, voor iedereen te volgen. Het leek wel of met elke persconferentie, elk Kamerdebat en elke volgende stap in de aanpak de verwarring alleen maar toenam: wel of geen mondkapjes, een advies voor vier provincies, toch maar een landelijk advies, een dringend advies, een dwingend advies of toch maar een verplichting. Ik vond het bijzonder dat we hier in de Kamer eigenlijk vorige week pas een knoop hebben doorgemaakt over wat we zouden doen met de mondkapjes. Ik vond dat ook niet goed. Ik vind dat je van het kabinet mag verwachten dat het daarin vooropgaat.

Het wetsvoorstel wordt breed gewantrouwd. Dat komt in de eerste plaats door het kabinet zelf. Dat heeft natuurlijk te maken met de eerdere versies die op brede kritiek stuiten. Dat gaf ik net al aan. De indruk ontstond een beetje dat minister De Jonge als een soort dictator de noodtoestand kon uitroepen en eenzijdig en zonder tussenkomst van het parlement verregaande maatregelen, zelfs achter de voordeur, kon afkondigen.

We hebben inmiddels te maken met een uitgekleden wet, zeker als de amendementen worden aangenomen. De overheid wilde met de eerste versie je huis kunnen binnenkomen en daar boetes kunnen uitdelen. De eerste versie zou een jaar geldig zijn. Het parlement zou min of meer een jaar moeten toekijken. Het werden gelukkig zes maanden. En vorige week, in het voorstel, werd die geldigheidstermijn

teruggebracht naar drie maanden. Dat ligt nu voor in het breed ondertekende amendement van Groothuizen c.s. Een wet van drie maanden is toch al meer te overzien.

Gelukkig is het kunnen ingrijpen achter de voordeur eruit gehaald. Er is geen avondklok met boetes en aanhoudingen in de wet geregeld en er is geen sprake van een verplichte vaccinatie. Ik zeg het hier nog een keer — ik heb daar eerder met de minister-president een interruptiedebat over gehad — want dat leeft echt binnen de samenleving. Ook is er gelukkig geen verplichte, met boetes gehandhaafde quarantaine. En de corona-app is eruit gehaald, een beetje tegen de zin van minister De Jonge in. De Autoriteit Persoonsgegevens hield toch echt vast aan de privacy, iets waar in een eerdere versie ook al veel over te doen was. Daar is gisteren overigens in de Eerste Kamer over gestemd. Via algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen is er altijd betrokkenheid van de Kamer.

Ook de strafbladaantekeningen zijn uit de wet gehaald, zelfs met terugwerkende kracht. Toen ik hier al op 20 mei een motie indiende om dat te regelen, die breed werd aangenomen, kreeg ik van minister Grapperhaus, een brief terug waarin hij zei: dat kan helemaal niet, dat is te ingewikkeld, wij gaan het toch zo handhaven, wij vinden het te rechtvaardigen dat mensen €390 boete betalen en een aantekening krijgen. Ik vond dat echt heel slap. Ik vind dat onrechtvaardig. Maar gelukkig gaat dat nu niet meer zo zijn. De fractie van DENK wil dat met terugwerkende kracht alle Nederlanders die beboet zijn hun te veel betaalde euro's terugkrijgen. Gaat dat ook gebeuren? Als dat niet zo is, overwegen wij ook op dit punt een motie in te dienen.

Behalve juridische logica, waar wij vandaag met name over spreken, is er natuurlijk de kant van de beeldvorming. Rond de coronawet is er gewoon heel veel ruis. Veel mensen denken dat de politie elk moment hun huis kan binnenkomen en boetes kan uitdelen of een bepaling kan opleggen. Daarnaast zijn er serieuze zorgen omtrent deze wet en het respect voor de individuele vrijheid en gelijkwaardigheid in onze gemeenschap. Er ontstaat ook steeds meer weerstand tegen het opvolgen van regels. Volgens mij is het laatste wat wij nu kunnen gebruiken dat heel veel mensen in de samenleving tegenover de regering staan omdat ze het gewoon niet meer kunnen volgen, omdat ze angst hebben. Het is cruciaal dat dit kabinet de nieuwe aangepaste wet heel goed communiceert, zodat de angst en de weerstand weggenomen worden.

Over de communicatie is veel gesproken. Dat is een beetje de achilleshiel van dit kabinet. En toch zal het moeten. Ik vraag hoe het kabinet dit gaat aanpakken. Hoe komt het kabinet met een plan om zodanig te communiceren dat het draagvlak in de samenleving toeneemt? Is er überhaupt een plan van aanpak als de weerstand tegen deze wet vanuit de samenleving weer verder toeneemt?

Ik vraag dus om een integraal plan voor de communicatie, als het even kan nog voordat er gestemd wordt, want ik vind dat het kabinet zelf een ultieme poging moet doen om de negatieve beeldvorming en de ruis weg te nemen die het grotendeels zelf heeft veroorzaakt.

Het kabinet moet ook een poging wagen om de twijfelaars en critici tegemoet te komen. Sterker nog, ik vind dat alle Nederlanders het recht hebben op een goede uitleg van het kabinet. De frustratie, onzekerheid en boosheid die wij

ervaren, moeten zo veel mogelijk worden weggenomen. Is het kabinet bereid om tot een samenhangende communicatiestrategie en een heldere uitleg van de wet te komen? Voor DENK weegt dit zwaar mee in de beoordeling van dit wetsvoorstel.

Ik sluit af met een onderdeel, vrij gedetailleerd, over het nieuwe artikel 58j. In het tweede lid van dit artikel wordt gesteld dat het zogenaamde boerkaverbod niet van toepassing is als de sinds vorig jaar verboden gezichtsbedekking het gevolg is van het dragen van persoonlijke beschermingsmiddelen. Kan de minister deze wetsbepaling nog even goed toelichten? Bedoelt het kabinet hier de neus-mondmaskers mee, of geldt dat ook voor andere gezichtsbedekkende elementen? Als de boerka zelf of andere kledingstukken eveneens een persoonlijke bescherming biedt tegen de influx of uitstoot van virussen, geldt dat dan ook? Dan is zo'n boerka of ander kledingstuk de facto toch een soort persoonlijk beschermingsmiddel? En in gelijke gevallen moet er sprake zijn van gelijke behandeling. Dat is in ieder geval de strekking van artikel 1 van de Grondwet.

Kortom, voorzitter, mag ik ervan uitgaan dat het zogenaamde boerkaverbod, de Wet gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding, de facto buitenspel wordt gezet voor de periode dat de voorliggende wet van kracht is, althans voor zover een boerka of ander kledingstuk evenveel virussen tegenhoudt als het neus-mondmasker dat in artikel 58j genoemd doet? Dit zal meestal het geval zijn, want er wordt gebruikgemaakt van dezelfde stoffen. Toch is het opvallend. Ik heb hierover vorige week een motie ingediend. Het kabinet heeft die motie ontraden en de motie is ook grotendeels door de Kamer weggestemd, maar volgens mij staat dat er. Ik wil ook graag een reactie van de minister op dit punt.

Voorzitter, ik dank u voor het voorzitten.

De voorzitter:

Dank u wel. Daarmee zijn we aan het einde gekomen van de eerste termijn van de zijde van de Kamer. Meneer Azarkan, zolang de vergadering nog niet is geschorst, mag u niet met het kabinet praten. Dat geldt ook zonder corona. Dat zijn van die ongeschreven regels. Maar goed, dit was de eerste termijn van de zijde van de Kamer.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De voorzitter:

Morgen om 10.15 uur gaat de regering antwoorden. Voor nu schors ik de vergadering tot 18.00 uur.

De vergadering wordt van 16.40 uur tot 18.01 uur geschorst.

To: (10)(2e)@minvws.nl | (10)(2e)@minvws.nl
Cc: (10)(2e) | (10)(2e)@minjenv.nl; (10)(2e) - BD/DWJZ/SBR | (10)(2e)@minjenv.nl;
(10)(2e) - (10)(2e)@minjenv.nl
From: (10)(2e) BD/DWJZ/SBR
Sent: Thur 10/8/2020 9:22:03 AM
Subject: Voor MJenV Inleiding kerken
Received: Thur 10/8/2020 9:22:04 AM
[Inleiding kerken.docx](#)

Hoi (10)(2e)
Graag printen! (10)(2e) komt het halen.
Groet,
(10)(2e)

- **Mevrouw de voorzitter, dat brengt mij bij het tweede blokje: RELIGIE EN LEVENSBESCHOUWING.**
- **Ik maak eerst wat algemene opmerkingen rond het thema 'kerken'. Daarna ga ik in op specifieke vragen over het bredere onderwerp.**
- **Ten aanzien van de kerken wil ik onderscheid maken tussen deze weken van urgentie en van oplopende cijfers, en de langere termijn.**
- **1) Voor de korte termijn geldt: er is aan de handrem getrokken.**
- **2) Hier zijn vragen en uiteraard ook zorgen vanuit kerken over ontstaan. De heer Van der Staaij en mevrouw Van der Graaf hebben hier nadrukkelijk aandacht voor gevraagd.**
- **3) Er is maandag een nieuw communiqué uitgekomen door kerken. Dat is voor mij het uitgangspunt.**
- **4) We zijn intensief in gesprek over vragen die naar aanleiding daarvan gerezen zijn. Vrijdag is daarover een vervolgesprek.**
- **5) Eventuele communicatie daarover vindt plaats via de kerken naar hun gemeenschappen**

- **6) Ook vindt overleg plaats met veiligheidsregio's en burgemeesters.**

- **Voor de langere termijn:**

- **1) Daarover zijn we ook in gesprek met de verschillende koepels.**

- **2) Wat zou je voor de komende maanden kunnen doen?**

- **3) Welk maatwerk kun je bieden, want er zijn tenslotte ook verschillen tussen kerken.**

- **4) Hier wil het Kabinet ook oog voor hebben.**

- **5) Toezeggingen in meenemen voor overleg.**

To: (10)(2e) - BD/DWJZ/SBR[(10)(2e)]@minjenv.nl
From: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
Sent: Thur 10/8/2020 9:58:23 AM
Subject: RE: Kerken
Received: Thur 10/8/2020 9:58:24 AM

Dag (10)(2e)

Ik heb deze lijn niet opgeschreven, ik vermoed i.d.d. (10)(2e) We hebben gisteravond vijf kwartier gesproken met M en vertegenwoordigers van allerlei kerken; zat (10)(2e) ook bij. Je kan me evt. bellen daarover (ik bel jou maar niet vanwege kamerbehandeling).

Groeten, (10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/SBR

Verzonden: donderdag 8 oktober 2020 11:21

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Onderwerp: FW: Kerken

Dag (10)(2e)

Ter info. Ik kreeg dit net van (10)(2e) Ik neem aan dat dit de lijn is die de minister straks gaat uitspreken in het blokje "kerken". Mij niet helemaal duidelijk of (10)(2e) die lijn zelf heeft uitgeschreven. Lijkt er wel op.

Groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - (10)(2e)@minjenv.nl>

Verzonden: donderdag 8 oktober 2020 11:10

Aan: (10)(2e) BD/DWJZ/SBR <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/SBR <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DRC/CV <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: FW: Kerken

Verzonden met BlackBerry Work

(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) - (10)(2e)@minjenv.nl>

Datum: donderdag 08 okt. 2020 11:05 AM

Aan: (10)(2e) <(10)(2e)@minjenv.nl>

Kopie: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DCOM/P&B <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: FW: Kerken

Verzonden met BlackBerry Work

(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) <(10)(2e)>

Datum: donderdag 08 okt. 2020 11:05 AM

Aan: (10)(2e) <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: Kerken

Kerken

1. Ten aanzien van de kerken wil ik onderscheid maken tussen deze weken van urgentie en oplopende cijfers, en de langere termijn

1. korte termijn :aan handrem getrokken
2. Hier zijn vragen en uiteraard ook zorgen vanuit kerken over ontstaan. Dhr vd Staaij en Mw vd Graaf hebben hier nadrukkelijk aandacht voor gevraagd
3. er is maandag een nieuw communiqué uitgekomen door kerken. Dat is voor mij het uitgangspunt.
4. We zijn intensief in gesprek over vragen die naar aanleiding daarvan gerezen zijn. Vrijdag is daarover vervolgesprek.
5. Eventuele communicatie daarover vindt plaats via de kerken naar hun gemeenschappen
6. Ook vindt overleg plaats met veiligheidsregio's en burgemeesters

1. Langere termijn
2. Daarover zijn we ook in gesprek met de verschillende koepels
3. Wat zou je voor de komende maanden kunnen doen,
4. Welk maatwerk kun je bieden want er zijn tenslotte ook verschillen tussen kerken
5. Hier wil het Kabinet ook oog voor hebben

6. Toezeggingen in meenemen voor overleg

Verstuurd vanaf mijn iPhone

4

Tijdelijke wet maatregelen covid-19

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Tijdelijke bepalingen in verband met maatregelen ter bestrijding van de epidemie van covid-19 voor de langere termijn (Tijdelijke wet maatregelen covid-19) (35526)**.

(Zie vergadering van 7 oktober 2020.)

De voorzitter:

Dan is nu aan de orde de behandeling van de Tijdelijke wet maatregelen covid-19, Kamerstuk 35526. Ik heet de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, de minister van Justitie en Veiligheid en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van harte welkom. Ik heet natuurlijk ook de Kamerleden en de mensen op de publieke tribune van harte welkom.

Gisteren hebben wij de eerste termijn van de zijde van de Kamer gehad en vandaag is de regering aan de beurt.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De voorzitter:

Ik geef het woord aan de minister van VWS.

Minister De Jonge:

Dank, voorzitter. Dank ook aan alle leden voor hun uitvoerige, grondige en degelijke inbreng gisteren bij de behandeling in eerste termijn van de kant van de Kamer. Dank ook voor de voorstellen ter verbetering van het voorliggende wetsvoorstel, want dat zijn er best wat. Wij zullen daar uitvoerig bij stil gaan staan. Bij de reactie van het kabinet hanteren we daarbij de volgende taakverdeling. Collega Ollongren zal met name ingaan op de grondrechtelijke aspecten en de bestuurlijke verhoudingen, de relatie met de gemeenten. Collega Grapperhaus zal met name ingaan op de handhaving, op de relatie met de veiligheidsregio's, op de relatie met de kerken en op de godsdienstige aspecten. Zelf zal ik met name ingaan op de parlementaire betrokkenheid, op de inhoud van de wet, op de openbare lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba, en daarnaast nog op een enkele overige vraag.

Maar staat u mij eerst toe, voorzitter, om een aantal inleidende opmerkingen vooraf te maken. We bespreken dit wetsvoorstel tegen de achtergrond van oplopende besmettingen, oplopende ziekenhuisopnames, oplopende zorgen of we die tweede golf tijdig zullen breken. Dat nare virus heeft ons nu al een halfjaar in de greep. Veel van uw leden hebben dat gisteren ook gememoreerd. En het zal ons de komende tijd, het komende halfjaar, het komende jaar — wie het weet mag het zeggen — in de greep houden. En hoe bemoedigend ook de steeds beter wordende behandelingen zijn — natuurlijk is dat zo — kan het risico om ziek te worden, heel erg ziek zelfs met mogelijk een fatale afloop, ons allemaal treffen.

En hoe bemoedigend het ook is om de voortgang te zien ten aanzien van de vaccins, blijft vaccinatie voorlopig met veel onzekerheden omgeven. Ook als we de eerste vaccins geleverd krijgen — laten we hopen in de eerste maanden van volgend jaar — dan nog zal het een lange tijd duren voordat de vaccinatie daadwerkelijk heeft plaatsgevonden en we als samenleving echt beschermd zijn. Dat betekent dat we nog een tijd met maatregelen geconfronteerd zullen zijn die ons belemmeren in onze vrijheden. Maatregelen die raken aan wat het leven nu juist zo de moeite waard maakt, aan contact, aan nabijheid, aan samenzijn.

We bespreken dit wetsvoorstel dus ook tegen de achtergrond van de zorgen over die maatregelen zelf. Zijn ze niet te ingrijpend, worden onze rechten niet te zeer ingeperkt? In die zin is het ook wel te begrijpen dat het wetsvoorstel zoals dat voorligt nogal wat stof tot discussie heeft gegeven: binnen en buiten deze Kamer, opinieartikelen in de krant, veel berichten op social media, demonstraties zelfs. Er zijn veel zorgen over de nieuwe wet en daarom is het belangrijk — en veel van uw leden hebben dat gisteren onderstreept — om heel precies te zijn in waar deze wet nou wel over gaat en waar deze wet niet over gaat, wat het waarom is van dit wetsvoorstel. Het is goed dat dit wetsvoorstel een heel grondige behandeling krijgt.

De wet die nu voorligt, is al sterk verbeterd ten opzichte van de allereerste versie die in consultatie is gegaan. Misschien is het goed om daar gelijk maar iets over te zeggen, want daar is een aantal vragen over gesteld. De heer Van der Staaij heeft gezegd dat hij zich geërgerd heeft aan de manier waarop dat ging, want de manier waarop dat ging heeft nou juist gemaakt dat de discussie zo hoog is opgelopen. Ik meen dat de heer Hijink daar ook op wees en anderen hebben daar ook op gewezen. Ik zie dat ook wel. Terugkijkend zou je kunnen zeggen: hadden wij dat dan anders moeten doen? Dat wij een wet eerst in consultatie brengen voordat we die afronden en naar de Raad van State sturen, en dat een wet weer wordt aangepast nadat die terugkomt van de Raad van State voordat die naar de Kamer gaat, is gewoon de geëigende manier waarop we tot wetgeving komen. Wat wij in dit geval alleen beter hadden moeten doen, is meer tijd nemen voor die consultatiefase. Die fase hadden wij eigenlijk via een reguliere internetconsultatie moeten doen. Als wij dat hadden gedaan, had iedereen ook gewoon mee kunnen lezen.

Het is waar wat de heer Van der Staaij en ik meen ook de heer Veldman zeiden: de discussie over het wetsvoorstel is gestart, in elk geval de maatschappelijke discussie, langs de lijn van reacties van anderen, zonder dat men het oorspronkelijke wetsvoorstel kende. Dat is onhandig geweest. Ik zeg dit niet zozeer als excuus, maar misschien meer als verklaring van de manier waarom het nou zo ging in die periode.

Wij hadden in de Kamer al een tijdje de discussie over de wettelijke grondslag van de maatregelen zoals wij die treffen. Het is op zichzelf genomen begrijpelijk dat het kabinet maatregelen treft zoals we die nemen, namelijk op grond van de Wpg, met name artikel 7, de aanwijzingsbevoegdheid, en op grond van de Wet veiligheidsregio's, via noodverordeningen. Dat is op zich allemaal begrijpelijk binnen een korte fase, als de crisis kort duurt. Maar toen de Wpg werd gemaakt, hebben wij, en onze voorgangers, met elkaar niet kunnen voorzien dat wij in deze fase terecht zouden komen. Maatregelen die voor een langere periode onze

rechten beperken, verdienen wel een daadwerkelijk wettelijke basis. Dat was een gevoel in een motie van ik meen de heer Van der Staaij en de heer Jetten.

Vervolgens is voorlichting gevraagd aan de Raad van State. Die kwam eigenlijk tot hetzelfde oordeel: begrijpelijk hoe het kabinet heeft geopereerd in de afgelopen periode, maar naar de toekomstige tijd zou er eigenlijk een ander fundament onder moeten worden gelegd. Zo hebben wij ook geopereerd. Wij hebben toen gemeend dat ook snel te moeten doen. Ik denk dat wij toen hadden moeten zeggen: nee, als wij dat doen, moeten wij ook de tijd nemen voor het maatschappelijke debat dat daarbij past. Ik denk dat wij ons dat onvoldoende gegund hebben.

De voorzitter:

U krijgt zo het woord, meneer Markuszower, en dan de heer Hijink. Maar u was bezig met een inleiding.

Minister De Jonge:

Ja, ik had nog even het waarom van de wet willen onderstrepen en ook wat de wet daadwerkelijk regelt. Maar het is aan u om te zeggen: doe dat nou eerst voordat we aan interrupties beginnen.

De voorzitter:

Nou, dan ga ik naar de heer Markuszower.

De heer Markuszower (PVV):

Ik heb juist een vraag over de inleiding van de minister, waar toch een stukje reflectie in zit. Misschien kan de minister ook nog andere aspecten in die reflectie meenemen. De aanloop van de wet — de minister heeft het eigenlijk al gezegd — heeft geleid tot verschrikkelijk veel maatschappelijke onrust. Kijk, de PVV is tegen deze wet.

Minister De Jonge:

Dat heb ik vernomen, ja.

De heer Markuszower (PVV):

De minister is in eerste instantie gekomen met een disproportionele wilde wet, die in feite de minister ging kronen tot een soort keizer. Het resultaat is dat mevrouw Buitenweg en andere Kamerleden de minister eigenlijk weer hebben gereduceerd tot een soldaat tweede klas. Kan de minister reflecteren over de afgelopen periode, nog meer over zijn eigen rol daarin en ook over de uitkomst en de kwalificaties die ik er net aan gaf?

Minister De Jonge:

Ik denk dat ik, zeker als ik die kwalificaties zo hoor, heel duidelijk zou willen zeggen dat het goed is, zeker als de maatschappelijke zorgen groot zijn, om ook heel precies te zijn over het waarom van de wet en ook wat die wet dan exact regelt. Ik heb natuurlijk ook allerlei kwalificaties gelezen in de krant, ook toen, in discussiestukken en discussies op social media, die naar ik meen oprecht geen recht doen aan de intentie van het komen met dit wetsvoorstel, maar ook niet aan de inhoud daarvan. Wij kunnen op dit moment besluiten nemen op grond van de Wet publieke

gezondheid. Dat gaat dan per aanwijzing aan de voorzitter van de veiligheidsregio, waarin staat op welke wijze hij de crisis ter hand te nemen heeft. Vervolgens wordt op grond van die aanwijzing een noodverordening gemaakt. Kortom, in formele zin komt daar geen parlement aan te pas en komt daar ook geen gemeenteraad aan te pas. Dat is het bezwaarlijke dat moest worden ondervangen. Zo is de motie van Van der Staaij en Jetten tot stand gekomen. Dat was ook wat in de voorlichting van de Raad van State stond. Op grond van die voorlichting hebben we die wet gemaakt.

U vraagt waarom de bevoegdheden ingrijpender waren in die conceptversie van toen. Dan is het eerste wat ik zou willen zeggen dat ook het wetsvoorstel van toen niet zag op een versterking van de bevoegdheden van het kabinet, maar op de versterking van de bevoegdheden van het parlement. Dat wetsvoorstel maakte wel een inventarisatie van bij welke elementen je allemaal bevoegdheden nodig zou kunnen hebben. Daarvoor is natuurlijk als model, als basis, de noodverordening van dat moment genomen. Dat was ook logisch. We kwamen namelijk net uit een heel heftige fase van de crisis. Maar toen die wet eenmaal openbaar werd, toen er ook een maatschappelijke discussie over kwam, zaten we inmiddels in een fase waarin de crisis voorbij was. Ik hoorde gisteren de heer Van der Staaij een aantal moties memoreren. Ik heb zelf ook wel herinneringen aan debatten waarin ook vanuit de Kamer buitengewoon ruige voorstellen werden gedaan om de crisis te bezwieren. Dat begrijp ik, want we waren toch allemaal buitengewoon bezorgd, in paniek zou je kunnen zeggen, over wat dit virus met ons land deed. We waren bereid om heel vergaande maatregelen te treffen om dat virus weer eronder te krijgen. Dat neemt niet weg dat de wet op dit moment, en ook de wet van toen, geen wet is om het kabinet meer macht te geven of om de minister van VWS meer macht te geven, maar om juist de parlementaire controle te normaliseren. Daar ging die wet over. Ook de nu voorliggende wet gaat daarover.

De heer Markuszower (PVV):

Het lange antwoord verraadt dat de minister de afgelopen tijd heel veel tijd heeft moeten nemen en heel veel aandacht heeft moeten geven om aan deze wet te werken. Vandaag lees ik in de krant dat de GGD West-Brabant het bron- en contactonderzoek vrijwel stil heeft gelegd. Is de minister niet van mening dat hij veel beter niet al zijn tijd en al zijn aandacht had moeten geven om zichzelf te kronen tot coronakeizer, wat eigenlijk niet gelukt is omdat het parlement de minister heeft teruggefloten, maar dat hij de afgelopen maanden had moeten besteden om ervoor te zorgen dat dat bron- en contactonderzoek, zoals dat vandaag weer niet lukt bij de GGD West-Brabant, op orde te krijgen?

Minister De Jonge:

Ik laat de framing en zo maar even weg. Ik heb volgens mij zojuist toegelicht waar die wet wel over gaat. Ik denk dat het ons aller verantwoordelijkheid is om daar precies over te zijn. Juist omdat we zien dat er onrust is in de samenleving, is het aan ons allemaal, hebben we allemaal die verantwoordelijkheid om precies te zijn over het waarom van die wet, over de intentie achter de wet, maar ook over wat er in die wet staat. Dat zullen we echt met elkaar moeten doen. Voor het bron- en contactonderzoek geldt natuurlijk dat ik alle dagen met de GGD'en bezig ben om ervoor te

zorgen dat het team dat dat bron- en contactonderzoek kan doen iedere dag groter is dan het gisteren was en er iedere week weer meer bron- en contactonderzoeken gedaan kunnen worden dan gisteren. Maar de besmettingen lopen met zo'n ongelooflijk tempo op dat daar geen bron- en contactonderzoek tegen opgewassen is. We moeten er dus met elkaar voor zorgen dat we dat virus eronder krijgen, dat we de kraan dichtdoen en niet de kraan open laten staan en aan de GGD vragen om voor ons te dweilen. Zo werkt het niet in het eronder houden van dit virus.

De heer **Hijink** (SP):

Het is wat mij betreft, wat de SP betreft, niet goed genoeg dat de minister nu wijst op de situatie die voor de zomer ontstond, alsof daar alleen in de procedure wat mis is gegaan, dat het ongelukkig was dat die conceptwet via via op straat belandde en dat daar een storm van kritiek op kwam. Dat was natuurlijk niet de kern van wat daar misging. De kern van wat er misging was de inhoud van die conceptwet zelf. De rol die de minister zichzelf daarin toekeende was namelijk totaal ondemocratisch. Het parlement werd via deze wet voor langere tijd buitenspel gezet. U heeft mevrouw Buitenweg en anderen nu nodig om u een ontzettend pak rammel te geven. Dat is wat er gebeurd is. Ik zou deze minister wel willen horen uitspreken dat er meer aan de hand was dan een procedureel foutje voor de zomer. De kern van die wet was dat hoe het nu gaat, regeren via noodverordening en decreten van de minister, feitelijk in de wet zou worden vastgelegd voor langere tijd. Dat was de echte kritiek op de wet, niet alleen dat er procedureel het een en ander beter had gemoeten.

Minister **De Jonge**:

Dat is echt feitelijk onjuist. Vanaf dag 1 is het doel van die wet niet geweest om meer macht aan het kabinet te geven of meer bevoegdheden aan het kabinet te geven of meer mogelijkheden om per decreet te regeren. "Decreet" vind ik sowieso een raar woord. Ik sta hier minimaal een keer in de twee weken met de Kamer te debatteren. Per decreet regeren is er dus sowieso niet bij. Daar ging die hele wet niet over. Nooit. Die wet is juist altijd gegaan over het normaliseren van de parlementaire verhoudingen. De vraag is vervolgens welke techniek je daarvoor kiest. Welke vorm kies je daarvoor? Ik kom daar zo op als ik het heb over de betrokkenheid van het parlement. Inderdaad, mevrouw Buitenweg heeft een amendement ingediend dat eigenlijk ter vervanging dient van twee artikelen die in het voorstel van wet staan. Maar het voorstel van wet zoals uw Kamer dat heeft ontvangen, is een voorhangprocedure geweest voor een ministeriële regeling. Dat is niet "per decreet". Dat is: het aan de Kamer overlaten welk instrument uit de parlementaire instrumentenkist wordt benut om om te gaan met de voorhangprocedure. Dat kan op allerlei manieren, bijvoorbeeld per motie. Het voorstel van mevrouw Buitenweg gaat nog een stap verder. Ik ga daar zo op in. Ik ben daar overigens ook — ik verklap het maar vast — enthousiast over. Ik denk dat dat werkbaar te maken is, maar wel met een aantal kanttekeningen. Die zal ik zo ook maken. Maar het is echt onjuist om te veronderstellen dat die wet ooit vanuit een andere intentie en vanuit een andere inhoud is gemaakt. Dat is gewoon echt onjuist. Kijk naar de motie Van der Staaij. Kijk naar de voorlichting van de Raad van State. Kijk naar de consultatieversie van de wet. Kijk naar de wet zoals die hier is ingediend.

De heer **Hijink** (SP):

Dit klopt gewoon niet. De minister heeft het over het herstellen van de parlementaire verhoudingen, maar de staatsrechtelijke parlementaire verhoudingen zijn glashelder. Het primaat ligt altijd bij het parlement. De minister kan met voorstellen komen, maar het is nog altijd het parlement dat hier het laatste woord heeft. Het parlement kan niet met een spoedwet buitenspel worden gezet. En dat is natuurlijk precies wat in de conceptwet gebeurde. De minister kon met voorstellen komen zonder enige betrokkenheid van het parlement, en in gevallen van nood kon het zelfs nog sneller. En dat is aan alle kanten fout! Dat is ook de reden dat de hele samenleving over deze minister heen is gevallen. Ik vind dat niet oké. Voor ons is het echt belangrijk dat de minister terugkijkt naar de periode van die conceptwet en hier heel duidelijk uitspreekt dat dat gewoon niet goed was en dat hij dat betreurt. Het is misschien goed dat de boel, dankzij de Kamer, nu een beetje hersteld wordt, maar in beginsel was het echt, echt verkeerd.

Minister **De Jonge**:

Het is goed om recht te doen aan hoe en waarom dit wetsvoorstel tot stand is gekomen. Het wetsvoorstel is tot stand gekomen, omdat we gezamenlijk constateerden dat de Wet publieke gezondheid, die ons nu de basis biedt om de maatregelen te treffen die we treffen, eigenlijk niet is toegesneden op de situatie waarin we nu zitten met een crisis die zolang duurt. Dat is één. Twee: die wet is een democratisch gelegitimeerde wet. Het zijn onze voorgangers geweest die die wet, als wetgever en als medewetgever, in gezamenlijkheid tot stand hebben gebracht en daarmee dus in die Wet publieke gezondheid de minister van VWS deze bevoegdheden hebben toegekend. Dat is twee. Drie: het oorspronkelijk wetsvoorstel ging niet over het erbuiten laten van het parlement of over los van het parlement tot maatregelen willen komen, zoals de heer Hijink doet voorkomen. Het wetsvoorstel zoals u dat heeft ontvangen en het wetsvoorstel zoals we dat vandaag bespreken, voorziet in een voorhangprocedure bij ministeriële regeling, zodat de hele parlementaire instrumentenkist open kan om daarmee om te gaan. Er kan worden bijgestuurd via een motie. Er kan worden bijgestuurd via gewone toezeggingen. Via het debat kan worden bijgestuurd. En dat doet u ook. U vergadert als Kamer heel intensief over de corona-aanpak. Ik denk dat dat gezond en goed is en zo hoort. Wij hebben ons als kabinet te verantwoorden en dat doen wij dus ook. Maar het doen voorkomen alsof het oorspronkelijke wetsvoorstel een soort regeren bij decreet was, is gewoon feitelijk onjuist. Ook daarvoor gold gewoon een voorhangprocedure in het voorstel van wet zoals u dat heeft ontvangen en die geldt nog steeds. In het wetsvoorstel zoals dat naar de Raad van State is gegaan, gold overigens nog een nahangprocedure. Die werd door de Raad van State eigenlijk prima geacht. Maar wij hebben gezegd dat als wij de parlementaire betrokkenheid nog meer willen versterken, we dat via een voorhangprocedure moeten doen. Kortom, er is altijd juist vanuit de intentie gewerkt om het kabinet níét meer macht en bevoegdheden te geven. Die hebben we niet nodig. De intentie was om de verhoudingen met het parlement te normaliseren en de controlerende verhoudingen te normaliseren. Daarover gaat deze wet. Mevrouw Buitenweg heeft inderdaad een nog verdergaand voorstel gedaan waar we zo meteen nader op in zullen gaan.

De voorzitter:
Tot slot op dit punt.

De heer Hijink (SP):
Het is niet gewoon dat een conceptwet in een voorhangprocedure komt, waarbij we alleen als we gaan piepen als Kamer nog iets te zeggen krijgen, en dat bij zo'n procedure de rechten van het parlement worden ingeperkt. De rechten van het parlement zijn glashelder. Wij hebben hier altijd het laatste woord. Zeker in dit supergevoelige geval, waarin de grondrechten van mensen ingeperkt worden, moet de minister de Kamer uiteraard als eerste aan het woord laten en dat niet zelf willen overrulen. Volgens mij is dat in de kern misgegaan. Ik betreur het echt dat de minister daar niet kritisch op kan terugkijken. Ik zou hem willen meegeven: als hij vandaag op zoek is naar draagvlak voor dit kabinet, zou hij toch echt ook kritisch moeten kijken naar wat er voor de zomer is gebeurd. Het is nog vroeg, dus de minister moet nog een tijdje. Misschien is het zo dat hij nog op gang moet komen. Dat mag ik hopen, als hij draagvlak voor deze wet wil.

Minister De Jonge:
Ook hier geldt weer dat ik er toch echt op wijs, ook richting de heer Hijink, dat we heel precies moeten zijn. Het voorstel van wet heeft, zoals het voorligt, en ook in eerdere versies, zoals het niet heeft voorgelegd aan de Kamer, maar via een consultatie tot stand is gekomen, op geen enkele wijze de bevoegdheden van het parlement beperkt. Het is juist andersom: in de vergelijking die je moet maken met de basis, de default van de huidige Wet publieke gezondheid, beperkt het de bevoegdheden van het kabinet. Het beperkt namelijk het aantal onderwerpen waarover je als kabinet maatregelen kunt treffen. Dus het kadert wat dat betreft de bevoegdheden van het kabinet in. Het kadert niet de bevoegdheden van de Kamer in, maar de bevoegdheden van het kabinet.

En waar de betrokkenheid, de parlementaire controle, minder formeel was, namelijk gewoon in Kamerdebatten met gebruikmaking van het reguliere instrumentarium van de Kamer, zou die een formele betrokkenheid worden, via een voorhang. Wij zijn op dit moment niet gehouden een aanwijzing, een conceptnoodverordening, voor te hangen aan de Kamer. Overigens is de inhoud daarvan altijd de uitkomst van een Kamerdebat, maar dat is een niet-formele betrokkenheid. Wat deze wet nou juist zou regelen, is een formele betrokkenheid van het parlement.

De voorzitter:
Dan heb ik mevrouw Van Kooten-Arissen, de heer Azarkan, de heer Van Haga en mevrouw Buitenweg.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):
De minister moet niet alleen op zoek naar draagvlak in deze Kamer, maar ook binnen de samenleving. Want daar ontstaat, en ik vind dat de minister zich dat echt zelf mag aanrekenen, wel degelijk een vorm van polarisatie. Die bestaat enerzijds uit angst voor het virus, en anderzijds uit het feit dat mensen bijzonder worden ingeperkt in hun grondrechten. Het verbaast mij zeer dat deze minister nu eigenlijk zijn wet aan het verdedigen is, en het niet meteen omarmt dat

een groot deel van de Kamer hem tegemoetkomt om zijn wet te repareren en daarmee eigenlijk ook zijn goede naam en zijn wet te redden. Hij staat hier op dit moment zijn wet nog te verdedigen, en ook de eerdere versies van de wet. Want, zo zegt hij, "de intentie was eigenlijk wel goed". Maar de uitwerking was bijzonder slecht. Ik wil de minister vragen: erkent hij dat een heel leger aan rechtsgeleerden, maar ook de Raad van State, hebben gezegd: minister, u moet terug naar de tekentafel, want deze wet is flut?

Minister De Jonge:
Dit is wat ik zojuist bedoelde toen ik zei dat het wel belangrijk is om heel precies te zijn, zeker als we met elkaar die verantwoordelijkheid willen dragen om polarisatie in de samenleving tegen te gaan. Over de manier waarop u zojuist de Raad van State citeerde, zou ik zeggen: lees het na, want dat is niet wat de Raad van State heeft gezegd. Sterker nog, de Raad van State is veel verder meegegaan met het oorspronkelijke voorstel van nahan in plaats van voorhang, om maar één element te noemen. De wet is, zoals zij is opgebouwd, eigenlijk helemaal gestoeld op de voorlichting van de Raad van State, zoals die is gevraagd naar aanleiding van die motie-Jetten/Van der Staaij. Dus het is echt feitelijk onjuist, hoe u zojuist de inzet van de Raad van State recapituleerde. En waar het gaat over het tegengaan van polarisatie, is het denk ik ons aller verantwoordelijkheid om ook zo feitelijk mogelijk te zijn over datgene wat er voorligt, en ook recht te doen aan de intentie waarmee een wet tot stand gebracht is.

Deze is op geen enkele wijze ooit bedoeld geweest om het kabinet meer macht te geven, een powergrab vanuit het kabinet. Nee, meer bevoegdheden hebben we ook niet nodig. Ik heb altijd gezegd dat we zat bevoegdheden hebben om het virus eronder te krijgen; dat is niet waar het om gaat. Deze wet kadert juist de bevoegdheden van het kabinet in, zou je kunnen zeggen, en normaliseert de verhoudingen met het parlement. Dit gebeurt ook in formele zin, door ook in formele zin inspraak toe te kennen aan de Kamer bij het tot stand brengen van maatregelen. Ik denk dat dat daarmee dus recht doet aan de voorlichting van de Raad van State, recht doet aan het gevoelen in de Kamer, zoals dat bestond in het voorjaar. Waarvan ik wel vind dat we het echt beter hadden moeten doen, is het volgende. Zo begon ik ook, met de reflectie op dit voorjaar: in welke mate heeft de communicatie over deze wet nou ook bijgedragen hieraan? Dat heeft ermee te maken dat we die consultatie ook echt op een andere manier hadden moeten invullen. We hadden het moeten invullen met meer tijd nemen, meer transparantie en meer uitleg, ook toen al. Normaal doe je dat laatste eigenlijk nooit als kabinet in een consultatiefase, omdat je zegt: de wet eerst naar het parlement en pas dan communiceert het kabinet erover. Maar in dit geval hadden we dat toch wel moeten doen.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):
Ik had het nadrukkelijk over het eerste advies van de Raad van State, waarna u dus teruggestuurd bent naar de tekentafel. Maar dan heb ik nog een andere vraag. Nee, toch eerst even dit: ik wil dat de minister erkent dat de eerste versie van deze wet gewoon veel te prematuur en veel te breed was. En zij was absoluut veel te inferieur wat betreft onze democratische rechtsstaat zoals we die kennen qua waarden, legaliteitsbeginsel, rechtszekerheid, open

normen en inkadering. Ik wil dat hij dat in ieder geval erkent. Dan kunnen we daarna praten over de andere wijzigingen.

Minister De Jonge:

Wij hebben natuurlijk bewust een element eruit gehaald. Het element van achter de voordeur kunnen handhaven, hebben wij eruit gehaald, omdat wij dachten: "Dat leidt tot zo veel maatschappelijke onrust en je gaat dat waarschijnlijk toch heel weinig gebruiken. Hoe zou je dat eigenlijk moeten vormgeven qua handhaving? Laten we dat dus schrappen. De onrust is groot, de toegevoegde waarde is gering en het is in juridische zin wel ingrijpend, dus laten we dat schrappen." Natuurlijk is de wet zoals die aan de Kamer is gestuurd, dus heel veel beter dan de consultatieversie, maar dat geldt eigenlijk voor elk wetsvoorstel dat wij naar de Kamer sturen. Dat is beter dan de consultatieversie. Dan luisteren wij zo goed mogelijk naar wat vervolgens de Raad van State ons adviseert. Daarvoor is het wetgevingsproces nou juist zoals het is. Tegen de tijd dat de wet aan de Kamer wordt gestuurd, is het ook een wet waar je echt voor moet kunnen staan. In dit geval is niet goed gegaan dat we onszelf onvoldoende tijd hebben gegund voor de consultatie van die wet en goede communicatie daarover met een goeie uitleg over het waarom van de wet en over wat er wel in die wet stond en wat niet. Er zaten inderdaad een aantal elementen in die consultatieversie waarvan je, bij nader inzien, moet zeggen: dat moeten we gewoon niet doen. Daarom staan die dus ook niet in het wetsvoorstel zoals uw Kamer dat heeft gekregen.

De voorzitter:

Mevrouw Van Kooten-Arissen, tot slot.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Maar de versie van het wetsvoorstel die we op 13 juli als Kamer hebben gekregen, was nog steeds niet goed. Rechtgeleerden zeiden daarover: "Er is eigenlijk niet zo heel veel veranderd aan de alleenheerschappij van dit kabinet. Dat is daadwerkelijk verkeerd." Vervolgens hebben verschillende partijen van de coalitie en van de oppositie in een samenwerking amendementen geschreven. Laten we hier geen politieke spelletjes doen. Daar was het ministerie natuurlijk ook bij betrokken. Ik kan mij heel goed voorstellen dat de minister ook al in de achterkamertjes zijn goedkeuring heeft gegeven voor de geest van die amendementen. Als de minister zoekt naar draagvlak, enerzijds in het parlement en anderzijds in de samenleving, dan begrijp ik niet goed waarom hij niet heeft gezegd: "Het gaat mis met de polarisatie en we moeten draagvlak vinden, dus laat ik die wet nu gaan herschrijven, indachtig die amendementen die gevormd zijn door de coalitie en de oppositie en laat ik dat uitleggen aan de samenleving ..."

De voorzitter:

De minister.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

... en laat ik daarmee de dialoog opzoeken, zodat we het vandaag hadden kunnen hebben over de wettekst, inclusief de amendementen. Dan hoeft er volgende week niet nog

over gestemd te worden en dan zal niet een of andere partij nog zeggen ..."

De voorzitter:

Mevrouw Van Kooten-Arissen, dit is een hele lange inleiding. Vaak krijgt u niet het antwoord dat u wilt, maar dat komt doordat u te veel woorden gebruikt, waardoor bewindspersonen daar op een andere manier mee kunnen omgaan. Ik zou dus zeggen: hoe korter, hoe beter.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Dat is een goed advies, voorzitter. Ik zal het ter harte nemen.

De voorzitter:

De vraag nu.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Mijn vraag is: waarom heeft de minister er niet voor gekozen om die amendementen te implementeren in de tekst zoals die op 13 juli naar de Kamer is gestuurd, juist om het draagvlak van de bevolking mee te krijgen?

Minister De Jonge:

Ik begrijp eerlijk gezegd niet zo goed wat mevrouw Van Kooten-Arissen bedoelt. We hebben een wetgevingsproces. Dat doorlopen we doorgaans als volgt. Eerst doe je een consultatie en vervolgens maak je een conceptwet. Die stuur je naar de Raad van State. Dan komt die terug van de Raad van State en dan ga je kijken wat in het advies van de Raad van State inderdaad heel verstandig is en we sowieso moeten overnemen. Zo is het ook hier gegaan. Dan gaat een wet naar de Kamer. Dan komen er voorstellen ter verbetering van de wet. Dat doe je in een Kamerdebat. Vervolgens gaan we al die amendementen gewoon in het volle daglicht bespreken; dat gaan we zo ook doen. Vervolgens heb je een verbeterde versie van het wetsvoorstel. Dan gaat het naar de Eerste Kamer. Daar heb je het debat nog een keer. Vervolgens wordt de wet dan vastgesteld. Dat is hoe een wetsvoorstel tot stand hoort te komen, ook nu. Dat is volgens mij eigenlijk best wel een heel mooi proces.

De heer Azarkan (DENK):

Dat is een prachtig proces. Dat hebben wij met elkaar en onze democratische voorgangers zo ingericht, maar dat is niet de kern. De kern is niet dat mensen de technocratische kant van het maken van een wet interessant vinden of dat ze daarbij op de achterste benen stonden. Ik heb gister in mijn bijdrage gezegd: staat deze minister wel in contact met de samenleving? Dat betekent dat we, voordat we nadenken over de processen en de stappen die we zetten om te komen tot een wet en om een wet af te stemmen en te maken, onszelf de vraag stellen wat dit nou doet met de samenleving. De minister zei net zelf: we waren met z'n allen een beetje in paniek. Dan is het verstandig dat je het hoofd koel houdt, maar dat je heel goed toetst wat je die samenleving voorschotelt. Heeft de minister nagedacht over wat dit nou betekent voor de samenleving en hoe mensen hierop zouden kunnen reageren?

Minister De Jonge:

Nou, volgens mij heb ik daar zojuist ook al in meer reflectieve zin in de richting van de heer Veldman, de heer Van der Staaij en de heer Hijink — u heeft gisteren trouwens ook zelf opmerkingen over gemaakt over de communicatie — gezegd dat ik dat wel deel en dat ik denk dat wij, toen wij die wet in consultatie deden en om des tijds wille er ook een gerichte consultatie van wilden maken in een afgebakende, korte tijd, onvoldoende hebben doorzien dat wij onszelf meer tijd hadden moeten gunnen om die consultatie te doen. Ik heb ook gezegd dat wij vervolgens, ook al in die consultatiefase, ook meer uitleg hadden moeten geven. Daar is het kabinet doorgaans heel terughoudend mee, want dat is eigenlijk niet zo netjes richting het parlement. Het conceptvoorstel staat dan immers al wel op internet of ligt bijvoorbeeld al bij veldpartijen. Het is eigenlijk gek om daar als kabinet in publieke zin al heel erg over te communiceren, omdat we ons als kabinet natuurlijk te verhouden hebben tot de Kamer. In dit parlementaire debat hoort het debat plaats te vinden over wetsvoorstellen. Die terughoudendheid is achteraf gezien wellicht netjes geweest, maar ook niet verstandig, omdat daarmee de vloer wel heel erg groot werd voor al degenen die van deze wet een soort powergrab wilden maken en die van deze wet "alleenheerschappij" wilden maken en al die frames erop wilden plakken die sommige van uw leden overigens ook vandaag nog steeds blijven herhalen. Daarom denk ik dat we onszelf een groot cadeau hadden gegeven als we meer tijd hadden genomen en intensiever hadden gecommuniceerd. Dat is de reflectie die ik heb op dit proces van dit voorjaar. Dat doet overigens niks af aan het waarom van de wet en aan de inhoud van de wet.

De heer Azarkan (DENK):

Ik ga nog een poging wagen om de minister ietsjes te doen opschuiven. Het gaat niet alleen om framing. Het gaat er niet alleen om dat de wijze van aanpak door het kabinet ertoe heeft geleid dat aan mensen te veel ruimte is gegeven om dingen te framen. Het gaat er ook om, bijvoorbeeld, dat de minister in zijn voorstellen de privacy van burgers te weinig verdedigde. Daar is hij om teruggeroepen. Het gaat erover dat het een enorm vergaande maatregel is als je achter de voordeur ingrijpt. Het gaat over vergaande ingrepen als je mensen zelfs wilt opsluiten omdat ze zich niet aan een afstandeisen willen houden. Kan de minister, nu eens even niet op z'n Hugo de Jongs, gewoon even in de camera kijken en zeggen ...

Minister De Jonge:

De Jonge.

De heer Azarkan (DENK):

Hugo de Jonge. Dus zeggen: "Ik heb toen iets bedacht met mijn collega's. Dat was onder lastige omstandigheden. Dat ging veel te ver. Dat heeft ervoor gezorgd dat mensen in de samenleving massaal zijn opgestaan en hebben gezegd: dit kunnen we niet accepteren." Vervolgens moet hij volgens mij concluderen en zeggen: "De Kamer heeft dat gecorrigeerd. Uiteindelijk hebben we nu iets waar ik blij mee ben en waarmee we kunnen werken, en dat is goed."

De voorzitter:

En de vraag is, meneer Azarkan?

De heer Azarkan (DENK):

Of hij dat even in de camera kan zeggen, want dat neemt heel veel ellende weg.

De voorzitter:

Ach! Alles wordt live uitgezonden. Wat is de vraag?

De heer Azarkan (DENK):

Mijn vraag is of de minister dat erkent.

Minister De Jonge:

Nee. En hoe ik het wel zie, heb ik zojuist toegelicht.

De heer Van Haga (Van Haga):

Ik hoor net allerlei Kamerleden vragen om reflectie, maar dan komt de minister toch niet verder dan "we hadden wat transparanter moeten zijn" en — dat is wel interessant — "we hadden meer tijd moeten nemen". Nu ligt er een wet voor, niet een hele grote maar wel een hele belangrijke wet, waarop bijna 40 amendementen zijn losgelaten, als ik het goed heb geteld. Dan moet je toch wel kunnen concluderen dat er sprake is van een wet die in ieder geval door de Kamer in deze hoedanigheid niet gewenst is. We gaan nu tien uur praten over al die amendementen. Zou het niet koninklijker zijn om te zeggen: ik trek hem nu even in, ik ga al die amendementen verwerken en ik kom over een paar maanden terug met een wet die in lijn is met al die amendementen die hier zijn ingediend?

Minister De Jonge:

Dan geldt toch, denk ik, wat ik de heer Van der Staaij gisteren hoorde zeggen. We kunnen dat doen. We kunnen er nog heel lang over vergaderen. We kunnen nog heel lang werken aan een nog beter wetsvoorstel. Dat zouden we zomaar kunnen doen. Maar dat betekent dat je dan nog heel lang maatregelen treft op grond van de huidige Wet publieke gezondheid. Naar ik meen heeft de motie-Jetten/Van der Staaij daarover in april al gezegd: zouden we niet moeten kijken naar een degelijkere juridische basis? In mei kwam vervolgens de voorlichting van de Raad van State. Die heeft ons erop gewezen dat het inderdaad verstandiger is, nu de crisis zolang duurt, om een betere juridische basis te maken. We hadden dat eerst voor de zomer willen doen, maar we hebben meer tijd moeten nemen om, inderdaad, aan het draagvlak en aan een beter wetsvoorstel te werken. Daarom staan we nu hier. Het is wel verstandig, zeker met de verbeteringsvoorstellen die op tafel liggen. Ik zal er zo een genuanceerde kwalificatie van geven, maar kort samengevat maken ze de wet, denk ik, beter en meer passend bij wat de Kamer wil. Dat lijkt mij ook prima. Zo hoort een wetgevingsproces ook te verlopen: het kabinet stuurt een voorstel van wet — geen definitieve wet, maar een voorstel van wet — naar de Kamer en vervolgens is het aan de Kamer als medewetgever om dat te amenderen. Dat is naar hartenlust gebeurd. Dat is een terechte vaststelling.

De heer **Van Haga** (Van Haga):

De minister geeft net zelf aan dat hij meer tijd nodig heeft gehad. Het is voor ons op dit moment bijna niet te doen om vast te stellen welke amendementen er wel en welke er niet door komen. Daar gaan we nog tien uur over praten. En we zijn al zes of zelfs zeven maanden op basis van die noodverordeningen bezig. Het lijkt me dus geen enkel probleem om dat een maandje of twee langer te doen. Bijkomend voordeel is dan ook nog dat we dan misschien beter inzichtelijk hebben of er inderdaad nog steeds sprake is van een noodsituatie. Ik zou u toch ernstig willen aanraden om gewoon terug te gaan naar de tekentafel en de amendementen te verwerken. Dan kunnen we over een paar wijzigingen praten in plaats van over 40 amendementen.

Minister **De Jonge**:

Als u amendementen aanneemt, dan worden ze gewoon verwerkt. Ik denk, eerlijk gezegd, dat een meerderheid van de Kamer juist ook wil dat die wet nu wordt aangenomen. We kunnen er ook voor kiezen om er nog heel erg lang over te gaan vergaderen. Maar al vergaderend krijgen we het virus er niet onder. En straks hebben we eerder een vaccin dan een wet. Dus volgens mij is het gewoon verstandig om dit wetsvoorstel te behandelen. Er is veel tijd besteed aan het indienen van allerlei amendementen, die de wet en de parlementaire controle op de maatregelen die we hebben te nemen, daadwerkelijk versterken. Ik denk dus dat het juist heel zinvol is om de behandeling van dit wetsvoorstel voort te zetten.

De **voorzitter**:

Mevrouw Buitenweg en dan mevrouw Kuiken.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Allereerst, het is heel eervol dat de hele tijd gesproken wordt over het amendement-Buitenweg. "Buitenweg cum suis" zou wel wat meer recht doen, aangezien echt ieders vingerafdrukken op die precieze teksten zitten. Dit even voorafgaand. De vingerafdrukken van de acht indieners, wil ik maar zeggen. Ik denk dat wij hier wat verdere stappen moeten zetten. Ik begrijp heel goed wat collega Hijink en anderen zeggen. Het is belangrijk dat wij hier helder over zijn, want het gaat niet alleen over communicatie. De intentie — ik neem dat zo aan — was inderdaad, ook van het wetsvoorstel zoals het voorligt, al meer betrokkenheid te hebben van de Kamer. En ik kan me ook voorstellen, gerekend vanaf de situatie waar wij in zaten, dat er meer betrokkenheid van de Kamer is in het wetsvoorstel van de minister. Dus dat is waar. Maar we komen in een traject waarin we het langere tijd moeten doen op ministeriële regels die heel diep gaan ingrijpen in onze levens. De minister heeft het dan steeds over betrokkenheid van het parlement, maar dat vind ik zelf echt te vrijblijvend. Het gaat uiteindelijk over zeggenschap van het parlement. Daar zit een groot verschil, waarvan ik hoop dat de minister het wil erkennen. Het gaat niet alleen over controle, maar ook over onze medewetgevende taak. Juist omdat het over de langere termijn gaat, is dat denk ik een fout geweest in de inschatting van het kabinet. Misschien kan de minister dat toegeven, dan kunnen we daar ook verder over praten.

Minister **De Jonge**:

Ja, dat toegeven? Maar dan moet je het ook wel vinden. U kende het voorstel, en dan gaan we al vrij diep de maatregelen in, om een ministeriële regeling voor te hangen aan de Kamer. Dat is het wetsvoorstel zoals het voorligt. Het amendement-Buitenweg cum suis, met die acht ondertekenaars, stelt voor niet alleen voorhangen aan de Kamer, maar vervolgens ook een actief bekrachtigingsbesluit. Uiteraard is dat een stevigere betrokkenheid van de Kamer, is dat de facto een instemming van de Kamer met de voorstellen die we doen. Daarmee gaat uw amendement verder. Ik denk dat daarmee de parlementaire betrokkenheid nog verder wordt versterkt. Maar ook in het voorliggende voorstel geldt die parlementaire betrokkenheid natuurlijk. Sowieso is de parlementaire betrokkenheid in Nederland buitengewoon intensief. Ik spreek veel collega's uit andere landen en geen van hen kent überhaupt zo'n intensieve parlementaire betrokkenheid bij de corona-aanpak. Ik denk dat dit ook past bij onze cultuur. Ik denk dat dit ook iets moois is. Maar in het voorstel dat het kabinet doet, zou de Kamer ook per motie een regeling kunnen afwijzen. Dan zou je kunnen zeggen dat in formele zin een kabinet dan nog steeds die regeling kan voortzetten, ook al wordt die per motie door een meerderheid afgewezen. Maar dat is natuurlijk wel onverstandig en soms ook wel levensduurbekortend voor een kabinet als het dat met grote regelmaat doet. Kortom, mijn stellige opvatting is toch echt dat ook het oorspronkelijke voorstel een stevige parlementaire betrokkenheid kende, maar uiteraard de erkenning dat uw amendement, met een hoop andere partijen, daarin een flinke stap verder gaat. Uiteraard, jazeker.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Ja, maar dat eerste deel had ik ook al erkend. Dus ja, er was sprake van een grotere parlementaire betrokkenheid, ook in het voorstel van de minister. De minister blijft praten over betrokkenheid van het parlement. Ik zei dat ik vind dat in dit stadium met deze ingrijpende maatregelen voor langere tijd, gezien de democratische rechtsstaat waar we in zitten, er niet alleen een betrokkenheid moet zijn die kan resulteren in moties, maar dat er zeggenschap moet zijn. De minister zegt dat met het geamendeerde wetsvoorstel de wet beter wordt. Dat is fijn, daar vinden we elkaar op. Ik denk dat het behulpzaam zou zijn, gezien de langere tijd dat we moeten werken met ministeriële regelingen die zo diep ingrijpen in het leven van mensen, en dat het niet alleen beter was geweest vanwege de wens van de Kamer, maar dat het sowieso beter was geweest en dat het goed was geweest als het kabinet dat ook had ingezien.

Minister **De Jonge**:

Ik ben het zeer eens met de conclusie die u trekt ten aanzien van het amendement dat voorligt, dat daarmee sprake is van een sterkere rol en betrokkenheid van het parlement en daarmee dus eigenlijk ook zeggenschap ten aanzien van de maatregel, omdat het een actief bekrachtigingsbesluit vergt. Dus dat deel ik zeer. Hadden wij dat dan zelf voor moeten stellen? Ik denk dat alle indieners van amendementen vinden dat een kabinet dat zelf had moeten voorstellen, omdat dat beter ware geweest. In dat opzicht kan ik het betoog van mevrouw Buitenweg volgen, maar ik wijs er ook op dat wij zelf in de aanloop naar dit wetsvoorstel van het oorspronkelijke idee van een nahang, dat door de Raad van State adequaat werd geacht gegeven de spoed waar-

mee je maatregelen moet nemen, een voorhang hebben gemaakt. Dus de stap richting een stevigere betrokkenheid, zeggenschap, van het parlement heeft het kabinet zelf gezet. U gaat daar nog een stap verder in, omdat u er een actieve bekrachtiging van maakt. Dat versterkt de zeggenschap inderdaad nog verder.

Mevrouw Kuiken (PvdA):

Waarom is het belangrijk om hierop terug te kijken? Omdat de covidwetgeving niet op zichzelf staat. Wij hebben ook de aanloop gehad naar de CoronaMelder. Wij hebben de discussie gehad over mondkapjes, over wel of niet testen, over teststraten die vervolgens weer ingetrokken werden. Dus de covidwetgeving is eigenlijk wel exemplarisch voor de wijze waarop dingen met vrij veel bravoure worden aangekondigd, waarna ze uiteindelijk toch niet helemaal zo kunnen plaatsvinden. Dat zorgt voor maatschappelijke onrust en het zorgt voor problemen. Ik wil daar twee dingen bij opmerken en ik heb een vraag.

Ten eerste, dit is niet de tweede versie. Dit is de derde versie die voorligt. Dat maakt ook wel dat dat zelfkritische vermogen er echt wel mag zijn. Als dit de tweede versie was geweest, hadden we nog een andere discussie met elkaar gehad. Maar dit is de derde versie. Op de tweede versie is nog heel veel commentaar gekomen van staatsrechtgeleerden en allerlei andere mensen. Ik hoop ook dat de minister dat erkent. Als je het de eerste keer niet goed doet, en je doet het de tweede keer niet goed, dan is het ook wel terecht dat het parlement heel kritisch is. Dus dat is mijn eerste vraag. Dan heb ik straks nog een tweede vraag.

Minister De Jonge:

Ik herken zeer de intensiteit van de maatschappelijke discussie over feitelijk alles wat er wordt voorgesteld. Ik denk dat dit voor een deel ook gewoon een projectie is van de zorgen en onzekerheden die in de samenleving aanwezig zijn. Dat zie je het meest rondom deze wet, denk ik. Je hebt het rond die app ook gezien. Dat is niet makkelijk om in te opereren; dat erken ik graag. Ook in communicatieve zin is het niet makkelijk om te opereren in een heel gepolariseerd klimaat, waarin een hoop misinformatie soms ook echt actief en bewust wordt verspreid. Om in zo'n klimaat op een goede manier te communiceren over wetgeving en maatregelen die je tot stand brengt, is niet eenvoudig. In die zoektocht naar zekerheden is die onrust in berichtgeving voor mensen vaak een reden voor toenemende zorg.

Dan over deze wet en het traject dat die heeft doorlopen. U zegt dat het al de derde versie is. Dat is feitelijk altijd zo bij een wetsvoorstel. Dat breng je eerst in consultatie. Vervolgens stuur je het aan de Raad van State en krijg je het terug met een advies. Als je dat advies dan verwerkt, heb je altijd een derde versie die naar de Kamer gaat. Dat is hier ook gebeurd. Hier zie je wel een grote verschuiving, ook in de inhoud. Er zaten een aantal elementen in de consultatieversie die we er heel bewust uit hebben gehaald. Vervolgens hebben we een aantal elementen na ommekeer van de Raad van State echt gewijzigd voordat het naar de Kamer ging. Ik denk dat u daaraan kunt zien dat het ook bij het kabinet een kwestie van voortschrijdend inzicht is geweest in hoe je dat moet regelen.

Ik wil er echt wel bij zeggen dat bij ieder wetsvoorstel dat type voortschrijdend inzicht er is, maar zelden zo zichtbaar en zelden zo bediscussieerd, ook in maatschappelijke zin. Is het wetsvoorstel zoals het nu voorligt bij de Kamer beter dan het was? Ja, natuurlijk, veel beter dan het was. Terugwerkend kun je wel zeggen dat bijvoorbeeld dat element van het handhaven achter de voordeur begrijpelijk was in de context van dat moment, toen we eigenlijk nog in de nafase zaten van die eerste golf. Alles wat we toen aan instrumenten nodig dachten te hebben, wilden we in één keer op een goede manier in die wet regelen. Maar wetende dat dat zo veel onrust oplevert en eigenlijk van heel geringe toegevoegde waarde is, hadden we dat er natuurlijk niet in moeten zetten. Zo kijk ik wel naar die consultatieversie. Maar dat hebben we natuurlijk wel vaker, dat we terugkijken op de consultatieversie en denken: dat had wel echt anders en beter gekund.

Mevrouw Kuiken (PvdA):

De minister toont enerzijds zelfinzicht van het kabinet: het heeft te veel onrust veroorzaakt en dat had het eigenlijk bij voorbaat beter moeten inschatten. Tegelijkertijd zegt hij: er is zo veel onzekerheid, wat ervoor zorgt dat mensen het niet goed snappen. Maar dat is niet het probleem. Mensen snappen het niet meer omdat het kabinet niet zorgvuldig genoeg in scenario's nadenkt over wat iets betekent in de maatschappij, wat het betekent als je dingen lanceert, wetsvoorstellen naar buiten brengt of dingen aankondigt die je vervolgens niet waarmaakt of die onvoldoende doordacht zijn. Dan zal ik nu mijn zorg weergeven. We hebben zo meteen een wet waar wij als parlement een grote rol in hebben maar het kan niet zo zijn dat we vervolgens met ministeriële regelingen worden geconfronteerd waarin we diezelfde tombola elke keer ingaan, in de zin dat er niet goed nagedacht is over wat we zouden moeten doen. Vervolgens komt het kabinet bij ons als parlement en dan staan we misschien weer op de achterste benen omdat er niet goed over is nagedacht hoe we dit gaan doen. Dan komen we met elkaar terecht in een hele rare constructie. Dus mijn algehele oproep is: leer nou echt van hoe we het hebben gedaan en zorg ervoor dat er ook rust ontstaat de komende tijd in plaats van dat de covidwetgeving alleen nog maar meer onrust met zich brengt. Dat kan alleen maar als het kabinet ook echt zelfkritisch is over hoe dit tot nu toe gegaan is. Dat zit mij nog hoog en ik maak mij er nog echt zorgen over.

Minister De Jonge:

Laat ik daar twee dingen op zeggen. Ik kom zo op mijn eerste blokje en dat is betrokkenheid parlement. Daarin wil ik graag toelichten hoe ik het voor mij zie. Ik heb het dan specifiek over het amendement dat al een aantal keren is genoemd in combinatie met de vragen hoe het dan allemaal werkt. Maak je één ministeriële regeling of meerdere en zouden we niet moeten willen dat er meer voorspelbaarheid in komt? In het laatste debat dat ik met uw Kamer had de vorige week, is dat ook vanuit een aantal fracties aangegeven. We hebben rond de zomer de keuze gemaakt voor maatwerk; dat vonden we toen heel erg belangrijk, niet alleen het kabinet maar ook de Kamer. Maatwerk, maatwerk, maatwerk, dat was toen echt het devies. Maar maatwerk aan de ene kant en voorspelbaarheid ten aanzien van welke maatregelen je op welk moment treft aan de andere kant, zijn niet heel erg makkelijk met elkaar te combineren. Meer voorspelbaarheid betekent minder maatwerk. Dat blijft een

soort uitruil met elkaar waar we een goede balans in moeten zien te vinden. Dat geldt evenzeer voor snelheid om het virus er onder te houden en goede, gedegen betrokkenheid van het parlement. Ook daar zit spanning, wat we denk ik ook onderkennen met elkaar om daarin zo goed mogelijk te opereren.

De voorzitter:

Tot slot, mevrouw Kuiken.

Mevrouw Kuiken (PvdA):

Daar zit precies de crux en ik denk ook het chagrijn bij een aantal collega's die nog aan het twijfelen zijn of ze wel mee zullen gaan met het wetsvoorstel. Zij zien dat er wel wetgeving nodig is omdat je niet op basis van noodverordeningen door kunt gaan, maar worden gelijktijdig geconfronteerd met onrust en ook door bravoure en onvoldoende door-dachtheid van het kabinet. Dus ik hoop heel erg dat minister De Jonge dat snapt en dat het kabinet dat snapt en dat er vandaag een kans ligt om ook die collega's die nog twijfelen mee te krijgen. Dit is wetgeving die ik steun omdat ik denk dat het nodig is, maar niet omdat ik het proces fraai vind en ook niet omdat ik de minister wil knuffelen, wat overigens niet eens mag. Ik steun het omdat ik denk dat het belangrijk is voor deze maatschappij. Ik wil dat met zo veel mogelijk collega's doen, maar dat vraagt wel wat van de houding van het kabinet en dat vraagt wat voor de toekomst. Dat zou mijn oproep zijn.

Minister De Jonge:

Ik zie dat goed. Ik ben het er ook mee eens. Dat betekent dat je heel behoedzaam moet zijn in de combinatie. Wat ik ernaast leg — ik hoop daarbij ook wel op begrip — is dat je in een tijd met allerlei middelpuntvliedende krachten en waarin de polarisatie in de samenleving toch al toeneemt, het toch ook wel heel erg nodig is om heel precies te zijn over wat een wet wel of niet behelst en over het waarom van een wet. Als ik eindeloos terug blijf horen dat dit een powergrab van het kabinet zou zijn, dat het kabinet hierin alleenheerser zou willen zijn, dan is het heel moeilijk om daarnaast te blijven zeggen: daar is die wet nooit voor bedoeld geweest want die wet is juist om de normale parlementaire verhouding erbij te betrekken. Als ik hier over straat loop, zeker deze weken — dat zult u ook ervaren — dan heb je allerlei groepjes demonstranten om je heen. Keer op keer op keer blijft er over deze wet gezegd worden dat die verplichte vaccinatie mogelijk maakt. Nee, dat doet die niet. Het is heel vaak aangegeven, in die wet staat het niet, en toch hoor ik ook in deze zaal die suggestie nog steeds terug. Als wij op een niet-polariserende manier willen communiceren, mag u van het kabinet verwachten dat wij ons werk goed doen. Terecht, dat is een zeer terecht appel, maar het appel terug is dan wel zorgvuldigheid over wat deze wet wel en niet regelt en over het waarom van deze wet, omdat de zorgen in de samenleving nu eenmaal groot zijn en we allemaal de verantwoordelijkheid hebben om polarisatie te dempen.

De voorzitter:

Mevrouw Van Esch en dan de heer Veldman.

Mevrouw Van Esch (PvdD):

Ik merk toch dat het ook bij ons nog niet heel erg lukt deze ochtend om overtuigd te raken van deze wet. Misschien zit ik wel in hetzelfde kamp als de heer Hijink op dit moment. Wat ik wel heel erg merk aan uw opmerkingen en wat mij heel erg stoort, is dat staatsrechtgeleerden heel duidelijke kritiek hebben gegeven. Dat zijn wetenschappers die hebben aangegeven: deze wet is niet democratisch genoeg, is ondemocratisch. Dat zijn gewoon wetenschappers; die hebben daar een punt. Ik merk dat u die onrust en de complottheorie die er over deze wet zou zijn een beetje over één kam scheert en dat vind ik echt heel erg onterecht. Want er is gewoon voldoende wetenschappelijke basis dat deze wet onvoldoende democratisch is. Daar richt ik me op. Ik vind echt dat je daarmee die rechtsgeleerden aan de kant zet. Dat vind ik echt heel erg onterecht. Ik zou graag willen dat dat wordt rechtgezet. Dat gevoel komt bij mij het afgelopen uur heel erg over. Er zijn zeker complottheorieën en die moeten we zeker bestrijden, maar er waren ook heel veel heel wetenschappers die terecht aangeven: dit is onvoldoende. Ik vind echt dat je die twee uit elkaar moet halen.

Minister De Jonge:

Dat is denk ik terecht. Zeker. Ik heb commentaren gelezen waarvan ik dacht: daar zit echt wel wat in. Ik heb ook commentaren gelezen waarvan ik dacht: nou, daar zit eigenlijk niet zo heel veel in. Maar dat heb ik wel vaker; dat zie je natuurlijk vaker. Maar dat is terecht. Er zijn zeker zinvolle beschouwingen, zinvolle commentaren geleverd. En volgens mij doen we er ook ons voordeel mee, doet de Kamer daar haar voordeel mee in de amendering.

Mevrouw Van Esch (PvdD):

Een laatste opmerking. Dank in ieder geval voor deze woorden. Alleen, wat de Partij voor de Dieren betreft, had u er ook al uw voordeel mee kunnen doen, want volgens mij hebben die staatsrechtgeleerden echt niet alleen maar de afgelopen tijd hun visie gegeven en hadden al hun kritiekpunten ook al in eerdere versies meegenomen kunnen worden. Dus dat wij nu als Kamer, of in ieder geval een deel van de oppositie en coalitie samen, die staatsrechtgeleerde punten moeten meewegen in amendementen, is dan het repareren van iets wat volgens mij al heel lang door die staatsrechtgeleerden de afgelopen maanden ook aan de regering werd meegegeven. Dus ik vind het wel echt heel zonde dat dat dan niet alsnog ook door deze regering is opgepakt.

Minister De Jonge:

Dat is ook niet helemaal waar, want we hebben natuurlijk een consultatieversie gehad die echt wel afweek van de uiteindelijke versie die naar de Raad van State is gegaan. En de versie die terugkwam van de Raad van State, dus die naar uw Kamer is gegaan, is ook al weer echt een andere versie geweest dan de consultatieversie. Dus ja, zo loopt een wetgevingsproces. En gaandeweg zie je commentaren waarvan je denkt: ja, dat is bruikbaar, ja, daar hebben ze eigenlijk wel een punt, ja, zo moeten we inderdaad het voorstel versterken. Dat doen we eigenlijk met iedere wet en dat is ook hier zeker gebeurd. Maar dat betekent niet dat je voetstoots alles wat er in een krant staat vervolgens overtypet in de wet. Zo werkt het niet.

De heer **Veldman** (VVD):

Ik wil nog even terug naar het draagvlak en wat de minister daarover zegt. Ik begrijp hem heel goed als hij zegt dat mensen zich in onzekere tijden waar we in leven zorgen maken en dat desinformatie er ook nog toe kan leiden dat de zorgen van mensen groter worden. Dan is het volgens mij aan ons allen om ervoor te zorgen dat we die zorgen zo veel mogelijk wegnemen. Dat doen we hier, gisteren en vandaag, door intensief deze wet te bespreken, door met coalitie en een deel van de oppositie breed een zevental amendementen in te dienen om de wet nog beter te maken. Maar dat vraagt ook iets van de minister. Het vraagt volgens mij van de minister om het voortouw te nemen om aan dat draagvlak te werken. Mijn vraag is: wat gaat de minister na vandaag doen om zichtbaar te maken dat hij dat voortouw ook neemt, dat hij actief aan de slag gaat met het vergroten van dat draagvlak?

Minister **De Jonge**:

Dat is een vraag die u gisteren ook heeft gesteld. Wat we daarin willen doen is dat we zo goed als mogelijk eigenlijk alles wat deze wet aangaat op een goede manier over het voetlicht willen brengen door aandacht te besteden aan deze wet op alle kanalen van de rijksoverheid, alle kanalen die de rijksoverheid ter beschikking staan. Door de vele vragen die er ook leven in de samenleving op een goede manier te beantwoorden. En een aantal keren doen we in aanvulling daarop natuurlijk ook nog meer dingen. Ik heb onlangs samen met de premier een Facebook live-sessie gehouden. Wat we soms doen, is een Instagram live-sessie houden, juist om vragen te beantwoorden die nu eenmaal gewoon leven in de samenleving. Dus wat we doen is dat we na de behandeling in de Tweede Kamer — en uiteraard kan invoering pas na de behandeling ook in de Eerste Kamer — daaromheen een heel goed communicatieplan opstellen. Daar gaan we hard mee aan de slag, om te zorgen dat we de inhoud en het waarom van deze wet op een goede manier over het voetlicht brengen.

De heer **Veldman** (VVD):

Dat klinkt goed, maar ik denk dat het in het proces kan helpen om naast die uitleg ook de reflectie mee te nemen over hoe het traject tot nu toe gelopen is. Die proef ik wel een beetje bij de minister, maar ik zie hem daarbij wel erg veel op het proces als zodanig wijzen en op de wijze waarop dat gaat: van consultatieversie naar advies van de Raad van State, naar indiening bij de Kamer en naar de ruimte voor de Kamer om dingen nog verder aan te scherpen. Ik denk dat het helpt als daarin ook de reflectie wordt meegenomen over de vraag: wat was nou het oorspronkelijke vertrekpunt en waar landen we straks als de Kamer over de wet stemt, inclusief de appreciatie van de amendementen, die de minister vandaag vast nog gaat geven? Het helpt om die reflectie mee te nemen, omdat dat ook antwoord geeft op de zorgen die mensen vanaf het begin gehad hebben, en die dus misschien wel niet helemaal zo hadden hoeven te zijn.

Minister **De Jonge**:

Het lijkt me een hele goede suggestie om ook iets meer duiding te geven aan het verloop van het proces. Wat heeft er ooit wel in gestaan en wat heeft er ooit niet in gestaan? Hoe is het uiteindelijk aangenomen? Ik denk dat dat een

hele goeie is. Die neem ik dus graag mee; die neem ik graag over. Want daar gaan veel vragen over, zeker.

De heer **Krol** (Krol):

Ik merk dat we vandaag veel dichter bij elkaar komen dan ik aanvankelijk gisteren gedacht had, maar ik zit toch met een probleem. We moeten nu een besluit nemen over een wet die voorligt met amendementen waarvan we de appreciatie nog niet kennen maar die veel verder gaan dan bij normale wetten. Er is echt wezenlijk iets aan alles veranderd. Meneer Van Haga kwam met het voorstel om iets meer tijd te nemen, zodat we met z'n allen kunnen kijken waarover we nu daadwerkelijk gaan stemmen. Dan vraag ik toch aan de minister: is die tijd er nou echt niet? Dat zou namelijk wellicht kunnen zorgen voor veel meer draagvlak. De onrust in de samenleving is niet zomaar ontstaan. Die bestaat. Als u wilt dat die wet straks ook echt gedragen wordt, heeft u dat draagvlak niet alleen van ons maar ook van de bevolking nodig.

Minister **De Jonge**:

Eigenlijk geldt hiervoor wat ik zojuist ook tegen de heer Van Haga zei. Kijk, van mij mag alles. Als u een ander proces wilt: u gaat als Kamer zelf over de behandeling van wetsvoorstellen. Alleen, ik denk dat het onverstandig is en dat een groot deel van de Kamer nou juist vindt dat die wens die eigenlijk al in april, mei speelde in de Kamer, nu ook bewaarheid moet worden. Anders moeten we immers nog een tijd door met de huidige Wet publieke gezondheid, met de huidige noodverordeningen en met de huidige aanwijzingen. Ik denk dat de Kamer het er in grote meerderheid over eens is dat dat in juridische zin eigenlijk niet wenselijk is. Mensen merken daar verder niks van, alleen in juridische zin is dat niet wenselijk. Wat betreft het aantal amendementen: laten we het niet groter maken dan het is. Het zijn er geen 40, het zijn er 13, waarvan een deel ter vervanging van eerdere versies. Dat is voor een wetsvoorstel niet zo heel erg uitzonderlijk, hoor.

De heer **Krol** (Krol):

Ik heb zelden meegemaakt dat een wetsvoorstel voor zo veel onrust heeft gezorgd. Het gaat niet alleen om ons hier in de Kamer. Ik denk dat de meesten van ons u best voor een deel kunnen volgen. Maar de samenleving volgt u niet. Kunnen we daar dan niet iets aan doen? Het is alleen maar een oprecht gemeente oproep.

Minister **De Jonge**:

Ik denk dat het, indachtig het appel van mevrouw Kuiken van zojuist, evenals trouwens het appel van de heer Veldman, aan ons, aan mij en het kabinet, is om op een goede manier te communiceren over deze wet en sowieso om in een onrustige tijd, in een polariserende samenleving, op een gedegen manier te communiceren, zo grondig en zo intensief mogelijk, zodat mensen kunnen meemaken wat we doen en waarom we de dingen doen zoals we ze doen. Ik denk dat het daarnaast ons aller verantwoordelijkheid is om recht te doen aan het voorstel zoals het voorligt en recht te doen aan de wet zoals die er is en zoals die straks ook gaat gelden. Als we met elkaar de verantwoordelijkheid voelen om in de communicatie niet polariserend te zijn

maar depolariserend, denk ik dat we daadwerkelijk goede stappen kunnen zetten.

Voorzitter, dan nu toch echt over de betrokkenheid van het parlement. Dat is eigenlijk de kern van de wet, de kern ook van de kritiek in de Kamer, denk ik, en de kern van de verbetervoorstellen. Ik wil daar dus zo grondig mogelijk op ingaan. We hebben zojuist al veel besproken, hoor; alle inleidende teksten kan ik allemaal overslaan. Ik wil hierop ingaan aan de hand van, alvast, de amendementen. Nu weet ik dat u daar niet dol op bent omdat het ook weleens een beetje rommelig kan zijn om straks nog te moeten onthouden wat nou eigenlijk het oordeel van het kabinet was. Maar laten we het zo doen: ik doe de amendementen die gewoon passen in de lijn van het verhaal, omdat die zo de kern van het debat vormen. Dan zal ik aan het einde nog recapitulieren wat het oordeel van de kant van het kabinet is geweest.

Dan begin ik toch met het veelgenoemde amendement-Buitenweg c.s. Daaronder staan de namen: Buitenweg, Kuiken, Van Dam, Veldman, Groothuizen, Van der Graaf, Van der Staaij en Van Brenk. Dat is dus een groot aantal partijen. Daarmee kent dit amendement een breed draagvlak. Uiteraard zal dit amendement, niet alleen om die reden maar ook om inhoudelijke redenen, oordeel Kamer krijgen. Ik wil er wel een aantal dingen over zeggen, omdat het samenhangt met een vraag die mevrouw Buitenweg heeft gesteld: op welke manier en wanneer denkt de minister gebruik te moeten maken van artikel 3, het spoedheidshalve kunnen opereren ten opzichte van de koninklijke route die eigenlijk wordt geregeld met dit amendement? Daarnaast speelt er een aantal vragen, onder andere van de heren Van Dam en Van der Staaij. Hoe ga je er straks mee om als je zo'n maatregelenpakket hebt? Als je daar dan een ministeriële regeling van maakt, hoe gaat dat dan in zijn werk? Wordt dat per maatregel een regeling, of wordt dat één grote ministeriële regeling?

Eerst ten aanzien van het amendement. Het amendement doet twee dingen: het vervangt de voorhangprocedure zoals die was voorgesteld en het maakt daar een actieve bekrachtiging door de Kamer van. Daarmee krijgt de Kamer dus daadwerkelijke zeggenschap en is er een sterkere parlementaire betrokkenheid dan aanvankelijk werd voorgesteld. Dat is volgens mij een stap die gewoon past bij de manier waarop de Kamer van oordeel is — het was sowieso de intentie van de wet — dat het wetsvoorstel echt versterkt moet worden. Dit amendement doet ook nog iets anders. Het vervangt namelijk de vangnetbepaling, zoals die stond in de oorspronkelijke wet. Daar zit wel een kwetsbaarheid in, zo zeg ik maar. Die vangnetbepaling was namelijk juist bedoeld om als kabinet slagvaardig te blijven opereren. Daar zit gewoon een spanningsveld in. Ik heb het over grondige, gedegen betrokkenheid van het parlement enerzijds en slagvaardig kunnen opereren als kabinet anderzijds. Dat is iets wat het parlement verwacht en mag verwachten van het kabinet. Maar daar zit gewoon een spanningsveld, dat zich ook niet zomaar laat oplossen. Mevrouw Buitenweg stelde gisteren een gewetensvraag: zou je als kabinet voor artikel 3 hebben gekozen, namelijk spoedheidshalve opereren, omdat er vorige week direct moest worden gehandeld? Het eerlijke antwoord op die vraag is: ja, dat hadden we inderdaad gedaan. Waarom? Omdat exponentiële groei zo verraderlijk kan zijn dat, als wij observeren dat we maatregelen moeten treffen, wij niet de tijd hebben om daar eerst

acht dagen over te vergaderen voordat die maatregelen ingaan.

Dat moet ik toelichten, want ik kan me best voorstellen dat u zegt: je neemt eerst zelf de tijd om tot maatregelen te komen, dan neem je ze en dan zou er opeens geen tijd meer zijn om daar rustig over te spreken. Laten we even terugkijken naar vorige week. Vorige week maandag hadden we de persconferentie. Die hadden we eigenlijk op dinsdag gepland, maar we hebben die een dag naar voren gehaald, omdat we iets zagen gebeuren in de cijfers. Hoe gaat dat? We hebben de week zo ingedeeld dat we op maandag de eerste observaties doen ten aanzien van de cijfermatige ontwikkeling. Dan doen we dus ook de regio-indeling, de risico-inschaling van de verschillende regio's. Vervolgens hebben we op woensdag het gesprek met elkaar over wat we daar definitief van gaan doen. Al tussen maandag en woensdag zagen wij dat er toen — dan praat ik inmiddels over twee weken terug — sprake was van een verslechtering van met name Haaglanden en Rotterdam. Aanvankelijk leek alleen Amsterdam in dat derde risiconiveau te moeten, maar op woensdag bleek uit de cijfers dat Amsterdam en Den Haag vrij rap die kant opgingen. Toen wij vrijdag in de ministerraad spraken over de maatregelen die we voor die grote steden wilden gaan nemen, zagen we tegelijkertijd dat ook een aantal andere regio's de Amsterdamse kant opgingen. Daaraan zie je hoe snel dat kan gaan.

Toen wij maandag die persconferentie hielden, heb ik gezegd: we staan nu op 3.000 besmettingen per dag; met de reproductiefactor van dit moment is het aannemelijk te veronderstellen dat we met ongeveer een ruime week vanaf nu op 5.000 besmettingen komen. Het is exact op die manier gegaan. Hoe weten we dat nou? Dat heeft ermee te maken dat je met een reproductiefactor van 1,3 en een reproductietijd van 4 à 5 dagen weet dat je telkens in deze snelheid moet opereren. Dus tussen de observatie dat maatregelen nodig zijn, het moment waarop je die maatregelen daadwerkelijk kunt nemen en het moment waarop ze in moeten gaan, hebben we heel vaak niet de tijd in die weken, zoals dit amendement eigenlijk in de koninklijke route zou veronderstellen. Niettemin hebben we, als dit amendement wordt aangenomen, ons daartoe te verhouden. Ik denk dat we dan op zoek moeten naar een oplossing die ook aansluit bij een andere door het kabinet geuite wens, namelijk om te komen tot meer voorspelbaarheid van maatregelen die je treft op een bepaald moment: in welke situatie en bij welke besmettingsgraad tref je welke maatregelen? Dat is een wens die geuit is in de motie-Jetten, overigens ook daar weer cum suis. Ik weet niet wie daar allemaal onder stonden, maar volgens mij was de motie breed gedragen in de Kamer. De wens tot voorspelbaarheid is inmiddels in de plaats gekomen van een aanvankelijke wens tot heel veel meer maatwerk. En ik begrijp dat ook.

In die samenhang moeten we komen tot een voorstel aan de Kamer voor een pakket dat wij eerst aan de Kamer doen toekomen en vervolgens met elkaar bespreken, als uitvoering van de motie-Jetten. Dat zouden we bijvoorbeeld volgende week in een conceptversie kunnen doen. Vervolgens moeten we daar met de Kamer een gesprek over hebben en als wij dat maatregelenpakket gaan voortzetten, moeten we er een ministeriële regeling van maken. Dan hebben we én de voorspelbaarheid én de gedegenheid die parlementaire betrokkenheid vraagt.

De voorzitter:

Dit is het wat betreft het amendement op stuk nr. 30 van mevrouw Buitenweg c.s.?

Minister De Jonge:

Ja.

De voorzitter:

Daar heeft u alles over gezegd?

Minister De Jonge:

Nou, alles ... Best veel.

De voorzitter:

Bijna. Over dit amendement tenminste. Mevrouw Buitenweg.

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

Inderdaad gaat de vangnetbepaling er ook uit. Daar stonden twee elementen in. Het ene gaat erover dat er ook maatregelen genomen konden worden die niet voorzien waren in deze delegatiewet. Ik zou de minister willen meegeven dat er in tijden van nood altijd spoedwetten mogelijk zijn. We hebben als Kamer ook wel eens laten zien dat we zelfs in drie dagen met een snelle reactie van de Raad van State zaken kunnen doen. Het is dus niet zo dat alles verloren is daarin. Het is van belang, ook voor de betrouwbaarheid en het vertrouwen, dat er niet zo'n open bepaling in staat. De uitnodiging dat wij dingen in tijden van nood snel behandelen, staat voor ons allemaal, maar dan wel door de Eerste en Tweede Kamer.

Ook stond er dat in tijden van spoed sneller een besluit kan worden genomen dan in een week. De minister doet het nu een beetje voorkomen alsof wij die week hebben verzonnen, maar ook in zijn oorspronkelijke wetsvoorstel was het gebruikelijk dat de maatregelen pas na een week in werking zouden treden, maar dan hadden wij in die week nog dingen kunnen zeggen in het kader van de betrokkenheid. Wat wij veranderen, is dat wij er zeggenschap van maken. Ook in zijn eigen voorstel had hij voorzien dat het normaal gesproken pas na een week in zou gaan. Kan hij dat bevestigen?

Minister De Jonge:

Zeker, maar wel met een bewuste vangnetbepaling om terug te kunnen grijpen op de aanwijzingen en noodverordeningen zoals geregeld in de Wpg. Ik denk dat het voorstel dat u doet echt een verbetering is ten opzichte daarvan. In de vorm van een ministeriële regeling is dit netter. Maar ik wil graag eerlijk zijn ten aanzien van de verwachtingen. Als ik de komende weken keer op keer een beroep ga doen op artikel 3 uit het amendement, gaat u op den duur zeggen: heeft het kabinet ons amendement niet goed begrepen, want wij bedoelden toch echt dat de koninklijke route zou zijn dat wij eerst tot bekrachtiging zouden overgaan en dat de maatregel daarna pas zou ingaan. En als ik dan terugkijk naar hoe wij de afgelopen weken en maanden tot maatregelen zijn gekomen, dan doe je eerst de observatie en stel je vervolgens een goed maatregelenpakket samen. Je hebt

een advies van het OMT dat je betreft. En als je dan de maatregel neemt, gaat die gelijk de volgende dag in omdat het zo noodzakelijk is.

Ik denk dat u dat niet wilt. Dus ik zoek naar een vorm waarin ik de parlementaire betrokkenheid op een meer gedegen manier kan vormgeven. Wij zullen ons als kabinet verhouden tot dit amendement. Ik beloof niet dat wij nooit gebruik gaan maken van artikel 3, want dat zullen we namelijk wel doen, maar dan zullen we heel goed motiveren waarom we dat doen, vanuit de inhoud en vanuit de urgentie van de epidemiologie. Daarnaast zoek ik naar een vorm waarin ik datgene wat de motie-Jetten vraagt, kan combineren met de wens tot een gedegener, rustiger parlementaire betrokkenheid dan "alles in de spoedstand".

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

Dan herformuleer ik het toch weer even van betrokkenheid naar zeggenschap. Dat lijkt me hier fijn. Ik kan dat navolgen, want ik denk dat de Kamer, als elke keer naar artikel 3 wordt gegrepen, inderdaad zegt: dat was niet de bedoeling. Dan is het inderdaad van belang — het is sowieso van belang dat het allemaal wat voorspelbaarder is en dat wij niet allemaal zitten te kijken naar persconferenties om te zien welk konijn er nu weer uit de hoed komt — dat je dat weet. Het is voor de kijkcijfers inderdaad goed, maar voor het draagvlak wat minder. Mijn vraag is: zitten wij nu in die fase dat dit ook kan gaan gebeuren?

Minister De Jonge:

Nou, u heeft ook de cijfers gezien gister. Uiteraard nopen die cijfers tot nadenken over de vraag of het maatregelenpakket afdoende is en of je met het huidige maatregelenpakket door zou moeten. Afschalen lijkt op dit moment echt niet reëel. Wij zullen in het weekend moeten bekijken op welke manier die trend zich voortzet en of die stijging blijft, dan wel dat die daadwerkelijk gaat afbuigen, waar wij natuurlijk op hopen. Wij rekenen er ook op dat de maatregelen van afgelopen maandag of vorige week maandag ook daadwerkelijk gaan bekliven. Wij zullen dinsdag de Kamer daarover een voortgangsbrief sturen.

Stel je nu eens voor dat het tot extra maatregelen leidt. Dan zijn dat natuurlijk extra maatregelen die je vervolgens zo snel als mogelijk wil laten ingaan. Als je ziet hoe hard de ziekenhuisopnames oplopen, nog los van de besmettingen, dan doen wij onszelf geen groot plezier als wij daar eerst nog acht dagen over gaan vergaderen. Dat helpt niet. Dat helpt het virus wel, maar dat helpt de aanpak niet. Wij moeten dus telkens in die context de maatregelen nemen die nodig zijn. Maar ik wil mij ook verhouden tot dit amendement, want ik begrijp heel goed de wens om een normaal, gedegen debat. Als je zegt "die zeggenschap — geen betrokkenheid alleen maar — is belangrijk", dan betekent dat dus ook dat wij die zeggenschap mede mogelijk maken. Daarom zoek ik eigenlijk naar een combinatie waarin ik eerlijk tegen u zeg: ik zal het uiteraard goed beargumenteren, maar als het nodig is voor de aanpak, zullen wij niet schromen om van artikel 3 gebruik te maken. Maar tegelijkertijd wil ik ook toe naar meer voorspelbaarheid voor de mensen.

De heer Jetten heeft in zijn motie gezegd — niet alleen collega Jetten, eigenlijk alle fracties hebben dat gezegd —

dat waar wij rond de zomer nog spraken over meer maatwerk, meer maatwerk, meer maatwerk, wij nu zien dat wij er met alleen maar maatwerk wel erg afhankelijk van zijn of wel de goede maatregelen genomen worden die ook daadwerkelijk genomen moeten worden, en dat het voor mensen wel erg onvoorspelbaar is wat eraan komt. Dat was aanvankelijk, in het voorjaar, heel voorspelbaar. Toen hadden wij een routekaart en zetten wij stappen op de routekaart. Eigenlijk wil je die voorspelbaarheid weer terug. En je wilt recht doen aan de verschillen tussen regio's. Dit betekent dat je uitkomt op een model waarbij je in regio's, al naar gelang de besmettingsgraad daarom vraagt, een aantal maatregelen in ieder geval sowieso hebt te nemen op grond van die besmettingsgraad. Ik denk dat wij dit, gegeven deze systematiek, zodra de wet daadwerkelijk is aangenomen en in het Staatsblad staat, moeten vervatten in een ministeriële regeling die wij, even los van de bezettingsgraad buiten, aan u voorleggen als het model zoals het heeft te werken met maatregelen die je hebt te nemen, gegeven de omstandigheden ten aanzien van de besmettingsgraad op dat moment.

Dit is veel tekst. Laat ik in ieder geval in de brief van aanstaande dinsdag uitschrijven wat ons voorstel daartoe is, opdat wij daarover, over die systematiek van werken, het debat kunnen hebben. Daarmee denk ik recht te doen aan die beide dingen: én kunnen acteren als kabinet als er spoed is, én zo voorspelbaar mogelijk kunnen zijn over welke maatregelen er gegeven de besmettingsgraad in welk stadium van de epidemie genomen hebben te worden.

De voorzitter:

De heer Van der Staaij en dan de heer Hijink.

De heer Van der Staaij (SGP):

Ik deel het punt van de minister dat de bedoeling van het amendement ook wat mij betreft niet is om meer vergaderdrukte te krijgen, maar juist om op een zo slim mogelijke manier de debatten die nu toch al veelvuldig plaatsvinden te koppelen aan het voorgenoemde maatregelenpakket.

Ik sla ook nog even aan op een ander punt. Ik vind dat de minister nu wel heel scherp een tegenstelling creëert, door te stellen: wil je maatwerk of wil je voorspelbaarheid? Terwijl volgens mij maatwerk een beetje tegenover uniformiteit staat en voorspelbaarheid tegenover onvoorspelbaarheid. Ziet de minister ook mogelijkheden om wel degelijk toch nog op allerlei terreinen maatwerk te blijven nastreven, waarbij evengoed het zachter of het harder zetten van een knop nog steeds voorspelbaar kan zijn?

Minister De Jonge:

Ja, dat zie ik goed. Maar die scherpte heb ik toch vrij bewust gekozen. Telkens hebben wij gezien dat wij, al naar gelang de besmettingsgraad en onze zorg daarover, ook zelf daarin voortschrijdend inzicht hebben. Dat voortschrijdend inzicht hebben wij als kabinet, maar ik merk dat in de Kamer en in de samenleving ook. Als we even de film terugdraaien en teruggaan naar net voor de zomer, dan zien we dat er toen debatten waren waarin gevraagd werd: waar heeft het kabinet het eigenlijk over? Er werd gezegd: er zijn 2.000 besmettelijken per dag; de kans dat je iemand tegenkomt die besmettelijk is, is buitengewoon gering. Dat is toch een

beetje het discours geweest waarin het eerste ontwerp van deze wet is geland. De toonzetting aan de gemiddelde talkshowtafel is nu heel anders. Daar klinken veel meer geluiden van zorg door. Dat is ook terecht. Dat is zorg die het kabinet ook heeft. Daar waar toen meer pleidooi was voor meer maatwerk en meer geluiden te horen waren over het afschalen van maatregelen, zijn inmiddels weer heel veel meer geluiden te horen voor harder ingrijpen en uniformer ingrijpen. Ik denk eerlijk gezegd dat dat ook logisch is en ook nooit helemaal weg zal zijn. We zullen altijd, in onze maatschappelijke onrust, de maatschappelijke reactie en ook in de politiek appreciatie daarvan altijd een beetje meegaan, denk ik, in de manier waarop die golven van dat virus door de samenleving gaan.

Sluiten uniformiteit en voorspelbaarheid enerzijds en toch ook maatwerk anderzijds elkaar uit? Nee, dat sluit elkaar niet uit. Ik denk dat we niet meer gaan naar de hele grofmazigheid die we in maart hadden. Ik kom zo bijvoorbeeld nog op het amendement van mevrouw Van Brenk over de verpleeghuizen. Ik denk dat we die richting allemaal ondersteunen. De grofmazigheid van bijvoorbeeld die maatregel biedt echt onvoldoende ruimte voor maatwerk. Dat was toen wel degelijk terecht, maar toen hadden we natuurlijk heel weinig zicht op het virus. Inmiddels hebben we heel veel meer zicht op het virus, dus dat maakt meer maatwerk daadwerkelijk mogelijk. Ik deel de wens tot maatwerk dus wel, maar ik zie ook de grote behoefte aan voorspelbaarheid en uniformiteit.

Er is veel gerefereerd aan dat Ierse model, met dat kaartje waarop staat in welk stadium je hoeveel mensen thuis mag ontvangen. Dat vind ik een voorbeeld van een type uniformiteit en voorspelbaarheid waarvan ik denk dat het gewenst is. Ik zie het als een breed gedragen vraag vanuit de Kamer, maar toch ook vanuit de samenleving, om de uitlegbaarheid te vergroten. Soms kun je door te veel uniformiteit de uitlegbaarheid en het draagvlak juist ondermijnen. Dat is ook waar. Daar hebben we ook rekening mee te houden. Die beide zaken hebben we te combineren. Nu ik zo hardop sta te delibereren over wat ik hier bij elkaar probeer te brengen, besef ik des te meer dat dat nog een best ingewikkelde klus zal zijn. Het zal een zoektocht zijn waarin we het midden nog moeten zien te vinden.

De heer Van der Staaij (SGP):

Misschien moeten we in deze fase wel van de intelligente lockdown naar intelligent maatwerk, want wat ik nu soms zie is niet zo intelligent maatwerk, bijvoorbeeld in de culturele sector. Daar is een heel harde minimumnorm, maar tegelijkertijd is er een aantal uitzonderingen met weer heel veel, bijvoorbeeld 600 mensen in de Brabantshallen, waarvan mensen zeggen: hoe zit dat nou weer? Dan heb je aan de ene kant een heel rigide norm en aan de andere kant een heel beperkt aantal uitzonderingen met heel veel. Dat roept onbegrip op. Ik zou eigenlijk willen pleiten voor juist die fijnmazigheid met intelligent maatwerk, waarin je ook rekening houdt met allerlei maatregelen die genomen zijn en met de vraag hoe risico's ingedamd kunnen worden. Het zou mooi zijn als we dat als les van de eerste golf zouden trekken en zouden zeggen: laten we niet in de paniek van oplopende besmettingen weer naar de grootste rigiditeit gaan; laten we wel degelijk maatregelen nemen, maar wel op een intelligente manier.

Minister **De Jonge**:

Twee dingen daarover. Daar waar je de groepsgrootte beperkt, heeft dat niet altijd te maken met dat die 1,5 meter niet gehanteerd zou kunnen worden. Dat misverstand sluipt er natuurlijk nog weleens in. Het heeft te maken met de les uit dit voorjaar en de les die we hebben geleerd van eigenlijk alle andere landen die de eerste golf eronder hebben gekregen. Die les is: de contactmomenten verminderen in de optelsom van het totaal aantal bewegingen in de samenleving. Een groepsgrootte van 30 voelt natuurlijk heel anders als je in De Kuip zit of als je in een heel grote kerk zit dan wanneer je in een heel klein theatertje zit. Dat maakt natuurlijk wel degelijk uit. Waarbij het beperken van de groepsgrootte sowieso helpt, is het verminderen van het aantal sociale contacten, het verminderen van het aantal bewegingen. Juist het verminderen van het aantal contacten en het aantal bewegingen heeft ons in maart eigenlijk met vrij weinig daadwerkelijk juridisch verplichtende maatregelen, maar met "blijf thuis" tegen elkaar zeggen, geholpen om die eerste golf eronder te krijgen. Die maatregelen met betrekking tot groepsgrootte zijn bedoeld om het sociaal contact te verminderen en het aantal bewegingen in de samenleving te verminderen. Zo moet je die begrijpen. Dat is één. Twee is: onvoldoende ruimte voor maatwerk kan het draagvlak ondermijnen. Waarom zou 30 in ons theater of onze kerk een gepast aantal zijn? Is hier niet meer ruimte mogelijk voor maatwerk en zouden we hier niet met meer maatwerk naar moeten kijken? Maar u zegt terecht dat het enkele feit dat er soms wel heel gretig gebruik is gemaakt van de uitzonderingsmogelijkheid die er was voor een aantal culturele instellingen, het draagvlak ook geen goed heeft gedaan. Want vervolgens krijg je natuurlijk ook de mensen die op zondag graag in De Kuip of in de kerk zitten aan de telefoon. Die zeggen: als Carré kan worden uitgezonderd van de 30, waarom wij dan niet? Te weinig maatwerk kan het draagvlak ondermijnen, maar een teveel aan maatwerk kan het draagvlak ook ondermijnen. Want dan is het niet meer duidelijk en dan wordt het als oneerlijk ervaren. Met die beide aspecten hebben wij rekening te houden.

De heer **Hijink** (SP):

Wat mij opvalt, is dat de minister nu heel gretig de ene uitzonderingsclausule in het amendement-Buitenweg c.s. oppakt. Hij omarmt die clausule als noodgreep om in die gevallen waarin hij het nodig vindt, toch zonder instemming van de Kamer vooraf maatregelen te nemen. Die gretigheid vind ik niet goed. De kritiek op het kabinet is namelijk juist dat in de strategie en in de maatregelen die worden aangekondigd te weinig duidelijk is wat mensen kunnen verwachten. Dat heeft de minister zelf net ook gezegd. Je zou eigenlijk een model willen zoals in Ierland. Ik zag net ook een voorbeeldje uit Noordrijn-Westfalen in Duitsland. Dan is veel duidelijker bij welk besmettingsniveau welke maatregelen worden genomen. De vraag is natuurlijk: waarom is dat schema er nog steeds niet? Dat had er natuurlijk allang moeten zijn. Waar mensen bang voor zijn, is dat nu het aantal besmettingen weer oploopt, er maandag of dinsdag uit de grabbelton opeens weer voorstellen komen die we hier eigenlijk allang hadden kunnen bespreken, voor het geval dát. Mijn vraag aan de minister is dus: waarom omarmt hij die uitzonderingsclausule om zonder instemming van de Kamer te kunnen handelen zo gretig, en zet hij niet veel meer in op het vooraf uitdrukkelijk bespreken van potentieel te nemen maatregelen met de Kamer? Dan ben je beter voorbereid en dan is je strategie duidelijk. En

dan hoeven wij in dit land niet op basis van persconferenties bestuurd te worden.

Minister **De Jonge**:

Ik wil eerlijk zijn, helder zijn en ook geen valse verwachtingen wekken over de noodzaak tot spoed. Ik ben ervan overtuigd dat de Kamer dat in die context ook altijd zal meemaken. Ik snap natuurlijk dat we dat heel goed zullen moeten beargumenteren. Maar in de context waarin er sprake is van exponentiele groei is het noodzakelijk. Als je even doorrekent met de reproductieslagen van bijvoorbeeld de huidige R-factor van 1,3, keer 3.000 besmettingen — zo was het namelijk vorige week maandag — uitgaande van twee reproductieslagen voordat je iets gaat merken, wisten wij en u toen al dat we halverwege deze week op 5.000 besmettingen zouden zitten en dat dat na zou gaan ijlen in de ziekenhuizen. En onze plechtige belofte moet zijn dat we de zorg niet gaan overbelasten en dat we onze kwetsbare mensen goed beschermen. In die context is het noodzakelijk om met spoed maatregelen te treffen. Ik wil daar eerlijk over zijn. Ik zie natuurlijk de intentie waarmee dit amendement is ingediend. Ik weet ook dat bij dwingende spoed de Kamer altijd zal zeggen: natuurlijk prima, doen. Maar als ik drie, vier of vijf keer achter elkaar alleen maar gebruikmaak van dat artikel, weet ik ook zeker dat mevrouw Buitenweg terecht gaat zeggen dat dat niet de koninklijke route was die we hadden voorgesteld. Daarom zeg ik ook dat andere. Wij zullen ons tot dit amendement gaan verhouden op een manier waarbij we de maatregelen die we gegeven de omstandigheid van een bepaalde besmettingsgraad in een regio moeten nemen, voorleggen aan de Kamer, waardoor de Kamer ook daadwerkelijk haar zeggenschap kan doen gelden over zo'n maatregelenpakket. Dat willen we op die manier doen. Daarom beschrijf ik ook die beide aspecten.

De heer **Hijink** (SP):

De minister bevestigt nu dus dat de kritiek op het kabinet terecht is. Wat hij zegt, is natuurlijk niet waar. Je ziet al vanaf de zomer dat het aantal besmettingen oploopt. Je kunt al vanaf de zomer getalsmatig uitrekenen dat we rond deze periode op 5.000 besmettingen komen te zitten en je weet dat dat verder oploopt als er niet ingegrepen wordt. Als je dan op dit moment pas met maatregelen komt en een beroep moet doen op spoedprocedures om ze achteraf door de Kamer te jassen, dan ben je dus te laat. Dat is dus precies de kritiek die breed gedeeld op dit kabinet wordt gegeven. Dan ben je te laat. Als je het al weken ziet aankomen, dan heb je dus al weken de tijd gehad om de maatregelen die je mogelijk moet nemen en misschien wel had moeten nemen, aan de Kamer voor te leggen. Daarom hamer ik hier zo op. Het beroep op spoed en spoedprocedures gaat niet op als het kabinet een strakke strategie heeft, goed voorbereid is en de maatregelen kent die we mogelijk kunnen invoeren. Dan hoef je niet heel vaak spoedprocedures te volgen, want dan weet je namelijk wat je wilt.

Minister **De Jonge**:

Als je het zo samenvat, ga je wel een beetje voorbij aan hoe we het hebben gedaan. We hoeven het debat van vorige week niet helemaal over te doen, maar we hebben natuurlijk geacteerd op basis van het model zoals we het hadden uitgewerkt, zoals het in de Kamer besproken is en ook door de Kamer geaccepteerd is. Ik weet dat in de Kamer altijd

een grote wens tot maatwerk heeft bestaan. Dat hebben we op die manier ingericht en op deze manier zijn we ook tot besluitvorming overgegaan.

In hindsight hebben wij zelf gezegd: je zou dat maatregelenpakket, dat in risiconiveau 2 geldt, eigenlijk moeten verzwaren om daarmee ook meer verwachtingen te mogen hebben van de mate waarin dat maatregelenpakket ook daadwerkelijk de boel eronder houdt.

Wat we ook hebben gezegd, is: je zou eigenlijk minder mogelijkheden voor maatwerk, althans meer maatregelen die sowieso te nemen zijn vanaf een bepaalde bezettingsgraad, moeten hebben, omdat dat de boel niet alleen voorspelbaarder maakt, maar het ook makkelijker maakt in de besluitvorming op dat moment. Dat is de reden geweest voor die motie-Jetten, die we op dit moment aan het uitwerken zijn. Daar kom ik op terug in de richting van de Kamer.

Volgens mij kunnen we de volgende zaken beide doen. Eén. We kunnen recht doen aan de noodzaak en de spoed die er altijd zullen blijven, omdat het virus buitengewoon wendbaar is en verraderlijk, en wij ons daar dus ook als bestuurders toe moeten verhouden. Je moet die maatregelen kunnen nemen die op enig moment noodzakelijk zijn.

Twee. Daarnaast kunnen we werken aan de voorspelbaarheid van maatregelen, en daarmee dus ook aan de rust waarmee over de maatregelen ook in dit parlement gediscussieerd en gedebatteerd kan worden. Vervolgens kunnen ze vervat worden in een ministeriele regeling, die ook actief bekrachtigd moet worden door het parlement. Dus volgens mij doen wij exact die beide dingen die door de Kamer ook gewenst worden.

De voorzitter:
Tot slot, meneer Hijink.

De heer Hijink (SP):
Tot slot, omdat ik denk dat het niet goed gaat. Om een voorbeeld te noemen, de avondklok is vaak genoemd. Ik vind dat een vergaande maatregel, die foute associaties opwekt. Maar stel dat zo'n maatregel zou worden voorgesteld. Stel dat deze wet al van kracht zou zijn en dat we nu onder deze wet zouden moeten werken. Dan wil ik niet meemaken dat wij, als wij al heel lang zien aankomen dat het aantal besmettingen oploopt, dan alsnog op de dag van de persconferentie op basis van noodwetgeving, een noodprocedure, te horen krijgen dat we toch maar een avondklok invoeren, omdat dit kabinet niet twee weken eerder met een fatsoenlijk voorstel naar de Kamer is gekomen, terwijl we wisten dat de besmettingen aan het oplopen waren. Dat is mijn punt. En volgens mij moet je, als je deze wet serieus wil nemen, niet te gretig gebruik willen maken van die spoedprocedures, maar zorgen dat de wetgeving op orde is en dat de regelingen er liggen, voor het geval dat ze nodig zijn. Dat ze snel in moeten kunnen gaan, daar ben ik het mee eens. Dan kunnen we het nog hebben over de inhoud. Maar dan wil je niet te vaak op de dag van de persconferentie overvallen worden met regelingen die er al lang hadden moeten liggen.

Minister De Jonge:
Dat snap ik en ik deel wat de heer Hijink zojuist zegt, van a tot z. Ik leg ernaast dat ik wel de mogelijkheid wil houden. Ik wil hier ook niet verstoppen dat we die mogelijkheden tot spoed moeten houden, als de situatie daarom vraagt. Maar altijd zullen wij ons daarover moeten verantwoorden in de Kamer. Op het moment dat de Kamer vindt dat we inadequaat hebben geopereerd, staat de Kamer uiteraard ook een uitbundig instrumentarium ter beschikking om daar wat aan te doen. Maar ik ben het met de heer Hijink eens over het volgende. Dat wat je moet willen, is dat wij zo veel mogelijk in het vooruit zullen moeten werken. Dat geldt in het kader van de voorspelbaarheid, maar ook de bedoeling van dit amendement, namelijk een gedegen parlementaire behandeling van de ministeriële regeling. Zeker.

De voorzitter:
Mevrouw Van der Graaf en dan mevrouw Van Kooten-Arissen.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie):
Ik doe even een dubbelcheck. Want ik denk dat de minister onderschat wat de boodschap is van zo'n persconferentie. Op het moment dat minister De Jonge daar staat met de minister-president en zegt: wij denken dat het verstandig is om vanaf nu geen evenementen en samenkomsten van meer dan 100 personen meer te organiseren. Dat is op 12 maart bijvoorbeeld gebeurd. Toen is op 13 maart vanuit het ministerie een aanwijzing gegeven aan de veiligheidsregio's: willen jullie dat ook in jullie noodverordening een plekje gaan geven? De eerste noodverordeningen zijn niet eerder gepubliceerd dan 16 maart. Dan zijn we vanaf de twaalfde maart al een heel eind op weg, terwijl vanaf die twaalfde natuurlijk iedereen in het land is gaan nadenken: wat betekent dit nou precies voor mij, want die regel zit eraan te komen. Dus ik zou iets willen vragen aan de minister. De minister heeft heel goed gehoord wat de Kamer heeft gezegd. De geest van dit amendement is: leg die maatregel eerst voor aan de Kamer, dan kunnen we het erover hebben. Maar onderschat niet de werking die uitgaat van die persconferenties en de boodschappen die daar worden neergelegd. Grijp wat dat betreft dus niet te snel naar de uitzondering die is opgenomen in het derde lid van dit amendement, maar doe recht aan de uitspraken die we hier als Kamer hebben gedaan en die we straks bij wet gaan vastleggen.

Minister De Jonge:
Dat heb ik goed gehoord. Ik snap die intentie ook. Ik heb daar ook van gezegd dat wij uiteraard ons best gaan doen om ons daartoe te verhouden. Maar het punt is dat het virus zich daar niet toe verhoudt. Het virus kent de wet niet. Dat zal zich de komende tijd gewoon vrolijk blijven verspreiden. Dat betekent dat bij een wat hogere reproductiefactor — u weet dat je de reproductiefactor eigenlijk altijd pas twee weken later kunt vaststellen dan wanneer die zich in werkelijkheid voordoet; exponentiële groei zal dus altijd een verraderlijk fenomeen blijven — wij ons als kabinet ook daartoe zullen moeten verhouden. Ik onderschat de impact van een persconferentie zeker niet. Maar als je aankondigt "het is heel urgent; we gaan deze maatregel dus treffen en o ja, hij gaat over acht dagen in", dan zeggen de mensen: o, in dat geval is het kennelijk allemaal niet zo erg. Dat is dus

natuurlijk ook niet een geweldige manier van crisiscommunicatie. Wij zullen ons hier dus toe verhouden. Wij zullen zorgen dat de maatregelen die we nemen, zo voorspelbaar mogelijk zijn, maar ik moet echt bepleiten dat ik als kabinet altijd de mogelijkheid wil houden om datgene te doen wat nodig is om dat virus eronder te krijgen. Want vergaderend krijgen we het virus niet onder controle; echt niet.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie):

Dan denk ik toch echt dat de minister onderschat waarom mensen zich in Nederland eigenlijk zo veel mogelijk aan deze regels hebben gehouden. Dat is niet omdat het precies was opgenomen in die noodverordening ...

Dat klopt.

Dat klopt.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie):

... en omdat daar een dwangbepaling aan ten grondslag lag die ook nog vaak gevolgd werd door het opleggen van een boete of het mogelijk opleggen van een boete. Nee, dat was omdat mensen de urgentie ervan inzagen. Zij waren ervan overtuigd dat het verstandig is om op afstand te blijven en om nu niet met 100 mensen bij elkaar te komen: "laat ik dit opvolgen en dat ook met mijn eigen mensen bespreken".

Minister De Jonge:

Dat klopt.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie):

Ik vind dus echt dat de minister hier volgens mij ook zichzelf even tekortdoet met de boodschap die hij neerlegt. Maar ik wil hem echt op het hart drukken om niet lichtvaardig om te gaan met wat we hier in dit amendement regelen. Want als u zegt dat mensen zich er niet aan gaan houden als u zegt dat het pas over acht dagen ingaat, vind ik dat de minister op dat moment te weinig vertrouwen uitspreekt in de mensen in het land. Dat is volgens mij immers toch vooral de basis waarop we op dit moment met elkaar samenleven. Ik hoop dat ook het kabinet dat borgt in zijn beleid, in zijn uitingen en in de keuzes die het daarin maakt.

Minister De Jonge:

Helemaal eens, helemaal eens. Het zijn vaak ook helemaal niet daadwerkelijk juridisch vormgegeven maatregelen die het meeste effect hebben. Ik geef alleen aan — dat moet ik aangeven — dat wij een beroep zullen doen op spoed als dat nodig is. Twee: in zo'n persconferentie geef je de urgentie weer. We hebben ons voorgenomen dat we gewoon de hele crisis lang met Nederland gaan delen wat we weten. We gaan geen feiten achterhouden. We gaan delen wat we weten, omdat we leven in een volwassen land en omdat we niet per decreet, per maatregel of per verplichting hoeven te worden geregeerd, omdat we ons gezond verstand allemaal aanhouden. Uiteraard is het aan ons om de adviezen te delen die wij ook weer krijgen van de deskundigen. Uiteraard is het aan ons om de feiten te delen ten aanzien van de verspreiding van het virus, maar niet alles gaat per decreet of per maatregel worden opgelost.

Maatregelen zijn niet wat dit virus er uiteindelijk onder krijgt; dat is ons gedrag. Zo zullen onze persconferenties ook altijd ingericht zijn en zo zal ook de communicatie vanuit het kabinet altijd ingericht zijn. Maar ik zeg daar wel bij: stel je nou eens voor dat wij over de situatie communiceren als "urgent" en dat we vervolgens zeggen dat de kroegen daarom een of twee uur eerder of om 22.00 uur dichtgaan en "o ja, dat gaat in over acht dagen", dan zal de samenleving denken: hè, het was toch urgent? Ik denk dus dat men dat dan niet begrijpt. Ook in termen van crisiscommunicatie zul je volgens mij dus ook goed moeten afwegen op welke manier je communiceert, ook over de ingangsdatum van een maatregel. Terugdenkend over maart: toen moest alles halsoverkop en was het allemaal natuurlijk nogal rafelig, ook in de manier waarop we dat toen vorm hebben gegeven. Dat willen we niet meer. We willen dat beter en voorspelbaarder. Zoals de heer Hijink en volgens mij ook mevrouw Buitenweg het zojuist ook verwoordden: wees nou voorspelbaar in de maatregelen die je treft en zorg dat je haar nodig hebt. In die geest willen we opereren, om daarmee niet vaker dan nodig een beroep te hoeven doen op die spoedbepaling. Ik wil alleen de mogelijkheid niet onbenoemd laten. Dat is waarom ik er gewoon eerlijk over wil zijn dat we dat wel af en toe gaan gebruiken als het nodig is.

De voorzitter:

Tot slot, mevrouw Van der Graaf.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie):

In laatste instantie. Ik begrijp en hoor wat de minister zojuist zegt. Maar ik zou willen zeggen: de uitzondering bevestigt de regel. En de regel is: de regelingen worden eerst aan de Kamer voorgelegd. Het is goed om dat in dit debat, dat ook onderdeel van de wetsgeschiedenis is en waarin wordt aangegeven hoe in deze wet moet worden gehandeld, duidelijk naar voren te brengen. Ik hoop dat de minister dat ter harte neemt.

Minister De Jonge:

Eens. Dat deel ik, ja.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Ik heb een korte vraag voor de minister. Die korte vraag luidt: is de minister bereid om ten aanzien van de artikelen 58d en 58e gezien de zorgen van de burgemeesters, de wethouders en het Veiligheidsberaad daarover een handleiding te schrijven, een soort draaiboek waaraan zij houvast hebben?

Minister De Jonge:

Ik pak even de doorlopende tekst erbij.

De voorzitter:

Ja, hoor. Dat is goed.

Minister De Jonge:

Als we de codes met elkaar gaan reciteren ...

De voorzitter:

Ik vind dat mevrouw Van Kooten-Arissen het echt heel kort heeft gehouden. Dat is wel een pluspunt.

Minister De Jonge:

Sowieso. Alle complimenten voor de korthed van de vraag. Nu nog de korthed van het antwoord. Ik denk dat de korthed van het antwoord is dat mevrouw Ollongren daar zo dadelijk op in zal gaan.

De voorzitter:

De minister van Binnenlandse Zaken gaat er strak op in.

Minister De Jonge:

Dat bedoel ik. Maar kort was het wel.

Voorzitter. We gaan naar een volgend amendement. One down, twelve to go. Dat is het amendement van Van Raak en Van der Staaij op stuk nr. 15, ter vervanging van het amendement op stuk nr. 6. Dat gaat over het schrappen van de ...

De voorzitter:

Meneer Hijink, u bent net geweest. Bent u wat vergeten?

De heer Hijink (SP):

Nee, een klein puntje van orde. We hebben Buitenweg net gehad. Wij hebben een klein subamendementje gemaakt op dat amendement. Is het misschien handig dat we dat nu meteen doen?

De voorzitter:

In relatie tot elkaar? Ik weet niet hoe de minister het ...

Minister De Jonge:

Dat lijkt me een fantastische choreografie, maar dan moet ik het er even bij hebben. Welk nummer is het?

De heer Hijink (SP):

36 of 37.

De voorzitter:

37.

De heer Hijink (SP):

Ik zal het iets toelichten. Dan kan de minister het ondertussen opzoeken. Het gaat over de vraag waarom alleen de Tweede Kamer moet instemmen met de regelingen en waarom de Eerste Kamer in dezen gepasseerd wordt. Wij zouden dat graag herstellen.

Minister De Jonge:

Het is niet zozeer "gepasseerd". Het betekent wel dat je het debat over de inhoud van een ministeriële regeling, over

de voortzetting ... Het primaat ligt daarbij natuurlijk wel in de Tweede Kamer. Dit amendement lag onderaan in het stapeltje. Ik zou dit amendement echt willen ontraden.

De heer Hijink (SP):

Dat zou ik geen goeie zaak vinden. Ik snap dat regelingen vaker aan de Tweede Kamer worden voorgelegd. Dat begrijp ik. Alleen, in dit specifieke geval, waarin het echt gaat over het inperken van grondrechten, denk ik dat de Eerste Kamer er een belangrijke zeg in moet hebben. Je kunt niet zeggen: de Tweede Kamer beslist dat en we laten de Eerste Kamer erbuiten. En zeker niet, omdat het in de tijd geen verschil hoeft te maken. Het blijft een week. Je vraagt om instemming van beide Kamers in diezelfde week. Dus qua tijd en spoed hoeft het niks uit te maken. Dan zouden wij zeggen: als je parlementaire betrokkenheid wilt, als je de parlementaire verhoudingen — zo zegt de minister het zelf — wilt herstellen, dan zou je het voor het volledige parlement moeten laten gelden en niet alleen voor de Tweede Kamer.

Minister De Jonge:

Ik zou denken dat er echt wel een verschil is en je dan eigenlijk hetzelfde debat twee keer gaat zitten voeren. Daarbij geldt dat het politieke primaat echt bij de Tweede Kamer ligt. Ten aanzien van de wet en de wetgevingssystematiek, zoals de wet ook wordt vastgesteld, geldt: deze tijdelijke wet hoort uiteraard in beide Kamers behandeld te worden, want anders heb je geen wet. Maar ten aanzien van de inhoud van de ministeriële regeling en de voorhang die geldt voor de ministeriële regeling, alsook ten aanzien van het bekrachtigingsbesluit zoals dat is geregeld in het amendement van mevrouw Buitenweg, meen ik oprecht: dat hoort echt alleen in de Tweede Kamer thuis. Dus dit amendement ga ik ontraden. Dat is het amendement op stuk nr. 37.

Ik ga terug naar het amendement op stuk nr. 15. Dat doet eigenlijk iets vergelijkbaars als in ieder geval een deel van het amendement van mevrouw Buitenweg. Het schrapt namelijk de vangnetbepaling zoals die in de wet stond. Als zodanig heb ik wel moeite met het zomaar schrappen van de vangnetbepaling. Ik heb er moeite mee, maar niet zozeer vanwege dat ene deel dat betreft het verbreden van de mogelijkheid waarover een maatregel zou kunnen gaan: nu in de wet gecategoriseerde onderwerpen waarover de maatregelen mogen gaan. De rechten die beperkt worden, zijn op dit moment geclausuleerd in de artikelsgewijze thematiek waarover die maatregel zou mogen gaan. Dat vind ik niet zo problematisch. Mevrouw Buitenweg zegt terecht: als je het nodig vindt om een maatregel te treffen die qua juridische grondslag niet is ondervangen in deze wet, dan moet je gewoon een spoedwetprocedure doen, want dan kun je die maatregel alsnog nemen als je hem nodig acht. Dat vind ik niet problematisch, maar dat andere wel. Het spoedheidshalve kunnen opereren vind ik wel problematisch. Maar dat is ondervangen met het amendement-Buitenweg. Als het amendement-Buitenweg wordt aangenomen, dan kan ik het oordeel over dit amendement aan de Kamer laten, want dat maakt dan de facto niet uit. Alleen in die combinatie kan ik het oordeel dus aan de Kamer laten.

In het amendement op stuk nr. 27 van het lid Groothuizen ter vervanging van het amendement gedrukt op stuk nr. 5 wordt de duur van de wet verkort van zes naar drie maanden. Voor de geschiedenis: in het oorspronkelijke ontwerp van het wetsvoorstel dat in consultatie en naar de Raad van State is gegaan, stond één jaar. Naar aanleiding van de reactie van de Raad van State is dat gehalveerd naar zes maanden. En als dit amendement wordt aangenomen, is de duur gehalveerd naar drie maanden. Het is maar goed dat er geen recht van amendement is in de Eerste Kamer, want anders denk ik dat we met een wet voor anderhalve maand zaten opgescheept. Niettemin kan ik me goed voorstellen dat wij nut en noodzaak van deze wet met enige intensiteit zullen bespreken. Daarom laat ik het oordeel hierover op dit gewoon aan de Kamer. Daarbij geef ik wel de forward guidance dat het virus over drie maanden niet weg zal zijn. Ik verwacht dus wel dat we over drie maanden gewoon over zullen gaan tot verlenging. Want zolang dat nare virus niet weg is, zullen we toch echt maatregelen moeten treffen die een afdoende juridische basis verdienen, omdat we anders weer moeten terugvallen op de Wpg.

Dan kijk ik naar het amendement dat gaat over de betrokkenheid van de Raad van State. Het nummer daarvan heb ik even niet paraat. Dat is een amendement van Van der Staaij en Van der Graaf. Is dat inmiddels ingediend en welk nummer heeft het?

De voorzitter:

Waarschijnlijk 26, hoor ik. Is dat 'm? Ja.

Minister De Jonge:

Is dat 26? Daarover zou ik het oordeel aan de Kamer kunnen laten. Dat impliceert dat de Afdeling van de Raad van State elke drie maanden gehoord wordt over de geldende maatregelen. Als we dat nou in dezelfde ritmiek doen als die van het verlengingsbesluit dat we aan de Kamer voor moeten leggen, dan kunt u het advies van de Raad van State ook betrekken bij dat verlengingsbesluit.

Dan het amendement op stuk nr. 31.

De voorzitter:

Voordat u verdergaat ... De heer Van der Staaij.

De heer Van der Staaij (SGP):

Dank voor dat oordeel. Het heeft er ook mee te maken dat — ik zeg dat nog even voor de achtergrond, want het is ook ter vervanging van een eerder amendement — wij dachten dat je bij een ministeriële regeling eigenlijk de rol van de Raad van State mist. Ik heb me laten overtuigen dat een AMvB te veel tijd zou kosten, dus dan is het begrijpelijk dat je toch voor een ministeriële regeling kiest. Wat dit amendement beoogt, is dat je achteraf de mogelijkheid hebt om de Raad van State toch nog te laten reageren op die rapportage van de kant van het kabinet. Maar dat vraagt wel dat het kabinet ook bereid is om de informatie te leveren die de Raad van State nodig heeft om daarover te kunnen adviseren. Ziet de minister dat punt ook?

Minister De Jonge:

Uiteraard, maar zoals ik het amendement lees, gaat het over een driemaandelijke rapportage. Zo heb ik het goed begrepen, toch? Uiteraard zullen we sowieso alle informatie die de Raad van State nodig heeft, leveren. Maar ik denk wel dat we ervoor moeten waken dat we de Raad van State te veel bij het beleidsproces betrekken. Dat moeten we niet doen, denk ik. Wat we wel moeten doen, is nut, noodzaak en toegevoegde waarde van de maatregelen betrekken bij een verlengingsbesluit, gegeven de omstandigheid van dat moment, maar in de context van de maatregelen zoals die genomen zijn in de maanden die gepasseerd zijn. Dat lijkt me zeer terecht. Dat betekent inderdaad een informatievoorziening aan de Raad van State, zeker.

Dan even een klein regiemomentje.

De voorzitter:

Ja, hoor, dat is prima.

Minister De Jonge:

Dan heb ik hier nog het amendement op stuk nr. 35 liggen. Dat is een amendement van de leden Van Haga en Baudet. Dat gaat over dezelfde thematiek als zojuist besproken in het kader van het amendement van Buitenweg c.s. Zij vragen dat een ministeriële regeling, als een Kamer niet instemt met het ontwerp daarvan, automatisch niet wordt bekrachtigd en automatisch komt te vervallen. Maar dat lijkt me niet verstandig. Dat is een soort automatische vervalbepaling. Dat gaat mij te ver. Daarom vind ik de balans in het amendement-Buitenweg beter. Dus ik ontraad dit amendement.

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

Ik vind het toch een beetje spannend om op te komen voor het amendement van de leden Van Haga en Baudet. Ik weet ook nog niet wat mijn oordeel erover is.

Minister De Jonge:

Maar het heeft ook iets moois. Het heeft ook iets moois.

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

Het is ook een beetje vanwege hun afwezigheid. Ik wil serieus het oordeel van het kabinet begrijpen. Ik lees het zo dat dit over de verlenging gaat. Ik kijk naar mijn collega Hijink. Ja, toch?

Minister De Jonge:

Even kijken. Lees ik het verkeerd?

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

In hoofdstuk 8, vierde lid, wordt een zin toegevoegd. Hoofdstuk 8 gaat over de verlenging.

Minister De Jonge:

Exact, u heeft helemaal gelijk. Excuus, ik heb het niet goed gelezen. U heeft helemaal gelijk. Het gaat over de verlenging. Dat maakt het oordeel overigens niet anders.

De voorzitter:

Dat is dan weer een reden voor de heer Hijink ...

Minister De Jonge:

Het gaat over een verlengings-KB dat we voorhangen bij de Kamer voordat het van kracht is. Daar staat dan: als er niet ingestemd is met het ontwerp, komt het te vervallen en komt de verlenging te vervallen. Zo lees ik het amendement.

De voorzitter:

Het moet wel goed worden uitgelegd. Als u dat vindt, mag u dat in de interruptiemicrofoon zeggen, want het is een amendement. Of de heer Hijink doet het.

De heer Hijink (SP):

Ik hoef het amendement van Van Haga niet te verdedigen. Ik heb zelf een veel beter amendement, dus dat wil ik dan aan de minister voorleggen. Het raakt er wel aan, want het gaat over het regelen van formele instemming van beide Kamers voor het verlengen van de wet, na drie maanden, als dat van Groothuizen wordt aangenomen. Ons lijkt dat, en de minister zei het zelf eigenlijk net ook ...

De voorzitter:

Ik weet niet, minister ... U bent nu aan het appen over dit amendement? Want dat staat een beetje gek.

Minister De Jonge:

Ik dacht even een klein stukje advisering naar de mensen toe te organiseren.

De heer Hijink (SP):

Hij appt me net dat hij het amendement steunt, voorzitter. Ik bedoel te zeggen: de minister zei net zelf dat voor regelingen het primaat bij de Tweede Kamer ligt. Daar kun je in dit specifieke geval over discussiëren. Wij vinden dat de Eerste Kamer zich er ook over moet kunnen uitspreken. Maar als het gaat over de wet zelf en het verlengen van de wet, vinden wij het heel logisch dat beide Kamers daar formele instemming voor verlenen, zeker omdat het gaat over het inperken van grondrechten. Daarom kom ik nu even naar de microfoon, want het raakt aan het amendement van Van Haga, maar het is net wat beter.

De voorzitter:

36 was dat, toch?

Minister De Jonge:

Daarvoor geldt toch dezelfde appreciatie. Dat is dan een verlengings-KB, want dat doe je dan. Daar hoort bij, na het amendement van Van der Staaij, dat ook de Raad van State daar nog zijn opvatting over geeft. Zo'n verlengings-KB bespreek je dan met een voorhang hier in de Tweede Kamer. Als we er én een Tweede Kamerbehandeling én een Eerste Kamerbehandeling van gaan maken, ben je in wezen iedere drie maanden bijna een volwaardige wetsbehandeling aan het doen in beide Kamers. Dat past echt niet

bij de manier waarop we deze crisis moeten bestrijden, denk ik. Ik denk dat het echt veel passender is om hierin te kiezen voor een voorhangprocedure zoals die nu ook geldt. Dus ook dit amendement op stuk nr. 36, hoezeer het ook naar het oordel van de heer Hijink sierlijker is verwoord dan het amendement op stuk nr. 35, ga ik om die reden ontraden.

De heer Hijink (SP):

Ik vind dat bijzonder onverstandig van deze minister, omdat je daarmee de Eerste Kamer, na de rol die zij straks nog krijgt als deze wet wordt behandeld, afschaft op het moment dat de wet van kracht is. Het is toch logisch dat je, als je in een fase, een periode zit met ongekeerde maatregelen die de grondrechten van mensen inperken, dan die paar keer per jaar — we hebben het over iedere drie maanden, als deze wet met vergaande maatregelen verlengd moet worden — instemming vraagt van beide Kamers? Zo kan ook de Eerste Kamer de rol die zij hoort te hebben in het parlement, op zich nemen, namelijk toetsen of die grondwettelijke inperkingen nog steeds van kracht moeten zijn. Als je draagvlak zoekt in het parlement en in de samenleving, lijkt het mij heel verstandig om het hele parlement erbij te betrekken.

Minister De Jonge:

En toch vind ik dat argument niet sterk, want dat zou namelijk betekenen dat wij altijd alle debatten moeten dubbeln met de Tweede en de Eerste Kamer. Ik weet niet of dat daadwerkelijk van toegevoegde waarde is. Overigens staat het de Eerste Kamer uiteraard vrij om het kabinet iedere dag van de week naar het parlement te roepen. Dan zullen wij daar verschijnen en ons verantwoorden over alles wat er op dat moment voorligt. Maar om op voorhand alle bevoegdheden volledig te spiegelen tussen de Tweede en de Eerste Kamer ... Dan gaan we ook wel echt een dubbeling van werkzaamheden krijgen. Daar is het kabinet niet voor.

De heer Hijink (SP):

Nee, het gaat niet over alle debatten herhalen en alle maatregelen nog eens bespreken, want dat maakt de minister er nu zelf van. Dit amendement regelt sec het verlengen van de wet, het verlengen van de wet die vergaande inperkingen oplegt aan de bewegingsvrijheid van mensen. Dat is nu iedere drie maanden. Wat is er nou mis mee om eens in die drie maanden ook aan de Eerste Kamer te vragen: vinden jullie het nog steeds verstandig dat we met deze wet die de grondrechten inperkt, nog even doorgaan? Mij lijkt dat als het virus nog volop aan de gang is, er helemaal geen bezwaren zullen zijn maar ik kan mij ook voorstellen dat de Eerste Kamer op een bepaald moment wel wil zeggen: wij hebben één keer goedkeuring gegeven aan de wet, maar wij willen ook nog wel een soort toets hebben of het over drie maanden, zes maanden, negen maanden, een jaar nog steeds een goed idee is.

Minister De Jonge:

Maar dat kan, want deze wet verandert niets aan de reguliere parlementaire bevoegdheden die er al zijn. Nogmaals, iedere dag van het jaar dat de Eerste Kamer een lid van het kabinet bestelt, zijn we uiteraard van harte bereid om verantwoording af te leggen over de dingen die we doen. Daar

verandert dus helemaal niets aan. Het gaat nu om de vraag of je een aanvullende bevoegdheid zou moeten toekennen ten aanzien van een verlengings-KB. Daarbij hebben wij gekozen voor de Tweede Kamer, waar ook het politieke primaat ligt. Zo paste dat naar ons oordeel ook bij de staatkundige verhoudingen. Daarom zou ik het amendement ook echt willen ontraden.

De voorzitter:

Dat is voldoende gewisseld volgens mij. De heer Markuszower.

De heer Markuszower (PVV):

Ik proefde een bepaald dedain richting de Kamers toen de heer Hijink vroeg waarom het niet langs de Kamer kan gaan. De reflectie van de afgelopen twee uur ten spijt, proefde ik toch een soort moeite om dan naar het parlement te gaan om die instemming te krijgen. Maar ik heb eigenlijk nog een inhoudelijke vraag over de verlenging bij de Tweede Kamer. Dat ziet ook een beetje op het amendement van Van Haga en Baudet. Het lijkt toch dat het parlement daarin niet wil? Het is niet zo dat het kabinet toestemming vraagt voor verlenging. Moet het parlement het dan zelf gaan regelen? Zo ja, is dat een wenselijke situatie? Waarom vraagt het kabinet niet in ieder geval aan de Tweede Kamer — ik zou het overigens het liefst zien zoals het in het amendement-Hijink wordt voorgesteld — toestemming daarvoor?

Minister De Jonge:

Misschien eerst even een reflectie op de reflectie van de heer Markuszower. Geenszins wil ik de indruk wekken met dedain te hebben gesproken over welk politiek werk dan ook in welke Kamer dan ook. Geenszins! Ik ben hier graag en ik ben hier ook regelmatig. Ik leg heel graag verantwoording af over de dingen die we doen. Ik denk ook dat het kabinet scherp houdt als de Kamer daarin kritisch is. Het is alleen maar goed om dat ook de komende tijd te blijven doen. Deze crisis raakt ons allemaal op een geweldige manier en dat betekent dat de volksvertegenwoordigers hun kabinet dus scherp te houden hebben, in welke hoedanigheid dan ook.

Dan uw vraag. Ik hecht eraan te benadrukken dat het reguliere instrument dat de Tweede Kamer heeft en dat de Eerste Kamer heeft eigenlijk al zeer sterk is ten aanzien van wetten die bijvoorbeeld niet meer zouden moeten gelden. Er is altijd een mogelijkheid om per motie een kabinet ergens toe op te roepen. Op het moment dat die motie wordt aangenomen, is het, laat ik maar zeggen, niet erg carrièrevlengend voor kabinetsleden om daar dan schouderophalend aan voorbij te gaan. Daarnaast is initiatiefwetgeving mogelijk. Ook dat is een vrij stevig instrument dat Kamers ter beschikking staat. Ook initiatiefwetgeving kan snel. Dus bij wijze van spreken kan de Kamer iedere dag van het jaar een wet zoals die geldt van tafel trekken. Voor deze tijdelijke wet geldt dat sowieso, en überhaupt is dat altijd toegestaan aan de Kamer. Kortom, het is niet zo dat een Kamer bevoegdheden moeten worden toegekend in een bepaalde

wet om tot dat type instrumentarium over te kunnen gaan. Waar het hier om gaat, is hoe we nu gaan regelen dat het sowieso zo zal gaan; daar gaat het nu eigenlijk om. Dan zeg ik: doe dan recht aan de gebruikelijke parlementaire verhoudingen, waarbij het politieke primaat echt in de Tweede Kamer ligt, en laten we er dan voor waken om alles te spiegelen, alles dubbel te doen, Tweede en Eerste Kamer. Dat is mijn oordeel, dat ik zojuist heb gegeven.

De voorzitter:

Voordat u verdergaat, mevrouw Van Esch.

Mevrouw Van Esch (PvdD):

Ik wil hier ook nog kort op ingaan, want het gaat niet alleen om de Tweede en de Eerste Kamer. Het gaat om het letterlijke feit dat nu in deze wet gewoon voorligt dat er bij koninklijk besluit kan worden afgesproken dat deze wet gewoon doorgang zou kunnen vinden en dat de Kamer alleen wordt geïnformeerd. Natuurlijk zijn er allemaal mogelijkheden in deze Tweede Kamer om dat dan te veranderen, maar waarom zouden we het niet gewoon in de wet veranderen? Dat is dus specifiek de vraag die voorligt. Waarom zouden we niet hier met elkaar kunnen zeggen: elke drie maanden willen we over een verlenging kunnen stemmen als Tweede Kamer, en het liefst misschien als Eerste Kamer? Ik zie die reden niet, want het is nogal een wet. Dus ik vind eigenlijk dat we gewoon hier met elkaar ook ons stemrecht zouden moeten kunnen gebruiken en dat we niet alleen worden geïnformeerd of per se per motie daarvoor een wijziging zouden moeten kunnen doen. Stemrecht is wel degelijk ook een zeer essentieel onderdeel en dat kan geregeld worden. Daar liggen gewoon amendementen voor.

Minister De Jonge:

Maar dan toch, kijk naar het reguliere instrumentarium dat de Kamer heeft. Alle dagen van het jaar kan de Kamer bijeenkomen, het kabinet ter verantwoording roepen en stemmen over datgene waarvan de Kamer vindt dat daarover gestemd moet worden. En dat kan dus ook alle dagen van het jaar het beëindigen van een tijdelijke wet zijn, et cetera. Alleen, wat we hier doen is de procedure vastleggen in de wet die sowieso doorlopen moet worden. Dan denk ik, kijkend naar de intensiteit waarmee we sowieso al debatteren, de intensiteit waarmee de parlementaire zeggenschap sowieso al is georganiseerd, dat het niet per se noodzakelijk is om dat toe te voegen aan het instrumentarium dat de Kamer sowieso al heeft. En overigens, een verlengingsbesluit, na het amendement van Van der Staaij, waar ik naar ik meen iets te snel op heb gereageerd omdat de indiening van dat amendement op stuk nr. 26 nog moest plaatsvinden ... Dat amendement regelt dat er eens per drie maanden ook nog een keer een verslag komt van de Raad van State, dus een advies van de Raad van State. Als het amendement van Van der Staaij is aangenomen, dan schrijft de wet dus aan ons voor om eens per drie maanden in voorrang een voorgenomen KB, dus voordat wij het KB slaan, aan de Kamer te doen toekomen, vergezeld van advisering door de Raad van State. Nou, we hebben onze tweewekelijkse debatten. Dus in dat debat kan dan gewoon naar hartenlust worden gedebatteerd over de inhoud van het voornemen tot verlenging. En als in dat debat een motie wordt voorgesteld en een uitspraak van de Kamer wordt

gevraagd over verlenging, en gesteld dat er een Kamerfractie zou zijn die tegen die verlenging is en ze vragen de Kamer daarover een uitspraak te doen, dan is op dat moment die motie uiteraard voor het kabinet leidend. Vergt dat een aanvullende procedure in dit wetsvoorstel? Dat denk ik niet.

Mevrouw Van Esch (PvdD):

Wat de minister antwoordt weten we allemaal. Die opties zijn er, maar u zegt: eigenlijk is het niet zo nodig om de Tweede Kamer een stemrecht te geven over de zeer belangrijke, heftige wet die nu voorligt.

Minister De Jonge:

Nee, dat zeg ik niet.

De voorzitter:

Mevrouw Van Esch heeft het woord.

Mevrouw Van Esch (PvdD):

Dat vind ik echt wel een kwalijke zaak, want daarmee zegt u: er zijn allemaal andere methodes. Die zijn er ook, maar deze methode zou er ook moeten zijn wat ons betreft. Er is gewoon een mogelijkheid om deze wet bij verlenging — die amendementen zijn ingediend — om op die manier stemrecht te geven aan beide Kamers. Ik vind het eigenlijk best wel bizar bij zo'n grote wet en zo veel onrust die daarover nog steeds in de samenleving is. Dan zouden we hier met elkaar moeten afspreken: zorg er nou voor dat we hier die democratische zaak gewoon op orde hebben en dit is echt een essentieel onderdeel daarvan.

Minister De Jonge:

Excuus nog, voorzitter.

De voorzitter:

Geeft niet. U leert ervan, van de discussie.

Minister De Jonge:

Door het op deze manier te presenteren doet mevrouw Van Esch geen recht aan het instrumentarium dat de Kamer al heeft, denk ik. De Kamer heeft al het instrumentarium om iedere dag van het jaar een wetsvoorstel te doen aannemen of juist een geldend wetsvoorstel van tafel te trekken. Ze kan per motie het kabinet opdrachten geven waartoe het kabinet zich moet verhouden. Kortom, de Kamer heeft dat instrumentarium al. Het is echt gebruikelijk om verlengings-KB's ofwel gewoon te slaan ofwel met een voorhangprocedure aan de Kamer voor te leggen. Het is niet nodig dat daarvoor een aanvullende procedure wordt opgetuigd in een wetsvoorstel, omdat de Kamer, gewoon krachtens haar eigen Reglement van Orde, dat type instrumentarium al heeft. Dat is het punt. Het punt is niet dat het ongewenst is dat de Kamer zich daarover zou uitspreken, integendeel. Overigens, al zou het kabinet dat vinden, de Kamer gaat er zelf over waarover ze zich uitsprekt of niet. Het is niet nodig om een aanvullende procedure te organiseren in ieder wetsvoorstel.

Mevrouw Van Esch (PvdD):

Mijn laatste woorden hierover. Ik blijf erbij: het kan niet nodig zijn, maar bij deze wet is het nou juist wel nodig. Dat is het pleidooi dat ik hier wil houden. Bij heel veel wetten: logisch, oké, is te begrijpen. Je hebt ander instrumentarium om het te doen. Dat is een terecht punt. Maar bij deze specifieke wet, waarover we het nu al maandenlang met elkaar hebben, waarover veel maatschappelijke onrust is en waarbij we met elkaar zo veel mogelijk proberen om de democratische zaken goed in orde te hebben, speelt dit laatste punt juist zo. Met amendementen wordt juist nog extra democratie toegevoegd aan de wet die hier ligt. Het is echt, echt, echt heel erg zonde als we ons daarin voorbij laten lopen.

Minister De Jonge:

Tot slot: daarmee zou u ook de suggestie wekken alsof u dat instrument niet allang heeft. Dat lijkt me ook niet verstandig, ook niet vanuit het perspectief van de Kamer.

Mevrouw Van Esch (PvdD):

Ja, sorry, maar ik blijf erbij: dat is absoluut niet waar. Ik zeg helemaal niet dat we een bepaald instrumentarium niet hebben. Ik zeg ook niet dat we al dat instrumentarium niet zouden moeten inzetten op andere gebieden. Maar u gaat echt voorbij — dat wordt nu wel steeds kwalijker — aan de kwestie wat voor wet hier voorligt en hoeveel onrust dit veroorzaakt. Dat vind ik wel echt kwalijk. U zegt: doe gewoon het normale instrumentarium, want dit is een normale wet die we hier normaal met elkaar bespreken. Maar dat is niet het geval. We zitten niet in een normale situatie, in normale omstandigheden. Deze wet is echt anders dan andere op dit moment, en ik vind echt dat we daar op die manier naar zouden moeten kijken.

Minister De Jonge:

Normaal is de situatie geenszins inderdaad. Dat tekent ook wel de manier waarop we inmiddels de parlementaire behandeling van de coronacrisis hebben georganiseerd: eens in de twee weken een lijvige voortgangsbrief en eens in de twee weken een intensief debat met drie bewindspersonen. Dat doen we op geen enkel dossier. Laten we het dus niet doen voorkomen alsof de Kamer nergens iets over te zeggen zou hebben. Het tegendeel is waar. We bespreken alles met de Kamer, op ieder moment van de dag dat u ons bestelt. De Kamer heeft al gewoon ieder instrumentarium ter beschikking om het kabinet bij te sturen en desnoods om het af te zetten. U heeft alle macht die u toekomt.

De voorzitter:

Wie was dan, de heer Van der Staaij of de heer Hijink? De heer Hijink.

De heer Hijink (SP):

De minister wordt nu een beetje kregel, maar ik denk dat dit kabinet krijgt wat het verdient, namelijk opdrachten, amendementen, wijzigingsvoorstellen, die mede nodig zijn omdat het kabinet zelf de afgelopen tijd natuurlijk de parlementaire verhoudingen ook niet al te serieus heeft genomen. De minister zegt: de Kamer heeft alle instrumenten die ze altijd heeft; ze kan moties indienen, en wij komen

netjes naar de Kamer als dat nodig is. Maar achter deze minister zit minister Ollongren, die stelselmatig, bijvoorbeeld als het over de huurprijzen gaat, aangenomen moties aan haar laars heeft gelapt. Dus als in de Eerste Kamer over een motie zou worden gestemd om deze wet niet te verlengen, hoe kunnen wij er dan zeker van dat die wordt uitgevoerd, als dat op andere onderwerpen ook niet gebeurt? De minister kan dus zeggen dat er een formele mogelijkheid voor de Eerste Kamer is om deze wet te stoppen als zij dat zou willen, maar dat is niet bij deze wet geregeld. Dan moeten ze maar moties indienen en moeten we maar afwachten of de regering die gaat uitvoeren. Daar zit natuurlijk precies de crux. Wij willen gewoon dat het in de wet geregeld wordt: formele instemming, beide Kamers; wel zo zuiver.

De voorzitter:
Dat punt heeft u al gemaakt.

Minister De Jonge:
Dat heeft u al een keer gezegd, en volgens mij had ik daar ook al een keer op gereageerd. Ik zou echt willen vragen om oog te hebben voor het instrumentarium dat de Kamer gewoon ter beschikking heeft staan.

De heer Hijink (SP):
Maar als wij gebruikmaken van de mogelijkheden die wij hebben, bijvoorbeeld als het gaat om het indienen van moties, of dat nu in deze Kamer is of in de Eerste Kamer, moet de regering ook gehoor geven aan de uitspraken die een Kamer doet. Daar heeft het kabinet nou net even niet zo'n heel goede trackrecord op, om het zo maar te zeggen.

De heer Van der Staaij (SGP):
De minister zei net even in een bijzinnetje dat hij misschien te snel had gereageerd op het amendement op stuk nr. 26. Ik kan hem geruststellen, want dat is niet het geval. Het amendement is ingediend. Maar hij heeft gelijk dat er nog iets aan zit te komen, namelijk een technische aanpassing.

Minister De Jonge:
Kijk. Dat was mij reeds geworden. Die "maar" had ...

De heer Van der Staaij (SGP):
Precies. Maar materieel blijft het oordeel dus staan, want ook in de nieuwe versie gaat het er nog steeds om dat we elke drie maanden willen horen van de Afdeling advisering van de Raad van State, voorafgaand aan een verlengingsbeslissing.

Minister De Jonge:
Yes.

De voorzitter:
Dat is opgehelderd.

Minister De Jonge:
Dat is dan ook maar weer even gecorrigeerd. Dank.

De voorzitter:
Gaat u verder.

Minister De Jonge:
Voorzitter. Dan een vraag van mevrouw Van Kooten-Arissen. Om maar even de gids te zijn: we zitten nog steeds in dat eerste blokje over parlementaire betrokkenheid. Mevrouw Van Kooten-Arissen vroeg: waarom gaat het hier over open normen? Ze zei: dan heeft het parlement weinig te zeggen, bijvoorbeeld over de invulling van de veilige afstand. Het antwoord daarop is als volgt. In de delegatiebepalingen is zo nauwkeurig mogelijk verwoord welke maatregelen kunnen worden genomen. Dat zijn geen open normen; het is juist een vrij nauwkeurige verwoording van waar maatregelen kunnen worden genomen. In die zin is het dus echt te zien als een inperking van de ruimte die nu in de Wet publieke gezondheid zit. Die is in deze wet ingekaderd. Daarin wordt namelijk gezegd: in het kader van deze crisis kan het kabinet maatregelen nemen op een aantal onderwerpen. Dat is dus juist een inkadering. Voorts geldt natuurlijk wel dat er flexibiliteit nodig is. Dat virus is namelijk wendbaar, dus wij moeten dat ook zijn. Er is dus flexibiliteit nodig voor het snel kunnen optreden in het andere grondrechtelijke belang dat je te dienen hebt, namelijk het beschermen van de volksgezondheid.

Als maatregelen noodzakelijk zijn, vindt de nadere regeling daarvan hoofdzakelijk plaats op het niveau van een ministeriële regeling. Daarbij geldt overigens een voorhang met een bekrachtigingsbesluit, als het amendement zomaar wordt aangenomen; mijn rafelige politieke gevoel zegt dat het amendement een meerderheid gaat halen. Maar het geldt niet voor één punt: de veilige afstand. Daarvoor geldt een AMvB, omdat het daarmee eigenlijk een volwaardige wetsbehandeling krijgt. Daarmee is het voor de Kamer en de Raad van State mogelijk om daarover te adviseren voorafgaand aan het moment waarop die AMvB de Kamer bereikt. Gehoord het RIVM, zoals dat in de wet staat. Dat is een bijzondere bepaling, maar dat hoort nu zo, dus vandaar. Daarmee zijn de normen niet zo open als de vraagstelling van mevrouw Van Kooten-Arissen deed vermoeden.

Voorzitter. Dan heb ik volgens mij de vragen over de parlementaire betrokkenheid en de amendementen die daarbij passen, behandeld. Dan ga ik over op de inhoud van de wet. De meeste vragen zijn gesteld rondom het amendement van mevrouw Van Brenk. Daar waar in het eerste blokje het amendement-Buitenweg c.s. centraal stond, staat nu het amendement van mevrouw Van Brenk c.s. centraal. Ook daar is een brede ondertekening voor. Ik pak even het stuknummer erbij.

De voorzitter:
Dat is het amendement op stuk nr. 38.

Minister De Jonge:
Het amendement op stuk nr. 38. Dat sluit aan bij de vragen die door meerdere fracties zijn gesteld. De heer Veldman heeft daar vragen over gesteld. Hij zei dat het niet te

gemakkelijk moet zijn om weer generieke maatregelen te treffen. De heer Groothuizen heeft dat ook in zijn inbreng herhaald. Mevrouw Van Brenk heeft dat, denk ik, heel mooi verwoord. Ze had het over het verdriet dat het mensen heeft gedaan. Zo zie ik het zelf ook. Ik ga veel op werkbezoek in verpleeghuizen. Iedereen die de herinnering aan maart ophaalt, herinnert zich uiteraard de angst die toen aanwezig was. Uiteraard herinnert iedereen zich ook de grote zorg bij mensen om mensen, met wie ze soms al een jarenlange band hadden opgebouwd, snel te zien overlijden. Maar het allergerst, het allerschrijnendst, voor alle verpleeghuizen is toch het moment waarop bezoek helemaal niet meer mogelijk was. Ik denk dat iedereen toen de noodzaak voelde — ook nu begrijpt men met terugwerkende kracht die noodzaak — van het ingrijpen. Toen zaten we tegen de 1.000 besmette locaties aan. Veel van de besmettingen kwamen helaas toch onder de arm binnen van mensen die op bezoek kwamen. Verpleeghuizen waren daar op dat moment echt niet tegen opgewassen. We moesten dus een maatregel nemen die dat zou afstoppen. Maar we hebben in alle terugblikken ook de conclusie getrokken dat we dat nooit meer zo generiek moeten doen. Zo voelt dat ook in alle verpleeghuizen. Zo generiek mag het nooit meer. Daarom laat ik graag het oordeel over het amendement van mevrouw Van Brenk aan de Kamer. Ik denk dat zij het in dit amendement beter verwoordt dan het kabinet het heeft verwoord in het oorspronkelijke wetsvoorstel, omdat is toegevoegd dat de toegang van ten minste één familielid, één naaste, altijd mogelijk moet blijven.

Ik noem in dit kader, ook op de vragen die de heer Veldman stelde, de handreiking die is gemaakt door tal van veldpartijen in de verpleeghuiszorg, door ActiZ, door Verenso en door tal van cliëntenorganisaties om dat bezoek op een goede manier te regelen. Daarin wordt eigenlijk een plan per locatie voorgeschreven, maar ook een plan per cliënt voor hoe dat bezoek georganiseerd kan worden. Ook wordt daarin voorgeschreven dat, als de besmettingsgraad in een regio toeneemt, dat ook kan leiden tot een ander type bezoekregeling. Het moet wel mogelijk zijn om bezoek te beperken, want anders zou je niet doen wat onze grondwettelijke plicht is, namelijk de gezondheid bevorderen en kwetsbare mensen beschermen. Dat is het doel van onze aanpak. Het moet dus wel mogelijk zijn om bezoek te beperken, maar dat gaat — en zo is dat voorgeschreven in die handreiking — langs de lijn van de medezeggenschap, langs de lijn van de inspraak van een cliëntenraad en de inspraak van een verpleegkundige adviesraad, de inspraakorganen die gebruikelijk betrokken horen te worden bij dit type ingrijpende beslissingen.

Op de vraag of niet al te gemakkelijk tot generieke maatregelen wordt besloten, zou ik willen antwoorden dat maatwerk — om het woord van de heer Van der Staaij maar weer even terug te halen — echt het uitgangspunt is van die bezoekregeling. Maar maatwerk kan ook een heel terughoudende omgang met bezoek betekenen. Dat kan. In een uitzonderlijke situatie, zo staat het ook in het amendement-Van Brenk, zou het zelfs mogelijk zijn om een week bijvoorbeeld even geen bezoek meer toe te staan. Dat kan, maar alleen in een hele uitzonderlijke situatie, en liever niet. Zo zitten de verpleeghuizen er zelf ook in.

Dan moet ik eventjes doorbladeren. Hoe zorgt de minister ervoor dat de richtlijnen over bezoek aan zorginstellingen duidelijk gecommuniceerd worden aan bezoekers van diezelfde zorginstellingen? Dat is zoals de handreiking het

voorschrijft, namelijk een plan per locatie maar ook een plan per cliënt. Dat betekent dat je met de cliënt en ook met de familie om de tafel gaat zitten om uit te leggen: nu werkt het zo, maar als straks de besmettingsgraad toeneemt, zullen we misschien genoodzaakt zijn om het bezoek in te perken. Het is heel belangrijk om familieleden daarin op een goede manier mee te nemen, want ook familieleden hebben allemaal de herinnering aan maart en niemand wil dat meer op die manier.

Mevrouw Van der Graaf vraagt hoe de handreiking zich verhoudt tot het amendement van mevrouw Van Brenk. Ik denk dat het amendement van mevrouw Van Brenk een soort wettelijke regeling is — zo zou je het kunnen zien — van de bedoeling van de handreiking, waarbij het wettelijk recht om in ieder geval altijd één familielid te hebben dat op bezoek mag, echt een heel mooie toevoeging is, die op zijn minst helemaal in de geest is van de handreiking.

De voorzitter:

Dan ga ik naar de heer Veldman. Of staat u gewoon een beetje te chillen? De heer Veldman.

De heer Veldman (VVD):

Dank voor dit antwoord van de minister, maar mijn vraag ging net een tandje verder. Bestuurders van zorginstellingen zijn natuurlijk gehouden aan richtlijnen en handreikingen zoals die nu zijn opgesteld. Het is goed als de minister daar nog eens op wijst richting de bestuurders: deze is er, dus maak er gebruik van. Maar het gaat er natuurlijk ook om dat bewoners en bezoekers weten waar die bestuurder zich aan te houden heeft, juist omdat we in het voorjaar gezien hebben dat er situaties zijn waarbij er in een verpleeghuis geen besmettingen meer zijn, in een regio waar op dat moment weinig aan de hand was, en waarin een bestuurder zei: ik hou de toko dicht, want je weet maar nooit. En dat is wat we niet meer willen. Dan is het dus zaak dat bewoners en ook bezoekers, familie, weten waar zij de bestuurder op kunnen aanspreken. Welke route heeft die bestuurder te doorlopen om te kunnen zeggen dat hij de voordeur dicht doet?

Minister De Jonge:

Ik snap heel goed dat u dat zegt. Het goede van die handreiking is wel dat die is opgesteld door een heel breed samengestelde club, bestaande uit veel vertegenwoordigende organisaties. Ik denk dat dit een enorme meerwaarde heeft. Die handreiking is niet iets van Verenso, of iets van ActiZ; alle cliëntvertegenwoordigende organisaties hebben bijgedragen aan deze handreiking. Dat is denk ik van grote meerwaarde.

Tegelijkertijd moet het voor cliënten en hun vertegenwoordiging ook wel duidelijk zijn waar zij terecht kunnen op het moment dat zij het idee hebben dat hetgeen er gebeurt in huis niet klopt met hoe zij vinden dat het zou moeten gaan. Hoe weten zij dan waar zij op mogen rekenen? Dat zit hem denk ik echt in die vertegenwoordigende organen: ActiZ, Verenso, Alzheimer Nederland, Zorgthuis.nl, het Nederlands Instituut van Psychologen, LOC, V&VN. Dus het is een heel brede vertegenwoordiging. Ik denk dat het in eerste instantie aan die vertegenwoordigende organisaties is om hun achterbannen te bedienen.

Het tweede is dat er natuurlijk ook altijd een rol voor de inspectie. De heer Hijink stelde daar een vraag over. Ja, ook de inspectie heeft hier een rol, bijvoorbeeld via het landelijk meldpunt. Daar kun je met klachten altijd terecht. Als er veel klachten op een locatie zijn, is dat voor de inspectie aanleiding om in het kader van haar risicogericht toezicht naar die locatie toe te gaan. Daarnaast is er ook een proactieve rol voor de inspectie. Persoonsgerichte zorg is sowieso natuurlijk de inhoudelijke bril waarmee de inspectie naar de zorg kijkt. Kortom, er is ook echt een formele rol van de inspectie.

Handreikingen zijn dus leidraden voor de uitvoeringspraktijk. Al die organisaties hebben hun eigen achterban te bedienen en te empoweren — een heel vreselijk woord — om datgene waar te maken wat in die handreikingen bedoeld is. En er is ook een formele rol voor de inspectie.

De heer **Veldman** (VVD):

Ik ben het ermee eens dat het heel mooi is dat een veelheid aan organisaties betrokken is bij deze handreiking. Ik ben het er ook mee eens dat ook bij al deze organisaties een verantwoordelijkheid kan liggen in het meenemen en informeren van hun achterbannen, dus de bewoners en de bezoekers, over waar de bestuurder zich aan te houden heeft. Maar ik zou het mooi vinden als de minister zelf ook toezegt dat hij het voortouw zal nemen om ervoor te zorgen dat die organisaties dat doen, juist om met elkaar die verantwoordelijkheid in te vullen, juist om met elkaar te voorkomen — wat ik ook de minister hoor zeggen — dat verpleeghuizen nog een keer dicht gaan terwijl dat niet nodig is.

Minister **De Jonge**:

Dat zeg ik graag toe, maar niet met de gretigheid om daarmee het goede werk over te nemen dat deze organisaties zelf hebben verricht. Want het is echt hun handreiking. Ik vind het belangrijk dat het eigenaarschap ook daar wordt gevoeld. Maar als ik kan helpen in de communicatie — en uw oproep strekt daartoe — dan wil ik dat graag toezeggen.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):

Als de minister toch aan het toezeggen is, zou ik daar graag nog iets aan willen toevoegen.

Minister **De Jonge**:

Oei. Een gevaarlijke modus. Ik herpak mijzelf weer, voorzitter.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):

Er zijn gewoon heel goede voorbeelden. Van de week was er een heel duidelijk voorbeeld van een verpleeghuis dat een aparte afdeling heeft waar de mensen met corona zich vrij kunnen bewegen en waar juist het bezoek zich helemaal beschermd moet kleden, in plaats van omgekeerd. Het zou mooi zijn als dergelijke goede voorbeelden breed uitgedragen worden en als de minister daar een rol in zou kunnen pakken. Ik snap dat al die organisaties dat moeten doen, maar als de minister ook dat soort voorbeelden goed voor het voetlicht kan brengen, dan helpt dat organisaties die

bang zijn en de toko liever dicht houden, om kansen en mogelijkheden te zien.

Minister **De Jonge**:

Zeker. Ik ga toch weer terug naar de modus van toezeggingen doen, omdat dit volgens mij een mooie aanvulling is op hetgeen ik al had toegezegd aan de heer Veldman. Het is waar dat er heel mooie en indrukwekkende voorbeelden zijn van de wijze waarop instellingen hier met veel creativiteit mee omgaan. Absoluut. En af en toe zie je ook voorbeelden van een al te grote terughoudendheid. Die zie je ook.

Voorzitter. Dit ging over de verpleeghuiszorg. In het kader van de maatregelen vroeg de heer Van der Staij naar de uitvaarten.

De **voorzitter**:

Voordat u verdergaat, heeft mevrouw Van der Graaf een vraag.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ik had een vraag gesteld over de zorginstellingen en de verpleeghuiszorg en dan met name over de mantelzorgers. Daar had ik een verduidelijkende vraag over gesteld. Het kan soms voorkomen dat mensen meerdere mantelzorgers hebben. Dan verdelen mensen de taken, omdat mantelzorg vaak zo veel vraagt. Hebben deze mantelzorgers allemaal toegang tot degene die zij verzorgen?

Minister **De Jonge**:

Volgens mij was uw vraag of dat ook een niet-familie lid kan zijn, of dat ook de buurman kan zijn. Het antwoord op die vraag is sowieso ja. Wat betreft het beperken van het bezoek schrijft het amendement van mevrouw Van Brenk voor dat er altijd in ieder geval één mantelzorger — zo lees ik het dan — één naaste, bij degene moet kunnen komen in het verpleeghuis. Dat moet in ieder geval worden geregeld. Overigens kan het natuurlijk wel zijn dat je op een zeker moment zegt: om de introductie van het virus een beetje te beperken en ook om het voor onze mensen behapbaar te maken gaan we het aantal mensen dat langs kan komen beperken. De mensen in het verpleeghuis hebben natuurlijk ook dubbele diensten als het virus erg huishoudt: die gezondheidscheck aan de ingang, de begeleiding van bezoek en het toezicht op bezoek. Dat is natuurlijk wel een mogelijkheid. Die mogelijkheid staat in de handreiking. Die mogelijkheid wordt ook opengehouden in het amendement.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dan zou ik toch willen vragen of de minister daar voor de tweede termijn nog even heel specifiek naar zou willen kijken. Die situatie doet zich gewoon wel voor. Ik hoor wat de minister zegt, maar ik zou juist omdat ik en mijn fractie hier veel vragen van mantelzorgers over krijgen, willen vragen of zij nog altijd toegang zullen hebben, ook als er sprake is van meerdere mantelzorgers. Ik zou op dat punt toch willen vragen of de minister, met het amendement-Van Brenk in de hand en naast het wetsvoorstel gelegd, hier nog specifiek op wil reageren in de tweede termijn.

Minister De Jonge:

Dat kan ik ook in deze termijn doen. Het werkt namelijk zo. De handreiking schrijft voor dat je per locatie een goede bezoekerregeling maakt en dat je daarover overleg hebt met verschillende inspraakorganen die binnen de organisatie, binnen de zorginstelling, werkzaam zijn. Vervolgens maak je een bezoekplan op maat per bewoner, passend binnen het bezoekplan van de locatie. Dat zijn alle organisaties nu aan het doen. Dat zijn alle zorginstellingen op dit moment aan het doen. Dat waarborgt ook dat je op maat, rekening houdend met de eigen situatie van cliënten, tot een regeling komt. Ik denk dat dat een heel verstandige manier van doen is. Dat doet namelijk recht aan de verschillen die er gewoon zijn, verschillen in thuissituatie, verschillen in naasten, in mantelzorgers die betrokken zijn bij een bewoner van een verpleeghuis. Dat blijft. Ook met het amendement-Van Brenk wordt dat niet anders. Sterker nog, het amendement-Van Brenk legt het wettelijk recht vast dat er altijd de situatie moet zijn dat er in ieder geval één familielid, één mantelzorger, één naaste betrokken kan zijn. Bij hoge uitzondering kan het anders.

De voorzitter:

Dat hebt u net gezegd, dus ik stel voor dat u verdergaat.

Minister De Jonge:

Toch nog één zin.

De voorzitter:

Ja, dat is goed.

Minister De Jonge:

Dit wil ik wel helder hebben. De ruimte dat een zorginstelling bezoek beperkt, blijft er natuurlijk wel. Die ruimte laat het amendement-Van Brenk ook. Die laat ook de handreiking. Waarom is dat nodig? Het moet voor een zorginstelling ook te organiseren blijven en je moet, als de besmettingsgraad toeneemt, het bezoek ook wel echt kunnen beperken, nooit verder dan in ieder geval één overgebleven familielid en altijd op maat, want daar maakt men afspraken over.

Dan de groepsgrootte bij uitvaarten. Meneer Van der Staaij zegt terecht dat destijds als heel erg pijnlijk is ervaren dat ook daar een grens gesteld werd aan de groepsgrootte. U heeft eigenlijk gevraagd of het niet iets zou zijn om heel specifiek een uitzondering op te nemen in de ministeriële regeling. Ik ben het zeer met u eens. Zo ziet u ook in het huidige maatregelenpakket, dat op dit moment geldt, dat uitvaarten een uitzondering zijn op de gemaximeerde groepsgrootte. Dat hebben we bewust gedaan, omdat het heel hard is om geen afscheid te kunnen nemen van geliefden. In de huidige regelgeving en verordening hebben we die uitzondering dus gemaakt. Als we de huidige verordening als is zouden overhangen in een ministeriële maatregeling en die zouden aanbieden aan de Kamer, dan zou dit daar dus onderdeel van uitmaken. Ik kan me dus heel goed vinden in die suggestie.

Maar als ik in het verleden keek waar uitbraken plaatsvonden, dan was dat niet zelden bij een begrafenis. De laatste tijd is dat overigens wat minder. Maar een begrafenis is een moment waarop afstand houden vrijwel onmogelijk is.

Hoe kun je die 1,5 meter afstand houden als er zo'n intens verdriet is? Je ziet dat op begrafenissen die afstandsnorm vaak een beetje wordt vergeten. Dat is zeer begrijpelijk, maar het is daarmee in een hoge besmettingsgraad wel extra kwetsbaar. Dus ik denk niet dat we het generiek en wettelijk zouden moeten willen regelen. Maar als we maar enigszins in een ministeriële regeling een uitzondering kunnen maken op de groepsgrootte, dan zullen we dat zeker doen, vanuit dezelfde overweging.

Artikel 58c spreekt over noodzaak en evenredigheid, zegt de heer Van der Staaij. De mening van experts over het nut van niet-medische mondkapjes loopt uiteen. In hoeverre kun je op basis van dit artikel de invoering van een mondkapjesplicht afdwingen? Altijd zal gelden: het kan. Op basis van dit artikel zou het kunnen. Het gaat hier ook over beschermingsmiddelen. Je kunt regels stellen op grond van dit artikel. Maar dat zal je altijd wel moeten doen met een onderbouwing van nut en noodzaak. Dat zal je zeker moeten doen. Bij niet-medische mondkapjes zul je, gegeven de wisselende adviezen van experts, inderdaad eventjes goed achter de computer moeten kruipen om de onderbouwing op een goede manier te geven.

Maar er speelt hier nog iets anders. Op dit moment hebben we gekozen voor een dringend advies. Daarvan wordt vaak gezegd: "Een dringend advies, wat is dat nou eigenlijk? Een echte maatregel is als je iets verplicht!" In die context wordt het vaak gebracht. Ik denk dat wij onszelf geweldig zouden helpen als wij van dat discours af zouden geraken. Als we zo onze samenleving in zouden richten, zouden we vrij snel op weg zijn naar een samenleving waarin het helemaal niet meer fijn is om te wonen. Kijk nou even naar alle adviezen die we van het begin af aan hebben gehanteerd. "Was je handen." Nou, we hebben echt niet naast iedere kraan een boa staan om te kijken of vaak genoeg de handen worden gewassen. We hebben het advies om thuis te blijven als je klachten hebt. Ja, dat is niet te controleren en niet te handhaven. Betekent dat dat je dan schouderophalend aan het advies voorbij mag gaan? Nee, want dan breng je anderen ernstig in gevaar. Kortom, het dringende advies van het RIVM en het dringende advies dat het kabinet van het RIVM overneemt en indringend communiceert met de samenleving, is geen advies om schouderophalend aan voorbij te gaan. Zo geldt dat voor alle dringende adviezen, ook voor mondkapjes.

Mevrouw Van Kooten-Arissen had het over artikel 58p. Ze gaat even lekker de diepte in. Over artikel 58p zegt mevrouw Van Kooten-Arissen: "Klopt mijn lezing dat in lid 2 de mogelijkheid wordt geboden dat wordt afgeweken van personen van één huishouden die in één auto mogen zitten? In welke situatie wenst de minister gebruik te maken van deze mogelijkheid? Hoe werkt dit in de bestrijding van het virus? Moet die uitzondering op de uitzondering er niet gewoon uit?" Dat was uw vraag. Het antwoord is: het tweede lid van artikel p geeft inderdaad de mogelijkheid om de afstandsnorm wél van toepassing te verklaren bij personen die op hetzelfde adres woonachtig zijn. Het gaat hier bijvoorbeeld om de situatie waarin er sprake is van georganiseerd verkeer voor arbeidsmigranten. We hebben dat gezien bij de slachthuizen. Ondanks het feit dat de medewerkers op hetzelfde adres wonen — dat is vaak zo — is het dan heel erg noodzakelijk dat zij wel afstand houden als zij worden vervoerd. Want als ze dat in de auto niet doen, dan zie je dat het aantal besmettingen rap toe kan nemen. Dat is ook een van de aanbevelingen geweest van

het Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten. Zij hebben ook overwogen dat die maatregelen getroffen moeten worden om de arbeidsmigranten beter te kunnen beschermen. Maar als een dergelijke maatregel wordt voorbereid, zal uiteraard worden gekeken naar nut, noodzaak en proportionaliteit.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Dat is inderdaad een heel goede reden om dat te beperken; dat lijkt me heel verstandig. Maar is het op deze manier dan niet iets te ruim geformuleerd? Is er geen andere manier om voor deze specifieke gevallen inderdaad de mogelijkheid open te houden, maar dat het niet zo ruim geformuleerd is voor personen uit één huishouden? De regeling gaat er niet voor gebruikt worden; dat geeft de minister heel helder aan, maar is er niet een manier om dat specifiek in de wet op te nemen?

Minister De Jonge:

Eigenlijk zullen wij, als wij van deze uitzonderingsclausule gebruik willen maken, en als we die in de ministeriële regeling willen vatten, heel goed de mate van proportionaliteit ervan moeten betogen. Vervolgens is het aan de Kamer om daar dan, als wij dat doen, toezicht op te houden en te zeggen: had dat niet een beetje anders gekund? Past u het hier niet te ruim toe? De toepassing zoals u die schetst, is een toepassing die me nu op het netvlies staat, van: die zou kunnen. Maar je zou ook wel andere mogelijkheden kunnen hebben, waar dat toch een logische toepassing is, met name bij mensen die op één adres wonen, maar waarvan je toch wilt dat ze elkaar niet gaan zitten besmetten. Bij arbeidsmigranten is dat een nogal helder voorbeeld, maar we hebben ook gezien dat de besmettingsgraad in studentenhuizen heel erg hoog kan zijn. Ook daar zou je je voor kunnen stellen dat je dat doet. Dus ik zou het niet verder willen limiteren, althans niet in juridische zin. Maar het proportionaliteitsvereiste staat natuurlijk wel recht overeind. Dus zullen we het altijd moeten kunnen beargumenteren, op het moment dat we de Kamer een voorstel doen.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Kan ik hier dan uit concluderen dat het, als er gebruik wordt gemaakt van deze bevoegdheid, altijd naar de Kamer terugkomt en dat wij als Kamer kunnen beslissen: in deze gevallen is het wel proportioneel en in andere gevallen is het niet proportioneel?

Minister De Jonge:

Altijd, want dit geeft slechts de wettelijke inkadering: waar mogen de maatregelen over gaan, op welke onderwerpen mogen ze zien en op welke domeinen van het leven mogen die betrekking hebben? Vervolgens zal het altijd in een regeling moeten worden vervat, die aan de Kamer wordt voorgehangen en waar u een bekrachtigingsvoorstel voor zult gaan aannemen, is mijn verwachting, bij de stemming. Dus het wordt altijd voorgelegd hoe we daar mee omgaan.

Dan vraagt de heer Groothuizen: "Wij begrijpen uit de antwoorden dat ook studenten en mensen in woongroepen kunnen worden gezien als mensen met hetzelfde adres, bijvoorbeeld als ze dezelfde voorzieningen delen, maar

formeel een ander huisnummer hebben. Graag een bevestiging." Dat kan ik bevestigen; dat is inderdaad zo.

De heer Van Dam vraagt het volgende. Het huisrecht is dan wel expliciet uitgesloten van de werking van deze wet, maar we zien ook dat een hoop besmettingen juist in de thuissituatie plaatsvinden. Hoe gaan we daar dan mee om? Destijds is dat inderdaad ook aanleiding geweest om dat huisrecht wel op te nemen. Tegelijkertijd hebben we gezegd: dat handhaven achter de voordeur gaat natuurlijk niet gebeuren, want je kunt niet zomaar achter de voordeur kijken. Dat zal je waarschijnlijk alleen doen als er sprake is van een exces, zoals dat wordt genoemd in handhavingstermen. En bij een exces, dus als er sprake is van heel veel overlast, enorm harde muziek, een enorm feest waar de buren heel erg last van hebben, kun je daarop handhaven. Op het moment dat er sprake is van een exces, kun je daarop vaak al handhaven op grond van de APV. Dus die handhaving kan in dat geval wel plaatshebben.

Verder denk ik ook dat het de bedoeling is dat we iets intelligentere afspraken maken dan over handhaving alleen, en met name ook afspraken maken met, in dit geval, studentenhuizen zelf. We hebben gezien dat de besmettingen met name bij studentenhuizen heel hard gingen. Er was bijvoorbeeld een initiatief van de burgemeester van Delft om daarover met studentenverenigingen om tafel te gaan en te vragen: wat zouden jullie nou zelf kunnen doen om de naleving in die huizen te verbeteren? Dat heeft tot acties geleid waar ik meer in geloof dan in een boa voor de deur, of een boa achter de deur. Dus ik denk dat dat aan ons vraagt om daar intelligentere oplossingen voor te bedenken.

Dan de vraag van de heer Veldman. De wet regelt de veilige afstandsnorm en een aantal uitzonderingen daarop. Vallen reddingsbrigades ook onder die uitzonderingen? Het antwoord is ja. Met de nota van wijziging is aan de wettelijke uitzonderingen toegevoegd: de categorie personen die eerste hulp bieden bij een het leven of de gezondheid bedreigende situatie. Daaronder vallen ook personen die vanuit hun taak bij de reddingsbrigade eerste hulp verlenen.

De heer Hijink vraagt hoe we dit wetsvoorstel moeten opvatten ten aanzien van de strafbaarheid van het opentrekken van een wijntje in het park. Even afhankelijk van de APV, het park waar u zich precies in bevindt en — dat wil ook weleens verschillen in deze of gene gemeente — het moment van het jaar kan ook nu al op grond van de APV een alcoholverbod gelden of niet. Dat is dus eigenlijk gewoon onderdeel van de lokale besluitvorming. Waarom is dat hier nu ook aanvullend opgenomen? Omdat ook hier natuurlijk geldt dat alcohol het gedrag van mensen beïnvloedt. Restricties aan het gebruik van alcohol kunnen dus daadwerkelijk helpen om het gedrag — laat ik het zo zeggen — een beetje onder de duim te houden en een beetje in toom te houden. Daarvoor is die grondslag gecreëerd. De facto is er met name vanuit openbareordeoverwegingen al vrij veel mogelijk, gewoon op basis van de plaatselijke verordening.

Mevrouw Van Kooten-Arissen vraagt waarom er een stukje leeftijdsdiscriminatie in de wet zit; zie artikel 58e, lid 1a. Waar is dat voor nodig en hoever reikt dit? En dit gaat toch in tegen de Grondwet? Nee, er zit geen discriminatie in de wet. Er zit wel logica in de wet: je zou maatregelen kunnen treffen die bijvoorbeeld voor kinderen in de basisschoolleef-

tijd niet hebben te gelden. Die zijn nu natuurlijk ook uitgezonderd van tal van maatregelen. Ik denk ook dat dat heel erg logisch is. Als je ziet dat kinderen in de basisschoolleeftijd eigenlijk geen belangrijke rol spelen in de verspreiding, dat kinderen in die leeftijdsgroep eigenlijk nauwelijks ziek worden — het vindpercentage is daar heel erg laag — en dat, als er al kinderen ziek worden, de symptomen heel erg mild zijn, is het ook logisch om een aantal maatregelen wel te doen gelden voor de rest, maar niet voor de kinderen in de basisschoolleeftijd. Dat is dus de reden waarom dit artikel er staat zoals het er staat. Als uw vrees is dat dit er weleens toe zou kunnen leiden dat we naar een soort tweestromensamenleving toe gaan, een beetje zoals de heer Van Haga dat bepleitte, dan hebben we als kabinet daar natuurlijk al eerder heel helder over gezegd dat we daar niet aan gaan beginnen, dat we daar niet naartoe gaan en dat we dat niet willen, omdat dat zover af staat van hoe je als samenleving daadwerkelijk een samenleving wilt zijn. Je kunt niet aan ouderen vragen om het komende halfjaar achter de geraniums plaats te nemen, zodat wij lekker onze gang kunnen gaan. Bovendien zou dat inhoudelijk eigenlijk nergens op slaan, want als je het aantal kwetsbare mensen optelt die echt een groot risico lopen op een ernstig ziekteverloop, kom je misschien uit op 3 miljoen, 4 miljoen, 5 miljoen mensen, gegeven de indicatoren die aanleiding geven om ze tot een kwetsbare groep te rekenen. En dat staat nog los van het feit dat je zo'n samenleving gewoon niet kunt organiseren en ook niet moet willen organiseren.

Dan de vraag van de heer Krol. Hij wil graag een klip-en-klare uitspraak hebben over de mogelijkheid om in de toekomst een vaccinatieplicht op te nemen in de wet. Laat ik hier nog een keer heel helder verwoorden wat ik al heel veel vaker heb verwoord. Ik ben niet voor een vaccinatieplicht, omdat ik denk dat dat het draagvlak voor vaccinatie heel erg ondermijnt. En we hebben het draagvlak vóór vaccinatie heel erg nodig. Ik ben ook niet voor een vaccinatieplicht omdat ik niet geloof dat die uitvoerbaar zou zijn. Mensen die zich niet willen laten vaccineren, kun je ook niet vaccineren. Ik ben om die redenen en nog heel erg veel andere redenen tegen een vaccinatieplicht. Er is geen wet die daarvoor ook maar enige grondslag biedt of zou kunnen bieden. Er komt geen initiatief van het kabinet om die grondslag te bieden. Ik denk dat we elkaar ook heel erg helpen door dat dan ook nooit meer als suggestie te noemen, omdat de zorg en de angst in de samenleving toch al groot zijn.

De voorzitter:

Heel kort, mevrouw Van Kooten.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Ik kom nog even terug op mijn vraag over leeftijdsdiscriminatie. Ik begrijp de uitleg van de minister heel goed, maar is het niet mogelijk om precies over wat de minister zegt, een extra passage op te nemen in de memorie van toelichting, zodat duidelijk is dat het daar absoluut niet voor mag gaan gelden? Want ik vind dat dit ruim opgeschreven is. Ik begrijp nu ook de gedachte erachter, maar is het niet mogelijk om ergens op te nemen dat het wat breder gedeeld wordt?

Minister De Jonge:

Het goede nieuws is dat ook de mondelinge behandeling van de wet onderdeel is van de wetsgeschiedenis.

De voorzitter:

Klopt.

Minister De Jonge:

Dus als men terugleest wat wij hebben gewisseld over hoe wij dit artikel begrijpen, dan kan daarover geen misverstand bestaan.

De heer Krol (Krol):

Ik dank de minister voor het inderdaad klip-en-klare antwoord over de vaccinatieplicht. Ik heb nog één aanvullende vraag. Kan het niet ook voorkomen in de toekomst dat mensen die niet gevaccineerd zijn, bij bepaalde gelegenheden geweigerd kunnen worden?

Minister De Jonge:

Nee, zeker niet als je het zo algemeen formuleert. Eén kanttekening daarbij. Je kan op enig moment in een bepaalde situatie zitten waarin het virus nog niet weg is en we nog midden in de vaccinatie zitten, bijvoorbeeld halverwege zijn. We hebben dan 20%, 30%, 40% van de mensen gevaccineerd en het aantal maatregelen dat je moet nemen in de samenleving kan dus verminderd worden. Ik denk nu even hardop. Het is hartstikke hypothetisch, maar ik schets het toch even. Op dat moment kan een zorginstelling zeggen: als je bij ons je werkzaamheden wilt kunnen voortzetten in het ziekenhuis of in het verpleeghuis, dan vinden we het wel fijn als op de afdeling waar de meest kwetsbare mensen komen, de mensen die daar werken wel gevaccineerd zijn. Dat kun je als zorginstelling wel uitspreken. Maar het kan nooit in de vorm van een vaccinatieplicht of in de vorm van een vaccinatievoorwaarde om überhaupt bij een instelling te mogen werken. Zo werkt het niet. Daarvoor bestaat geen grond en daarvoor bestaat geen grondslag, en die komt er ook niet.

De heer Krol (Krol):

Maar ik hoor de minister dus nu zeggen dat in sommige gevallen er toch aan mensen gevraagd zal worden om zich te vaccineren. We zien nu dat bij marineschepen steeds meer bemanningsleden positief getest zijn. Dat zijn toch allemaal voorbeelden waarbij je je kunt voorstellen dat je alleen maar aan boord mag gaan, dat je alleen maar op die afdeling in het ziekenhuis mag werken als je wél gevaccineerd bent.

Minister De Jonge:

Nee, want daarvoor bestaat geen grondslag. En die grondslag komt er ook niet. Dat zal dus al vrij snel verkeerd gaan voor de rechter. Dat kan dus niet. Als je als werkgever zoiets overweegt, dan zul je heel goed moeten bepleiten, vanuit het oogpunt van bescherming van kwetsbare mensen, dat je de keuze maakt zoals je die maakt. Ik kan het me eigenlijk alleen maar voorstellen in een situatie van, zoals ik zei, een verpleeghuis waarbij je ongeveer halverwege bent in je vaccinatiestrategie en -aanpak. Op dat moment zou je kun-

nen zeggen: wij verwachten eigenlijk wel dat de mensen die werken met onze kwetsbaarste mensen, gevaccineerd zijn. Maar ook dan nooit in de vorm van een plicht en altijd zeer goed gemotiveerd vanuit de overweging om kwetsbare mensen zo goed mogelijk te beschermen. Ik plaats die kanttekening niet om daarmee te zeggen: nou, er is wel iets van een vaccinatieplicht mogelijk. Nee, die is niet mogelijk. Er geldt geen vaccinatieplicht en die gaat ook niet gelden; er is geen grondslag voor. Maar ik snap wel dat zorgwerkgevers beschermend willen zijn voor hun ziekenhuizen of verpleeghuizen. Dat begrijp ik weer wel.

De voorzitter:
Gaat u verder.

Minister De Jonge:

Ik denk dat ik datgene wat de maatregelen betreft, zo goed mogelijk heb gehad. Ik zie hier nog één vraag, van de heer Hijink: hoe voorkomt de minister dat ontheffingen leiden tot tweespalt en willekeur? Dat debatje hebben we net eigenlijk al gehad. Ik denk dat collega Ollongren daar zo ook nog wat nadrukkelijker op zal ingaan. Wij zullen in de ministeriële regeling altijd goed moeten inkaderen waarover uitzonderingen wel en niet kunnen gaan. Ik reflecteer op vorige week. Er was een uitzonderingsmogelijkheid ten aanzien van de culturele instellingen, waarom de voorzitters van de veiligheidsregio's hadden gevraagd. Maar op het moment dat daarvan gebruik wordt gemaakt, krijg je onmiddellijk de sport en de kerken aan de telefoon, die vragen: hé, hoe zit dat, waarom wel voor Carré en niet voor ons? Maatwerk kan helpen voor het draagvlak, maar het kan het draagvlak ook ondermijnen als het te scheutig of te onevenwichtig wordt toegepast. Dat is echt een dunne lijn. Dat maakt ons vak ook zo leuk.

Voorzitter, ik denk dat ik hiermee de vragen heb beantwoord die gaan over de maatregelen die in deze wet mogelijk zijn. Daarmee heb ik echt het gros van de vragen beantwoord. Ik ga nog een aantal vragen doen, eerst vragen over de BES en daarna nog wat overige vragen.

Door de PvdA en de ChristenUnie is een aantal vragen gesteld over de BES. Hoe te opereren op Bonaire, Sint-Eustatius en Saba? Heeft het kabinet met de eilanden overlegd? Hoe daarmee om te gaan?

Kijk, de vangnetbepaling die er was, is nu eigenlijk door het amendement-Buitenweg c.s. komen te vervallen. Daar hebben we bijna alles over gezegd wat daarover te zeggen zou zijn, op één punt na, namelijk wat dat betekent voor de BES-eilanden. Het kabinet heeft de openbare lichamen uiteraard van begin af aan betrokken bij het opstellen van de wet. Zij hebben ook meegekeken met de consultatieversie van de wet. Voor Caribisch Nederland zal uiteindelijk dezelfde systematiek met de ministeriële regeling moeten gaan gelden. Omdat de omstandigheden in Caribisch Nederland sterk kunnen verschillen, is het kabinet voornemens om per openbaar lichaam een aparte ministeriële regeling te maken, waarbij de gezagsdragers uiteraard de opvattingen van de eilandsraden meenemen in de besluitvorming. Voor wat betreft de inhoud van de maatregelen zal dus gewoon maatwerk geleverd kunnen worden. Maar ten aanzien van de spoed die ook daar noodzakelijk kan zijn, geldt wel dat de vangnetbepaling noodzakelijk was.

Als het amendement op stuk nr. 30 wordt aangenomen, ben je de vangnetbepaling natuurlijk kwijt. Naar het oordeel van de eilandsraden is er dan onvoldoende flexibiliteit gewaarborgd om snel maatregelen te kunnen nemen. Als het amendement wordt aangenomen — laten we daar maar eventjes van uitgaan — betekent dit dus ook dat wel iets zullen moeten met die kwestie. De spoedkwestie voor de eilanden moeten we, denk ik, wel willen oplossen. Uit uw interventie en uit die van mevrouw Kuiken begreep ik dat u daar mogelijk ook voor zou voelen, dus dan laat ik het aan u of u daarop zou willen amenderen of dat u van ons verwacht dat we met een nota van wijziging op het wetsvoorstel zullen komen.

Mevrouw Kuiken (PvdA):

Dit punt kwam op in een gesprek dat wij hadden met de BES-eilanden. Het is nu zo dat Statia en Saba hebben aangegeven dat ze graag die uitzondering willen. Op Bonaire moet dat gesprek echter nog plaatsvinden in de eilandsraad, zoals dat gewoon ordentelijk hoort en niet in de achterkamers. Ik zou dat graag willen afwachten. Op basis van de meerderheid die daar een beslissing over neemt, zou ik het om prijs stellen dat het kabinet dan het initiatief neemt tot een nota van wijziging.

Minister De Jonge:
Van harte toe bereid.

Mevrouw Kuiken (PvdA):

Als de Kamer het daar niet mee eens is, kan er altijd nog een tegenamendement ingediend worden. Maar dat is volgens mij de koninklijke weg hierin.

Minister De Jonge:

Dat lijkt me helemaal prima. In dat voorstel gaan we graag mee.

Dan moeten we nog een aantal overige vragen behandelen. Ik begin met die van mevrouw Van Esch. Zij heeft artikel 62 van de Bataafse Staatsregeling uit 1789 geciteerd. Dat kunnen we niet zomaar onvermeld laten. Die is inderdaad heel fraai. Ik heb het artikel er toch eventjes bij gepakt: "Zij strekt, insgelijks, door heilzame wetten, haare zorg uit tot alles, wat in het algemeen de gezondheid der Ingezetenen kan bevorderen, met wegruiming, zooveel mogelijk, van alle belemmeringen." In de huidige Grondwet staat: "De overheid treft maatregelen ter bevordering van de volksgezondheid." Ik denk dat we in de tijd toch iets verloren hebben van de schoonheid van die taal. Overigens hecht ik er wel aan om dan ook nog een ander artikel uit diezelfde Bataafse Staatsregeling te noemen en dat is artikel 27, dat het recht behelst om op eigen terrein "te jagen, te vogelen en te visschen". Ja, zo ging het in die tijd wel natuurlijk. Meer serieus: de vraag van de Partij voor de Dieren was natuurlijk wat we eigenlijk zouden kunnen doen in het ...

De voorzitter:

Daar moet de heer Van der Staaij iets op zeggen, denk ik.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

De heer De Jonge stelt mij teleur, want als ik het mij goed herinner, is er nog een veel fraaier artikel 8 van diezelfde Staatsregeling. Ik weet niet of u die voor zich heeft.

Minister **De Jonge**:

Nee.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Dat luidt volgens mij: "De eerbiedige erkentenis van een Albestuurend Opperwezen versterkt de banden der maatschappij en blijft iederen Burger ten duursten aanbevolen." Is dat nou ook niet een mooie?

Minister **De Jonge**:

Dat is geweldig mooi. Ik reken erop dat de heer Van der Staaij deze woorden straks in een amendement zal vatten. Dan zullen we er met elkaar over kunnen stemmen. Dank voor dit stukje verheffing naar de mensen toe, zo even tussendoor op de donderdagochtend.

Terug naar de vraag van mevrouw Van Esch. We hebben hier vaker over gesproken. We hebben vaker een gesprek gevoerd over de noodzaak voor het kabinet om überhaupt maatregelen te treffen in het kader van de volksgezondheid. We hebben vandaag en gisteren gesproken over maatregelen die de rechten van de mensen ook beperken. In algemene zin heeft te gelden dat we altijd wel in ogenschouw moeten nemen dat we dat doen in de context van dat andere grondrecht, namelijk het recht om gezond door het leven te gaan. Daarbij hoort ook de plicht voor de overheid — zie artikel 22, eerste lid — om maatregelen te treffen ter bevordering van de volksgezondheid. Kortom, het is onze dure plicht. Grondrechten zijn natuurlijk nevensgeschikt. Je kunt nooit het ene recht ten opzichte van het andere verabsoluteren. Daar gaat deze hele wet nu juist over. Overigens pakken wij — collega Blokhuis is daar volop mee bezig — de opdracht voor het bevorderen van de volksgezondheid, daar waar het raakt aan preventie, heel serieus op. We hebben een Nationaal Preventieakkoord. Met ruim 70 partijen zijn afspraken gemaakt over maatregelen en ambities om een gezonde leefstijl te bevorderen. De strijd tegen overgewicht, tegen roken, tegen problematisch alcoholgebruik is complex en omvangrijk, maar we hebben vele maatregelen en partijen betrokken bij die strijd. Daar blijven we gewoon volop mee doorgaan, onverlet dit wetsvoorstel en onverlet de coronacrisis waar we middenin zitten.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Ik vind toch dat u dan voorbijgaat aan het feit dat we juist in de coronacrisis zien dat mensen die een ongezonde leefstijl hebben, vatbaarder zijn voor dit virus. Dan is het juist nu van belang om daarin extra maatregelen te nemen en om bijvoorbeeld die oproep van die 1.600 wetenschappers serieus te nemen, en dus extra maatregelen te nemen om te voorkomen dat er in deze crisis waarin we nu zitten en waar we voorlopig ook nog niet uit zijn, meer mensen ziek worden dan nu het geval is. Ook die 1.600 wetenschappers hebben gezegd dat het nu gewoon niet voldoende is. We doen te weinig aan preventie. We hebben er te weinig budget voor. Het is te weinig op dat moment. Dan is juist nu expliciet de opdracht om dat wel te doen. Dan vind ik

datgene wat we tot nu toe hebben afgesproken, echt te weinig. Volgens mij weten we dat van elkaar, maar ik blijf die oproep doen. Ik vind het echt te weinig.

Minister **De Jonge**:

We hebben dit debat inderdaad niet helemaal voor het eerst; dat klopt. Dan komt u bijvoorbeeld altijd met het voorstel om tot een suikertaks te komen. Ik sluit ook niet uit dat we dat op enig moment gaan doen, maar ik denk ook dat u het merkwaardig zou vinden als het kabinet midden in de coronacrisis een suikertaks zou voorstellen. Niemand gelooft natuurlijk dat die suikertaks ons op dit moment gaat helpen om door die crisis te komen. Dat beweert u overigens ook niet. U zegt dat er meer moet gebeuren in het kader van preventie, en dat is natuurlijk waar. Sowieso. Een derde van de begroting van VWS, en daarmee — het gaat niet om het geld — dus ook een derde van de inzet van onze zorgverleners, gaat op aan leefstijlgerelateerde ziekten. Dus de inzet op preventie loont vrijwel altijd. Dat is sowieso een heel goed idee. Dat is naar de nabije toekomst, waarin de vraag naar zorg enorm zal toenemen, sowieso een route die we moeten bewandelen. Daarom is Paul Blokhuis heel intensief bezig met dit thema. Het is een van de belangrijkste thema's in zijn portefeuille, omdat preventie ons gaat helpen, zeker naar de toekomst toe. Daarover zijn we het niet oneens. De vraag is of een van die maatregelen die dan altijd worden voorgesteld — daarom noem ik die suikertaks — ons op dit moment iets gaat helpen in de crisis. Dat denk ik niet.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Inderdaad, dat beweer ik nu ook niet. Maar het kan wel enen zijn. We zitten nu een halfjaar in een crisis. Ik snap dat je in het begin, in maart en april, nog niet precies weet waar we heen gaan. We zijn nu een halfjaar verder. We roepen al vanaf mei op om iets te doen met preventie. We zien op dit moment nog geen enkele vordering rondom corona en preventie. Die is er nog niet. Er is geen ander preventieakkoord afgesloten. Er zijn geen andere maatregelen voorgesteld dan die we al kennen. Volgens mij doe je juist iets heel goeds richting de bevolking als je nu wel voor die suikertaks gaat staan en juist wel gaat kijken naar extra preventie maatregelen. Want we willen ook in de toekomst voorkomen dat meer mensen ziek worden van corona.

Minister **De Jonge**:

Dat is waar. Natuurlijk wil je dat. Maar het is niet zo dat de inzet op preventie die sowieso al geldt, opeens niet meer belangrijk zou zijn. Het tegengaan van overgewicht bijvoorbeeld is heel erg belangrijk. We weten dat mensen met overgewicht meer aangedaan worden door de ziekte, een groter risico lopen op een ernstig verloop van de ziekte. Dus is het tegengaan van overgewicht sowieso een goed idee. Dat was ook onderdeel van het Preventieakkoord. Daar wordt met niet aflatende trouw aan gewerkt door zowel collega Blokhuis als alle veldpartijen waarmee hij daarover afspraken heeft gemaakt. Mijn enige bezwaar zou zijn om daar nu even een suikertaks aan toe te voegen. Dan denk ik dat we iets te overspannen verwachtingen hebben van wat zo'n maatregel zou kunnen gaan doen op de korte termijn. We moeten sowieso het debat over de suikertaks vervolgen. Ik zeg ook niet dat ik er altijd tegen zal zijn of wat dan ook. Daar gaat het niet om. Waar het om gaat, is

of we de goede dingen doen wat betreft preventie. Volgens mij zijn we bezig met de goede dingen als het gaat over preventie en blijven die onverminderd van belang, zeker ook in deze tijd.

De voorzitter:
Tot slot, mevrouw Van Esch.

Mevrouw Van Esch (PvdD):
We zitten hier niet alleen maar voor de korte termijn maar wel degelijk ook voor de lange termijn. We kunnen de suikertaks noemen maar bijvoorbeeld ook de btw-verlaging voor groente en fruit. Een btw-verlaging die de afgelopen jaren is ingegaan kunnen we gewoon terugdraaien. Dat is helemaal niet zo ingewikkeld en dat heeft wel degelijk meteen effect. Wat betreft die suikertaks noem ik de 1.600 wetenschappers en maatschappelijke organisaties; er zijn zo veel oproepen vanuit de samenleving om er juist in deze coronacrisis werk van te maken. Ik vind het dan echt te kort door de bocht om te zeggen: we zijn nu met kortetermijnzaken bezig. Nee, het is aan ons, aan de Tweede Kamer maar ook aan de regering om echt die langere termijn ook in ogenschouw te nemen.

Minister De Jonge:
Dat deel ik. Dat is juist ook de achtergrond van het Preventieakkoord, waar Blokhuis mee bezig is. Dus dat deel ik.

De voorzitter:
Gaat u verder.

Minister De Jonge:
Dan een andere evergreen in ieder debat dat gaat over corona: de nertsen. Mevrouw Van Esch zegt dat er te weinig gekeken is naar de verspreiding onder dieren. Ik denk oprecht dat dat niet zo is. Als je kijkt hoe intensief we vanuit LNV en VWS daarmee bezig zijn geweest en hoe intensief de samenwerking is over maatregelen die nertsen aangaan, dan denk ik niet dat je dit zou kunnen zeggen. Er is overigens niet alleen naar de nertsen gekeken. Ieder signaal van een mogelijke dier-mensbesmetting is uitvoerig en uitbundig bestudeerd. We werken heel intensief samen waar het gaat om de zoönosestructuur. Een andere vraag van mevrouw Van Esch was of de minister van VWS daarbij doorzettingsmacht heeft. Dat woord kennen we eigenlijk niet in wettelijk opzicht maar we werken wel samen in de zoönosestructuur. Die is er juist voor bedoeld om in zo'n geval niet het belang van de veehouderij of commerciële belangen de doorslag te laten geven, maar om altijd de belangen van de volksgezondheid in het geval van zoönose de doorslag te laten geven. Dus ik meen oprecht dat we juist heel intensief hiermee bezig zijn en dat dit ook heeft geleid tot allerlei maatregelen die we vaker hebben bediscussieerd rondom de nertsen.

De voorzitter:
Ik geef u zo het woord, mevrouw Van Esch, maar ik wil toch wel weten of er nog meer vragen zijn van mevrouw Van Esch.

Minister De Jonge:
Er is nog een amendement over de nertsen.

De voorzitter:
Dan doet u dat er meteen bij.

Minister De Jonge:
Ja, dat zal ik doen.

Mevrouw Van Esch (PvdD):
Ik wil nog een ding rechtzetten. Het zijn niet wij die zeggen dat er te weinig onderzoek naar dieren is gedaan. Het is een viroloog die deel uitmaakt van het OMT die dat heeft aangegeven. Dus het is niet de Partij voor de Dieren die dat hier staat te beweren. Dat zou ik dus nog wel even recht willen zetten. Het is gewoon een wetenschapper die dat aangeeft.

Minister De Jonge:
Als die wetenschapper ook nog in het OMT zit, moet hij met een advies komen, want het is namelijk de rol van het OMT om het kabinet te adviseren. Dus we zien dan reikhalzend uit naar het advies.

Dan even naar de nertsenfokkerijen en het amendement.

De voorzitter:
Dat is het amendement op stuk nr. 34. Toch?

Minister De Jonge:
Ja, het amendement op stuk nr. 34. Wat het kabinet sowieso doet, is om de huidige besmettingen en de zorgen die er ook bij het OMTZ zijn wat betreft blijvende reservoirvorming tegen te gaan met de maatregelen die we treffen. In aanvulling daarop komen we met een wetsvoorstel om het houden van nertsen te stoppen. Dat gaat dus eigenlijk nog verder dan het opleggen van een fokverbod en dan dit amendement. Het kabinet is voornemens dit wetsvoorstel begin november aan uw Kamer voor te leggen. Overigens zal een fokverbod, zoals voorgesteld in dit amendement, een forse beperking betekenen van het eigendomsrecht. En daar gaat het natuurlijk om; je moet telkens goed kijken naar de legitimatie van de maatregelen die je treft. Mag je maatregelen treffen om de volksgezondheid te bevorderen? Ja, sterker nog, dat is ons werk, daartoe zijn we grondwettelijk ook gehouden. Mag je daarmee zomaar het eigendomsrecht beperken? Nee, want de noodzaak daartoe zal je telkens goed moeten onderbouwen. U kent alle maatregelen die we nemen rondom nertsen. Wij zijn het daar zelden over eens. Dat moge ook gezegd, maar u snapt dus ook dat we dit amendement zullen ontraden.

Mevrouw Van Esch (PvdD):
Ook hier is er waarschijnlijk weer sprake van een misvatting, want het amendement gaat niet specifiek over nertsen. Het amendement gaat namelijk over alle mogelijke dieren die bevattelijk kunnen zijn voor het coronavirus. Dat is wel degelijk iets anders. Wat me opvalt, is dat u het net, bij een vorige interruptie, erover had: u heeft als Tweede Kamer

altijd de mogelijkheid om een motie in te dienen en die gaan we dan gewoon uitvoeren. Maar ik heb hier gewoon twee moties voor me liggen. Die zijn gewoon alle twee aangenomen en die zou u dan toch ook moeten uitvoeren? In de motie van 10 juni staat gewoon: "verzoekt de regering om door een aanwijzing zorg te dragen voor een verbod op het beroepsmatig fokken van dieren die aantoonbaar bevattelijk zijn voor het coronavirus en een reservoir kunnen vormen." Er wordt nu aangegeven dat er wel degelijk mogelijkheden zijn dat het niet alleen nertsen zijn maar ook andere dieren, dus eigenlijk zegt dit amendement helemaal niets meer dan wat deze aangenomen motie u al opdraagt. Het amendement doet niets meer dan dat. Het is letterlijk het verwoorden van de motie die al is aangenomen. Dus volgens mij helpen we u hier heel erg mee. We maken gewoon even de wet voor u, want u zegt: ja, dat amendement over het fokken van nertsen komt eraan. Ik ben u gewoon letterlijk aan het helpen, hoor. Dit is de aangenomen motie. Echt, het is pure hulp!

De voorzitter:

Wat heeft u daarop te zeggen, meneer de minister?

Minister De Jonge:

Als het zó verleidelijk wordt gebracht, voorzitter, dan is het wel heel moeilijk om daar nog tegen bestand te zijn. Maar even terug naar de motie, want we hebben er natuurlijk wel degelijk naar gekeken bij alle signalen dat er sprake zou zijn van een dier-mensbesmetting wat hier daadwerkelijk het risico, wat hier daadwerkelijk het gevaar is. We hebben bijvoorbeeld gekeken naar konijnen, we hebben bij de katten gekeken, de boerderijkatten die op die nertsenfarms rondliepen. We hebben naar het signaal van die hond gekeken, we hebben echt telkens alles onderzocht. Dat is denk ik ook ons werk. Dat was ook de oproep in de motie. Dus het is niet zo dat we ons alleen op de nertsen hebben gericht. Het is wel zo dat daar waar het gaat over bevattelijkheid voor dat virus de nertsen nummer één zijn. En daarom ligt daar inderdaad veel focus op. Daarnaast geldt natuurlijk voor de nertsen iets bijzonders, namelijk dat de nertsenfokkerijen überhaupt al zouden gaan stoppen. En daarnaast geldt er een heel pakket aan maatregelen waar we op dit moment al mee werken rond de nertsen. Een generiek fokverbod, daar waar je niet goed kunt onderbouwen wat er in het belang is voor de volksgezondheid ...

De voorzitter:

En nu het amendement.

Minister De Jonge:

... gaat eigenlijk heel veel verder. Dus het amendement, hoe verleidelijk mevrouw Van Esch het ook aanbiedt en presenteert aan het kabinet, blijf ik toch echt ontraden, omdat dat amendement echt verder gaat dan dat. En het wetsvoorstel over het houden van nertsen stoppen komt eraan.

De voorzitter:

Tot slot, mevrouw Van Esch.

Mevrouw Van Esch (PvdD):

Het gaat dus helemaal niet verder, want ook nog een andere aangenomen motie is gewoon: "verzoekt de regering het ministerie van VWS alsnog doorzettingsmacht te geven bij de preventie en bestrijding van besmettelijke dierziekten die een bedreiging vormen voor de volksgezondheid." Dus dat betekent: de minister van VWS is hier in de lead. Het gaat ook om preventie.

Minister De Jonge:

Dat is die al.

Mevrouw Van Esch (PvdD):

Twee dagen geleden lezen we een artikel in de Volkskrant waarin wel degelijk wordt aangegeven dat misschien ook wel koeien besmettelijk kunnen zijn. Marion Koopmans van het OMT zegt: we moeten ons realiseren dat er een grote kans bestaat dat dit virus straks in dieren een reservoir blijft vormen, niet alleen bij nertsen.

Minister De Jonge:

Klopt.

Mevrouw Van Esch (PvdD):

Dan zeggen wij — en echt, het amendement gaat helemaal niet zover — alleen: zorg er nou voor dat je het in deze wet regelt dat op het moment dat je daarin ziet dat het misgaat, je als minister van VWS kan ingrijpen. We hebben namelijk in het verleden gezien dat bij een minister van LNV het ingrijpen gewoon veel te lang duurt om de volksgezondheid voorop te stellen. Ik kan Q-koorts niet noemen, prima, maar er is gewoon in de geschiedenis gebleken dat dit soort dingen bij het ministerie van VWS liggen. U heeft die doorzettingsmacht al. En dit is gewoon echt nodig om de minister van VWS de mogelijkheid te geven om ook daadwerkelijk te kunnen ingrijpen als dat nodig is.

Minister De Jonge:

Klopt, maar de huidige Wet publieke gezondheid en ook de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren voorzien al in bevoegdheden om in te grijpen als dat nodig is. Daarom zou deze bepaling ook gewoon niet nodig zijn. Het is wel degelijk zo dat als je een generiek fokverbod voor alle bevattelijke dieren zou neerzetten, dat ook wel degelijk raakt aan het eigendomsrecht. Daarvoor moet je een goede onderbouwing hebben. Die goede onderbouwing kan inderdaad komen vanuit het OMT-Z. Dat kan, op het moment dat je ziet dat dieren bevattelijk zijn, op het moment dat je ziet dat er sprake is van reservoirvorming. Overigens, als je de kans dat je op dit moment besmet raakt door een nerts bekijkt in relatie tot de kans dat je bij de huidige besmettingsgraad gewoon door de buurman besmet raakt, zou ik denken dat de kans dat je besmet raakt van de buurman inmiddels een tandje groter is dan die bij de nerts, hoor. Maar terug naar dit voorstel: dit gaat wel degelijk verder dan op dit moment al in de wet staat. Als het erom gaat de maatregelen te treffen die noodzakelijk zijn gegeven het feit van bevattelijkheid en van besmettelijkheid van dier op mens, kunnen die maatregelen al worden genomen in het kader van de Wpg evenals in het kader van de

Gezondheids- en welzijnswet voor dieren. Kortom, het amendement wordt ontraden.

De voorzitter:

Ja. Mevrouw Van Esch, het staat u natuurlijk vrij om het amendement gewoon in stemming te brengen. Afrondend; dan gaan we verder.

Mevrouw Van Esch (PvdD):

Afrondend. Ik blijf erbij: dit is niet meer dan de uitvoering van de twee moties die al gewoon zijn aangenomen in deze Kamer. U zegt: de mogelijkheden zijn er; ik kan al optreden. Maar het voorstel voor het sluiten van de nertsenfokkerij is er nog niet eens. Bijna elke dag komen er besmettingen bij. Het is wel degelijk een feit dat daar het risico van reservoirvorming aanwezig. 75% van de mensen die in aanraking zijn gekomen met die nertsen, krijgt zelf ook corona. Het risico is dus veel groter.

De voorzitter:

Volgens mij heeft u uw punt echt duidelijk gemaakt.

Mevrouw Van Esch (PvdD):

Ja, ik ga afronden, uiteraard. Ik snap het. Maar ik blijf erbij: ik vind het voor de minister van VWS echt een gemiste kans dat hij dit amendement afraadt, aangezien dit echt alleen maar helpt om de volksgezondheid voorop te stellen.

De voorzitter:

Dan vraag ik de minister om verder te gaan.

Minister De Jonge:

Ik vrees dat wij niet heel veel nader tot elkaar gaan komen. Het is natuurlijk een beetje teleurstellend om die constatering te moeten doen, maar soms gaat het zo in het leven. Ik heb nog een paar vragen te beantwoorden. Dat zal ik proberen fluks te doen.

De eerste is de vraag van de heer Van Haga hoe je de anderhalvemeterregel eigenlijk kunt verdedigen, terwijl de WHO 1 meter zegt. Wij gooien daar 50% bovenop, zegt de heer Van Haga. Over het algemeen geldt dat contact met een grotere hoeveelheid virus de kans op besmetting vergroot. Over het algemeen geldt dat hoe dichterbij iemand staat, hoe groter de kans is dat je dat virus overdraagt. Over het algemeen geldt dat hoe langer je bij iemand in de buurt bent, hoe groter de kans is dat je het virus overdraagt. Maar het gaat allemaal over de statistische kans. Wat de WHO heeft gedaan, is de minimumnorm bepalen. Die minimumnorm is in ieder geval 1 meter. Maar wat wij hebben gedaan, is de norm overnemen die eigenlijk nu al in de ziekenhuiszorg heel gebruikelijk is. Dat is 1,5 meter; tussen de 1 en 2 meter afstand houden, ter bescherming van elkaar en ter voorkoming van overdracht. We weten dat, zoals men dat in die kringen noemt, "de ballistische curve" van een druppelinfectie, van de druppels die uiteindelijk de infectie overdragen, statistisch gezien de grootste kans heeft om binnen de 1,5 meter weer neer te dalen. Als je 1,5 meter afstand houdt van elkaar, is die kans dus aanzienlijk

kleiner. We doen dat dus niet om mensen te pesten, maar om mensen te beschermen.

De voorzitter:

Heeft u nog meer vragen van de heer Van Haga?

Minister De Jonge:

Nou, dat sluit ik niet uit. Ja, hoor. De sneltesten.

De voorzitter:

Dat is goed. Dan krijgt u zo het woord, meneer Van Haga.

Minister De Jonge:

Deze vraag gaat over de PCR-test. Dat is een van ons beider liefhebberijen. We proberen er in ieder debat toch even aandacht aan te besteden. Het zou dus zonde zijn om dat vandaag over te slaan. Ook met de introductie van de sneltesten, blijft de PCR-test natuurlijk gewoon de gouden standaard. Maar ook met een iets geringere betrouwbaarheid kan de sneltest wel degelijk een grote toegevoegde waarde hebben ten opzichte van het geheel van het testlandschap. Er is namelijk een aantal settings denkbaar waarin 100% betrouwbaarheid niet noodzakelijk is en ook 99% betrouwbaarheid niet noodzakelijk is om toch een zinvolle uitkomst te hebben, zeker als de afname van die test heel veel sneller gaat en als je door heel veel van die sneltesten af te nemen ook de hele logistiek in de teststraten van de GGD kunt verlichten. Daarom geloven we zeer in de toegevoegde waarde van sneltesten en doen we er alles aan om die dingen zo snel als mogelijk uit de grond te trekken. Op dit moment zijn we bezig om, daar waar ze klinisch gevalideerd zijn en de betrouwbaarheid dus voldoende is bevonden om überhaupt aan de slag te gaan met die sneltesten, zo veel als mogelijk van die spulletjes te kopen en tegelijkertijd in de praktijk uit te testen in welke setting en met welke toepassing je die test nou op een verantwoorde manier kunt gebruiken. Daaraan wordt op dit moment in een aantal onderzoeksgroepen gewerkt. Ik hoop dat dat leidt tot een advies van het OMT dat zo snel mogelijk komt, waarna we zo snel als mogelijk tot het besluit zullen overgaan.

De heer Van Haga (Van Haga):

Laten we beginnen met die 1,5 meter. Dat kunnen we, denk ik, heel snel afhandelen. De Wereldgezondheidsorganisatie adviseert 1 meter. Ik heb die vraag destijds aan Van Dissel gesteld. Hij zei: ja, het is een beetje arbitrair; we hadden ook voor 2 meter kunnen kiezen. U heeft een heel verhaal over ballistische curves, prima. Mijn probleem is eigenlijk dat door die 50% extra die we kiezen, er ook nevenschade optreedt, hele grote economische nevenschade. Ik vraag me af — ik hoop dat u dat heeft gedaan — of u dat tegen elkaar heeft afgewogen en of u dat heroverweegt in de tijd.

Minister De Jonge:

Dat laatste acht ik niet zo heel erg waarschijnlijk, omdat je daarmee ook een hoop onduidelijkheid creëert. Maar ik snap het pleidooi van de heer Van Haga wel. Het is namelijk terecht. Je vraagt een medisch advies en dat advies is: 1,5 meter is echt een veilige afstand. Dat betekent niet dat je

met 1 meter afstand niet ook een flink deel van de besmettingen kunt voorkomen. Dat betekent in ieder geval dat 1,5 meter afstand veiliger is. De heer Van Haga zegt: "veiliger", dat zal best, maar 2,5 meter is nóg veiliger. Maar je wilt natuurlijk ook dat je nog iets van een samenleving en een economie overeind houdt. Dat begrijp ik ook. Die weging hebben we gemaakt. We zijn hier, zoals u weet, tot de conclusie gekomen dat we die 1,5 meter maar moesten volgen. Iets vergelijkbaars speelt met de tien of veertien dagen quarantaine. Het was altijd veertien dagen quarantaine. Dat was ook het advies van de WHO. Nederland is als een van de eerste naar tien dagen quarantaine gegaan. Welke afweging zat daarachter? Veertien dagen quarantaine was voor sommige mensen heel erg moeilijk vol te houden. Dat zou kunnen leiden tot een lagere naleving daarvan. Kortere is beter vol te houden. Dat moet je dan afwegen tegen de statistische kans dat je een deel van de overdracht mist als je van veertien naar tien dagen gaat. Die afweging heeft geresulteerd in tien dagen. Er zijn zelfs landen die zeggen: "Je moet het nog korter doen. We weten dat we daarmee een paar procent van de besmettingen missen, maar daarmee wordt de naleving in ieder geval wel groter." Wij kiezen op dit moment voor tien dagen. Het is dus inderdaad zo dat je keer op keer die weging kunt maken. Het is niet heel waarschijnlijk dat we dat gaan doen ten aanzien van de 1,5 meter. Maar je hebt die weging te maken vanuit gezondheidsperspectief. Uiteraard kijk je daarbij ook naar de impact daarvan op de samenleving.

De heer Van Haga (Van Haga):

Natuurlijk. Ik ben blij dat de minister continu die afweging maakt, maar die 1,5 meter leidt waarschijnlijk tot een faillissement van 50% van de horeca. Kunt u zich een moment voorstellen waarop u zegt: nou, het virus is zo ver teruggedrongen in de samenleving dat we terug kunnen gaan tot het advies van de Wereldgezondheidsorganisatie, namelijk die 1 meter? Want dat zou voor de economie een enorme hoeveelheid schelen.

Minister De Jonge:

Maar wel in de goede volgorde der dingen. Je begint wel vanuit het gezondheidsperspectief. Je vraagt aan het OMT niet zijn economische opvatting over mogelijke faillissementen in de horeca; je vraagt aan het OMT: wat is een veilige afstand? Dat is wat we willen weten van het OMT. Vervolgens moet je van goeden huize komen als je wilt zeggen: het OMT zegt wel 1,5 meter, maar wij vinden dat moeilijk hanteerbaar, dus maken we er maar minder van. Bij die veertien naar tien dagen — daarom noem ik dat voorbeeld — is ook vanuit gezondheidsperspectief die afweging gemaakt. We moeten volgens mij zuiver zijn in de rollen. Het OMT moet ons adviseren vanuit medisch perspectief. Als je daaraan af wilt doen, als je wilt afronden naar beneden omwille van de manier waarop het hanteerbaar te maken is in de samenleving of de economie, moet je wel van goeden huize komen. Je moet daarmee niet onbedoeld een groot gezondheidsrisico willen lopen, hoe verdrietig al die faillissementen die je mogelijkwijs in de horeca en andere sectoren zult zien, ook zijn. De samenleving laat zich inderdaad niet helemaal inrichten op 1,5 meter. Dat is buitengewoon complex.

De heer Van Haga (Van Haga):

Dat is duidelijk. Het gezondheidsperspectief staat natuurlijk op één, maar ik hoop dat u wel continu in de afweging zult meenemen dat er ook andere vormen van schade zullen optreden. Ik heb het dan niet alleen over economische schade, maar ook over andere schade. Maar goed, laten we dit punt afsluiten, want daar worden we het ... Nou, we zijn het volgens mij voor het eerst een klein beetje met elkaar eens.

Dan de PCR-test. Ik ben heel blij dat er nu een gamechanger aan komt, namelijk de antigeentest, de sneltest, omdat die in een hele korte tijd en voor relatief weinig geld daadwerkelijk levend virus gaat aantonen. Dat is dus mooi. Maar de PCR-test wordt nog steeds door de minister als de gouden standaard gezien, terwijl we weten dat de PCR-test ook oude brokstukjes van het virale RNA aantoonde. Is de minister het met mij eens — dat is de vraag die ik heb gesteld — dat, naarmate meer mensen corona hebben gehad, de PCR-test nu feitelijk verworden is tot een indicator van groepsimmuniteit?

Minister De Jonge:

Nee, dat zijn de serologische testen, de bloedtesten. Die doen dat, niet de PCR-testen. De PCR-testen zijn gevoeliger — zeer gevoelig zelfs — en kunnen wat langer dan de besmettelijke periode aantonen dat iemand besmet is geweest. Dat is nog iets anders dan of hij op het moment van de afname of van de uitslag ook besmettelijk is. Omdat wij het testbeleid hebben dat je je laat testen bij klachten, is de aanname dat, als je een positieve testuitslag hebt, je dan ook besmettelijk bent. Dat is een aanname die je in het gros van de gevallen mag doen. Dat is in de hele wereld zo. We kunnen dit debat wel elke keer voeren, maar laten we nou niet doen alsof de rest van de wereld gek is. In de hele wereld is het zo dat de PCR-test de gouden standaard is en dat blijft zo. De minder sensitieve testen en de minder specifieke testen — dat zijn de sneltesten, de antigeentesten, maar ook de andere sneltesten — hebben vaak iets minder specificiteit en iets minder betrouwbaarheid dan de reguliere PCR-testen, maar zijn in een aantal settings wel degelijk van grote toegevoegde waarde. Je kunt heel veel meer mensen testen, je hebt veel sneller de uitslag en je kunt het hele testsysteem van de GGD verlichten, waardoor daar de doorloop snelheden weer gaan toenemen. Kortom, ik geloof zeer in het inzetten van sneltesten. We gaan dat zo snel als dat mogelijk is doen, maar wel op een goede manier. We laten ons goed adviseren hoe en het zal altijd blijven in aanvulling op de PCR-testen.

De heer Van Haga (Van Haga):

We zijn het er in ieder geval over eens dat die PCR-testen geen besmetting aantonen. Die gouden standaard kunnen we dus toch een beetje loslaten. En dan wil ik — maar dat is dan echt de laatste keer — toch nog vragen: als het dan zo is dat mensen zes maanden lang brokstukjes viraal RNA in hun neus kunnen hebben en je dan nog steeds met een PCR-test aantoonde dat iemand positief test als dat brokstukje er is, dan kunt u toch niet ontkennen dat, naarmate meer mensen corona hebben gehad in het afgelopen halfjaar, er meer positieve testen zijn? En dat we, omdat het geen besmetting is, aantonen dat meer mensen in Nederland corona hebben gehad en niet dat ze nu besmet zijn?

Minister De Jonge:

Weet u wat ik zo merkwaardig vind aan het debat dat we bij herhaling hebben over die PCR-test? Alle wetenschappers in de hele wereld zeggen: "die PCR-test is qua betrouwbaarheid echt by far nummer 1, met kop en schouders; dit is wat je moet willen", met alle nuances die wetenschappers daar zelf altijd bij geven, ook als het gaat om wat je mag aflezen uit een positieve testuitslag en wat je mag afleiden uit een negatieve testuitslag. Daar doen ze helemaal niet ingewikkeld over. Wat ik merkwaardig vind aan deze manier van bediscussiëren, is dat je eigenlijk alles politiseert. Er is geen politieke opvatting over de betrouwbaarheid van de PCR-test. Er is een wetenschappelijke opvatting over de betrouwbaarheid van de PCR-test. De wetenschappelijke consensus, werkelijk in de hele wereld, is dat die PCR-test deugt. Hij deugt voor het doel waarvoor we hem nu gebruiken. Kortom, die moeten we niet ter discussie willen stellen. In aanvulling daarop is het natuurlijk wel zo dat je qua screening ook met snelsten aan de slag kunt. En dat doen we dus ook.

De voorzitter:

Wij hebben uitentreuren gesproken over de testen en er is ook nog een debat over testen. Volgende week komt het zeker weer terug. Kunt u terugkomen op de wet waar we het vandaag over hebben? In dat kader hebt u vragen gesteld. Ik hoop dat het nu genoeg gewisseld is.

De heer Van Haga (Van Haga):

Dat denk ik ook. Ik probeer het helemaal niet te politiseren. Nog een laatste opmerking. Er zijn verschillende wetenschappers die hier verschillende dingen over zeggen. Het is een beetje een drogreden: als iedereen iets zegt, is het waar. Ik neem daar afstand van en ik luister naar alle wetenschappers. Er zijn ook wetenschappers die zeggen dat dit precies niet de test is om aan te tonen dat mensen besmet zijn. Dat heeft u net zelf bevestigd. Maar ik zal niet verder van uw tijd nemen.

De voorzitter:

Nee, maar u heeft uw punt duidelijk gemaakt, volgens mij. Ik stel voor dat de minister verdergaat.

Minister De Jonge:

Over alle dingen zijn er altijd wetenschappers die er andere dingen over vinden. Dat is namelijk het werk van de wetenschap.

De voorzitter:

Gaat u verder.

Minister De Jonge:

Waar wij het mee te doen hebben, is de wetenschappelijke consensus.

Ik denk dat ik best al veel heb gehad. Dan de WOB-verzoeken. Daar moet geen misverstand over bestaan. Mevrouw Van Kooten-Arissen vroeg of ik een update kan geven over hoe het daarmee staat. Er zijn inmiddels 112 WOB-verzoeken ontvangen. Gezien de grote omvang van de in de WOB-

verzoeken gevraagde informatie, zijn informatiespecialisten ingezet om met zoek- en vindsoftware automatisch die informatie te zoeken. Eén: omdat het zo'n ongelofelijk grote berg aan informatie is. Twee: omdat de mensen die deze informatie op hun computer hebben staan precies die mensen zijn die we nog eventjes aan het blussen willen laten.

Ons departement staat al ruim zes maanden in crisisstand en dat blijft voorlopig ook nog wel even zo. Ik wil de mensen op het departement dus niet van het werk houden, maar tegelijkertijd wil ik voldoen aan hetgeen gewoon van ons mag worden verwacht in het kader van de WOB. Inmiddels zijn er binnen het kerndepartement meer dan 800.000 documenten over corona verzameld. Het filteren van die informatie kost gewoon veel tijd. Die tijd is nodig voordat die documenten aan de WOB kunnen worden getoetst, aangezien een substantieel deel van die documenten meerdere keren voorkomt of informatie bevat waar niet om is gevraagd. Vanaf juni zijn meerdere juristen vrijgesteld om te beoordelen of de gevraagde informatie op grond van de WOB openbaar kan worden gemaakt. Die enorme opgave heeft er voor mijn ministerie toe geleid dat er per oktober tien extra juristen zijn geworven. De verwachting is dat de eerste documenten die via deze speciale zoekactie zijn gevonden in november openbaar gemaakt kunnen worden.

Op vijftien WOB-verzoeken is inmiddels beslist. Daarbij gaat het om verzoeken die zien op zeer specifieke informatie die relatief eenvoudig te ontsluiten is, of betrekking hebben op informatie die niet aanwezig is of reeds openbaar is. Kortom, wij werken er heel hard aan, maar het is een levensgrote klus.

De voorzitter:

Hebt u nog meer vragen van mevrouw Van Kooten-Arissen?

Minister De Jonge:

Nee.

De voorzitter:

Heel kort, mevrouw Van Kooten-Arissen.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Dank aan de minister voor deze toelichting. Ik denk dat de minister ook wel inziet hoe belangrijk het is dat de pers de mogelijkheid behoudt om alle zaken rond corona en hoe alles precies is gegaan te controleren. Hoe is de communicatie met de pers hierover? Ik hoor geluiden dat over grote WOB-verzoeken van grote media nog geen besluit is genomen en dat toch de vrees bestaat dat men naar de rechter zal stappen om die WOB-stukken te krijgen. Hoe is de communicatie daarover?

Minister De Jonge:

De update zoals ik die nu aan u geef, wordt van tijd tot tijd ook gedeeld met de vaderlandse pers, omdat het noodzakelijk is om goed toe te lichten op welke manier het ministerie van VWS omgaat met die WOB-verzoeken. Er is geen enkele intentie om ook maar iets achter te houden. Die illusie hoeft men niet te hebben. Werkelijk alles, nog voordat

het mijn tafel heeft bereikt, lees ik soms al terug in de krant. Er blijft dus werkelijk niets besloten of geheim, of wat dan ook ...

De voorzitter:

Nee, mevrouw Van Kooten-Arissen.

Minister De Jonge:

... dus daar is geen misverstand over. Wel moeten wij dit op een zo goed mogelijke en ook zo grondig mogelijke manier doen. De absurde hoeveelheid documenten die er in de afgelopen tijd is gepubliceerd, maakt dat je dit echt op een goede manier moet doen.

De voorzitter:

Nou, allerlaatste.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Heel kort, voorzitter. Wanneer denkt de minister dat de achterstand is weggewerkt?

Minister De Jonge:

Dat durf ik niet te zeggen. Op 15 van de in totaal 112 WOB-verzoeken is al een besluit genomen. Wij handelen de verzoeken fasegewijs af. Met het journaal wordt gecommuniceerd over de manier waarop wij dat doen. Daar is inmiddels een zo ongelofelijke club mensen mee bezig dat ik niet zou weten hoe wij dat proces nog verder zouden kunnen versnellen.

De voorzitter:

Dan stel ik voor dat u verdergaat.

Minister De Jonge:

Dan ga ik naar de laatste vraag en dan doe ik nog even de recapitulatie van de amendementen.

De voorzitter:

Dat is goed.

Minister De Jonge:

De laatste vraag is van mevrouw Van Brenk. Zij stelt eigenlijk vast dat de pandemie ten einde is. Ik dacht even: laten wij hoopvol eindigen, de Wereldgezondheidsorganisatie zou dat gezegd kunnen hebben. De Wereldgezondheidsorganisatie heeft immers op 11 maart afge kondigd dat er sprake is van een pandemie, dus die zou nu ook kunnen zeggen dat de pandemie ten einde is. Het lijkt mij prachtig om aanwezig te zijn bij de bijeenkomst waar dit verteld wordt. Maar als Nederland bepalen wij nu zelf in welke mate er nog sprake is van dusdanige dreiging dat het gerechtvaardigd is dat het tijdelijk wetsvoorstel in werking treedt. Geloof u mij dat het kabinet de eerste zal zijn om, als dat niet meer nodig is, het wetsvoorstel van tafel te trekken en te zeggen: gelukkig, wij zitten inmiddels in de fase waarin wij de grootste dreiging achter ons hebben; wij hebben deze maatregelen niet meer nodig; wij zijn vol-

doende beschermd. Laten wij hopen dat wij dat zo snel als mogelijk kunnen zeggen.

Mevrouw Van Brenk (50PLUS):

Helemaal in het begin van het debat zei de minister: laten we hopen dat we snel een vaccin hebben, maar dan weten we nog niet of het daarmee eindigt. Dat is mijn vraag ook. Als wij een vaccin hebben, moet dat ook nog ingeregeld worden. Wij hebben ook nog een achterstand bij de reguliere zorg. Volgens mij is dit best een lastig punt. Wanneer weten we wanneer het is afgelopen en we dit soort anderhalvemetergedoe niet meer gaan doen?

Minister De Jonge:

Het antwoord op deze vraag is met heel veel onzekerheden omgeven. Naar de stand van denken van dit moment is mijn antwoord dat een vaccin toch echt onze beste troef is richting het einde van deze pandemie. Sommigen zeggen dat het ook een behandeling kan zijn. Als er geen vaccin is, zal het wel een behandeling moeten zijn. Maar als je echt wilt voorkomen dat mensen ziek worden, biedt een vaccin ons daadwerkelijk de bescherming die we nodig hebben. Er wordt gezegd: maar we weten van de huidige vaccins nog helemaal niet of die ons voldoende bescherming gaan bieden. Dat klopt, maar daarom zitten er op het moment ook zo veel vaccins in de trials. Zo kan worden uitgevonden wat eigenlijk de beschermende waarde van de vaccins is en voor welk type doelgroep de vaccins tot voldoende bescherming leiden.

Ik heb aan de Gezondheidsraad gevraagd om ons te adviseren over de vaccinatiestrategie. Hoe zal het gaan? Binnen Europa werken we samen. Op dit moment onderhandelen wij over een vaccinportfolio, waarbij de meest kansrijke vaccins op voorhand worden aangekocht. Zij ontvangen op voorhand een investering van ons, om ervoor te zorgen dat ons vaccinportfolio goed gevuld is. We wedden tegelijkertijd op alle paarden waarvan wij denken dat ze de race zouden kunnen winnen.

De voorzitter:

Maar ook dit aspect komt uitgebreid terug in de coronadebatten. Ik wil toch proberen om binnen het onderwerp waar we het vandaag over hebben te blijven.

Minister De Jonge:

Ik kwam net op een heel hoopvol einde van mijn betoog. Het zou doodzonde zijn om dat nu helemaal te missen.

De voorzitter:

Ik zie ook mevrouw Van der Graaf, maar misschien kunt u het even afmaken.

Minister De Jonge:

Ik laat het hoopvolle einde niet langer wachten, want ik ben het met u eens dat ik de spanning ook wel heel erg opbouwde. Ik verwacht dat we vanaf de eerste maanden van 2021 onze eerste vaccins geleverd krijgen in leveringen die nooit voldoende zullen zijn om de hele bevolking te vaccineren. Daarom vragen we de Gezondheidsraad om

ons in november te adviseren over de volgorde van de vaccinatiestrategie, zoals we die zullen moeten toepassen. Ondertussen bereiden we hem logistiek helemaal voor. In iedere voortgangsbrief probeer ik u te vertellen waar we staan. Als het goed is, dan is zojuist een brief aan de Kamer verzonden over het derde contract dat we hebben getekend met Janssen in Leiden.

Mevrouw Van Brenk (50PLUS):

Zou ik dan het volgende aan de minister mogen vragen? Hij heeft toegezegd dat hij half oktober met een uitwerking komt van de stappen op de routekaart, al dan niet in kleur. Komt de afschaling daarbij ook goed in zicht? Kan hij dit ook in beeld brengen, zodat we met z'n allen weten wanneer we echt aan het eind van deze ellende zitten?

Minister De Jonge:

Dat zijn eigenlijk twee verschillende dingen. Ik moet het zo precies mogelijk verwoorden. Het ene is de verwachting wanneer het einde van de pandemie in zicht is. Dit heeft alles te maken met de snelheid waarmee het vaccin wordt ontwikkeld. De tweede vraag is hoe we gaan dansen met het virus. Welke maatregelen nemen we wanneer en hoe ga je daarin om met opschaling en afschaling? Ik heb die beide te doen. In de voortgangsbrief aan de Kamer zal ik die beide proberen te beschrijven.

De voorzitter:

Dansen met het virus; dat blijft een beetje in mijn hoofd hangen.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie):

Ik ga verder over hetzelfde punt, want ik vind dat mevrouw Van Brenk hier wel een heel terecht punt aanhaalt. Het leeft bij heel veel mensen. Ik heb dat ook in mijn eerste termijn aangehaald. Ik was even afgegaan op het signaal van het dashboard. Hoe speelt het signaal van het dashboard een rol bij het maken van afwegingen over het verlengen van deze wet en het verlengen van de maatregelen? Ik heb dat tot op heden nog niet teruggehoord in de reactie van de minister. De minister heeft net gezegd hoe hij wil omgaan met de komst van een vaccin. Maar ik denk dat het wetsvoorstel de minister ook oproept om heel goed te beargumenteren wanneer er nog sprake is van een dreiging. Ik zou daar graag meer woorden bij willen hebben vanuit de minister.

Minister De Jonge:

Je zult elke keer bij een verlenging moeten beargumenteren waarom je die noodzakelijk vindt. Conform het amendement-Van der Staaij zal je daarbij advies moeten vragen aan de Raad van State. Dit was overigens ook uw eigen amendement; het was een coöperatie. Dat zullen we dus sowieso moeten doen. Het zou kunnen dat we daarvoor het dashboard gebruiken, want je moet waarschijnlijk iets zeggen over de besmettingsgraad.

Laten we even teruggaan naar vlak voor de zomer. Toen hadden we een besmettingsgraad die heel erg laag was. 1 op de 10.000 mensen was op dat moment besmettelijk. Probeer die maar eens tegen te komen; dat valt nog niet

mee. Inmiddels zitten we op een levensgrote besmettingsgraad. Toen waren er 2.000 mensen besmettelijk, maar inmiddels is dat dik door de 150.000 heen. Kortom, de besmettelijkheid op enig moment en daarmee ook de cijfers op het dashboard maken niet of je wel of niet deze wet zult moeten voortzetten. Of het einde van de pandemie in zicht is, dat maakt of je deze wet zult moeten voortzetten. En het einde van de pandemie hangt echt veel meer samen met de kansrijkheid die we mogen verwachten van het vaccin. Dat is ook de reden dat ik daar zo intensief mee bezig ben.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie):

Op enig moment zal een situatie ontstaan waarin wij zullen moeten accepteren dat we ons moeten verhouden tot de aanwezigheid van het virus. Ik vraag mij dus af of de minister daar toch iets meer duidelijkheid over kan scheppen. Want stel dat er zich in omliggende landen nog gevallen van corona voordoen en in Nederland niet meer. Dat je "het einde van de pandemie in zicht" moet hebben, zou in potentie dan kunnen betekenen dat de minister ook dan zegt: het is goed om de wet nog te verlengen, want you never know. Het is goed om helderheid te scheppen over wat daarbij leidend is voor het kabinet.

Minister De Jonge:

U verwacht van mij zulke profetische gaven; dat kan ik niet! Er is geen kabinet, nergens ter wereld, dat een antwoord kan geven op dit soort vragen. Dat is dus ook de onzekerheid waarmee we te doen hebben. We moeten eerlijk zijn over die onzekerheid. Niemand kan het einde van deze nare film voorspellen. Maar als u mij vraagt wat de meest kansrijke troef is, dan is dat vaccinatie. De next best is een hele goede behandeling, die zo ongelooflijk goed is dat we heel snel en heel vroeg in de ziektefase iedereen kunnen beschermen die een meer dan milde besmetting doormaakt. Dat zou kunnen. Maar laten we hopen op dat vaccin, want het lijkt me vrij ellendig. Je moet die besmettingen echt willen voorkomen. Als we langs die weg geen einde van deze pandemie weten te creëren, dan zal het altijd nodig zijn om maatregelen te treffen. Maar hoe dat er precies uitziet en in welke varianten, en of dat überhaupt nog zo'n tijdelijke wet noodzakelijk maakt, kan ik niet voorspellen. Neem even Nieuw-Zeeland. Daar is het lekker makkelijk, want daar hoeft je het alleen maar uit te stampen op het eiland zelf, want voor de rest bepaal je helemaal zelf wie er wel of niet op het eiland terecht komt. Maar zelfs daar neemt men gewoon alle maatregelen die er in de rest van de wereld ook worden genomen op het moment dat het virus daar weer opvlamt. Dus niemand kan zeggen dat hij vrij van het virus of beschermd is, als de rest van de wereld dat niet is. In onze vaccinatiestrategie is dat dus ook de basis. Uiteindelijk zullen we als wereldbevolking pas beschermd zijn als we dat allemaal zijn.

De voorzitter:

Tot slot.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie):

Tot slot. Dan vraag ik nog een oordeel van de minister op het amendement op stuk nr. 39, dat is ingediend ter vervanging van het amendement op stuk nr. 31. Dat gaat over de proportionaliteit van de maatregelen. Het kabinet zou die

altijd heel goed en expliciet moeten beargumenteren. Dat hangt ook een beetje samen met deze discussie. Op het moment dat het minder heftig is, betekent dat ook dat je maatregelen direct zou kunnen afschalen. Ik zou hierover nog graag een oordeel van de minister willen hebben.

De voorzitter:

Ik zie dat de minister daar waarschijnlijk een antwoord op kan geven.

Minister De Jonge:

In onze choreografie binnen het kabinet hadden we dit amendement onderbedeeld bij de minister van Binnenlandse Zaken. Maar het is geen enkel probleem om het toe te lichten. We laten hier het oordeel aan de Kamer. Er zal altijd een goede balans moeten zijn tussen de noodzaak aan de ene kant en de proportionaliteit aan de andere kant. Dat zullen wij moeten onderbouwen. Het is aan ons om uw Kamer daarvan te overtuigen. Het is aan uw Kamer om het daar dan vervolgens mee eens te zijn. Hierover laten we het oordeel dus graag aan de Kamer.

Dat brengt mij, voorzitter, bij het slotakkoord van mijn inbreng in deze termijn. Ik loop nog even een keer de amendementen na.

Ik begin met het amendement-Van Raak/Van der Staaij op stuk nr. 15. Daarover laat ik het oordeel aan de Kamer.

Dan ga ik naar het amendement op stuk nr. 40. Daarover laat ik het oordeel aan de Kamer. Het amendement op stuk nr. 40 vervangt het amendement op stuk nr. 26. Daar hebben we het over gehad.

Dan ga ik naar het amendement op stuk nr. 27. Daarover laat ik het oordeel aan de Kamer.

Dan ga ik naar het amendement op stuk nr. 30. Daarover laat ik het oordeel aan de Kamer. Het oordeel over het amendement op stuk nr. 31 laat ik aan de Kamer. Excuus, ik hoor dat het is vervangen door het amendement op stuk nr. 39. Er zijn ook een aantal amendementen die horen bij de portefeuille van collega Ollongren en collega Grapperhaus.

Het amendement op stuk nr. 34 ontraad ik. Ook de amendementen op stuk nrs. 35, 36 en 37 ontraad ik. Over het amendement op stuk nr. 38 laat ik het oordeel aan de Kamer. Over het amendement op stuk nr. 39 hebben we het zojuist gehad.

Dat was het dan weer. Zo ziet u maar.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan gaan we na de schorsing verder met het debat.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 13.47 uur tot 14.30 uur geschorst.

6

Tijdelijke wet maatregelen covid-19

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Tijdelijke bepalingen in verband met maatregelen ter bestrijding van de epidemie van covid-19 voor de langere termijn (Tijdelijke wet maatregelen covid-19) (35526)**.

De **voorzitter**:

We gaan verder met het debat over de coronawet, over COVID-19. Ik verwacht eigenlijk de minister van VWS en de minister van Binnenlandse Zaken in vak-K. Ik zie de minister van Binnenlandse Zaken binnenkomen en heet haar welkom. We wachten nog even op de minister van VWS. Hij hoort in vak-K te zitten.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De **voorzitter**:

Ik hoor dat minister Grapperhaus heel graag wil beginnen. Het woord is aan de minister van Justitie en Veiligheid.

□

Minister **Grapperhaus**:

Voorzitter. In mei van dit jaar heb ik uw Kamer, mede namens de collega's van Binnenlandse Zaken, Klimaat en Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Medische Zorg een brief geschreven. Daarin kondigde ik aan dat het kabinet voor de langere termijn vier nieuwe aanvullende wetgevende maatregelen wil vormgeven om COVID-19 te bestrijden. Het kabinet vindt het belangrijk een aanvullend wettelijk instrumentarium te creëren voor — zoals ik het toen zei — de volgende fase waarin de crisisbestrijding terecht is gekomen. Het wetsvoorstel waar die brief naar verwees, bespreken wij vandaag.

Ik zal vier onderwerpen behandelen. Eerst handhaving en alles wat daarmee samenhangt; dat zal ik straks eerst even doen aan de hand van het amendement op stuk nr. 33 van de heer Veldman en anderen. Dan religie en levensbeschouwing, daarna de rol van de veiligheidsregio's en ten slotte zal ik nog kort stilstaan bij het punt van het staatsnoodrecht.

Voorzitter. Met het amendement op stuk nr. 33 hebben de heer Veldman en anderen — ik vat het kort samen — een voorstel voor het verlagen van bepaalde maximumstraffen en ook voor het niet bij de vog betrekken van zogenaamde coronafeiten. Ik begrijp dat amendement heel goed, want zoals ook daarin is aangegeven, is de anderhalvemetermaatregel zodanig tegengesteld aan het natuurlijke menselijke gedrag dat een overtreding daarvan snel gemaakt zou kunnen zijn. In het wetsvoorstel is dan ook voorgesteld om de maximumstraffen voor overtreding van de covidregels te verlagen en om overtreding van de veiligeafstandsregel en het groepvormingsverbod niet op het strafblad te laten komen. Wat dat betreft denken we in dezelfde lijn als het amendement. Anderzijds gaat het wel om een basisregel die noodzakelijk is om het risico op besmettingen te beperken. Als het erop aankomt, moet men ook echt iets achter de hand hebben om te kunnen handhaven. Dat was ook een belangrijke reden om de aanvankelijke motie die

door het lid Azarkan was ingediend, zo in te vullen dat we zeiden dat een eerste boete niet meetelt in het kader van de beoordeling voor de vog. Maar ik begrijp de dringende wens van de leden van uw Kamer om de negatieve gevolgen van coronaboetes ook voor participatie op de arbeidsmarkt te verkleinen. Dat zeg ik ook namens collega Dekker voor Rechtsbescherming. In het wetsvoorstel was er daarom ook al een bewust onderscheid tussen overtredingen die samenhangen met het gewone menselijke gedrag en overtredingen waarbij sprake is van méér, bijvoorbeeld het organiseren van een evenement als dat niet mag. Het gaat ook om het verder door laten werken van dat punt in de beoordeling en het strafblad. Maar ik begrijp, zoals gezegd, dat de ondertekenaars van het amendement echt gewoon de zekerheid willen hebben dat dit niet verder kan meewegen en dat die boetes ook omlaaggaan voor zover zij de anderhalvemetermaatregel en groepsvormingsmaatregel betreffen. We laten dit amendement oordeel Kamer.

De **voorzitter**:

Dan ga ik eerst naar de heer Azarkan en dan naar de heer Krol.

De heer **Azarkan** (DENK):

Ik ben er blij mee dat de minister dat oordeel geeft. Ik vraag me wel af wat er tussen 20 mei en nu in die zin veranderd is, omdat het door de minister aangehaalde argument dat het tegen de natuur ingaat om 1,5 meter afstand te houden, eigenlijk al vanaf maart geldt. Dat is niet veranderd. Wat leidt tot dit oordeel en waarom is de minister blij met — en heeft hij begrip voor — het feit dat de Kamer dit wil?

Minister **Grapperhaus**:

Daar zei ik al iets over. Er is ook steeds de noodzaak geweest om het risico op besmettingen te beperken. In april, mei en juni — maart neem ik natuurlijk ook mee — was er op dat punt een hele duidelijke dringendheid en hebben we gezegd dat er echt een bepaald effect van die boetes moet uitgaan. Ondertussen is heel duidelijk geworden dat uw Kamer zei: bij één keer werkt het niet mee in de vog, maar het moet echt gewoon nog langer doorwerken. Dit kwam ook al vanaf juni op vanuit de bonden van de handhavers en de korpsleiding van de politie. Dat heb ik ook eerder geschetst en in de brief geschreven. Ook zij zeiden: wij vinden het echt verstandiger om hiermee om te gaan op de manier waarop dat ook in het amendement is aangegeven.

De heer **Azarkan** (DENK):

Ik stelde gisteren ook de vraag of de mensen die al eerder beboet zijn, hun geld terugkrijgen als wij met elkaar het amendement aannemen.

Minister **Grapperhaus**:

Daar kom ik straks nog op terug. Ik wou eerst het amendement bespreken. Ik kom apart terug op het punt van de heer Azarkan en mevrouw Van Kooten-Arissen.

De heer **Krol** (Krol):

De rechter heeft de mogelijkheid om bij boetes het draagkrachtbeginsel toe te passen. Gisteren hoorde ik een gesprek tussen twee horecaondernemers. Zij zeggen dat

het bedrag bij een overtreding van de Horecawet €4.000 is. Soms treft dit kleine kroegjes, en dan is €4.000 verschrikkelijk veel geld. Je hebt kleine restaurants met een paar tafeltjes. Die kunnen aan een dergelijke boete echt ten onder gaan. Maar er zijn ook heel grote ondernemers die erom lachen en zeggen: bij mij zit de zaak helemaal vol en de mensen zitten keurig op afstand; ik heb in het weekend een omzet van €100.000; als ik dan een boete van €4.000 moet betalen, is dat niks voor mij. Is ook hierbij weleens gedacht aan het draagkrachtbeginsel? Want voor de een is het toch echt iets anders dan voor de ander.

Minister Grapperhaus:

Dat is uiteindelijk aan de rechter. Zoals u weet, blijf ik daar verder buiten. We hebben de afgelopen weken gezien dat in verschillende arrondissementen in Nederland de rechter een aantal keren juist op dat punt heeft besloten om de boetes in bepaalde gevallen te matigen. Overigens, als u het wetsvoorstel en de toelichting daarop leest, dan ziet u ook dat wij in dit verband nog wel een verschil maken tussen natuurlijke personen en rechtspersonen.

De heer Krol (Krol):

Maar zou het niet veel beter zijn als u daar vanuit uw positie toch een aanwijzing voor geeft, want nu loopt u het risico dat heel veel van die kleine horecabedrijfjes een beroep doen op de rechter, en volgens mij zijn die al overbelast. Ik zou het op een makkelijkere manier oplossen.

Minister Grapperhaus:

Ik geef geen aanwijzing hierover, zeker niet aan de rechterlijke macht. Maar tegen het Openbaar Ministerie heb ik altijd gezegd: er is een wettelijke aanwijzingsbevoegdheid, maar als ik overweeg om van die bevoegdheid gebruik te maken, zal ik dat eerst aan de Kamer voorleggen. Op dit moment zie ik geen aanleiding om dat te doen. En verder, nou ja, het is wel duidelijk.

De heer Krol (Krol):

Ik blijf staande houden dat er een te groot verschil is tussen een kleine horecaondernemer en een grote ondernemer en dat het een heel stuk makkelijker zou zijn als daarin gedifferentieerd werd. Want dan brengt u de kleine ondernemers en de rechter niet onnodig in de problemen.

Minister Grapperhaus:

Dat is echt nou juist de taak van de rechter. De strafwet in Nederland is niet zo fijnmazig dat we daarin alle boetes differentiëren naar iemands inkomens- of vermogenspositie. Zoals ik net al zei, zie ik dat dat ook werkt. Want ook hier differentieert de rechter in zijn beslissingen, en dat lijkt mij ook te respecteren.

Voorzitter. Dan een punt dat vooral nog door mevrouw Van Kooten-Arissen naar voren is gebracht, en dat betreft de handhaving. Laat ik daar even het volgende over uitleggen. In Nederland is bij handhaving het algemeen geldende uitgangspunt dat handhaving niet alleen bestaat uit het uitschrijven van bekeuringen. Het is ook van belang dat handhavers zichtbaar in de publieke ruimte aanwezig zijn en burgers bij een geconstateerde overtreding aanspreken

en waarschuwen. Dat is in het begin van de coronacrisis opgenomen in de Handreiking handhavingsstrategie noodverordening COVID-19 van het Veiligheidsberaad, die op de website van het Veiligheidsberaad te vinden is. Daarin staat, en ik citeer: "De overtreder wordt aangesproken op zijn verantwoordelijkheid en ontvangt een (mondelijke) waarschuwing." Als de gewenste reactie na de waarschuwing uitblijft, kan een handhaver in elk geval constateren dat de burger "bewust" de regels overtreedt, zoals ik zei toen ik tijdens het debat op 2 september het beleidskader van het OM aanhaalde. Ik heb dat toen ook geciteerd. Dat was deze passage. Ik citeer die nogmaals: "De handhaving op straat door politie en boa's vraagt steeds om gezond verstand en het een beroep doen op de eigen verantwoordelijkheid van de burger. Als echter door de burger bewust de maatregelen niet worden opgevolgd of nageleefd, zeker nadat men daarop door de handhaver is aangesproken, moet verbaliserend worden opgetreden." Het punt is overigens dat burgers — dat benadrukt het OM ook — aan dat beleidskader geen rechten kunnen ontleenen. Maar dit is hoe het beleidskader in elkaar zit.

De voorzitter:

Misschien kunt u dit stuk even afmaken?

Minister Grapperhaus:

Dit is mijn toelichting daarop.

De voorzitter:

Dan ga ik naar de heer Groothuizen en daarna naar mevrouw Van Kooten-Arissen.

De heer Groothuizen (D66):

Dit roept natuurlijk wel wat vragen op. De minister heeft eerder geciteerd uit deze stukken. Dat doet hij nu weer. We hebben meen ik vorige week gezien dat het Openbaar Ministerie zegt dat dit geen drieslag is waar je aanspraak op kunt maken. Dat heeft de kantonrechter bevestigd. Laat ik de vraag open stellen: wat heeft een burger eraan dat de minister van Justitie in een plenair debat zegt dat dit de gangbare werkwijze is als je er als burger uiteindelijk geen beroep op kunt doen? Ik begrijp het standpunt van het OM heel goed, maar dan heeft het niet zo veel zin dat de minister van Justitie ons dat hier voorhoudt.

Minister Grapperhaus:

Het debat ging op 2 september over de vraag hoe er nou precies gehandhaafd wordt. Dat heb ik geplaatst in het kader dat er sinds een maand of ... Dat moet ik inmiddels weer even bijstellen. Sinds begin juli, dus een maand of drie of iets meer dan dat, is er een grote daling in het aantal uitgeschreven boetes. Overigens heeft het Openbaar Ministerie in zijn aangepaste versie van eind september aangegeven dat er, aangezien het aantal besmettingen en dergelijke weer toeneemt, weer intensiever zal moeten worden opgetreden in dat verband. Nogmaals, de vraag kwam op of die mensen meteen op de bon worden geslingerd, om het zo maar te zeggen. Hieruit blijkt dat dit niet zonder meer het geval is. Dat blijkt overigens ook — dat moeten we ook niet vergeten — uit de handreiking handha-

vingsstrategie die het Veiligheidsberaad zelf uitdeelt aan de handhavers. Die heb ik er ook nog maar eens bij gepakt.

De heer **Groothuizen** (D66):

Dit is toch wel heel erg vaag. De minister zegt: er is een drieslag in de handhaving, namelijk aanspreken, waarschuwen, beboeten. Dan komen er mensen met hun zaak op zitting en dan zegt het Openbaar Ministerie, waarover de minister steeds terecht zegt dat dat de autoriteit is die er uiteindelijk over gaat, dat die drieslag helemaal geen beleid is en dat je je daar ook helemaal niet op kunt beroepen. Dat wordt dan vervolgens door de rechter bevestigd. Dan zijn er toch gewoon twee verschillende versies die haaks op elkaar staan?

Minister **Grapperhaus**:

Wat er in een concrete zaak gebeurt ... Daarom citeer ik uit het betreffende beleidskader, waarin dat punt wordt aangegeven. Mevrouw Van Kooten-Arissen vroeg bijvoorbeeld hoe het zit met dat intentionele. De zin in het beleidskader is: "als door de burger bewust maatregelen niet worden opgevolgd". Ik heb op 2 september ook uitgelegd dat ik hier zelf navraag naar heb gedaan, met precies deze uitleg. Vervolgens zegt het OM nog steeds dat je geen rechten kunt ontleen aan het beleidskader. Dat begrijp ik wel, want men kijkt wel naar de omstandigheden van het geval.

De heer **Groothuizen** (D66):

Dan is er dus niet een vaste lijn, wat de minister van Justitie in het debat van — wanneer was het? — twee of drie weken geleden wel degelijk voorspiegelde: in beginsel is het aanspreken, waarschuwen, beboeten. Dat is dus helemaal niet de vaste lijn. Dat zal ongetwijfeld in een hoop gevallen voorkomen, maar er zijn ook evenveel gevallen waarin dat niet voorkomt. Als het niet gebeurd is, kun je er ook niks mee. Dan snap ik eerlijk gezegd niet zo goed dat de minister daar toen zo ontzettend veel woorden aan heeft gewijd als het uiteindelijk iets is wat misschien een rol speelt maar misschien ook niet.

Minister **Grapperhaus**:

Daar verschillen we dan over van mening. Voor de duidelijkheid verwijs ik u ook nog maar eens naar de handreiking handhavingsstrategie. Die stukken zijn niet van mij afkomstig. Ik heb er kennis van genomen en dit is dus waar men de handhavers mee op pad stuurt. Dat betekent dus dat dit in het overgrote aantal van de gevallen ook zo zal gebeuren.

De heer **Groothuizen** (D66):

Het overgrote aantal, maar dus ook in een aantal gevallen niet, en dat is volgens mij wel degelijk iets anders dan wat de minister een aantal weken geleden in het debat heeft gezegd. Dat kan, je kunt een keer iets verkeerd zeggen, maar dan zou het volgens mij de minister ook sieren dat hij gewoon zegt: ik heb daar misschien toen uiteindelijk een te brede en te optimistische uitleg aan gegeven, het zit genuanceerder. Maar goed, ik begrijp dat we die hartelijkheid vandaag niet mogen verwachten.

Minister **Grapperhaus**:

Ik weet niet of dat met hartelijkheid te maken heeft. Ik heb mijn uitlatingen daarover van afgelopen 2 september nagekeken en ik geloof niet dat ik toen iets anders heb gezegd dan wat ik hier zeg.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):

Ik ondersteun de vragen en analyse van D66 volledig. In het debat van 2 september heb ik er ook vragen over gesteld. Ik hoorde de minister van VWS zojuist zeggen: we doen hier een parlementaire behandeling en van alles wat hier wordt gewisseld wordt kennisgenomen en zo worden ook de regels uitgelegd. Op 2 september spraken we ook met de minister van Justitie en Veiligheid en vandaag ook weer. Die geeft heel duidelijk aan dat er een drieslag is: eerst word je aangesproken en word je gewaarschuwd en daarna wordt er pas handhavend opgetreden en beboet. Iedereen heeft dat kunnen horen. De minister heeft dat meermaals in het debat ook bevestigd. Hoe komt het dat het woord van de minister blijkbaar niet doorwerkt in de dagelijkse praktijk, waarin het OM en de rechter de zaak beoordelen?

Minister **Grapperhaus**:

Ik herhaal het nog maar eens, dit is het stuk waaruit ik net aanhaalde, namelijk het beleid handhaving verbodsbepalingen van het Openbaar Ministerie. Het andere stuk is de handhavingsstrategie van het Veiligheidsberaad. Ik heb voorgelezen wat daar in staat. Ik heb daar niet een invloed op en dat hoort ook niet zo te zijn.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):

Maar de minister van Justitie en Veiligheid heeft wel degelijk invloed op hoe de maatregelen zijn en hoe de handhaving daarop gaat, zeker ook waar het gaat om het opnemen van zo'n drieslag in de wet. Ik constateer dat in deze spoedwet weliswaar de hoogte van de boete naar beneden is gegaan en dat er ook geen aantekening meer komt op je justitieel document, maar dat de drieslag nog steeds niet wettelijk verankerd wordt, wat mij toch wel heel veel zorgen baart. Als al die mensen — deze week waren het er 22 en de vorige week waren het er 4 — zonder advocaat voor de rechter staan en de rechter zegt — ik parafraseer even — "het is leuk dat de minister van Justitie en Veiligheid dat heeft gezegd, maar dat kan wel maar het hoeft niet", dan is mijn vraag wat u dan tegen al die mensen zegt. Is het dan niet verstandig dat we dat vandaag gaan regelen?

Minister **Grapperhaus**:

Ik heb geciteerd uit de twee beleidsstukken van het Veiligheidsberaad en het Openbaar Ministerie. Ik blijf zeggen dat ik er niet over ga wat uiteindelijk in een zaak voor de rechter daarover gezegd wordt. Daar ga ik niet over. Nog iets anders is, dat dit handhavingsbeleid is. Dat is iets anders dan het in het strafrecht vastleggen van een wettelijke norm. Als we zoals het amendement-Veldman voorstelt, op een gegeven moment zeggen dat er een andere boete op moet komen of dat het niet moet meetellen in je justitiële documentatie, dan is dat de discussie die we hier voeren over wat er in de wet komt, maar niet over hoe het handhavingsbeleid er uiteindelijk uit gaat zien.

De voorzitter:

Tot slot, mevrouw Van Kooten-Arissen.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Ik heb een amendement in voorbereiding. Ik vind het toch wel heel typerend, en dat wil ik hier wel heel duidelijk stellen, dat de minister van Justitie en Veiligheid er in het vorige debat heel stellig over was dat altijd wordt gewerkt met die drieslag. Ik heb de minister daar ook op geïnterrumpeerd, net als andere Kamerleden. Hij bleef bij die stellingname en ik vind het wel heel erg tragisch dat het dan nu niet in de wet wordt verankerd. Ik ga daar een amendement op indienen.

De voorzitter:

Dan ga ik naar de heer Van der Staaij, middels de microfoon.

De heer Van der Staaij (SGP):

Voorzitter. Ik had ook nog een vraag gesteld aan de minister over de uitvoering van de motie-Van der Staaij/Klaver, ook in het debat van september. Die vroeg enerzijds om een terughoudend boetebeleid. Dat zien we gerealiseerd ...

Minister Grapperhaus:

Ik kom daarop terug.

De heer Van der Staaij (SGP):

O, ik dacht dat het afgerond was.

Minister Grapperhaus:

Nee, ik heb alleen dat amendement beantwoord, want er zijn nog wat vragen van mevrouw Van Kooten, van u en van anderen. Dus ik ga nog even door, als u dat niet erg vindt tenminste.

De voorzitter:

Dat vind ik helemaal niet erg.

Minister Grapperhaus:

O, dat vindt u erg.

De voorzitter:

Nee, helemaal niet. Ik juich het toe. Een beetje tempo!

Minister Grapperhaus:

Voorzitter. Dan de vraag van de heer Azarkan en mevrouw Van Kooten-Arissen hoe ik omga met al opgelegde boetes. Die boetes zijn opgelegd voor een geconstateerde overtreding. Daar past een sanctie bij en dat is die geldboete geweest van €390. Dat was een voldoende kenbaar bedrag, het is ook vaak in het nieuws geweest op allerlei manieren maar is ook overall aangekondigd. Als men het niet eens is met die boete kan men in verzet gaan tegen de strafbeschikking en dan zal de zaak worden voorgelegd aan de rechter. Die moet daarover oordelen. Maar goed, zodra een boete

— dat geldt bij alles — voor tenuitvoerlegging vatbaar is, heeft mijn collega, de minister voor Rechtsbescherming, de wettelijke plicht om dat uit te voeren. Veel van de eerder opgelegde boetes, ruim 4.000, zijn al volledig betaald. Bijna 20.000 boetes worden in termijnen betaald. In het kader van hoe het in een rechtsstatelijke verhouding werkt, zie ik geen aanleiding om in de nog resterende 4.000 zaken te stoppen met de inning. Het is niet aan mij als minister om een door het Openbaar Ministerie of een door de rechter rechtmatig opgelegde sanctie te wijzigen of om eigenstandig te bepalen die niet uit te voeren. Als ik daar iets over ga doen, dan zou dat een inbreuk zijn op de machtscheiding.

De voorzitter:

Ik wil toch voorstellen om alle vragen te beantwoorden. Anders is het na elke zin ... Nee mevrouw Van Kooten, de minister is net begonnen. We zijn anderhalve dag bezig.

Minister Grapperhaus:

Ik kan het snel doen, hoor.

De voorzitter:

Nee, ik wil graag dat de minister alle vragen beantwoordt.

Minister Grapperhaus:

Dan de vraag van mevrouw Van Kooten-Arissen hoe het staat met wat er in de brief van 25 september is toegezegd over het schrappen voor overtredingen van de noodverordening. Dat is verwerkt in artikel VIIA bij de nota van wijziging van dit wetsvoorstel.

Voorzitter. Waarom krijgen niet alle corona-overtreders een advocaat toegewezen? Strafzaken over overtredingen die door de kantonrechter worden afgedaan zijn uitgesloten van toevoeging van een advocaat. Daarvan kan worden afgeweken als sprake is van bijzondere feitelijke of juridische ingewikkeldheid of van zwaarwegende belangen van de rechtzoekende. De Raad voor Rechtsbijstand gaat dan na in een geval of sprake is van feitelijke of juridische ingewikkeldheid of zwaarwegende belangen van de verdachte. Daartoe moet de verdachte een aanvraag indienen bij de Raad voor Rechtsbijstand.

De heer Veldman vroeg hoe het handhaven gaat bij maatregelen conform artikel 58h, de voorwaarde voor publieke gebouwen, en artikel 58i, de voorwaarde voor evenementen. Hoe gaat dat in de praktijk? Het handhavend optreden betekent primair dat de overtreding wordt beëindigd. Dat gebeurt bij feesten dus door het feest, de groepsvorming daadwerkelijk te beëindigen. Hier beschrijf ik overigens ook weer wat er in die handhavingshandreiking van het Veiligheidsberaad staat en in het beleid van het Openbaar Ministerie.

Bij grote menigten speelt altijd het vraagstuk van crowdmanagement een rol. Je moet met andere woorden als handhaver rekening houden met de kans dat een dreigende situatie uit de hand loopt. Beëindiging van de overtreding en de-escalierend optreden is daarbij altijd de eerste invalshoek van het optreden en ook dat wordt in die stuken behandeld. Burgers kán worden gevraagd om eerst eens

die locatie te verlaten en pas als waarschuwingen geen effect hebben is het uitgangspunt dat er een proces-verbaal zal worden opgemaakt.

De motie-Van der Staaij/Klaver. Het terugdringen van de rol van het strafrecht hangt samen met de evaluatie van het handhavingsbeleid. Ik heb dat in de brief van 25 september beschreven. Daaruit moet blijken hoe de handhaving in de eerste maanden is verlopen. U ziet dat we ook al een heel stuk via het bestuursrecht proberen op te lossen, maar u ziet ook dat de rol van het strafrecht, het uitdelen van boetes, vanaf juli enorm is teruggelopen, laat ik het zo zeggen. Maar we moeten eerst die evaluatie hebben en bekeken hebben wat de invloed is geweest op het nalevingsgedrag, want pas daarna kan ik bij u terugkomen op de vraag of we met deze aanpak door moeten gaan of dat we moeten kiezen voor een andere aanpak.

Misschien is het goed om hier even te stoppen, want mevrouw Van der Graaf en de heer Hijink hadden de vraag: wat heb je voor boodschap voor de mensen thuis?

De voorzitter:

Nee, ik wil dat u gewoon de vragen beantwoordt. U mag gewoon doorgaan.

Minister Grapperhaus:

Toch wel?

Mevrouw Van der Graaf en de heer Hijink zeiden: wat is nu de boodschap voor mensen die door die 1,5 meter in een hele lastige dagelijkse situatie zitten? Daarbij zijn een aantal voorbeelden de revue gepasseerd. Allereerst is mijn boodschap dat we bij het formuleren van de regels natuurlijk allerlei afwegingen hebben gemaakt om naast de volksgezondheid ook andere belangen recht te doen. Er zijn dus ook uitzonderingen gemaakt die niet zozeer door het volksgezondheidsperspectief zijn ingegeven als wel door andere zwaarwegende maatschappelijke of individuele belangen. Ik noem er een paar.

Grootouders, burens of ouders van vriendjes hoeven geen afstand te houden tot jonge kinderen die begeleiding op straat nodig hebben. Dat vindt u in artikel 58f, lid 3, onder d. Voor de zoon die zijn oude moeder wil bezoeken en haar wil ondersteunen, geldt dat de overheid niet achter de voordeur komt. Mantelzorgers zijn bovendien uitgezonderd van de afstandsnorm, artikel 58f, lid 3, onder b, en mogen ook altijd naar een zorglocatie gaan, artikel 58o, lid 1 en 3. Ik kan u ook geruststellen over kinderen die een deel van de week bij de ene ouder wonen en een deel van de week bij de andere, want die zijn voor deze wet op hetzelfde adres woonachtig, artikel 58f, lid 1, onder a. Dat geldt ook voor pleegkinderen die tijdelijk in een gezin worden opgenomen; dat staat in de toelichting. Een en ander geldt ook voor co-ouderschap, samengestelde gezinnen en meerouder- en regenbooggezinnen, waarbij een kind voor een deel van de tijd bij een of meer ouders woont. En het geldt ook voor studenten die een deel van de tijd bij hun ouders wonen en senioren die door een van de volwassen kinderen tijdelijk in huis zijn genomen.

In drukke winkelstraten kan die 1,5 meter moeilijk in acht worden genomen. Ten eerste staat er in artikel 58f, lid 1 "je

ophouden op onveilige afstand". Dat wil zeggen, als je even in elkaars nabijheid verkeert terwijl je afstand kunt nemen ... Als je echt enige tijd ... Hoe moet ik het zeggen? Als je enige tijd bij elkaar blijft, dan zit je in de verkeerde situatie, laat ik het zo zeggen. Voor het enkele passeren of toevallig uit twee winkelpaden komen in de supermarkt is die wettelijke norm niet bedoeld, maar dat neemt niet weg dat daar ook een beroep wordt gedaan op de eigen verantwoordelijkheid. Dat is voortdurend het mantra: vermijd drukte en ga op een ander moment. Dat is natuurlijk ook wat we in de zorgplicht aan de winkeliers aangeven, artikel 58k, lid 1. Bewerkstellig nu zo veel mogelijk dat mensen ook in staat zijn om die 1,5 meter te kunnen houden. Dan kan de burgemeester volgens artikel 58k, lid 2 nog maatregelen nemen of laten nemen als dat in publieke gebouwen nodig is, of — dat is artikel 58m — als dat op openbare plaatsen niet gaat. We hebben echt oog voor dat soort lastige situaties. Dat moet ook. Maar we moeten op enig moment echt de hoofdregel houden zoals die is.

Voorzitter. Mevrouw Van Brenk vroeg: geldt het ook als je meerdere boetes hebt gekregen? Worden ze dan niet in de justitiële documentatie opgenomen? Ja, ook bij meerdere boetes wordt het daarin niet opgenomen.

Dan heb ik in ieder geval bij dit blokje alle vragen beantwoord.

De voorzitter:

Dan ga ik naar mevrouw Van der Graaf en daarna mevrouw Van Kooten-Arissen. Mevrouw Van Kooten-Arissen, u mag een vraag stellen, want ik heb het aantal interrupties niet beperkt, maar van alle Kamerleden heeft u de meeste vragen gesteld. Daar moet u dus ook een beetje rekening mee houden. U weet dat ik voor de rechten van individuele Kamerleden ben, maar het is niet de bedoeling dat de balans zoek is. Daar moet u dus een beetje terughoudend in zijn. Na mevrouw Van Kooten-Arissen volgt meneer Azarkan.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie):

Dank aan de minister voor het ophelderen van de situaties voor uitwonende kinderen, kinderen die een deel van de week bij de ene ouder wonen en een deel van de week bij de andere ouder, en de uitwonende dochter die in het weekend thuiskomt. Ik heb het over de situaties waarin men samen op pad gaat. Dat zijn allemaal situaties waarvan de minister zegt: zij vallen onder een uitzondering, op dit moment al; het is niet zo dat op dit moment de handhaving zich daarop zal richten. Dan zoek ik expliciet de toezegging van de minister dat in dit soort situaties de handhaving daar inderdaad niet op is gericht en dat er niet gestrooid zal worden met boetes. Daar vrezen mensen soms voor als zij horen dat ze 1,5 meter afstand moeten houden als ze met hun geliefden buitenshuis op pad zijn.

Minister Grapperhaus:

Dat kan ik alleen maar bevestigen. Zoals mevrouw Van der Graaf zegt, wordt er zeker niet gestrooid met boetes. Hier wordt natuurlijk echt op gelet, even los van deze in de wet geëxpliciteerde uitzonderingen. Ik heb al vaker gezegd: er wordt pas op drie of meer gehandhaafd. Dat betekent dus ook dat er niet op gehandhaafd wordt als iemand een

behoefte naaste met wie hij niet woont en die niet onder een van de uitzonderingen valt, naar het ziekenhuis brengt. Het is terecht dat daar aandacht voor wordt gevraagd en dat we dat expliciet bevestigd hebben in de Handelingen.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):

Kan de minister mij het verschil uitleggen in die zin dat hij wel wetgeving kan maken om de aantekeningen op een justitieel document te laten intrekken of te laten verwijderen maar dat hij geen regelgeving kan maken om al opgelegde boetes weer terug te geven?

Minister Grapperhaus:

Omdat daarbij sprake is van een rechtsfeit, een beschikking van het Openbaar Ministerie, respectievelijk een — hoe moet ik het zeggen? — vonnis of beschikking van de rechter. Ik denk dat het in dit geval een vonnis is. Daar kan ik als minister van Justitie niet in treden. Dat is echt de scheiding der machten.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan ga ik naar de heer Azarkan.

De heer Azarkan (DENK):

Dat voelt toch onrechtvaardig. In die zin ga ik een eind met de minister mee. Mijn vraag is anders: wat kunnen we nou wel doen om ervoor te zorgen dat die groep van 4.000, en een deel dat het kennelijk niet in één keer kan betalen, ook valt onder het regime van 99? Want dat is al een behoorlijk bedrag. Kan de minister ons eens adviseren? Wat zouden we daar wel mee kunnen doen, zodat het alsnog teruggestort kan worden?

Minister Grapperhaus:

Daar kan ik u niet over adviseren, omdat dat, als gezegd, rechterlijke beslissingen zijn c.q. strafbeslissingen die zijn genomen op basis van de feiten en omstandigheden in een betreffende zaak. Ik vind dat de machtenscheiding echt maakt dat we dat moeten respecteren. Op enig moment is er een rechtsontwikkeling die kan maken dat een regel anders wordt, dat je maatschappelijk zegt: we vinden dat die regel eerst zo was en nu moet hij zo zijn. De heer Van der Staaij zei — als ik hem niet goed parafraseer, moet hij dat maar zeggen — dat er dingen in de strafwet staan omdat we die nou eenmaal moeten tegengaan en dat we dingen hebben die in de strafwet staan omdat ze echt helemaal tegen onze samenlevingsbeginselen in gaan. Ik zeg het omslachtiger dan hij het welsprekend zou zeggen. We hebben het bij die 1,5 meter over de eerste categorie. Daarom zeg ik dat ik het oordeel over het betreffende amendement aan de Kamer laat.

Als we teruggaan naar de periode april-mei-juni, was er aan de ene kant een heel grote noodzaak in de maatschappij. En, als je de olopemde besmettingen en dergelijke ziet, kun je zorgen hebben dat we weer in een dergelijke nood-situatie komen. Maar er was tegelijkertijd ook een heel grote mate van onzekerheid over en onbekendheid met het virus en hoe alles zou gebeuren. Dat betekende — en ik heb dat op 24 maart 2020 toegelicht — dat het hier nodig was om de boetes op dat niveau vast te stellen, omdat we echt heel

strak ervoor moesten zorgen dat de regels werden nageleefd. Inmiddels zijn we met elkaar — zo werkt het in de maatschappij — in ontwikkelingen gekomen en hebben we kennelijk gezegd: we vinden dat met de inwerkingtreding van deze wet die boetes omlaag moeten. Ik heb daar geen rol in, laat dat heel duidelijk zijn, want dat is echt een machtenscheiding. Maar je moet altijd wel in perspectief zien waarom op enig moment een bepaalde rechtsregel is genomen en op een bepaalde manier is ingevuld.

De heer Azarkan (DENK):

Ik begrijp dat. Ik weet ook dat de omstandigheden worden meegewogen. Ik heb de indruk dat er een soort situatie wordt voorgeschoteld alsof we nu in een volgende fase zitten, waardoor er een nieuwe situatie ontstaat en die €99 boete plus geen justitiële aantekening, in plaats van €390 plus wel een justitiële aantekening, gerechtvaardigd wordt door de omstandigheden. Ik vind dat lastig. Ik hoor wat de minister zegt. Ik wil daar nog wel even op studeren om te kijken hoe dat anders kan.

De voorzitter:

Oké. Dan stel ik voor dat u verdergaat. O nee, sorry, de heer Van Dam.

De heer Van Dam (CDA):

Ja, voorzitter, laat ik ook eens een interruptie plaatsen. Ik hoorde van de week dat, als je in het Duitse parlement als parlementariër te dicht in de buurt van een ander komt zonder mondkapje, je een boete krijgt van €5.000. Dan kijk ik even naar de inmiddels "knuffelboete" die we hier in Nederland hebben ingevoerd — mijn eigen naam staat ook onder het amendement, dus geen twijfel erover — van €95. Ik hoor u zeggen: als je een familielid bent, word je niet beboet. Binnenkort denk ik dat we hier in de Kamer ook nog verordeningen dat degene die een bekeuring uitdeelt, daarna wel zijn excuses moet aanbieden en een tegoedbon van bol.com moet meegeven. Is het nog hanteerbaar voor opsporingsambtenaren om op deze manier regels te handhaven, die voor een deel — daar ben ik het helemaal mee eens — soms onrechtvaardig uitpakken, maar voor een deel ook wel het vloertje zijn waarop de handhaving staat?

Minister Grapperhaus:

Ik ben zelf iemand die altijd nog heel trouw naar de boekhandel toe gaat, omdat ik het ook heel leuk vind om te horen wat ik volgens hem wel en niet moet lezen, maar dat mis ik soms een beetje bij die online-boekhandels.

Maar los daarvan: wij hebben in het afgelopen jaar veel van onze handhavers gevraagd. Daar mag u mij op aankijken, want ik ben daar verantwoordelijk voor. Ik denk wel dat zowel politie als boa's heel goed hebben ingezien dat wij in een ongekende en ook onbekende crisis waren. Ik wil niet de metafoor van onze premier overnemen, maar het was natuurlijk echt een heel donkere kamer waar wij in zijn getreden. Dat betekende ook dat de regels en de noodverordeningen af en toe moesten worden bijgesteld of nog verder gedetailleerd moesten worden. Dat is niet makkelijk voor handhavers. Ik denk dat dit wetsvoorstel op heel veel punten juist een heldere catalogus geeft die — en dan kom

ik terug op waar het lid Hijink en het lid Van der Graaf mee kwamen — weliswaar het volksgezondheidsperspectief als groot belang goed neerzet, maar toch ook in een aantal moeilijke en soms schrijnende situaties dingen mogelijk maakt. Waarom zeg ik dat zo? Omdat ook voor handhavers begrijpelijk is dat zij, als zij een mantelzorger zien, niet iets hoeven te doen. Als bijvoorbeeld een persoon het ziekenhuis in moet, niet zelfstandig kan lopen en iemand hem daarbij helpt, dan begrijpt een handhaver dat ook heel goed. Dus die uitzonderingen zijn geschetst. Die beantwoorden ook goed aan de associatie die je vanuit menselijk begrip hebt.

De heer **Van Dam** (CDA):

Ik wil alleen maar aandacht vragen voor het volgende. Ik vind dat wij onze boa's en politiemensen een beetje met terugwerkende kracht wel iets moeten meegeven waarmee zij aan de slag kunnen en wat te hanteren is. Ik ben een beetje bang dat als wij heel ruimhartig alle mantelzorgers uitsluiten — ik heb er vrede mee dat dit gebeurt — in ieder geval op de trapveldjes in Nederland, waar onze jongeren staan, het aantal mantelzorgers per direct nog sneller verminderd wordt dan het virus. Dat is wel een beetje de realiteit waar ook die diender en die boa mee te maken hebben.

Minister **Grapperhaus**:

Ik durf, zeker als ik naar de heer Groothuizen kijk, bijna niet meer terug te gaan naar het beleidskader van het OM, maar ik haalde net het punt van het gezond verstand aan. Bij een trapveldje met mantelzorgers zou het kunnen gaan om de jaarlijkse sportdag van de vereniging van mantelzorgers, maar wij hebben goede handhaving. Dat is ook anders dan in Duitsland, waar je kennelijk meteen naar de bank van lening moet als je in het parlement even te dicht bij een collega staat. Wij zijn in Nederland in dat opzicht heel erg zelf verantwoordelijk. Dat heeft de naleving, de enorme percentages van naleving in de eerste maanden, laten zien.

Voorzitter, ik zie dat het tijd wordt om naar het volgende blokje te gaan.

De **voorzitter**:

Dat lijkt mij een goed plan.

Minister **Grapperhaus**:

Religie en levensbeschouwing. Ik wil eerst een paar dingen zeggen rond het thema godshuizen. Ik wil daarbij echt even een onderscheid maken tussen deze weken van urgentie — zo heeft mijn collega van VWS het geformuleerd en zo wil ik dat nog eens benadrukken — en oplopende cijfers, ook vandaag weer, en de langere termijn. Voor de korte termijn geldt dat vorige week maandag via de extra landelijke maatregelen aan de handrem is getrokken. Dat is echt stevig geweest. Dat is ook gebeurd in de contacten met de diverse religieuze en levensbeschouwelijke organisaties. Daar zijn vragen over en er zijn ook zorgen. Mevrouw Van der Graaf en de heer Van der Staaij hebben hier nadrukkelijk aandacht voor gevraagd; ik begrijp dat. Maandag is een nieuw communiqué uitgekomen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken. We zijn intensief in gesprek over vragen die naar aanleiding daarvan zijn gerezen. We hebben daar morgen een uitvoerig vervolgesprek over.

De communicatie daarover vindt plaats via de koepels naar hun gemeenschappen. Ik kan u verzekeren dat ook de veiligheidsregio's en de burgemeesters worden betrokken bij dat goede overleg.

Het kabinet is ook met de verschillende koepels in gesprek over de langere termijn. Voor een ieder die kijkt, wil ik duidelijk maken dat dit gesprek dus wordt gevoerd met het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken, maar ook met het Centraal Joods Overleg en het Contactorgaan Moslims en Overheid. We spreken daar dus met iedereen over. Er wordt gesproken over wat we kunnen doen om in de komende tijd — als en zodra we uit deze urgentie komen — het maatwerk in te vullen. Ik onderschrijf dat er natuurlijk ook verschillen zijn. Daar hebben we als kabinet oog voor. Op dit moment voer ik dat gesprek bijna dagelijks om te kijken hoe we dat ook voor de langere termijn kunnen oplossen.

Voorzitter. Als u het goedvindt, maak ik dit even af. De heer Van der Staaij stelde een vraag over het overleg met de kerken. Dit overleg met al die religieuze organisaties is bedoeld om te kijken wat nodig is en hoe we op- en afschalen. Eerder heb ik al aan uw Kamer gezegd dat daar vanaf begin maart heel goed, constructief overleg over is geweest. Dit heeft telkens geleid tot communiqués vanuit de gezamenlijke religieuze en levensbeschouwelijke organisaties. Telkens als er aanleiding toe was, kwam er een aangepast communiqué. Ik heb in het begin al gezegd dat we daar intensief mee moeten doorgaan, zeker in deze op dit moment echt urgente en moeilijke tijd.

De heer Van der Staaij had nog een technische vraag. Hij vroeg om naast 58l een uitzondering te maken voor 58n. Dat gaat over uitzonderlijke en acute situaties. Ik citeer: "Ernstige vrees voor onmiddellijke verspreiding van het virus, waarin de burgemeester een bevel kan geven aan personen om zich te verwijderen uit een gebouw." Dat moet bijvoorbeeld ook voor dit gebouw, de Tweede Kamer, gelden. Het staat ook op de lijst. Het is absoluut niet een bevoegdheid om een kerkgebouw tijdens de eredienst binnen te treden. Overigens is het ook geen bevoegdheid om het parlement binnen te treden tijdens een vergadering. Dat staat ook niet in het artikel. Dat zou ook in strijd zijn met de Algemene wet op het binnentreden. Dat wil ik hier toch even heel goed benadrukken.

De heer Van Dam vroeg naar de vrijstellingsmogelijkheid van artikel 58l, lid 5. Deze vrijstellingsmogelijkheid is inderdaad met name bedoeld voor religieuze en levensbeschouwelijke organisaties. In de afgelopen zeven à acht maanden merkte ik gewoon dat het overleg altijd zo gaat, dat zij zelf zeggen dat ze vrijwillig meedoen. Uiteindelijk moeten we elkaar helpen. U kent het motto: alleen samen krijgen we corona onder controle.

De heer Veldman vroeg nog hoe we dat actualiseren. Daar heb ik al iets over gezegd. We zijn daar steeds met elkaar over in gesprek. Dat leidt overigens altijd tot eigen conclusies van de gezamenlijke organisaties, die zij dan in een communiqué zetten.

Dan heb ik volgens mij alle onderwerpen bij dit onderdeel besproken.

De voorzitter:

Ik zie mevrouw Van der Graaf, de heer Van der Staaij en mevrouw Buitenweg.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie):

Ik ben blij dat ik de minister hoor zeggen dat hij sinds dit weekend bijna elke dag bezig is met het vraagstuk rondom de kerken en dat hij morgen vervolgoverleg zal hebben. Ik hoor de minister zeggen dat hij met hen zal bespreken wat er op de korte termijn aan maatwerk gedaan kan worden en dat er ook gesproken wordt over de langere termijn. Ik denk dat dat heel goed is. Ik hoop dat de minister daarbij ook oog wil hebben voor de zorgvuldigheid waarmee veel van deze kerken nu al bezig zijn met het vormgeven van de maatregelen. Ik wil graag aan de minister vragen hoe hij het overleg hierover voor de langere termijn wil blijven vormgeven. Ik kan me voorstellen dat iedere dag wat veel aandacht is, maar ik vraag hier de minister om nauwgezet overleg te houden en de Kamer daarvan op de hoogte te stellen.

Minister Grapperhaus:

Ik heb heel nadrukkelijk gezegd dat er intensieve gesprekken zijn naar aanleiding van de vragen die gerezen zijn naar aanleiding van het communiqué van afgelopen maandag. Daar hebben we morgen een gesprek over. Zo moeten we het op dit moment zien. Ik heb ook gezegd dat ik daarnaast in gesprek ben over hoe je op de langere termijn maatwerk kunt krijgen, kijkend naar allerlei verschillende kerkomgevingen en dergelijke.

De heer Van der Staaij (SGP):

We hebben het er in het vragenuur ook al over gehad, maar ik denk dat het voor de discussie ook goed is om er even bij stil te staan dat bij kerken vorige week het beeld bestond dat er een uitzonderingssituatie gold op grond van de Grondwet. Dat was één. Daarnaast hoefde de handrem voor kerken ook niet aangetrokken te worden, want ze hebben hun zaakjes goed op orde en er zijn weinig besmettingen. Dat was het beeld waarmee kerken de zondag ingingen. Vervolgens ontstond er veel commotie en was er maandag in één keer die hele radicale maatregel. Toen leek het voor kerken alsof ze ineens radicaal moesten gaan afschalen omdat de schijnwerpers erop staan. Het gaat me er nu niet om iemand een beetje zwart te maken, maar ziet de minister dat die gang van zaken het heel erg ingewikkeld heeft gemaakt om draagvlak te vinden voor een afschaling?

Minister Grapperhaus:

Ik ga heel snel eerst zeggen: ik herken dat. Het is heel goed om dat even te zeggen. Anders krijg je een mooi antwoord en dan zegt de kijker: maar wacht even, wat was het nu? Dus: ik herken dat. Ik heb hier dinsdag ook uitgelegd, na een vraag van het lid Kuiken, dat ik vorige week maandag, rondom de persconferentie, meteen het gesprek heb gevoerd met de koepels. Ik heb gezegd dat we verder moeten overleggen en ik heb heel erg duidelijk gemaakt dat dat bij hen, vanwege artikel 6 van de Grondwet, iets is wat uiteindelijk bij de koepels vandaan moet komen. Maar vorige week is in de verdere communicatie van het kabinet niet voldoende scherp aangegeven wat ik die maandag wel bestuurlijk had besproken.

Ik wil nog eens benadrukken dat ik het onterecht vind dat het als een aanleiding wordt aangevoerd. Een aantal kerkgemeenschappen hebben te goeder trouw afgelopen zondag gedaan wat ze deden en hun vieringen gehouden. Dat is het niet. Ik benadruk nog eens dat dat niet het gegeven is. Ik wou daar toch echt iets over zeggen. Ik vind het schandelijk dat leden van zo'n kerkgemeenschap vervolgens bedreigd en weet ik veel wat worden door mensen. Dat moet hier ook even heel duidelijk en hardop gezegd worden. Dan kom ik op het volgende. De urgentie van de stijgende cijfers en de toch vrij forse landelijke maatregelen die maandag zijn ingezet, is er gewoon. Het gesprek daarover voer ik en ik hoop — zo zeg ik het maar even — dat men zich realiseert dat het om die urgentie gaat en dat we ons even heen kunnen zetten over wat er dan misschien aan misbegrip is geweest. Want we moeten met elkaar het virus bestrijden.

Het laatste punt. Dan kom ik weer bij het eerste punt van de heer Van der Staaij. Ik heb al gezegd dat kerken enorm hun best doen, met protocollen, met 1,5 meter, met alles. Ik heb heel veel bezoeken afgelegd op zondagen en op andere dagen van God, ook bij moskeeën en synagogen. Men doet het ontzettend goed, maar er zijn ook heel veel horecaondernemers die het ontzettend goed doen. Er zijn heel veel bioscopen — daar ben ik ook geweest — en noem maar op hoeveel andere plekken, waar ze echt enorm hun best aan het doen zijn. Het punt is dat we deze extra zware beperking hebben, omdat het virus toch ophiert en we met elkaar hebben gezegd: we moeten de groepsgrootte, maar ook de sociale bewegingen, helaas voorlopig weer echt terugbrengen. Dat wou ik toch meegeven.

De heer Van der Staaij (SGP):

Ik denk dat dat goed is en dat het ook de lucht klaart als de minister zegt: dat ging even niet helemaal goed afgelopen maandag. Maar dan vervolgt hij wel het gesprek en zegt hij dat kerken toch wel aanspreekbaar zijn. Dat zie ik ook en daar ga ik zonder meer vanuit. Vandaag schrikken we toch wel weer van die oplopende cijfers; er moet wel iets gebeuren. Iedereen moet kijken: welke beweging kan ik maken om toch die contacten wat te verminderen?

Maar ziet de minister ook het punt dat — dan kijk ik ook naar politieke vergaderingen en demonstraties — waar die grondwettelijke rechten in het geding zijn, het wel extra zorgvuldigheid vraagt en er ook extra aandrang is om maatwerk te kunnen leveren? Want voor dat restaurant kan je, hoe belangrijk ook, zeggen: als ik niet bij het ene terecht kan, dan wel bij het andere. Maar als iets heel rigide voor een hele gemeenschap geldt, dan kan ik misschien wel een jaar niet bij mijn kerk terecht. Het is geen kwestie van "de een mag meer dan de ander", maar ook gewoon van de daadwerkelijke impact van maatregelen. Dus de vraag is of er ook in dat opzicht ruimte wordt gezocht, maatwerk wordt geboden, in het licht van de verschillende grondwettelijke vrijheden.

Minister Grapperhaus:

Ja. Daar ben ik heel kort over. Dat is niet kwaad bedoeld, maar ik vind gewoon dat de heer Van der Staaij dat terecht zo voorlegt.

Ik heb nog een vraag die net op de rand van dat onderwerp zit, van mevrouw Buitenweg, over verenigingen.

De voorzitter:

Zullen we dat eerst doen, mevrouw Buitenweg?

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

Ik was bijna begonnen met te zeggen dat die vraag nog niet was beantwoord, dus dat kan ik overslaan. Maar ik heb nog wel een punt naar aanleiding van artikel 58I, lid 5, waar ook collega Van Dam vragen over heeft gesteld, die de minister net beantwoord heeft. Dat gaat dus over een vrijstellingsmogelijkheid. Is dat alleen een vrijstelling van groeps-grootte, of betreft dat ook de hygiëneregels? Dat is mijn eerste vraag.

En dan is mijn vraag: waarom geldt die vrijstelling vooral voor kerkorganisaties? Want het gaat er volgens mij om dat er dan afspraken gemaakt zijn over hoe op een redelijke manier omgegaan kan worden met de dreiging van het covidvirus. En waarom is dat dan vooral voorzien voor kerkgenootschappen?

Minister Grapperhaus:

Daar zit natuurlijk het volgende punt. Dit artikel gaat in lid 1 over de besloten plaats, niet zijnde een woning. Artikel 6, lid 1 van de Grondwet maakt het mogelijk om toch ook in de formele wet iets te zeggen over de toegang tot een kerk. Maar daar hebben we de Algemene wet op het binnentreden voor. Daar ga ik nu, als u het goedvindt, verder niet op in.

Artikel 6, lid 2 zegt dat de wet nadere regels kan stellen. Dat geeft de mogelijkheid om, als je — ik zeg het even eenvoudig — buiten je religieuze of levensbeschouwelijke viering hebt, daarvoor bij een lagere regeling regels te stellen, ook weer op basis van een formele wet. Daar gaat dit artikel allemaal over. Dat betekent dat je, als je in lid 2 tot en met lid 4 specifieke dingen opent en mogelijkheden biedt om toch voor zo'n besloten plaats aanwijzingen te geven, met het probleem zit dat je haaks gaat op artikel 6, lid 2 van de Grondwet. Daarom staat er in lid 5 dat dit niet van toepassing is op bij ministeriële regeling aangewezen plaatsen onder in die regeling gestelde voorwaarden. Dat betekent dat in de ministeriële regeling duidelijk moet zijn wat die voorwaarden zijn. Of dat alleen de 1,5 meter is, zal liggen aan tot wat voor invulling je komt als kabinet, met de collega van VWS en met het parlement. Ik ben ervan uitgegaan dat dat ook de hygiënemaatregelen en dergelijke zijn. Dat zeg ik via u tot mevrouw Buitenweg.

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

Dan wacht ik nu eerst even op de rest.

Minister Grapperhaus:

Als inleiding zeg ik dat het wel zo is dat ik in januari 1984 ben afgestudeerd op het staatsrecht. Het is hier en daar dus misschien wat roestig, maar ik ga het toch proberen. Er is geen rangorde bij de klassieke grondrechten. Dat heb ik eergisteren ook geantwoord aan mevrouw Buitenweg in het mondelinge vragen uur. Dat neemt niet weg dat er wel

een verschil is in wat het grondrecht omvat en wat er voor regime geldt. Dan is er een verschil tussen kerken — dat moet ik "godsdienstige en levensbeschouwelijke gebouwen" noemen — en verenigingen, want die eerste categorie gebouwen wordt beschermd door artikel 6, lid 1 van de Grondwet. Daar blijkt dus ook uit dat je niet zomaar kunt binnentreden, want daar zitten allerlei beperkingen op. Zo'n beperking hebben we niet voor verenigingsgebouwen, terwijl — ik moet het goed zeggen — artikel 8 van de Grondwet natuurlijk wel de vrijheid van vereniging betreft. Daar zit dus een verschil tussen de twee. De heer Van der Staaij heeft in zijn eerste termijn bij een interruptie al uitgelegd dat je voor bijeenkomsten van verenigingen in beginsel in lagere wetgeving bezoekersaantallen kunt regelen. Dat staat in artikel 8 van de Grondwet. Ik citeer het even: "regels stellen". Dat kan niet voor — nu moeten we even goed opletten — vergaderingen van verenigingen. Dat is artikel 9 van de Grondwet. Daarvoor kun je alleen in de wet zelf bezoekersaantallen regelen. Dat staat in artikel 9, lid 2 van de Grondwet, dat een hoge mate van analogie heeft — althans qua formulering, niet qua onderwerp — met artikel 6, lid 2 van de Grondwet.

Ik geef een voorbeeld. Voor vergaderingen van een vereniging ter bevordering van mensenrechten kun je niet in een ministeriële regeling aantallen opnemen voor haar ledenvergadering en dergelijke, maar wel als die vereniging een congres organiseert over — om maar wat te noemen — covidregelgeving en mensenrechten. Dat verklaart artikel 58g, lid 2, want daar zijn kerkelijke en levensbeschouwelijke bijeenkomsten én vergaderingen zoals bedoeld in de Wet openbare manifestaties uitgezonderd. Dat heeft dus te maken met de uitzonderingen in artikel 6, lid 1 en artikel 8 van de Grondwet.

Nog even dit: we nemen in de wet zelf dus geen bezoekersaantallen op, niet voor kerkdiensten — dat zou niet kunnen — maar ook niet voor vergaderingen van verenigingen.

Voorzitter, ik ga door naar het volgende blokje.

De voorzitter:

Voor mijn helderheid: wat is dat?

Minister Grapperhaus:

Ik heb nog maar twee hele kleine blokjes: veiligheidsregio en staatsnoodrecht.

De voorzitter:

Dan ga ik eerst naar mevrouw Buitenweg en dan naar de heer Van Dam.

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

Allereerst bedankt. Ik vond dit wel verhelderend. Ik bedoel, eigenlijk vind ik het vervelend en ongemakkelijk omdat ik zie dat er heel andere regels gelden voor kerken, terwijl anderen ook heel veel betekenis en troost uit het verenigingswezen kunnen halen. Maar daar gelden wel aparte regels voor, bijvoorbeeld wanneer het vanuit het Humanistisch Verbond is, maar niet vanuit de organisatie zoals waar ik zelf vandaan kom. Dat blijft heel ongemakkelijk. Ik snap wat u zegt qua regels. Het is wel zo dat overal de hygiëne-

maatregelen en de 1,5 meter afstand gelden. Die zijn dus overall bepalend voor hoeveel mensen er ergens toegestaan worden, inclusief kerken. Dat klopt toch?

Minister Grapperhaus:
Ja.

De heer Van Dam (CDA):

Zover als mevrouw Buitenweg ben ik nog niet, want ik snap het toch nog niet helemaal. Ik snap wel dat grondrechtelijke gedeelte. Maar als ik nou even puur naar de tekst van artikel 58l kijk, dan lees ik nergens dat lid 5 enkel en alleen betrekking heeft op kerken. Let wel, ik ben van een partij die het direct zou aannemen als het alleen maar betrekking had op kerken — daar gaat het niet om — maar ik geloof ook dat we het samen moeten doen. Als we die bijzondere waarde die kerkgangers hechten aan naar de kerk gaan begrijpelijk willen houden voor de samenleving — laten we het maar gewoon zeggen zoals het is — dan moeten we denk ik ook andere mensen de ruimte bieden om naar dingen toe te gaan waaraan zij waarde hechten. Vandaar dat ik 58l zó gelezen heb dat ook andere maatschappelijke verbanden regels op kunnen stellen die ze bij wijze van spreken ter goedkeuring aan de minister kunnen voorleggen. In de toelichting op de wet staat als voorbeeld de kerk genoemd. Maar ik kan me ook heel goed voorstellen dat dit voor deze termijn voor een antwoord misschien te veel is.

De voorzitter:
Misschien in tweede termijn?

De heer Van Dam (CDA):

Ik zou dat heel graag in tweede termijn wel helder willen hebben.

Minister Grapperhaus:
Ik zeg hier ja op.

De voorzitter:
Geldt dit ook voor u, mevrouw Buitenweg? U was net tevreden, bijna.

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):

Nee. Ik heb hier eerder met de heer Van Dam over gesproken. Wij waren echt in onbegrip over wat dit nu betekent, zeker omdat er een voorbeeld werd gegeven. Ik dacht: ik zoek het even op. Het zou wel fijn zijn als we hier iets eerder dan in tweede termijn een reactie op krijgen, want ik zat zelf te overwegen om hier eventueel een motie over in te dienen, namelijk dat het ook voor andere zaken kan gelden dan alleen de kerken.

De voorzitter:
Mocht de minister tussendoor een antwoord weten, dan kan dat alsnog.

Minister Grapperhaus:

Ja, precies. Ik begrijp het punt. Ik luisterde, maar heb ondertussen ook iets opgezocht. Artikel 58l gaat over de aanwijzingen van de burgemeester en niet over de hygiëneregels en de 1,5 meter. Die staan gewoon, als u begrijpt wat ik bedoel. Daar kun je niet met lid 5 van af.

Dan kom ik op de vraag van de heer Van Dam. Het is vooral met het oog op artikel 6, lid 2 geschreven — dat zeg ik er eerlijk bij — maar het kan ook voor andere besloten plaatsen gelden — dan ben ik weer terug bij lid 1 — zoals artikel 58l, lid 1 ook bepaalt. Dus als er sprake is van een besloten plaats, en dat wettelijk zo bepaald is, dan zou lid 5 van toepassing zijn. Ik wil maar zeggen dat ik van een verenigingsgebouw heel duidelijk heb gezegd dat daar geen soortgelijke regeling geldt als bij artikel 6, lid 2 Grondwet voor religieuze en levensbeschouwelijke gebouwen geldt. Dat is dus niet een besloten plaats.

De voorzitter:

Dan stel ik voor dat u naar het volgende onderwerp gaat: de veiligheidsregio's.

Minister Grapperhaus:

Ja. Over de veiligheidsregio's had de heer Van Dam een vraag. Door de maatregelen die in dit wetsvoorstel zijn voorzien, verandert de rol van de voorzitter van de veiligheidsregio. Dat is op zichzelf heel begrijpelijk, want in plaats van met een crisisbestrijding hebben we dan te maken met de bestrijding van het virus in een andere, meer permanente structuur. De voorzitter kan zelf uitvoering geven aan bevoegdheden van burgemeesters als de lokale besluitvorming zodanige bovenlokale effecten heeft dat de minister van VWS besluit dat het voor de bestrijding van de epidemie nodig is dat de voorzitter optreedt. Maar laat ik duidelijk zeggen dat dit dan wel de uitzonderingssituaties zijn.

De voorzitter behoudt zijn coördinerende en signalerende rol. Hij of zij ontvangt informatie over de lokale uitvoeringspraktijk en geleidt die door naar de minister van VWS. Als voorzitter van het regionaal beleidsteam heeft hij ook een belangrijke rol bij de afstemming tussen de gemeenten. Verder blijven de voorzitters van de veiligheidsregio's in algemene zin belast met de bestrijding van de epidemie onder leiding van de minister van VWS. Ik noem het nog maar: de voorzitter heeft specifieke bevoegdheden op grond van de Wet publieke gezondheid en die houdt hij ook, bijvoorbeeld met betrekking tot quarantainemaatregelen gericht op gebouwen en vervoermiddelen bij bronbesmetting.

Dan kom ik op het laatste puntje, en dat betreft de vraag naar het staatsnoodrecht van de heer Van der Staaij, mevrouw Van der Graaf en de heer Van Dam. De veroudering van het staatsnoodrecht is onderkend en er wordt ook gewerkt aan modernisering van het staatsnoodrecht. Dat is ook aan uw Kamer gemeld. Of een geactualiseerd staatsnoodrecht voor deze epidemie de oplossing zou hebben geboden en een tijdelijke wet overbodig zou hebben gemaakt, is een interessante vraag. U weet dat de bewindspersonen die in eerste instantie zouden moeten zeggen "we moeten richting staatsnoodrecht", de minister-president en de minister van Justitie en Veiligheid, hier hebben gezegd: in Nederland staan we toch echt in andere

verhoudingen tot elkaar en we gaan hier niet toe over. Ik vind dat we met elkaar in de periode tot en met juni echt een enorme prestatie hebben geleverd om dat virus enorm naar beneden te brengen. Ik ben ervan overtuigd dat we dat nu weer zullen gaan doen. Overigens wil ik nog zeggen — en dan kom ik aan het eind, voorzitter — dat de Onderzoeksraad voor Veiligheid een beleidsevaluatie van de wet uitvoert en dat deze vraag daarin zeker een rol kan krijgen.

Ten slotte. Tijdens de behandeling in de Kamer heeft een aantal leden aan de orde gesteld dat het ook de vraag is of je inzake de Wet publieke gezondheid nog een aantal dingen zou moeten doen, omdat die wet nooit ingericht is geweest voor deze, zo langdurige pandemie. Collega De Jonge heeft dat ook genoemd.

Voorzitter, dit zijn mijn punten. Daar wil ik het bij laten.

De voorzitter:

Dank u wel. We wachten heel even tot het spreekgestoelte is schoongemaakt. Daarna geef ik het woord aan de minister van Binnenlandse Zaken.

Minister Ollongren:

Dank u wel, voorzitter. Het voordeel van het zijn van de derde spreker is dat al heel veel is beantwoord en besproken. Ik wil graag vanuit mijn portefeuille een paar opmerkingen maken, vooral over de grondrechten en de bestuurlijke verhoudingen.

Mag ik onderstrepen wat collega De Jonge natuurlijk al voor mij uitvoerig in interruptiedebatten met uw Kamer heeft gezegd? Dat is namelijk dat uw Kamer bij dit wetsvoorstel aanpassingen heeft willen doen — we zullen dat straks zien in de amendementen — en dat die ertoe leiden dat het hele wetsvoorstel de toets der kritiek kan doorstaan. Zo'n opstelling van de Kamer is natuurlijk ontzettend belangrijk bij een wetsvoorstel waarover heel veel sprekers hebben aangegeven dat het grote gevolgen heeft voor mensen. Dat komt niet door de wet, maar door de pandemie en de crisis waar we in zitten. Collega De Jonge heeft dat uitvoerig toegelicht. Ik wil dat echt onderstrepen. Ik vind het essentieel dat het parlement dan ook zegt en uitspreekt dat het betrokken is bij het vaststellen van de inhoud van de maatregelen. Als ik het zo inschat op basis van het amendement-Buitenweg cum suis, op stuk nr. 30, zal dit ook gebeuren. Dit wetsvoorstel biedt voor ons allemaal, iedereen in Nederland, een hogere bescherming van de grondrechten dan eigenlijk nu het geval is via de noodverordening. Daar is het ons allemaal om te doen, denk ik.

Mevrouw Buitenweg heeft opgemerkt dat er dan een brede afweging nodig is. Dat is terecht. Zij vroeg of die brede afweging aan de kant van het kabinet wel is gedaan. De minister van VWS is de eerste ondertekenaar van deze wet, maar dat verhindert natuurlijk die brede afweging helemaal niet. Sterker nog, er staan drie ondertekenaars onder het wetsvoorstel, de minister van VWS, de minister van JenV en de minister van BZK. Het is ook op die manier tot stand gekomen. Dat betekent dat we alle drie, namens het kabinet, volop achter het wetsvoorstel staan.

De voorzitter:

Is dit een korte inleiding? Gaat u nog wat zeggen? Of kan ik gewoon ...

Minister Ollongren:

Ik laat het helemaal aan u.

De voorzitter:

Goed, dan ga ik naar de heer Markuszower.

De heer Markuszower (PVV):

De minister van Binnenlandse Zaken is inderdaad ondertekenaar van de wet, ook van de eerste versie die naar de Kamer is gestuurd. Het stukje reflectie dat de minister van Volksgezondheid aan het begin van het debat tentoonspredde, mis ik volledig bij de minister van Binnenlandse Zaken. Ze noemde het niet eens bij de zaken die de minister van Volksgezondheid noemde en die ze wel onderstreepte. We hebben hier te maken met een minister van nota bene liberalen huize, de D66-baas in het kabinet, die ook bekend staat als de anarchiste van Amsterdam, want zij wilde Amsterdam afscheiden als Geert Wilders de verkiezingen zou winnen. Ze heeft een motie van afkeuring van de Eerste Kamer aan de broek gekregen en ze heeft het referendum om zeep geholpen. Ik wil vragen: al die zaken, die drie zaken, de anarchist, degene die het referendum heeft afgeschaft en degene met een motie van afkeuring van de Eerste Kamer ... Die stuurt vervolgens een wet naar de Tweede Kamer die volledig verkeerd valt. Ze wil daar niet op reflecteren. Ik vraag dus uitdrukkelijk of de minister daar nu wel even op wil reflecteren en ook wil zeggen hoe ze het resultaat dat er nu ligt en de hele weg daarnaartoe, beoordeelt.

Minister Ollongren:

Mag ik de heer Markuszower allereerst feliciteren met de fractiediscipline van de PVV? Hoewel ik nog nooit eerder een debat met hem heb mogen voeren, heb ik dat wel met een aantal andere leden van de PVV mogen doen. Die zeggen meestal ongeveer hetzelfde verwijtend in mijn richting. Dat is uw goed recht. Het heeft alleen helemaal niks met het wetsvoorstel te maken. In mijn eerste twee zinnen heb ik juist willen zeggen dat ik datgene wat collega De Jonge zonet met uw Kamer heb gewisseld, volledig deel. In mijn tweede of derde zin heb ik ook gezegd dat ik het heel erg goed vind en ook zeer waardeer en ook belangrijk vind voor dit wetsvoorstel dat de Kamer zich zo buitengewoon constructief heeft opgesteld, waarmee we uiteindelijk zijn gekomen tot een wetsvoorstel — of een wet, als er straks over gestemd is — dat ook op brede steun van de Kamer kan rekenen.

Het is ook een ongelofelijk belangrijk wetsvoorstel. Het is ook vrij uniek. We hebben geen van allen deze situatie eerder meegemaakt. We proberen recht te doen aan het werken via een noodverordening via een bestaande wet, de Wpg. Er is dus helemaal geen twijfel over de wettelijke basis, maar het gaat wel via een noodverordening. Dat was toch suboptimaal. We wilden graag ... Collega Grapperhaus zei het net: vanaf mei hebben we er voorstellen voor gedaan en hebben we erover nagedacht. Het is dus substantieel verbeterd in die tijd. Het is een zoektocht geweest, die deels

normaal is, namelijk dat je een wet in consultatie geeft, naar de Raad van State stuurt en pas in derde instantie naar de Kamer stuurt, maar wel in de ongekende omstandigheid van een pandemie, van een virus wereldwijd. Daarin zijn we natuurlijk iedere dag aan het leren, maar we vinden het niet minder belangrijk dat de wijze waarop we daar vervolgens mee omgaan, goed past in onze democratische rechtsstaat.

De heer **Markuszower** (PVV):

Je zou zeggen: als het vaker is gezegd tegen deze minister, doe er dan wat mee. Toch is er, ook door deze minister, een eerste versie naar de Tweede Kamer gestuurd en is er nog een tweede versie van deze wet naar de Tweede Kamer gestuurd. Dus het heeft wel degelijk verband met elkaar. Het gedrag van de minister verbetert niet. Eerst roept ze op om Amsterdam af te scheiden als Wilders de verkiezingen wint. Dan krijgt ze een motie van afkeuring omdat ze weigert een motie uit te voeren. GroenLinks vindt dat soort opmerkingen natuurlijk geweldig.

De **voorzitter**:

Goed, de vraag.

De heer **Markuszower** (PVV):

Maar dat doet er even niet toe. Maar de minister heeft er dus niks mee gedaan. De minister van Binnenlandse Zaken, zeker eentje van liberalen huize, zou de Grondwet moeten beschermen. Hoe kan het dan dat de minister pas tot reflectie kan komen als de Tweede Kamer via allemaal amendementen zegt dat het niet goed is? Hoe kan het dat de minister van Binnenlandse Zaken in eerste instantie en in tweede instantie zo'n verschrikkelijk slechte wet die de grondrechten van Nederlanders beperkt, naar de Kamer stuurt? Kan de minister reflecteren op haar eigen gedrag?

Minister **Ollongren**:

Er zitten wel heel veel veronderstellingen in de vraag van meneer Markuszower, maar dat geeft niet. Als sociaal-liberaal-democraat zou ik willen zeggen dat ik dat democratische proces juist eigenlijk toejuich. Het gebeurt natuurlijk heel vaak dat er wetsvoorstellen van het kabinet naar de Kamer gaan en vervolgens door de Kamer worden geamendeerd. Ik denk dat dit ook een beetje de basis is van de verhoudingen die we in Nederland kennen, waarbij het parlement medewetgever is en de Tweede Kamer wetten kan amenderen. Dat is een groot goed. Ik vind dat het kabinet, zoals collega De Jonge ook heeft gezegd, in een vrij vroege fase al een eerste proeve van een wet voor consultatie heeft gegeven aan een aantal partijen en daar vervolgens ook lering uit heeft getrokken. We hebben ook zelf gezegd: wat we toen hebben voorgesteld, was zeker voor verbetering vatbaar. Dus ik denk dat we dat lerend vermogen ook hebben getoond en dat dat uiteindelijk uitmond in een behandeling in deze Kamer, waar vervolgens ook nog amendementen zullen worden aangenomen waarvan het kabinet zegt: die amendementen zijn wat ons betreft een verbetering van het wetsvoorstel en zijn ook nodig om een brede basis te hebben.

De **voorzitter**:

Tot slot, meneer Markuszower.

De heer **Markuszower** (PVV):

Tot slot en afrondend. Het gebeurt natuurlijk helemaal niet vaak dat de minister van Binnenlandse Zaken naar de Tweede Kamer een wetsvoorstel stuurt dat de grondrechten van Nederlanders ernstig inperkt, dat het een tweede versie nodig heeft omdat alle rechtsgeleerden en de Raad van State zeggen "minister, waar bent u nou mee bezig?", en dat dan de Tweede Kamer u met 40 amendementen om de oren moet slaan om de wet nog enigszins respectabel te maken. Nogmaals, de PVV vindt het nog steeds een verschrikkelijke, disproportionele wet waar we dus nooit voor zullen stemmen. Ik zie een minister van Binnenlandse Zaken van D66-huize, waarbij oud-minister Van Mierlo zich in zijn graf zou omdraaien dat er zo'n wet naar de Kamer is gestuurd. Een wet die van Nederland een halve politiestaat wil maken. Ik adviseer de minister: ga terug naar Amsterdam en maak er een republiek van als wij de verkiezingen gaan winnen.

De **voorzitter**:

Het zijn geen 40 amendementen maar 16 amendementen. Amsterdam is een prachtige stad, zeg ik tegen de heer Markuszower.

Minister **Ollongren**:

Zo is het, voorzitter. De voorzitter heeft het aantal amendementen heel goed geteld. Nogmaals, ik blijf erbij dat ik de samenwerking met de coalitie- en oppositiepartijen in dezen waardeer. Het doel van het kabinet is om een breed gesteunde wet te hebben. Ik durf wel te concluderen dat we de steun van de PVV niet hebben weten te verwerven.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

Minister **Ollongren**:

Ik was gebleven bij de vraag van mevrouw Buitenweg over wat de betrokkenheid is van het ministerie van BZK en mijzelf. Daar heb ik, denk ik, net antwoord op gegeven.

Dan nog even doorgaand op de bescherming van de grondrechten. De bescherming van grondrechten maakt ook dat het overheidsoptreden, in dit geval als het gaat om bestrijding van het coronavirus, niet vrijblijvend is. Ook dat is eigenlijk een verplichting die de overheid met zich draagt. Artikel 22 van de Grondwet waarborgt dat de overheid maatregelen treft ter bevordering en bescherming van de volksgezondheid. Dat is ook een verplichting die voortvloeit uit verdragen. Het overheidshandelen raakt ook aan andere grondrechten van burgers, zoals de bewegingsvrijheid en de vrijheid van persoonlijke levenssfeer. Vandaar dat we dus hebben gezocht, met elkaar in een proces, naar waar de goede balans ligt en naar het maken van een solide en specifieke wettelijke basis voor maatregelen waarbij die grondrechten onderling worden afgewogen. Voor de boordeling van noodzakelijkheid en proportionaliteit zijn dus ook eisen opgenomen in het wetsvoorstel, in navolging ook van het advies van de Raad van State. Voor een aantal

grondrechten is ook specifiek aangegeven waar de grens ligt. Het huisrecht is al gepasseerd, het recht op vergadering, het recht op betogingen et cetera.

Ik wil ook iets zeggen over ons openbaar bestuur. Ik vind dat ons openbaar bestuur vooral in de acute fase, in de beginmaanden van de crisis, toen dat virus om zich heen greep, zich enorm weerbaar en eigenlijk ook heel slagvaardig heeft getoond. De gemeentes, de veiligheidsregio's natuurlijk, hebben een ongelofelijke prestatie neergezet. Er is heel snel gehandeld en ik denk dat in die fase menig raadslid en trouwens ook de inwoners van het land er alle begrip voor hadden dat er even geen debat was.

Maar we hebben denk ik ook met z'n allen al vrij snel ingezien dat dat natuurlijk niet zo kon blijven, dat we voor zover mogelijk terug moeten naar normale bestuurlijke verhoudingen. Ik denk dat we met deze wet ook die stap kunnen zetten. We praten nu natuurlijk in de situatie waarin we de cijfers zien oplopen, maar we verwonen er ook op dat het ons gaat lukken om de cijfers weer de goede kant op te buigen. Dan is "landelijk als het moet, lokaal maatwerk als het kan" een goed uitgangspunt.

Met dit wetsvoorstel komt de burgemeester dus ook straks in die positie. De burgemeester kan straks, indien de situatie het toelaat, gericht ontheffingen geven, alleen als het verantwoord is, op basis van advies van de GGD. Het is ook mogelijk dat de burgemeester zelf maatregelen in werking kan stellen voor bepaalde gebieden, of als de omstandigheden lokaal daar weer om vragen. Maar het allerbelangrijkste — dat wil ik vanuit mijn positie ook heel erg onderstrepen — is dat er hier een debat over maatregelen is, zoals door De Jonge net is gezegd, maar ook bijvoorbeeld in die gemeenteraden, in al die gemeentes in Nederland, met volle democratische betrokkenheid en volle democratische controle.

Voorzitter. Ik heb nog een aantal specifieke vragen en een paar amendementen en tot slot wil ik nog iets zeggen over Caribisch Nederland.

De heer Azarkan — hij is er even niet, geloof ik — vroeg naar het boerkaverbod in relatie met de mondkapjes. In artikel 58a wordt omschreven dat onder persoonlijke beschermingsmiddelen valt een "uitrusting die bestemd is om te worden gedragen of vastgehouden teneinde de eigen of een andere persoon zo veel mogelijk te beschermen tegen overdracht van het virus". Een boerka is niet primair bestemd als persoonlijk beschermingsmiddel. Dus het valt niet in omschrijving van artikel 58j, lid 1. Dus deze situatie is geen aanleiding om de Wet gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding buiten toepassing te verklaren, want die wet is helder, denk ik.

U kunt zich voorstellen dat in de praktijk de combinatie van bepaalde kledingstukken, bijvoorbeeld een hoofddoek en een mondkapje, onder de werking van de Wet gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding zou vallen. Dat is nu niet de bedoeling, aangezien het dringende advies geldt voor het dragen van het mondkapje, en daarom is die specifieke uitzondering opgenomen.

Dan de vraag van mevrouw Van der Graaf over desinformatie. Inderdaad, zij zei al dat het kabinet veel doet aan het tegengaan van desinformatie. Zij vroeg hoe we dat bij dit

specifieke onderwerp nog verder ter hand kunnen nemen. Als het gaat over desinformatie, is het natuurlijk altijd belangrijk om te onderstrepen dat grondrechten zoals de vrijheid van meningsuiting wel heel erg belangrijk zijn en dat het adresseren van desinformatie in ons soort landen en democratieën primair een taak is van journalistiek, van wetenschap. Het is niet een overheidstaak. We hebben geen ministerie van de waarheid. Maar als desinformatie tot instabiliteit kan leiden, de nationale veiligheid in het geding kan brengen, als er politieke, maatschappelijke, economische instabiliteit zou kunnen komen, dan is het wel heel erg belangrijk om die desinformatie inderdaad tegen te spreken.

Er is dus een rol voor de overheid in het actief communiceren, met name van ons eigen beleid. We zien inderdaad ook in de context van COVID-19 dat het heel belangrijk is om te zorgen dat feitelijke informatie goed en makkelijk toegankelijk is voor mensen: gezondheidsinformatie over het virus, informatie over het overheidsbeleid, informatie over de maatregelen. Ik mag misschien ook verwijzen naar een brief die collega De Jonge daarover schreef. Daarin is hij ingegaan op het team van experts, onder de vlag van de Vaccinatiealliantie van de staatssecretaris. Dat zal zich als denktank desinformatie gaan richten op desinformatie over het toekomstige vaccin. Op dat soort punten moeten we heel erg alert zijn. Uiteindelijk moeten de mensen in Nederland zelf de informatie die tot hen komt, op waarde weten te schatten. Maar evident onjuiste informatie kunnen we tegenspreken en het beschikbaar stellen van feitelijke informatie is natuurlijk wel een kerntaak die we zo goed mogelijk moeten proberen te doen.

Voorzitter. Dan nu een paar vragen over de gemeenten. Mevrouw Van Kooten-Arissen vroeg of er een draaiboek komt voor de gemeenten. Het antwoord is ja. Er is een zogenaamde handreiking in de maak. Dat is ook de manier waarop we vaak met gemeenten werken. De VNG laat die handreiking Tijdelijke wet maatregelen COVID-19 ontwikkelen en daarin wordt ingegaan op de bevoegdheden die met name de burgemeester in de nieuwe wet toekomen. We willen de gemeenten dus eigenlijk in een zo vroeg mogelijk stadium goed informeren en ondersteunen bij de implementatie van de nieuwe regels en de nieuwe manier van werken. Er is daarvoor ook een ondersteuningsstructuur gemaakt van VNG en BZK samen. Op die manier zorgen we dat de gemeenten en met name de burgemeesters goed met de wet en straks ook met de ministeriële regelingen uit de voeten kunnen. Daar trekken we dus echt samen in op.

De heer Van Dam vroeg hoe bevorderd wordt dat er regionaal niet allerlei verschillen ontstaan tussen gemeenten. Ik geloof dat hij het had over een waterbedeffect. Het is met dit wetsvoorstel mogelijk om maatregelen regionaal of lokaal vorm te geven als de bestrijding van de epidemie dat tenminste toelaat. Het op- en afschalen gebeurt bij ministeriële regeling en dat zorgt voor de nodige landelijke regie en kaderstelling. Daarmee zijn ongewenste verschillen, denk ik, ook te voorkomen. Bij de beoordeling van de aangewezen maatregelen, landelijk, regionaal of lokaal, zal die escalatieladder worden toegepast. Daarbij moet je er goed oog voor hebben dat het niet de bedoeling is om problemen te verplaatsen, want dat zou het ongewenste effect zijn dat de heer Van Dam benoemde. Wij moeten er dus op een slimme manier mee omgaan, zodat dat zich niet voordoet.

De heer Van der Staaij vroeg naar de bevoegdheid van de burgemeesters, namelijk wanneer maatregelen weer lokaal zouden kunnen worden genomen. Hij vroeg ook of burgemeesters daar dan het goede gereedschap voor hebben; ik dacht dat hij het zo noemde. Lokaal maatwerk kan op verschillende manieren tot stand komen. Dat kan al in de ministeriële regeling staan. In de ministeriële regeling kan differentiatie worden aangebracht tussen gemeenten en regio's. Dat geeft al ruimte voor maatwerk. Het is ook mogelijk om in de ministeriële regeling te bepalen dat de burgemeester bevoegd is om lokaal de plaatsen aan te wijzen waar desbetreffende maatregelen gelden. Hij kan regels aan- dan wel uitzetten.

Daarnaast is de burgemeester op grond van artikel 58e bevoegd om in bijzondere gevallen ontheffing te verlenen, bijvoorbeeld rond groepsverboden en evenementen. Het wetsvoorstel bepaalt welke criteria daar dan voor gelden en bepaalt ook dat de burgemeester advies moet vragen aan de GGD als hij zijn ontheffingsbevoegdheid wil gebruiken.

De heer Hijink vroeg of lokaal maatwerk de hele aanpak zou kunnen ondermijnen. Naar het oordeel van het kabinet komt met de bevoegdheid die we aan de burgemeester toekennen, de doelstelling van de nationale maatregelen niet in het geding. Dat moet juist niet. Lokaal maatwerk zou moeten bijdragen aan de proportionaliteit van de maatregelen in bijzondere gevallen. Dat is bijvoorbeeld die aan- en uitknop die ik net schetste. Dat is een keuze. Is het verstandig om die op te nemen, dan kun je dat doen. Als het niet verstandig is om die op te nemen — in bepaalde situaties kun je je dat voorstellen — dan moet je dat juist niet doen. De vragen en de antwoorden die ik nu geef, liggen allemaal een beetje in elkaars verlengde, want het is eigenlijk afhankelijk van het onderwerp en de situatie.

Mevrouw Van Kooten-Arissen vroeg nog of de gemeenteraden een eigenstandige bevoegdheid of rol hebben. Om te beginnen ziet dit wetsvoorstel op een aantal zaken maar lang niet op alles! Er zijn allerlei taken en bevoegdheden die bij de gemeenten en dus ook bij de gemeenteraden liggen en die kunnen worden benut. Die gaan ook over de gevolgen van deze epidemie. Ik denk bijvoorbeeld aan maatregelen in de fysieke openbare ruimte, het sociaal domein of de lokale economie. Dat zijn gewoon bevoegdheden die al bij gemeenten liggen. Daar beschikken ze zelf over en kunnen ze zelf mee omgaan. De gemeenteraad heeft natuurlijk ook de ruimte om zelf bepaalde gemeentelijke verordeningen te stellen, zolang die niet in strijd zijn met krachtens dit wetsvoorstel gestelde regels. Die ruimte is er dus ook. Ik zal een voorbeeld geven. Als er een landelijk verbod geldt voor het gebruik van alcoholhoudende dranken, dan zou een gemeenteraad dat niet kunnen versoepelen, maar hij zou lokaal wel strenger kunnen zijn, als hij dat nodig vindt voor de bestrijding van het virus.

Mevrouw Van Brenk vroeg naar de invloed van gemeenteraden wat betreft zaken die de veiligheidsregio's betreffen. Dat is een beetje het omgekeerde van wat Grapperhaus net betoogde. Er is overigens ook een amendement op dit punt van de heer Van Dam c.s. Formeel gebeurt dit op grond van de Wet veiligheidsregio's, als de crisis voorbij is. Dat is de normale werkwijze. Tegelijkertijd ziet dat op de situatie waarin de crisis van niet al te lange duur is, maar deze crisis duurt veel langer. Maar het amendement-Van Dam c.s.

versterkt die verantwoordingsrelatie. Dat is goed en wat ons betreft een verbetering. Als de voorzitter van de veiligheidsregio bevoegdheden uitoefent in plaats van de burgemeester, dan geldt de verplichting tot tijdige verantwoording aan de betreffende gemeenteraad. Dat is de reden waarom we dat amendement willen omarmen.

Mevrouw Van Brenk (50PLUS):

Ik zou graag een voorbeeld willen vragen om het scherp te krijgen. Zou de Amsterdamse gemeenteraad, als deze wet van toepassing is, betrokken zijn geweest bij de beslissing rond de demonstratie op de Dam, waar we met z'n allen het nodige van vonden? Zou de burgemeester met de gemeenteraad overlegd hebben over het wel of niet toestaan daarvan?

Minister Ollongren:

Dat denk ik eerlijk gezegd niet, omdat het gaat over de burgemeester in de rol van handhaver van openbare orde en veiligheid. Dat is een wettelijke taak, waar de burgemeester gewoon zelf in moet handelen. Er kan natuurlijk wel altijd achteraf verantwoording afgelegd worden aan de gemeenteraad.

Mevrouw Van Brenk (50PLUS):

Het is misschien toch goed om even scherp te krijgen welke rol de gemeenteraad dan wel heeft. Want straks gaat het over het Veiligheidsberaad, waar gemeenteraden indirect invloed op hebben. Betekent dat dan ook dat zij invloed hebben op maatwerkoplossingen die in die regio genomen worden?

Minister Ollongren:

Laat ik mij even beperken tot de rol van de burgemeester. Sommige burgemeesters zijn voorzitter van een veiligheidsregio, maar veel natuurlijk niet. Niet alles wordt door deze wet geregeld. Denk bijvoorbeeld aan het voorbeeld dat mevrouw Van Brenk net gaf. Dat ging over demonstratievrijheid. Dat wordt geregeld in de Wet openbare manifestaties. Daar is dus gewoon een hele structuur voor. Deze wet en het amendement dat door de heer Van Dam cum suis is ingediend, zien juist op het volgende. Door de duur waarmee we te maken hebben — we zijn al een halfjaar verder en het gaat nog langer duren — is het heel goed denkbaar dat voorzitters van veiligheidsregio's bepaalde zaken moeten doen. Het is ook heel goed mogelijk dat er lokaal de behoefte is om de voorzitter van de veiligheidsregio, die tenslotte die rol heeft gespeeld, daarover te kunnen bevragen. Dat is wat we nu proberen te organiseren. Dat is waar ook het amendement op ziet. Ik denk dat dat heel goed is. Want als je niet toevallig een gemeenteraadslid bent in een gemeente waarvan de burgemeester de voorzitter is van de veiligheidsregio, voel je je natuurlijk heel erg buitenspel gezet. Dat wordt hiermee volgens mij in voldoende mate gerepareerd.

De voorzitter:

Gaat u verder.

Minister Ollongren:

Voorzitter. Ik had eigenlijk alleen nog de appreciatie van een aantal amendementen. Tot slot wil ik nog iets zeggen over Caribisch Nederland.

Het amendement op stuk nr. 10 van de heer Van Raak versterkt de positie van gemeenteraden en heeft een zekere samenloop met het amendement van de heer Van Dam cum suis dat we net hebben besproken. Dit gaat meer over informatieverstrekking aan gemeenteraden en wethouders. Wij zijn positief over dit amendement en geven het oordeel graag aan de Kamer.

De voorzitter:

Daar zal de heer Van Raak heel erg blij mee zijn, toch, meneer Hijink?

Minister Ollongren:

Ik weet het wel zeker.

Over het amendement op stuk nr. 32 van de heer Van Dam cum suis heb ik net al inhoudelijk het een en ander gezegd. Ook daarover laten we graag het oordeel aan de Kamer.

Het amendement op stuk nr. 39 heeft minister De Jonge al behandeld.

De voorzitter:

Het amendement op stuk nr. 19 hebben we nog, dacht ik.

Minister Ollongren:

Het amendement op stuk nr. 19 heb ik hier niet.

De voorzitter:

Is dat al behandeld, meneer Van der Staaij, of is dat veranderd?

De heer Van der Staaij (SGP):

Het is ingetrokken.

De voorzitter:

Ingetrokken.

Minister Ollongren:

O, dat is dat amendement. Ja, dat is ingetrokken.

De voorzitter:

Oké. Dan heb ik niet opgelet.

Het amendement-Van der Staaij (stuk nr. 19) is ingetrokken.

Minister Ollongren:

Voorzitter, tot slot. Even in aanvulling op het interruptiedebat met mevrouw Van der Graaf en mevrouw Kuiken over Caribisch Nederland. Het leek mij goed om nog even voor

de schorsing, ook mede namens minister De Jonge, te zeggen dat, als wij de Kamer goed begrepen hebben, de Kamer gezegd heeft dat het goed zou zijn om bij nota van wijziging eventueel te kunnen voorzien in een regeling voor het geval dat maatregelen voor Caribisch Nederland zodanig spoed hebben dat de procedure van een ministeriële regeling te lang duurt. Bij de aanneming van het amendement op stuk nr. 30 vervalt de vangnetbepaling, ook voor de openbare lichamen van de eilanden. Daarom check ik het even. Als we het goed hebben begrepen, wil de Kamer eerst even afwachten of daar voldoende draagvlak voor bestaat, met name bij Bonaire. Daar is nog een vergadering en daar kennen we de uitkomst nog niet van. Als wij dat goed hebben begrepen, zou ons voorstel zijn om de nota van wijziging wel in te dienen, maar dat wordt dan pas na dit debat, want dat kan per definitie niet meer tijdens het debat. Dat is mijn vraag.

Mevrouw Kuiken (PvdA):

Ja, dat is een goede samenvatting van wat er speelt. Inderdaad hebben ze vandaag op Bonaire een openbare vergadering over hun positie en dan zal een meerderheid zich moeten uitspreken. Dan hebben Sint-Eustatius en Bonaire zich uitgesproken. Als dat zo is, komt morgen de nota van wijziging.

Minister Ollongren:

Dat betekent dat die nota van wijziging na het debat maar natuurlijk ruim voor de stemming kan worden ingediend.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan zijn we nu toe gekomen aan de tweede termijn van de Kamer. Ik geef de heer Markuszower namens de PVV het woord.

□

De heer Markuszower (PVV):

Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Na twee dagen komen wij richting een afronding van dit debat. U kon het al raden naar aanleiding van de interrupties en de minister voorspelde het net ook al: het kabinet heeft mij niet kunnen overtuigen. Sterker nog, ik ben gesterkt in mijn overtuiging dat nut, noodzaak en proportionaliteit ontbreken bij deze wet. Het enorme gerommel in de aanloop naar dit debat heeft geleid tot een gigantische maatschappelijke onrust en daardoor ook tot verminderd draagvlak. Het kabinet heeft door het gerommel en ook door het falen bij zijn corona-aanpak veel gezag verloren.

Dat gebrek aan gezag probeert het kabinet met vergaande machtsmiddelen te repareren, machtsmiddelen die de grondwettelijke vrijheden van Nederlanders inperken. De Partij voor de Vrijheid zal altijd opkomen voor de veiligheid en vrijheid van Nederlanders. Daarom zal de PVV met overtuiging tegen deze coronawet gaan stemmen.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Van Kooten-Arissen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):

Voorzitter, excuses. Mijn motie wordt op dit moment geprint. Vindt u het goed dat ik die voorlees, dat ze geprint wordt en dat ik haar daarna bij de Griffie inlever?

De **voorzitter**:

Nee, misschien kunt u ruilen met een collega, zodat u aan het eind uw motie kunt voorlezen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):

Heel graag. Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dan is dat geregeld. Dan is het woord aan de heer Krol.

De heer **Krol** (Krol):

Voorzitter. Het wetsvoorstel was in eerste aanleg al niet goed. Toch blijft de minister alsmaar volhouden dat hij in de eerste versie de macht niet naar het kabinet wilde trekken, maar juist de positie van het parlement wilde versterken. Het spijt me, maar zo is het echt niet overgekomen, niet bij mij en, wat echt telt, ook niet bij een belangrijk deel van de bevolking, en ook niet bij vele rechtsgeleerden.

Er is gesteggel over de betrokkenheid van het parlement versus zeggenschap. Nou ja, dat was tekenend. Er is te weinig tijd genomen voor de consultaties en de reacties werden pas serieus genomen toen het niet meer anders kon. De oorzaak van de onrust ligt bij de minister en dat valt hem kwalijk te nemen. Wij kunnen vaststellen dat er te weinig kritisch vermogen aanwezig is over het eigen handelen.

Hoewel de ingediende amendementen — laat mij dat onderstrepen — het parlementaire proces deels herstellen, mag ook de rol van de Eerste Kamer niet worden teruggedrongen. Al met al is het voorstel in onze ogen onvoldoende democratisch. Het beleid van dit kabinet, dat van hot naar her slingert, is bovendien een onvoldoende solide basis voor het strafrecht, zo vinden wij. Er is sprake van willekeur als het gaat om de maatregelen en als het gaat om de strafmaat. Dat is schadelijk voor het geloof in de rechtsstaat. Er wordt een vérgaande wet gebouwd op strafrechtelijk drijfzand. En het strafrecht moet toch echt het uiterste middel zijn. Wij moeten daar als parlement ver vandaan blijven.

De boetes voor de horeca als regels overtreden worden, zijn disproportioneel voor kleinere restaurants en cafés. De strafrechter houdt bij de op te leggen boetes altijd rekening met het draagkrachtbeginsel, een boa doet dat niet. Een ondernemer voor wie €4.000 een weekomzet is, gaat het niet redden, een ondernemer die een weekomzet van een ton heeft, neemt zo'n boete op de koop toe.

Mevrouw de voorzitter, ik maakte u in eerste termijn een beetje angstig. Ik hoop dit nu een beetje goed te maken, zeker nu u het komende weekend genoeg zult moeten nemen met heel wat minder verjaardagsgasten, door nu

geen motie in te dienen. Ik vrees dat een dergelijke motie de wet toch niet zou verbeteren.

Dank u zeer.

De **voorzitter**:

Dank u wel. U maakt mij nooit angstig. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Van Esch. Of eerst mevrouw Van Kooten-Arissen. U hebt uw motie gevonden?

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):

Voorzitter, veel dank voor de flexibiliteit, ook aan de collega's. Ik heb in de eerste termijn lang gesproken, dus ik houd het in de tweede termijn kort. Ik heb één motie en nog een aantal amendementen die ik in concept al aangekondigd heb.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat veruit de meeste mensen die in verzet zijn gegaan tegen de aan hen opgelegde "coronaboete" zonder advocaat voor de kantonrechter staan, waardoor juridische verweren onbesproken blijven;

overwegende dat iedereen binnen onze democratische rechtsstaat, ook als financiële middelen tekortschieten, recht heeft op toegang tot de rechter en daarbij adequate rechtsbijstand onmisbaar is;

constaterende dat, anders dan in het strafrecht, mensen die zelf geen advocaat kunnen betalen geen tegemoetkoming ontvangen voor juridische bijstand, behalve als de Raad voor Rechtsbijstand daarin een uitzondering maakt;

verzoekt de regering om met de Raad voor Rechtsbijstand in gesprek te gaan en te bewerkstelligen dat mensen die in verzet gaan tegen de aan hen opgelegde coronaboete en juridische bijstand wensen, actief op de mogelijkheid worden gewezen dat zij onder voorwaarden toch in aanmerking kunnen komen voor een tegemoetkoming in de kosten voor juridische bijstand indien zij dit niet zelf kunnen betalen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Van Kooten-Arissen. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 41 (35526).

De heer Van Dam heeft een korte vraag over de motie.

De heer **Van Dam** (CDA):

Ik heb een heel korte vraag. Ik snap de motie totaal niet.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):
Oké.

De heer **Van Dam** (CDA):
Mevrouw Van Kooten zegt dat het in het strafrecht gebruikelijk is dat je iets aan bijstand kan krijgen. Dit is toch strafrecht?

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):
Heel veel mensen met coronaboetes staan voor de strafrechter, maar er staan er ook heel veel voor de kantonrechter. Deze week zijn 22 zaken voor de kantonrechter gekomen. De daarbij aanwezige advocaat zei: het overgrote deel van de mensen die hier voor de kantonrechter staan, wordt niet juridisch bijgestaan, terwijl het een juridische argumentatie behelst of die noodverordeningen wel als basis kunnen dienen om grondrechten in te perken. Daarom is het heel belangrijk dat mensen toch een advocaat bij zich hebben. Mensen die wel een advocaat wensen, maar deze niet kunnen betalen, hebben normaal gesproken voor de kantonrechter geen recht op een financiële tegemoetkoming in de kosten van een advocaat. In het strafrecht krijg je daar automatisch een vergoeding voor als je het niet kan betalen. Dit gebeurt echter niet bij de kantonrechter. Met deze motie wil ik vragen of de minister daarover in gesprek wil gaan met de Raad voor Rechtsbijstand.

De **voorzitter**:
Tot slot, de heer Van Dam. Snapt u het nu?

De heer **Van Dam** (CDA):
Het is mij nu geheel en al helder. Ik heb samen met collega Groothuizen een motie ingediend om te bevorderen dat die zaken met spoed voor de rechter worden gebracht, maar dit is gewoon strafrecht. De kantonrechter zit daar als strafrechter. Ik begrijp nu dus heel goed waar deze motie over gaat, maar inhoudelijk klopt hij van geen kant.

Dank u wel.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):
Nou ja, toch heb ik van advocaten die deze mensen bijstaan, begrepen dat er voor de strafrechter wel een vergoeding bestaat, maar voor de kantonrechter niet. Vandaar dat ik deze motie indien. Mensen kunnen een verzoek indienen bij de Raad voor Rechtsbijstand om toch in aanmerking te komen voor zo'n tegemoetkoming. Ik wil graag dat dit breed bekend wordt.

De **voorzitter**:
Dank u wel. De heer Van der Staaij heeft ook een vraag.

De heer **Van der Staaij** (SGP):
Er waren verschillende amendementen aangekondigd. Het kan lastig zijn voor het debat, als deze na het debat komen.

De **voorzitter**:
Die opmerking wilde ik ook maken, meneer Van der Staaij.

De heer **Van der Staaij** (SGP):
Ik hoop dat dit nog tijdens het debat kan, zodat we ook nog de appreciatie van de regering kunnen horen.

De **voorzitter**:
Ik weet niet wanneer die amendementen binnenkomen. Ik dacht dat we volgende week gaan stemmen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):
Ik heb er een paar in concept, onder meer over de kerken. Samen met juristen van Bureau Wetgeving ben ik druk bezig om deze goed juridisch in elkaar te zetten. Het is helaas niet gelukt om deze tijdens het debat in te dienen. Ik heb wel begrepen dat dit mogelijk is tot en met de stemmingen. Ik hoop ze morgen te kunnen rondsturen. Ik weet niet of het dan ook nog mogelijk is om aan de minister te vragen wat hij ervan vindt. Ik zal ze in ieder geval ruim voor de stemmingen rondsturen. Ik werk er hard aan, maar ik zit maar in m'n eentje.

De **voorzitter**:
Betekent dit dat het kabinet schriftelijk moet reageren op de amendementen? Laten we straks kijken hoe we dit procedureel gaan doen.

Mevrouw **Van Kooten-Arissen** (vKA):
Ik snap het punt. Ik wil ook heel graag dat de woordvoerders en de fracties er goed naar kunnen kijken. Absoluut.

De **voorzitter**:
Amendementen en moties vormen ook een onderdeel van het debat. Dat is waar de heer Van der Staaij terecht op wijst. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Van Esch namens de Partij voor de Dieren.

□

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):
Voorzitter. Ik houd, zacht uitgedrukt, een beetje een ontevreden gevoel over aan de behandeling van deze wet. We zien namelijk een minister die tot drie keer toe een slechte wet maakt en nu aangeeft dat er wel verbeteringen zijn gemaakt, maar dat het echt niet zo slecht was.

Voorzitter. Als de minister van een heel slechte wet naar een slechte wet gaat, is het wat ons betreft nog altijd niet goed. Het is echt laakbaar dat het zo veel fundamentele amendementen moet kosten om tot iets beters te komen. Het zijn allemaal wijzigingen die de minister en zijn ambtenaren gewoon hadden kunnen doorvoeren. De minister is wat ons betreft daarom onterecht tevreden over het voorstel dat er nu ligt.

Dan ga ik door naar ons eigen amendement over nertsen en andere dieren die besmettelijk kunnen zijn. De minister grapte dat je sneller besmet zult worden door de buurman dan door een nerts, maar een topfunctionaris van het Deense RIVM was daar echt een stukje serieuzer over. Die stelde dat het gevaarlijker is om een nertsenfokker te zijn dan een zorgmedewerker. Twee derde raakt namelijk besmet. En dat zijn ook gewoon mensen die met hun kinde-

ren naar het schoolplein gaan, de kroeg ingaan en de boodschappen doen. Ik vind het dan ook echt bezwaarlijk dat de minister een karikatuur maakt van dit risico hier in dit land.

Dan nogmaals over het amendement. De minister mag mij nogmaals proberen uit te leggen waarom dit amendement verder zou gaan dan de twee aangenomen moties die hier voorliggen, want ik blijf het niet snappen. Dit amendement is niets meer en niets minder dan de uitvoering van de twee moties die zijn ingediend. Het gaat hier echt om het creëren van de mogelijkheid om ook in andere sectoren tijdig in te kunnen grijpen. Het is een noodknop waarop je kunt drukken als het nodig is. Als minister die verantwoordelijk is voor het bestrijden van dit virus, moet je deze bevoegdheid wat ons betreft echt in je gereedheidskist hebben. Dit amendement is absoluut noodzakelijk voor de verdere bestrijding van het coronavirus.

Dan toch nog terug naar de preventie. De minister blijft erbij dat in het Preventieakkoord al grote stappen zijn gezet. Maar de staatssecretaris van VWS geeft zelf allang aan dat die stappen onvoldoende zijn. Dat doet hij namelijk ook in de Kamerbrief van afgelopen zomer waarin de voortgang van het Preventieakkoord werd besproken. Ook het RIVM kwam eerder tot dezelfde conclusie. Ze zeggen: wat deze regeerperiode is gedaan, is wat betreft de gezondheidswinst onvoldoende. Er moet gewoon meer gebeuren. Ik blijf dus bij dezelfde oproep aan de minister van VWS: welke extra stappen gaan er nu worden gezet als de eigen staatssecretaris zegt dat het onvoldoende is, het RIVM aangeeft dat het onvoldoende is, 1.600 wetenschappers aangeven dat het onvoldoende is en meerdere maatschappelijke organisaties aangeven: dit is gewoon niet genoeg?

Ik snap het ook niet. Waarom zouden we niet gewoon meer doen? Mensen worden er alleen maar gezonder van. Ik blijf de argumenten niet snappen. Gezonder is toch gewoon beter? Waarom zouden we geen maximum stellen aan de hoeveelheid suiker in frisdrank? Waarom zouden we dat aan producenten overlaten? Waarom zouden we onze bevolking niet gezonder willen maken? Want als je de burgerrechten beperkt vanwege de volksgezondheid, dan ben je wat mijn fractie betreft als overheid ook verplicht om zelf in actie te komen. Niet alleen omdat je de grondwettelijke plicht hebt de bevolking te beschermen, maar ook omdat je de mensen van wie je de rechten beperkt, het perspectief moet bieden dat je er alles aan doet om dat van zo kort mogelijke duur te laten zijn. Wat ons betreft doet de minister absoluut te weinig om hier ruchtbaarheid aan te geven.

Nog twee korte punten; dan sluit ik af.

Tot slot nog een punt over de verlenging van deze wet. De minister wil niet dat de Kamer daarover stemt. Dan haal ik toch nog een keer de Bataafse staatsregeling aan. Misschien maak ik de heer Van der Staaij daarmee nog wat extra blij. Daarin staat ook: "Aan deze vertegenwoordigde macht zijn alle bewind voerende lichamen ondergeschikt en verantwoordelijk." Dat is absoluut zo.

Dan heel kort. Ik kreeg net het nieuws door dat in Duitsland opnieuw meerdere besmettingen en brandhaarden zijn in slachthuizen. Dat vind ik een zeer zorgelijke ontwikkeling, aangezien we weten dat er in Duitsland veel meer controles en maatregelen zijn bij slachthuizen. Ik ben zeer benieuwd of de minister daar in tweede termijn een reactie op kan

geven. De gevolgen die dit eventueel ook in Nederland heeft, zijn wat ons betreft zeer zorgelijk. Er zijn in Nederland veel minder maatregelen dan in Duitsland en we zien het daar alweer misgaan.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Van Dam namens het CDA.

De heer Van Dam (CDA):

Voorzitter, dank u wel. Ik dank het kabinet voor de antwoorden op alle vragen die wij als Kamer naar voren hebben gebracht. Ik dank ook de collega's voor het overwegend inhoudelijke debat dat ik hier gehoord heb. Ik verbaas me er altijd wel over tot welke onderwerpen zo'n wet aanleiding kan geven om het over te hebben. Maar dat is ook wel weer interessant voor het proces waar we dan met elkaar in zitten.

Ik heb één motie. Die motie richt zich op het staatsnoodrecht en is medeondertekend door de collega's Van der Graaf, Groothuizen, Veldman, Van der Staaij, Van Brenk en Kuiken en die luidt als volgt.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat uit verschillende publicaties, maar ook uit de tekst van het bestaande staatsnoodrecht blijkt dat dit recht verouderd is, toe is aan actualisatie en bovendien inzetbaar moet zijn bij dreigingen die zich in onze tijd voordoen;

overwegende dat het kabinet in 2018 heeft aangekondigd dat een wetsvoorstel dat ziet op herziening van het staatsnoodrecht in consultatie zou worden gebracht, maar dat dit tot op heden niet is gebeurd;

verzoekt de regering voor de zomer van 2021 de Kamer een evaluatie van het huidige staatsnoodrecht aan te bieden, inclusief een beleidsreactie die strekt tot het up-to-date brengen van ons staatsnoodrecht,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Dam, Van der Graaf, Groothuizen, Veldman, Van Brenk, Van der Staaij en Kuiken.

Zij krijgt nr. 42 (35526).

De voorzitter:

Dank u wel. Dan geeft ik nu het woord aan de heer Groothuizen namens D66.

De heer **Groothuizen** (D66):

Dank u wel, voorzitter. Allereerst dank aan de drie bewindslieden voor de uitgebreide beantwoording vandaag. Er zijn veel vragen gesteld. Wat mij betreft is er toch wel weer voldoende helderheid gebracht op een aantal punten waarover we nog discussie hadden.

Voorzitter. Volgens mij zetten we met de coronawet echt een stap vooruit. De juridische grondslag en de democratische betrokkenheid bij de coronamaatregelen worden fors verbeterd. De boetes worden wat mij betreft passender en er komen waarborgen met betrekking tot bezoek in de zorg. Dat zijn allemaal winstpunten.

Het bijzondere van deze wetsbehandeling was volgens mij toch wel dat de coalitie en vier oppositiepartijen de handen ineengeslagen hebben en samen een betere wet hebben gemaakt. In zoverre denk ik dat de conclusie van de minister van VWS toch niet helemaal recht doet aan deze gang van zaken. Volgens mij zei hij dat dit een vrij gebruikelijke wetsbehandeling was. Ik vond dat de minister daar ietwat zuinigjes in zat.

Voorzitter. Het zij zo. Het belangrijkste is nu dat we voort kunnen. Ik zag net de nieuwste cijfers. De ontwikkeling van het virus maakt helaas dat het bepaald niet ondenkbaar is dat er meer maatregelen nodig zijn. Ik zou het zelf betreuren als we dat moeten doen op basis van de noodverordening, of in ieder geval voor lange tijd op basis van de noodverordening. U mag dat ook wel zien als een oproep aan de collega's aan de overzijde van het Binnenhof om deze wet met voorrang te behandelen. Uiteraard gaan ze daar zelf over, maar het zou mij wel een lief ding waard zijn als we deze wet snel in het Staatsblad hebben.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Van der Staaij namens de SGP.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Dank u wel, voorzitter. Ik vind dat we een goed debat hebben gehad over ingewikkelde materie. Ook mijn fractie zal voor deze wet zijn, als die op deze manier de eindstreep kan halen, mede in aanmerking nemend dat er veel amendementen zijn geweest en dat we weten dat die ook een positief onthaal hebben gekregen van de regering.

Ik denk dat het heel jammer en pijnlijk is dat het nodig is. We hadden gehoopt dat we zouden zeggen: de crisis ligt achter ons en er is geen wet meer nodig. Gegeven het feit dat de crisis wel degelijk voortduurt en we ook vandaag weer de besmettingen zien toenemen, is deze wet naar onze overtuiging echt wel een stap vooruit ten opzichte van de praktijk op basis van de noodverordening. Het betekent meer democratie en meer rechtsstaat. We hebben hier met elkaar weer goed naar wetteksten gekeken. We hebben dat ook gezien in de voorbereiding op dit wetsvoorstel van de kant van de regering. Zaken zoals het huisrecht komen in deze wet beter uit de verf dan hoe het tot nu toe geregeld was.

Mijns inziens zegt dat ook iets over de winst van de parlementaire behandeling. Ik vond het goed dat van de kant van de ministers zelf is gereflecteerd op wat er soms ook misging in het proces. Ik moet zeggen: het zelf werken aan amendementen, stemt ook wel weer wat milder in het beoordelen van wetgeving. Je doet dan namelijk zelf ook mee in de zoektocht naar hoe het aan de ene kant flexibel genoeg is en aan de andere kant degelijk genoeg. Dat gaat ook weleens heen en weer. Als ik te grote woorden spreek over de verschillende versies die er zijn geweest, dan moet ik zelf ook niet met een nader gewijzigd amendement komen, wil ik maar zeggen.

Voorzitter. Eén punt is nog evaluatie. De minister van Justitie en Veiligheid refereerde er nog aan dat er ook een evaluatie komt van het handhavingsbeleid. Wanneer kunnen we die verwachten? En kan daar ook dat aspect uit de motie in worden meegenomen? Ik bedoel de motie die ik begin september met collega Klaver heb ingediend en die zei: zou die rol van het strafrecht op het terrein van de afstandseis, die toch wat ongemakkelijk blijft voelen, op termijn niet minder kunnen? Zou dat bij die evaluatie ook nog meegenomen kunnen worden?

Tot slot. Hoelang gaat deze wet duren? Dat weet natuurlijk niemand. Niemand weet hoelang deze gereedschapskist nog noodzakelijk is, maar ik zou nog wel van de minister van Volksgezondheid willen horen dat het niet een-op-een gekoppeld wordt aan: als er maar een vaccin beschikbaar is, dan is het goed en als het er niet is, dan moet alles blijven gelden. Dat is wat kort samengevat, maar het is natuurlijk uiteindelijk alleen een middel, terwijl het doel is dat er een zodanig beheersbare situatie ontstaat dat die maatregelen niet meer nodig zijn. Dat moment kunnen we ook bereiken door bijvoorbeeld betere behandelingen. Dat doel zou ik dus nog graag even bevestigd willen zien.

Voorzitter, tot zover mijn bijdrage in tweede termijn.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Kuiken namens de PvdA.

Mevrouw **Kuiken** (PvdA):

Voorzitter. Ik dank de ministers voor hun antwoorden. Wij als parlement zijn niet over één nacht ijs gegaan bij de beoordeling van dit wetsvoorstel. Er is heel wat gesproken en met elkaar besproken over wat wij belangrijk vinden om als basis te kunnen dienen om dit wetsvoorstel te kunnen dragen. Daarom hebben we ook met een aantal andere partijen amendementen ingediend en zullen we bijvoorbeeld ook het amendement van de heer Hijink over de vangnetbepaling steunen.

Voorzitter. Tegelijkertijd is het wetsvoorstel geen doel. Het is slechts een wettelijk middel om de maatregelen die worden afgekondigd, op een ordentelijke en nette manier te regelen, zodat wij die hier kunnen bespreken en zodat de samenleving ook ziet wat we hebben besproken, wat ons oordeel daarover is en hoe dat vorm moet krijgen. Maar alles valt en staat met de randvoorwaarden die er nodig zijn om deze crisis op een goede manier vorm te geven. Er moeten tijdig beslissingen worden genomen. Er moeten slimme beslissingen worden genomen, waaraan enige

voorspelbaarheid valt te onttrekken. Verder moeten er allerlei randvoorwaarden zijn voor het testen en het contact- en brononderzoek, zodat dat goed wordt gedaan.

Ook moet je gewoon een keer sorry zeggen op het moment dat het niet goed is gegaan. Aan het begin van het debat zat het liedje "Sorry is the hardest thing to say" nog steeds een beetje in mijn hoofd. Weet je, als je een crisis aan het managen bent, dan ...

Minister Grapperhaus:
Sorry seems to be the hardest word!

Mevrouw Kuiken (PvdA):
Ik zeg het niet helemaal goed, maar ik word meteen gecorriged. Sorry! Dat kan ik.

(Hilariteit)

Mevrouw Kuiken (PvdA):
Engels is ook niet mijn beste vak, maar mijn boodschap is wel heel serieus. Op het moment dat je in een crisis zit, maak je met elkaar fouten. Dat is onvermijdelijk, maar op het moment dat je dat alleen maar met bravoure overschreeuwt of dat je niet in staat bent om een stap terug te zetten of dat je niet durft te leren van hetgeen niet goed is gegaan, wordt de schade alleen maar groter. En dat is zeker het geval als een crisis lang duurt.

Wij moeten dit dus gezamenlijk doen. Ik zie dat ook als een opdracht die wij gezamenlijk hebben, want geen van de maatregelen die wij invoeren, vinden we leuk. Dat vinden we persoonlijk niet leuk en dat vinden onze gezinnen niet leuk en dat vinden onze vrienden en familie niet leuk. Onze slogan is "we doen het samen", maar dan moeten we het ook echt wel samen doen.

Ik hoop dat wij een wettelijke basis hebben neergelegd die voldoende is om onze collega's in de Eerste Kamer het voorstel te kunnen laten dragen. Ik hoop ook op een spoedige behandeling daar en ik wens het kabinet veel succes bij het binnenhalen van zo veel mogelijk draagvlak, want dat verdient wetgeving met zulke ingrijpende maatregelen.

Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter:
Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Veldman namens de VVD.

De heer Veldman (VVD):
Dank u wel, voorzitter, en dank aan de drie bewindspersonen voor de beantwoording vandaag van de vele vragen die gisteren door mij en mijn collega's zijn gesteld. Dank ook voor de positieve appreciatie van de zeven amendementen die ik samen met zeven anderen heb ingediend. Dat maakt het in ieder geval voor de VVD-fractie mogelijk om voor deze wet te stemmen. Wij doen dat niet van harte, zeg ik er eerlijk bij. Wij doen dat echt omdat we moeten doen wat nodig is. Met deze wet, inclusief de amendementen, vergroten we de democratische controle, zowel hier in het

parlement als in de gemeenteraden. We brengen de boetes terug naar wat proportioneler niveau, ook wat betreft de consequenties, en we waarborgen in ieder geval het bezoek aan ouders en grootouders in verpleeghuizen.

Voorzitter: Over "doen wat nodig is" gesproken, ik waardeer ook de uitspraak van de minister van Volksgezondheid dat als hij terugkijkt, het in ieder geval rondom de consultatieversie in de aanpak misschien wat anders had gekund, en dat er bij een wat andere aanpak misschien ook minder zorg en onrust was ontstaan. Ik hoop dat we met elkaar de onrust die er nog is, verder kunnen wegnemen. Dat verder wegnemen is volgens mij het beste te doen door het om te zetten in daden. Daarvoor kijk ik opnieuw richting het kabinet, misschien wel primair richting de minister van Volksgezondheid. Naast deze wet, die het kader biedt voor het treffen van maatregelen, blijft het uiteindelijk gaan om het uitleggen waarom maatregelen nodig zijn, zowel in het opschalen als in het afschalen.

Als mensen begrijpen waarom we dingen doen, zullen ze er ook met minder zorg naar kijken. Dan zullen ze zich ook eerder houden aan de maatregelen die we nu moeten treffen, want we zien ook vandaag weer bijna 6.000 besmettingen erbij. Ik schrok gisteren al van de 5.000. Het gaat hard en de kunst is om er met elkaar voor te zorgen dat het aantal besmettingen heel hard naar beneden gaat. Er wordt met deze wet een instrumentenbox gecreëerd, maar het is zaak om snel te kunnen constateren: de wet is mooi, maar de instrumenten zijn niet meer nodig, de maatregelen zijn niet meer nodig en op termijn is ook de wet niet meer nodig. Dat is volgens mij waar we met elkaar naartoe moeten.

Dank u wel.

De voorzitter:
Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Buitenweg namens GroenLinks.

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks):
Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Volgens mij is het helder dat het beter was geweest — het is inmiddels veel gezegd — als de zeggenschap van de Tweede Kamer al in de versie van het kabinet verankerd was geweest. Aan de andere kant hebben we nu zelf de kans gekregen om voor onze positie als Tweede Kamer te vechten, en dat is toch ook altijd eervol om te doen. Het gebeurde in een bijzondere samenwerking, want ik ben het eens met de heer Groothuizen dat dit geen normale procedure was. Het is wel normaal, dat geef ik onmiddellijk toe, dat er een zestiental amendementen worden ingediend. Dat is niet vreemd voor een wetsvoorstel, maar natuurlijk wel dat die amendementen vrij fundamentele wijzigingen met zich meebrengen.

Het was heel goed om tijdens het debat te horen dat in ieder geval de wijzigingen op brede overeenstemming konden rekenen. Er kwam zelfs een compliment van de heer Markuszower van de PVV dat het voorstel daardoor in ieder geval juridisch en democratisch beter wordt. Dan kan er aan het einde alsnog een andere afweging gemaakt worden, bijvoorbeeld over de noodzaak ervan, zoals ik goed gehoord heb. Ik heb ook collega's gehoord over proportionaliteit. Ik vind dat wel wezenlijke vraagstukken. De heer Van Dam zei dat er wel heel veel aan de orde komt. Maar mevrouw Van

Esch merkte op dat er ook zaken zijn die je anders eerder kan doen, waardoor de proportionaliteits- en noodzakelijkheidstoets anders uitpakt. Ik begrijp dat punt heel goed, maar hoop toch op brede overeenstemming. Ik denk namelijk dat die toets steeds gemaakt kan worden met het instrument van de wet die nu voorligt. Als die wet er eenmaal is, kunnen we ook makkelijker erover praten of zaken proportioneel zijn of niet. Daar kunnen we dan ook over stemmen.

De minister erkende ook het belang van de voorspelbaarheid en zei dat we daar echt naartoe moeten. Het Ierse model of iets in die geest was al eerder genoemd. Ik denk dat het daar inderdaad op aankomt, omdat er anders veel te makkelijk uitzonderingsposities komen. Dat geeft het gevoel van onvoorspelbaarheid en dat is heel onbevredigend voor de mensen die er steeds op moeten inspringen. Ik denk dus dat het daarop aankomt. Ook voor ons als parlement zal deze nieuwe situatie veel meer met zich mee gaan brengen. Eerder hadden we inspraak, maar nu hebben we zeggenschap en dat brengt natuurlijk ook andere verantwoordelijkheden met zich mee.

Er is nog één zaak, maar eerst wil ik — dat ben ik vergeten — de ministers nog hartelijk danken voor al hun inbreng. Er werden verschillende artikelen beter uitgelegd, maar over één artikel ben ik toch nog in de mist gebleven, namelijk artikel 58l, en dan met name dat vijfde lid. Ik denk dat de minister nog terug moet komen op de vrijstelling die gegeven gaat worden, en dan bijvoorbeeld voor kerken. Wat zijn de mogelijkheden daartoe en wat zijn de implicaties ervan als die vrijstelling ook anderen gegeven wordt? Daarnaast ben ik nog op zoek. Voor de rest dank ik iedereen hartelijk voor deze beraadslaging.

De **voorzitter**:

Dank u wel, mevrouw Buitenweg. Dan geef ik het woord aan de heer Hijink namens de SP.

□

De heer **Hijink** (SP):

Dank u, voorzitter. Ik heb, en dat zal ik maar eerlijk zeggen, met stijgende verbazing en ook wel met stijgende irritatie dit debat vandaag zitten volgen. Dat zit 'm voor een belangrijk deel — anderen hebben dat net ook gezegd — in de manier waarop de regering, en met name minister De Jonge, terugkijkt op de oorspronkelijke versie van het wetsvoorstel, kort voor de zomer. De heer Groothuizen zei: de zelfkritiek is wel zuinig. Mevrouw Kuiken had het over "bravoure". Ik had eerder de term "arrogantie" in mijn hoofd toen ik vanochtend de minister hoorde. Ik vind dat niet goed, omdat het belangrijk is om te erkennen dat het oorspronkelijke wetsvoorstel gewoon niet goed was en dat dat voor heel veel ellende, wantrouwen en een gebrek aan draagvlak heeft gezorgd. De minister had dat vandaag gewoon moeten erkennen, niet alleen dat het misging in de communicatie, maar ook dat het voorstel in de kern gewoon niet goed was.

Nu is het voorstel, met de verschillende wijzigingsvoorstellen die er liggen, natuurlijk beter geworden. Dat erkennen wij van harte. Maar de vraag is: is het voorstel daarmee ook goed genoeg? We hebben daar een uitgebreid debat over gehad, bijvoorbeeld over de rol van onze collega's in de Eerste Kamer. Dan kijk ik ook naar de afspraken er nu

liggen over de verlenging van de wet. Ik vind het niet uit te leggen dat deze Kamer, maar ook de Eerste Kamer, uiteindelijk geen formele instemming hoeft te geven aan het verlengen van de wet. Mij lijkt dat toch echt meer dan logisch. Als je een wet hebt die zo vergaand grondrechten van mensen kan inperken, dan hoort er bij verlenging van zo'n wet formele instemming bij. Ik hoop dus van harte dat ik de collega's van andere partijen nog mee kan krijgen met dat amendement. Dat is voor ons echt heel belangrijk.

Voorzitter. Het gaat ons ook om: kunnen wij er voldoende op vertrouwen dat de regering op een goede manier met deze wet omgaat? Ik heb in het debat gemerkt, met name nadat over het amendement van mevrouw Buitenweg werd gesproken ... De noodprocedure die nu nog openstaat en de gretigheid waarmee de minister nu al weer die noodprocedure aangrijpt om niet vooraf goed voorbereid maatregelen aan deze Kamer voor te leggen, maar de deur wagenwijd openzet om ook straks weer per persconferentie wijzigingen voor te leggen aan deze Kamer, waar we dan achteraf pas weer over te spreken komen: daar maken wij ons hele grote zorgen over. Wij hebben altijd benadrukt dat een goede strategie moet uitgaan van een goede voorbereiding van maatregelen die voorspelbaar zijn voor de mensen, zodat je bij een bepaald besmettingsniveau kunt verwachten welke maatregelen eraan komen. De minister wil dat wel, maar het duurt al ontzettend lang. Tegelijk zet hij in een belangrijk debat als vandaag de deur wagenwijd open voor opnieuw veel noodprocedures. Dat bevalt ons allerminst.

Tot slot kom ik bij mijn motie; ik hoop dat ik iets over mijn spreektijd heen mag. Wij hebben gisteren al voorgesteld dat er een plan moet komen hoe de Wet publieke gezondheid aangepast kan worden, zodat we dit soort chaotische toestanden die we nu hebben gezien, een volgende keer kunnen voorkomen. Ik snap wel dat dat vreemd klinkt — een volgende pandemie kan nog wel twintig jaar duren — maar toch vinden wij het belangrijk dat we ... Er wordt heel hard nee geschud door mevrouw Van Esch, want die denkt: met alle wisselwerking tussen dieren en mensen kan het al veel eerder. Daar heeft zij volkomen gelijk in. Wij willen dus voorkomen dat wij in een volgende situatie opnieuw met dit soort toestanden te maken krijgen. Daarom zou ik graag de volgende motie willen indienen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de genomen maatregelen om het coronavirus te bestrijden al te lang via noodverordeningen gelden;

constaterende dat er op dit moment geen degelijke democratische en wettelijke basis is om een langdurige epidemie met grote gezondheidsrisico's als deze te kunnen bestrijden;

van mening dat de totstandkoming en het ontwerp van de spoedwet tot veel wantrouwen bij mensen en het parlement hebben geleid en dat dit niet weer mag gebeuren;

verzoekt de regering met een voorstel te komen voor aanpassing van de Wet publieke gezondheid zodat deze helderheid en duidelijkheid biedt qua bevoegdheden voor

bestrijding van epidemieën en ziektes die langer duren en waarbij ingrijpende maatregelen in de samenleving noodzakelijk zijn;

verzoekt de regering tevens in deze aanpassing mee te nemen hoe bij het bestrijden van dergelijke epidemieën zo veel als mogelijk gehandeld kan worden in overeenstemming met de uitgangspunten van de democratische rechtsstaat, het zo min mogelijk inperken van grondrechten en het respecteren van het politieke primaat van het parlement,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Hijink. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 45 (35526).

De heer Hijink (SP):

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan heeft nu mevrouw Van der Graaf het woord namens de ChristenUnie.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie):

Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Ook ik wil de bewindslieden heel hartelijk danken voor hun uitgebreide antwoorden op alle vragen die in de eerste termijn zijn gesteld en ook voor alle antwoorden die zijn gegeven op die volgens mij ruim 600 vragen die we als Kamer over deze wet hadden gesteld in de schriftelijke ronde. Deze wet is in de volksmond vaak de "spoedwet" genoemd, maar ik denk dat menige wet sneller behandeld is in dit huis. Dus ik weet niet of dat predicaat nog wel zo van toepassing moet zijn op deze wet.

Voorzitter. Ik heb in een interruptie minister De Jonge gevraagd naar de duur van deze wet. Ik denk dat het goed is te markeren dat op het moment dat deze wet wordt aangenomen, er niet van de ene op de andere dag iets verandert, en dat deze wet zelf geen maatregelen treft. Wel maakt de wet het mogelijk dat, op het moment dat dit nodig is, het kabinet met voorstellen komt om maatregelen te treffen. Die voorstellen gaan we dan hier in de Kamer bespreken.

Voorzitter. Ik heb gevraagd naar de rol van het dashboard in de afweging wanneer maatregelen kunnen worden afgeschaald. Ik heb de minister niet gevraagd om een profetische gave, maar wel om inzicht in wat het kabinet op dat moment gaat afwegen. Daar heb ik de minister naar gevraagd en het is misschien goed als hij daar nog op ingaat.

Voorzitter. Ik ben blij met de toezeggingen van de minister van Justitie. Hij heeft aangegeven dat de handhaving op een hele menselijke manier zal worden vormgegeven — als ik dat in mijn eigen woorden zo mag samenvatten — waarbij rekening wordt gehouden met de dagelijkse situaties waarin mensen zich bevinden. Als je een wandeling

buitenshuis maakt met je oude vader of moeder en die moet ondersteunen, word je niet aangesproken door een boa en zul je niet beboet worden. Ik ben blij dat de minister zegt daar in de handhaving oog voor te hebben.

We wachten de nota van wijziging af. Als die komt, kunnen we die beoordelen wat betreft Caribisch Nederland.

Er is nog een vraag van mij uit de eerste termijn blijven liggen. Die gaat over de onderwijsactiviteiten. Op basis van deze wet blijft het wel mogelijk om de onderwijsactiviteiten in onderwijsinstellingen in hun geheel niet door te laten gaan. Ik heb gevraagd of we daar niet een escalatieladder voor moeten hebben, waarbij we eerst moeten kijken of we maatregelen lokaal of regionaal zouden kunnen treffen. Heel graag daarop nog een reactie.

Voorzitter. Ik rond af. Als deze wet met de amendementen wordt aangenomen, is dat echt een aanzienlijke verbetering. Ik heb gisteren gezegd dat deze wet van heel ver moest komen, maar ik denk dat we met deze amendementen, die ook op een positieve reactie van het kabinet hebben kunnen rekenen, echt een stap vooruit zetten in het beschermen van grondrechten en het versterken van de rol van het parlement.

Dit is tegelijkertijd ook een oproep aan onszelf. Want als ik het zo voor mij zie en als ik bedenk wat ik heb gehoord van het kabinet, dan zullen er maatregelen, ministeriële regelingen, naar ons toe komen. Dat vraagt ook om urgentie in ons eigen handelen. In het debat dat we hebben gevoerd over het amendement-Buitenweg, dat ik mede heb ondertekend, hebben we gezegd dat het belangrijk is om de maatregelen eerst in deze Kamer te bespreken. Dus laten we ook met elkaar de verantwoordelijkheid nemen dat als er maatregelen genomen moeten worden, het parlement niet de vertragende factor zal zijn om die te treffen.

Voorzitter. Ik dank ...

De voorzitter:

Dank u wel.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie):

... en ik kom tot een afronding.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Van Brenk namens 50PLUS.

Mevrouw Van Brenk (50PLUS):

Voorzitter, dank u wel. Ik wil de ministers bedanken, maar ook de collega's voor de samenwerking. We hebben met elkaar de handen ineen geslagen om zaken te verbeteren. Ik wil toch laten zien hoe er gereageerd wordt op social media op deze wet: machtsgreep, monsterlijke satanische wet, Stasiwet, een minister van draconische maatregelen. Kortom, er is nog wel wat werk te doen om mensen te laten beseffen dat er geen ramp gebeurd is vandaag.

We hebben met elkaar afgesproken dat je een tijdelijke noodmaatregel eigenlijk niet voor een langere periode moet

willen hebben, want noodmaatregelen zijn echt bedoeld voor acute situaties die van korte duur zijn en daar leg je achteraf verantwoording over af. Nu willen we juist met elkaar regelen dat we van tevoren hier in deze Kamer, maar ook juist in de gemeenteraden, invloed gaan krijgen.

Ik ben tevreden over het feit dat wij dit met elkaar hebben afgesproken. Wij hadden een aantal bezwaren en die zijn weggenomen. De werkingsduur van de wet is korter geworden. Er is democratie op landelijk, maar ook op gemeentelijk niveau. Er is ons te kennen gegeven dat er geen sprake zal zijn van leeftijdsdiscriminatie. Er is duidelijkheid over de hoogte van de boetes. En, voor ons het allerbelangrijkste, het amendement over bezoekrecht wordt ook echt recht gedaan.

Voorzitter. Wij hebben hier twee dagen lang met elkaar gesproken. Ik denk dat wij echt substantiële verbeteringen hebben. Ik ga er ook vanuit dat we beslissen en stemmen over de amendementen voordat we het over de wet gaan hebben, zodat we met z'n allen weten dat die amendementen inderdaad aangenomen zijn. Om toch nog maar een keertje te beseffen waar we mee bezig zijn, ook de VVD noemde het al: er zijn vandaag opnieuw 5.831 mensen positief getest op corona. Wij moeten hier dus echt het nodige mee doen. Daarom ben ik blij dat we vandaag dit besluit genomen hebben.

Dank uw wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel, mevrouw Van Brenk. Het is zo dat wij eerst over de amendementen stemmen en dan over het wetsvoorstel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Van Haga.

□

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Voorzitter. We hebben twee dagen gedebatteerd over een wet die veel weerstand oproept in ons land. Het is een spoedwet die niet nodig is, die ongewenst is, die disproportioneel is en die de overheid veel meer macht geeft dan nodig is. Bovendien is de wet dermate onvoldragen dat er zestien amendementen zijn ingediend om nog iets van deze slechte wet te maken. Gelukkig zijn de meeste amendementen een verbetering, maar het geeft ook aan met wat voor juridisch gedrocht we te maken hadden.

Voorzitter. Het fundamentele bezwaar van deze spoedwet is niet dát de regering gemachtigd wordt om grondrechten te beperken, maar de manier waarop dat gebeurt. Iedereen in de Kamer zal erkennen dat het in noodsituaties gerechtvaardigd is dat de regering met spoed moet kunnen handelen en maatregelen moet kunnen nemen, zelfs als dat betekent dat bepaalde grondrechten worden geschonden. Maar de Nederlandse wet voorziet hier al in. Artikel 103 van de Grondwet biedt hiervoor een uitstekend instrument. In geval van nood kan de regering de noodtoestand uitroepen en dan is zij bevoegd om maatregelen te nemen die grondrechten beperken. Een essentieel onderdeel van artikel 103 van de Grondwet is echter dat het parlement te allen tijde bevoegd is om de noodtoestand te beëindigen.

Om onduidelijke redenen heeft de regering ervoor gekozen om voor de vrijheidsbeperkende coronamaatregelen niet te kiezen voor het reguliere instrumentarium van artikel 103

van de Grondwet, maar om een nieuwe spoedwet in te stellen. Dat hoeft geen probleem te zijn — er zijn meerdere wegen die naar Rome leiden — maar ook met de nieuwe wet is het mogelijk om grondrechtenbeperkingen een juridische grondslag te geven. Wat opvallend is, is dat het cruciale element van artikel 103 van de Grondwet, namelijk dat het parlement te allen tijde de situatie kan beëindigen, niet is opgenomen in de wet. Het amendement-Buitenweg zorgt ervoor dat het parlement de uiteindelijke beslissingsmacht heeft over de maatregelen die genomen worden door middel van ministeriële regelingen. Dat is een goed amendement, maar het amendement-Buitenweg ziet niet op artikel 8. En daarmee is het in theorie mogelijk voor de regering om de werking van de spoedwet tot in het oneindige te verlengen zonder dat het parlement dat kan stoppen.

Daarom heb ik samen met de heer Baudet een amendement ingediend om ook inzake de verlenging het parlement het laatste woord te geven. De minister gaf in eerste termijn aan dat hij het amendement ontraadt omdat de Kamer te allen tijde de werking van de wet kan beëindigen door middel van een motie of een initiatiefwet. Ik vind dat verontwaardig, want wat hij hierbij vergeet, is dat het kabinet een motie altijd naast zich neer kan leggen en dat het kabinet altijd kan besluiten om een initiatiefwet niet te bekrachtigen. Bovendien duurt het ontzettend lang om een initiatiefwet door beide Kamers te loodsen. Deze beide opties geven de Kamer dus niet de mogelijkheid om zonder medewerking van de regering de spoedwet te beëindigen. In beide gevallen zijn we afhankelijk van de instemming van de regering. En daarmee is het dus van het grootste belang dat het amendement dat ik samen met de heer Baudet heb ingediend, wordt aangenomen. Ons amendement is precies in lijn met het amendement-Buitenweg. En de argumentatie om dit amendement te ontraden, houdt wat ons betreft dan ook geen stand. De zorgen in de samenleving zouden voor een belangrijk deel worden weggenomen als dit amendement wordt aangenomen, want daardoor heeft het parlement het laatste woord.

Voorzitter. Ik zou nogmaals willen pleiten voor een correctief referendum over deze spoedwet. Dat zou ook het draagvlak in de samenleving enorm vergroten. En zelfs na eventuele reparatie door middel van een spervuur aan amendementen, kan Forum voor Democratie niet anders dan tegen deze wet stemmen.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Meneer Van der Staaij heeft nog een vraag aan u.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Ik ben benieuwd wat het lid Van Haga ervan vindt. Hij vertelt namelijk wel wat een andere fractie, Forum voor Democratie, ervan vindt, maar ik ben heel benieuwd wat het lid Van Haga vindt.

De heer **Van Haga** (Van Haga):

Zoals u weet, meneer Van der Staaij, ben ik lid van Forum voor Democratie en doe ik dit debat namens Forum voor Democratie. Maar u heeft helemaal gelijk dat ik een aparte fractie vorm. Dus ook de fractie-Van Haga ... U moet volgens

mij "groep-Van Haga" zeggen; het is mij nooit helemaal duidelijk geweest waarom úw partij, bij monde van de heer Bisschop, heeft besloten dat ik een groep moet zijn. Het stemgedrag van mijzelf in dit debat zal niet afwijken van dat van Forum voor Democratie.

De voorzitter:

Dank u wel. Ik kijk even naar de ministers. Ik neem aan dat er behoefte is aan een korte schorsing. Ik hoor de ministers onderhandelen. Zijn jullie eruit? Ik hoor 7,5 minuut? Goed, ik schors de vergadering voor 7,5 minuut.

De vergadering wordt van 16.59 uur tot 17.07 uur geschorst.

De voorzitter:

Ik geef de minister van VWS het woord.

Minister De Jonge:

Voorzitter, dank u wel. Dank voor de inbreng van de Kamer in tweede termijn, die wat beschouwend van aard was. Er waren dus niet zo heel veel vragen. Ik denk dat het goed is dat we met elkaar een grondige behandeling hebben gehad van dit wetsvoorstel, waarover veel vragen waren. Niet in de laatste plaats in de samenleving waren er veel vragen en zorgen en juist daarom is het goed dat we daarbij hebben stilgestaan en ook dat we elkaar hebben kunnen vinden op een serieus aantal amendementen die daadwerkelijk een versterking van het wetsvoorstel inhouden en daarmee het doel ook beter dienen. Dank voor de wijze waarop we dit wetsvoorstel hebben behandeld. Dat is met name belangrijk omdat we dit wetsvoorstel nog wel eventjes nodig hebben. De zorgen die we hebben, en die we ook delen met elkaar, over de oplopende besmettingen en de oplopende opnames, maken dat we dit wetsvoorstel ook nodig zullen hebben om de maatregelen die we ook de komende tijd zullen moeten nemen, op een goede, een juridische deugdelijke en ook een gedragen manier te kunnen nemen.

Voorzitter. Dat brengt mij op de eerste vraag, die de heer Van der Staaij stelde en die geëchood werd, om het zo te zeggen, door mevrouw Van der Graaf, die daarbij verwees naar een vraag die zij in eerste termijn had gesteld: tot wanneer moeten we deze maatregelen eigenlijk nemen? Hoelang hebben wij dit wetsvoorstel eigenlijk nodig? Hebben we, zoals de heer Van der Staaij vroeg, echt dat vaccin nodig om dat tijdelijke wetsvoorstel stop te kunnen zetten? Mevrouw Van der Graaf vroeg niet zozeer om een profetische houding van het kabinet als wel om een duiding: op welke manier kijk je naar het wetsvoorstel dat voorligt?

Als mij nu wordt gevraagd wat de meest waarschijnlijke manier is waarop we deze pandemie daadwerkelijk zullen gaan beëindigen, dan is mijn antwoord: ik ben ervan overtuigd dat vaccinatie onze beste troef is. Tegelijkertijd weten we dat natuurlijk niet zeker. We weten niet zeker wat alle tests en onderzoeksonderzoekingen van de vaccins uiteindelijk zullen opleveren. Of het veilig kan — laten we daar maar wel van uitgaan — en vooral of het voldoende effectief zal zijn om uiteindelijk een einde aan deze pandemie te kunnen maken. Toch is het onze beste troef. Mijn beste voorspelling zou dus dat zijn. Tegelijkertijd is er nergens in dit wetsvoorstel een koppeling gemaakt tussen een vaccin en het einde

van deze tijdelijke wet en het moeten nemen van maatregelen. Ik denk dat we daar ook helder over moeten zijn. Het is natuurlijk ook wel degelijk denkbaar dat op een andere wijze de dreiging van het virus tot een einde komt.

De tijdelijke wet en het moeten nemen van maatregelen zijn, denk ik, meer gekoppeld aan de mate waarin het virus nog een bedreiging voor ons vormt dan dat het gaat over de beschikbaarheid van een vaccin. Op welke manier beoordelen wij dat dan? Door naar al die dingen te kijken die we met elkaar belangrijk vinden: de mate waarin we onze zorg overbelasten op het moment dat we geen maatregelen zouden nemen, de mate waarin kwetsbare mensen onvoldoende beschermd zijn als we geen maatregelen zouden nemen. Dat is hoe we kijken naar de noodzaak van de wet. Het kabinet zal de eerste zijn om als de noodzaak van de wet niet meer is aangetoond, het wetsvoorstel van tafel te trekken. Het is niet voor niets al in de naamgeving tot een tijdelijke wet gedoopt. We hopen dat die tijdelijke wet zo tijdelijk mogelijk zal zijn.

Voorzitter. Dan de vraag die mevrouw Van der Graaf nog heeft gesteld over het onderwijs. Onderwijsactiviteiten kunnen geheel worden stilgelegd, maar dat is natuurlijk een ultimatum remedium. Kan daar ook worden gewerkt met een escalatieladder? Ja, we willen het onderwijs meenemen in de uitwerking van de motie-Jetten: wanneer neem je welke maatregel? Ik denk dat we ook geleerd hebben van die eerste golf. Met name het primair onderwijs, maar daarnaast ook het voortgezet onderwijs zouden we zo lang als mogelijk open willen houden. Ik denk dat we dat delen.

Je ziet ook dat met name in het basisonderwijs het risico op besmetting eigenlijk heel erg gering is. Het basisonderwijs is gewoon geen motor in de verspreiding van dit virus en de schade is natuurlijk heel groot als je de scholen sluit; die is gigantisch. In de bovenbouw van het vo zie je die besmetting al wel, maar met name in de leeftijds categorieën op het mbo, het hbo en het wo zie je besmetting. Je ziet niet zozeer dat heel veel jongeren een ernstig ziekteverloop doormaken; zo is het niet. Maar je ziet daar wel meer verspreiding van het virus, meer besmettingen. Daar is ook meer sprake van een bovenregionale functie, waardoor zo'n onderwijsinstelling daadwerkelijk een hubfunctie kan vervullen in de verspreiding van het virus. Vandaar ook de logica dat je in een situatie waarin je over zult moeten gaan tot sluiting, in de laatste plaats denkt aan het primair onderwijs, in de een-na-laatste plaats denkt aan het voortgezet onderwijs en veel eerder denkt aan het mbo, het hbo en het wo. Op welke manier we dat denken te doen, ook in de escalatie, zullen we uitwerken in de uitwerking van de motie-Jetten. Daar zullen we met uw Kamer over komen te spreken. Uiteraard moet er, voordat we straks zo'n maatregel zouden nemen, een deugdelijke ministeriële regeling komen te liggen waar u dan mee instemt. Want dat is de nieuwe manier van werken.

Voorzitter. Dan kom ik bij de motie van de SP. In de motie wordt eigenlijk gevraagd om nu alvast een voorstel te doen voor de aanpassing van de Wpg gericht op duidelijkheid over de bevoegdheden bij de bestrijding van de volgende crisis. Ik denk dat u ons daarmee enigszins overvraagt. Wat we zeker zullen moeten doen, is de Wpg goed tegen het licht houden. Ik denk ook dat we de evaluatie van de OVV daarbij moeten betrekken. Wij hebben de OVV natuurlijk gevraagd om de aanpak van de crisis te evalueren. Bij de aanpak van de crisis zal het uiteraard ook gaan over de

bevoegdheden — de bevoegdheden van het kabinet, maar ook de bevoegdheden van het parlement — en de snelheid waarmee maatregelen tot stand kunnen worden gebracht. Dat lijken mij allemaal adequate vragen voor de evaluatie. Ik ga ervan uit dat we die evaluatie nodig hebben om tot een adequate aanpassing te kunnen komen van de Wpg. Om die reden zou ik de motie in haar huidige vorm willen ontraden.

De heer **Hijink** (SP):

Ik heb er wel begrip voor dat de minister nu zegt: laat ons eerst het virus bestrijden. Dat lijkt me ook terecht. Ik vraag hem in deze motie niet om dit volgende week, over een maand of zelfs over een halfjaar te doen. Ik wil alleen wel dat het gebeurt. Als de minister zegt dat er eerst uitgebreid geëvalueerd moet worden, dan ben ik het daarmee eens, maar daarna zou dit eigenlijk wel moeten gebeuren. Als we het op die manier zouden kunnen bezien, dan zou dit wat mij betreft toch net zo goed gewoon oordeel Kamer moeten kunnen krijgen.

Minister **De Jonge**:

Ja, maar dan gaan we de motie even wat beter lezen.

De heer **Hijink** (SP):

Gaan we dan pas lezen?

Minister **De Jonge**:

Nou nee, dan gaan we die beter lezen ook wat betreft de kwalificaties. Want in de kwalificatie is zij wel heel erg desavouerend over het werken met noodverordeningen. Ik denk dat het werken met noodverordeningen ons in het begin van deze crisis gewoon prima heeft geholpen en ons mogelijkserwijs ook prima zou kunnen helpen in een volgende crisis, als die maar niet zo lang duurt. Met name door het langdurig aanhouden van de crisis is dat problematisch geworden en is deze tijdelijke wet noodzakelijk. Het is niet zo dat ik tegen een aanpassing van de Wpg ben, uiteraard niet, maar de goede volgorde der dingen is: we gaan hem evalueren en als die evaluatie aanleiding geeft tot het aanpassen van de Wpg, dan zal ik daar van harte voor zijn. Maar ik denk wel dat we de dingen even in de goede volgorde moeten doen.

Mevrouw **Buitenweg** (GroenLinks):

Mag ik de minister toch vragen om hier gewoon wat ruimhartiger te zijn? Er staat bij de overwegingen "constaterende dat de genomen maatregelen om het coronavirus te bestrijden al te lang via noodverordeningen gelden". Volgens mij is dat de reden dat wij hier staan. Het is toch geen drama om dat over te nemen? De reden waarom wij hier zitten is namelijk dat wij vinden dat dit op de lange termijn niet houdbaar is. Daarom hebben we nu deze tijdelijke maatregelen. Dit is een tijdelijke wet. Ik lees de motie van de heer Hijink zo dat het goed is om nu met elkaar te constateren dat we, ook nadat we de evaluatie hebben gedaan, een beter raamwerk moeten hebben voor de volgende keren dat wij hiermee — hoogstwaarschijnlijk — geconfronteerd worden. Het lijkt mij een vrij redelijke motie, zeker nu de heer Hijink heeft gezegd dat dit niet iets is voor nu en dat we ook nog de evaluatie afwachten. Wat nu van de minister wordt gevraagd, is de erkenning is dat we in de komende

jaren waarschijnlijk met meer epidemieën geconfronteerd zullen worden en dat het goed is om ons daarop voor te bereiden, ook via deze wet.

Minister **De Jonge**:

Ja, voorzitter, wat moet je nog na zo'n pleidooi? Nou, laat ik het dan welwillender bekijken. Ik hecht er echt aan dat we in de volgorde der dingen eerst de evaluatie doen. Je moet natuurlijk ook tegenover elkaar uitspreken dat we niet weten hoe een volgende crisis eruit zal zien en dat het werken met noodverordeningen als zodanig niet een verkeerde manier van werken is. Een volgende crisis kan inderdaad op een andere manier vragen om bevoegdheden en om de mogelijkheid om maatregelen te nemen via de Wet publieke gezondheid. Als ik de motie zo mag zien dat we eerst de evaluatie gaan doen en dat we daarna, als die evaluatie daartoe aanleiding geeft, over zullen gaan tot aanpassing van de Wpg, dan zal ik inderdaad het oordeel aan de Kamer laten.

De **voorzitter**:

Dat is goed.

Minister **De Jonge**:

Een grenzeloze mildheid natuurlijk voor deze donderdagmiddag! Maar goed.

Dan kijk ik naar wat ik nog te beantwoorden heb. Er ligt nog een aantal vragen van de Partij voor de Dieren. Volgens mij moeten we de discussie over het amendement inzake de nertsen niet herhalen, want dan gaat de voorzitter echt ingrijpen. Wij komen op dat punt niet nader tot elkaar.

Dan de slachterijen in Duitsland. Mij is het bericht nog niet geworden, maar ik zal uiteraard de berichtgeving in de gaten houden. Zo doen we dat altijd. En of dat een aanleiding is om in Nederland andere dingen te doen dan we tot nu toe doen, dat weet ik eerlijk gezegd niet.

En ten aanzien van preventie denk ik, eerlijk gezegd, dat we het echt heel veel meer eens zijn dan u denkt. Ook ik ben van harte voor een grotere inzet op preventie. Ik denk dat dat noodzakelijk is voor de langere termijn. Dat is noodzakelijk om de zorg houdbaar te houden, om de zorg betaalbaar te houden en om met elkaar gezonder te worden. Ik ben het dus van harte eens met een grotere inzet op preventie. Waar ik me af en toe tegen verzet, is als er een een-op-eenlink begint te ontstaan tussen een individuele maatregel op het terrein van preventie en de gedachte dat je daarmee morgen allerlei coronaslachtoffers gaat voorkomen. Dat is gewoon een simplificatie van de werkelijkheid waarin we zitten. Maar overigens zijn wij het van harte eens over het intensiever inzetten op preventie.

Voorzitter. Dat brengt mij aan het einde van de beantwoording.

De **voorzitter**:

Alleen, mevrouw Van Esch heeft nog een vraag.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Ik heb twee hele korte vragen. Het antwoord van de minister komt op mij over alsof ik wel zou beweren dat preventie nu meteen de coronacrisis zou oplossen. Ik wil niet dat mij die woorden in de mond gelegd worden. Want volgens mij proberen we constant aan te geven dat we dingen willen voorkomen. Dat wil ik dus even rechtgezet hebben.

En ik ben benieuwd of de minister alsnog naar het amendement heeft gekeken dat net is rondgedeeld. Dat zou dus ook bij hem op tafel moeten zijn beland.

De voorzitter:

Het zijn er twee.

Mevrouw **Van Esch** (PvdD):

Dat is het amendement op stuk nr. 44 en er is ook nog een amendement op stuk nr. 43 van de heer Azarkan.

De voorzitter:

Die zijn rondgedeeld tijdens de tweede termijn. Ik weet niet of het kabinet de tijd heeft gehad om ernaar te kijken en of de minister die nu al van commentaar kan voorzien. Anders worden die meegenomen in de schriftelijke beantwoording.

Minister De Jonge:

Zou u dat goed vinden? Ja, dan komen wij daar graag schriftelijk op terug.

Dan rest mij nu de Kamer te bedanken. Maar ik wil zeker ook onze ambtenaren bedanken die — het is al gememo-reerd — 600 vragen schriftelijk hebben beantwoord en die uiteraard ook daarvoor, in meerdere versies, al heel veel werk hebben verzet. Dus heel graag wil ik vanaf deze plek onze mensen heel hartelijk danken voor al hun goede en vele werk.

De voorzitter:

Dank u wel. Ook u bedankt voor het beantwoorden van de vragen. Dan wachten we heel even totdat er is schoongemaakt. Ik weet niet wie de volgende spreker zal zijn. Is dat de minister van Justitie en Veiligheid of de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties? Ik geef de minister van Justitie en Veiligheid het woord. Minister, ik zou dat mondkapje even wegdoen!

Minister Grapperhaus:

Nou, ik houd me er strikt aan. En naar aanleiding van wat ik mevrouw Kuiken nu over compensatie buiten de microfoon hoor zeggen: eerst je Engelse citaten op orde hebben!

Voorzitter. Ik begin met de vraag van mevrouw Buitenweg over de reikwijdte van artikel 58I, lid 5. Artikel 58, lid 1 gaat over de besloten plaatsen en de verantwoordelijkheid die de eigenaar of de beheerder daarvoor heeft. Dat is degene die bevoegd is enzovoorts om daar voorzieningen te treffen die verband houden met de bestrijding van de corona-epidemie. Vervolgens zegt dat artikel in lid 2 tot en 4: als daar iets niet gebeurt, dan kun je aanwijzingen geven.

En dan komen we bij lid 5. Dat lid geeft dan de mogelijkheid om bij ministeriële regeling vrij te stellen van de mogelijkheid dat er een aanwijzing komt door de burgemeester. Ik wil nog even helder op een rij zetten dat om daarvoor in aanmerking te komen, wel moet worden voldaan aan alle voorwaarden, zoals de hygiëneregels, de 1,5 meter et cetera. Althans de afstandsregel, moet ik even zorgvuldig zeggen. En of die vrijstelling er dan komt, moet te zijner tijd worden beoordeeld. Dat gaat per ministeriële regeling, dat is dus het kabinet met uw Kamer, en geldt voor alle besloten plaatsen. In de toelichting zijn speciaal als voorbeeld de kerken genoemd vanwege de communiqués waar we het ook al eerder over hebben gehad. Maar ik wil benadrukken dat een besloten plaats bijvoorbeeld ook een besloten gebouw van een vereniging is. Als een vereniging in alle opzichten voldoet aan alle hygiëneregels et cetera, kan het zijn dat de minister in overleg met uw Kamer in een ministeriële regeling de aanwijzingsbevoegdheid uit lid 2 tot en met 4 niet van toepassing verklaart. Ik wil het nog eens met een voorbeeld heel duidelijk maken. Als een vereniging in een eigen gesloten gebouw bijeenkomt, is dat een besloten plaats. Als zij echter een ruimte in de RAI in Amsterdam afhuurt om een congres te geven of een jubileum te vieren of iets dergelijks, dan is dat geen besloten plaats. Dat even als toelichting. Ik kijk even voorzichtig rond, maar ik denk dat het voor het lid Buitenweg belangrijk was om nog even bevestigd te krijgen dat dat dus niet alleen voor de besloten gebouwen, zijnde religieuze of levensbeschouwelijke gebouwen, geldt.

Voorzitter. Dan begin ik even met de motie op stuk nr. 42 van de leden Van Dam en anderen over het verzoek om voor volgend jaar zomer een evaluatie te sturen over het staatsnoodrecht. Ik wijs erop dat er al een evaluatie van de tijdelijke wet is aangekondigd en dat er een beleidsevaluatie komt van de aanpak. En dan komt er ook nog mijn eigen evaluatie van de handhaving. Daar kom ik zo even op. Die zullen natuurlijk goed op elkaar moeten inspelen, maar toch laat ik het oordeel over die motie aan uw Kamer.

De heer Van der Staaij had nog een vraag in het verlengde daarvan. Men is driftig aan het werk met de opzet van de hele evaluatie van de handhaving met alle betrokken partijen. De uitkomst daarvan zou begin volgend jaar, begin 2021, naar u toe moeten komen. Daaruit moet ook duidelijk worden wat nou de invloed is geweest — ik zei het in eerste termijn, maar benadruk het nog even — op het nalevingsgedrag. Dan kan men stellen of het verstandig is om de strafrechtelijke aanpak af te schalen.

Voorzitter. Dan had ik een amendement op stuk nr. 43 van het lid Azarkan — ik zie hem even niet in de zaal — dat beoogt in te grijpen op een groot aantal individuele zaken. Ik merk daarover nogmaals op dat het niet in het kader van de machtenscheiding en mij is om te gaan ingrijpen in zaken waarin de rechter uitspraken heeft gedaan. Ik zeg dat heel voorzichtig. Ik vind het ook echt iets van de rechterlijke macht, respectievelijk het Openbaar Ministerie, als het om strafbeschikkingen gaat. Ik hoop dat uw Kamer onderschrijft dat dat gewoon bij dat deel van de machtenscheiding hoort te liggen.

Ik wil daar toch nog iets aan toevoegen en ik vind het spijtig dat de heer Azarkan er niet zelf is, voorzitter, want ik had me graag even via u tot hem willen richten. Het amendement maakt geen enkele differentiatie en we moeten ons realiseren dat er ook heel veel boetes zijn die betrekking

hebben op mensen die gespuugd hebben naar handhavers en ze bedreigd hebben. Daarvan hebben we nou juist gezegd dat ze niet in de categorie zitten waarvoor de justitiële documentatie niet meer zou gelden. Verder zeg ik ook maar eerlijk dat er niet een inhoudelijke motivering aan vastzit, anders dan gesuggereerde ongelijke straffen. Maar nu word ik heel erg de jurist en zeg ik: dan moet je gaan kijken waar de ongelijkheid zit en dergelijke. Die motivering mist het amendement. Ik zal het hier verder bij laten, want anders wordt het wel een heel rechtsstatelijk college.

Voorzitter. Dan het amendement van mevrouw Van Kooten-Arissen. Ik heb echt sympathie voor de gedachte, dat wil ik benadrukken, dat verdachten in ingewikkelde zaken met betrekking tot de strafbeschikkingen voor coronaboetes rechtsbijstand zouden moeten krijgen.

De voorzitter:
Bedoelt u een amendement of een motie?

Minister Grapperhaus:
Een motie. Zei ik amendement? Excuus, mijn fout. Het is de motie op stuk nr. 41. Ik heb daar sympathie voor, maar zij kunnen, als gezegd, zich daarvoor tot de Raad voor Rechtsbijstand wenden. Dat doen ze echt consistent en met deskundigheid. Dit zeg ik ook maar even namens collega Dekker, onder wiens verantwoordelijkheid de raad valt. Het is ook niet aan ons om daarop in te grijpen. Ik moet de motie daarom ontraden.

De voorzitter:
Ja?

Minister Grapperhaus:
Dat is het.

De voorzitter:
Mevrouw Van Kooten, heel snel. Een korte vraag over uw motie.

Mevrouw Van Kooten-Arissen (vKA):
Ik wil graag iets wijzigen aan de motie, omdat er een feitelijke onjuistheid in staat. Bij de laatste constatering, het zinnetje "anders dan in het strafrecht" wil ik graag vervangen door "in kantonstrafzaken in eerste aanleg". Dan klopt het wel. Tegen de minister zou ik willen zeggen dat ik het heel erg fijn zou vinden als hij toch wil toezeggen om in ieder geval in gesprek te gaan met de Raad voor Rechtsbijstand om dat breder bekend te maken. Mensen kunnen dat inderdaad aanvragen, maar heel veel mensen weten dat niet. Feit is dat veruit de meeste mensen die zo'n zaak aanvechten, alleen staan voor de rechter, zonder advocaat.

De voorzitter:
De motie-Van Kooten-Arissen (35526, nr. 41) is in die zin gewijzigd dat zij thans luidt:

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat veruit de meeste mensen die in verzet zijn gegaan tegen de aan hen opgelegde "coronaboete" zonder advocaat voor de kantonrechter staan, waardoor juridische verweren onbesproken blijven;

overwegende dat iedereen binnen onze democratische rechtsstaat, ook als financiële middelen tekortschieten, recht heeft op toegang tot de rechter en daarbij adequate rechtsbijstand onmisbaar is;

constaterende dat, anders dan in kantonstrafzaken in eerste aanleg, mensen die zelf geen advocaat kunnen betalen geen tegemoetkoming ontvangen voor juridische bijstand, behalve als de Raad voor Rechtsbijstand daarin een uitzondering maakt;

verzoekt de regering om met de Raad voor Rechtsbijstand in gesprek te gaan en te bewerkstelligen dat mensen die in verzet gaan tegen de aan hen opgelegde coronaboete en juridische bijstand wensen, actief op de mogelijkheid worden gewezen dat zij onder voorwaarden toch in aanmerking kunnen komen voor een tegemoetkoming in de kosten voor juridische bijstand indien zij dit niet zelf kunnen betalen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 46, was nr. 41 (35526).

Minister Grapperhaus:
Voorzitter. Door daarover in gesprek te gaan en het breed bekend te maken, ga ik mij echt begeven op het terrein van de Raad voor Rechtsbijstand. Daar moet ik mij helemaal niet begeven. Laat ik het zo zeggen: ik ga ervan uit dat dit debat ook door vertegenwoordigers van die raad is gevolgd en die kunnen uit de oproep van mevrouw Van Kooten-Arissen hun eigen conclusies trekken. Dat lijkt me veel beter.

De voorzitter:
Dank u wel. Dan gaan we eerst even wachten totdat er een wisseling plaatsvindt. Nee? Ik begrijp dat de minister van Binnenlandse Zaken geen vragen heeft gekregen. De moties zijn ook allemaal al beoordeeld. Daarmee zijn wij aan het einde gekomen van dit debat.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De voorzitter:
Niet weglopen, want ik wil even afsluiten door te zeggen dat wij volgende week over de ingediende moties, amendementen en het wetsvoorstel gaan stemmen.

Ik wil de Kamerleden ontzettend bedanken voor het feit dat zij de wetten die gerelateerd zijn aan corona zorgvuldig hebben behandeld, ondanks de weinige ondersteuning en ondanks het feit dat deze wetten met stoom en kokend water in de Kamer moesten worden behandeld. Heel veel

dank daarvoor. Ook dank voor het feit dat iedereen op deze manier met elkaar heeft samengewerkt.

Ik dank de bewindspersonen en de mensen op de publieke tribune. Volgens mij hebben ook heel veel mensen het debat via de livestream gevolgd. Ook dank daarvoor. Ik dank ook de bodes en de ambtenaren.

Vergaderjaar 2020–2021

35 526

Tijdelijke bepalingen in verband met maatregelen ter bestrijding van de epidemie van covid-19 voor de langere termijn (Tijdelijke wet maatregelen covid-19)

Nr. 50

AMENDEMENT VAN HET LID VAN KOOTEN-ARISSEN

Ontvangen 13 oktober 2020

De ondergetekende stelt het volgende amendement voor:

I

In artikel I, onderdeel A, wordt in het voorgestelde artikel 58e, tweede lid, onder a, «58g, eerste lid» vervangen door «58g, lid 0 en eerste lid».

II

In artikel I, onderdeel A, wordt het voorgestelde artikel 58g als volgt gewijzigd:

1. Na het opschrift wordt een lid ingevoegd, luidende:
 0. Het is niet toegestaan zich in groepsverband op te houden in een gebouw of op een besloten plaats, niet zijnde een woning, die gebruikelijk bestemd is voor het in gemeenschap met anderen belijden van godsdienst of levensovertuiging, met meer dan 30 personen.
2. In het eerste lid wordt «plaatsen» vervangen door «andere plaatsen».
3. In het tweede lid vervalt onderdeel c.

III

In artikel I, onderdeel A, wordt in het voorgestelde artikel 58u, vierde lid, «58g, eerste lid» vervangen door «58g, lid 0 en eerste lid».

IV

In artikel I, onderdeel D, wordt in artikel 68bis, eerste lid, onderdelen a en b, «58g, eerste lid» vervangen door «58g, lid 0 en eerste lid».

Toelichting

Dit amendement regelt dat de coronamaatregelen voor iedereen gelden, dus ook voor de bezoekers aan kerk, moskee, synagoge of ander gebedshuis waar thans, in weerwil van de coronamaatregelen, een onbeperkt aantal mensen aanwezig mag zijn mits de 1,5 meter onderling gehandhaafd wordt. Triage (mensen van tevoren vragen of ze symptomen van covid-19 vertonen) is pas verplicht bij meer dan 100 mensen binnen en meer dan 250 mensen buiten.

De coronamaatregelen worden ingesteld met als doel het aantal besmettingen met covid-19 terug te dringen, risicogroepen te beschermen en de zorg te ontlasten. De uitzonderingspositie die kerken, moskeeën, synagogen en andere gebedshuizen hebben bij het naleven van de coronamaatregelen is niet uit te leggen, zeker niet op grond van medische argumenten.

Het schept een rechtsongelijkheid die begrijpelijkerwijs veel weerstand oproept in de samenleving. Waar in het voetbalstadion niet meer in de open lucht gezongen mag worden, mag in een kerk nog steeds een onbeperkt aantal mensen samen zingen. Waar op niet-kerkelijke huwelijken en begrafenissen slechts dertig mensen aanwezig mogen zijn, is het aantal aanwezigen bij kerkelijke huwelijken en begrafenissen onbeperkt. Waar bijeenkomsten in gebedshuizen onbeperkt zijn, wordt het maximale toegestane aantal bezoekers van verenigingen, waar mensen niet zelden óók kracht en zingeving uit ontlenen, beperkt tot dertig mensen. Dat zorgt voor onbegrip en, zeker in het geval van huwelijken en begrafenissen, voor onmogelijke keuzes en veel verdriet. De uitzonderingspositie van gebedshuizen ondermijnt tevens de geloofwaardigheid van de coronamaatregelen en het draagvlak onder de bevolking om zich te laten beperken in bijvoorbeeld het recht op vrijheid van vereniging en vergadering of anderszins.

Hoewel veel levensbeschouwelijke gemeenschappen, religieuze organisaties en de daarbij aangesloten gebedshuizen zich inmiddels vrijwillig achter de coronamaatregelen scharen en de hoeveelheid kerkgangers per dienst drastisch beperken tot een veilig aantal op veilige afstand van elkaar, triage toepassen, niet meer samen zingen, mondkmaskers dragen of zelfs in het geheel digitale kerkdiensten faciliteren, zijn er nog immer gebedshuizen die geen beperking in de samenkomst van hun leden dulden. Terwijl de coronamaatregelen óók de bezoekers van gebedshuizen en hun omgeving moeten beschermen.

Onderhavig amendement regelt daarom dat het niet toegestaan is om zich in groepsverband op te houden in een gebouw of op een besloten plaats, niet zijnde een woning, die gebruikelijk bestemd is voor het in gemeenschap met anderen belijden van godsdienst of levensovertuiging, met meer dan 30 personen. Daarmee sluit deze regeling zich aan bij de maatregelen die gelden voor andere besloten plaatsen, niet zijnde gebedshuizen, op het moment dat de tijdelijke wet in werking treedt. Tevens wordt geregeld dat een last onder dwangsom kan worden opgelegd voor overtreding van het groepsvormingsverbod, op dezelfde manier zoals dat nu geregeld is voor andere plaatsen. Ook wordt geregeld dat het niet-naleven van het groepsvormingsverbod in kerken op dezelfde manier bestraft kan worden als op andere plaatsen. Tot slot wordt in dit amendement geregeld dat de burgemeester in bijzonder omstandigheden ontheffing van het groepsvormingsverbod in gebedshuizen kan verlenen, op dezelfde manier als dat geregeld is voor andere plaatsen.

Van Kooten-Arissen

23

Stemmingen Tijdelijke wet maatregelen covid-19

Aan de orde zijn **de stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Tijdelijke bepalingen in verband met maatregelen ter bestrijding van de epidemie van covid-19 voor de langere termijn (Tijdelijke wet maatregelen covid-19) (35526)**.

(Zie vergadering van 8 oktober 2020.)

De voorzitter:

Het amendement-Van Raak (stuk nr. 10) is ingetrokken.

In stemming komt het amendement-Van Esch (stuk nr. 44) tot het invoegen van een onderdeel 0A.

De voorzitter:

Ik constateer dat de leden van de fracties van de SP, de PvdA, GroenLinks, de PvdD, 50PLUS, Van Kooten-Arissen en DENK voor dit amendement hebben gestemd en de leden van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

In stemming komt het amendement-Ouwehand/Van Esch (stuk nr. 34, I).

De voorzitter:

Ik constateer dat de leden van de fracties van de SP, GroenLinks, de PvdD, Van Kooten-Arissen en DENK voor dit amendement hebben gestemd en de leden van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

Ik stel vast dat door de verwerping van dit amendement de overige op stuk nr. 34 voorkomende amendementen als verworpen kunnen worden beschouwd.

In stemming komt het nader gewijzigde amendement-Van der Graaf c.s. (stuk nr. 39, I).

De voorzitter:

Ik constateer dat dit nader gewijzigde amendement met algemene stemmen is aangenomen.

Ik stel vast dat door de aanneming van dit nader gewijzigde amendement de overige op stuk nr. 39 voorkomende nader gewijzigde amendementen als aangenomen kunnen worden beschouwd.

In stemming komt het gewijzigde subamendement-Hijink (stuk nr. 49).

De voorzitter:

Ik constateer dat de leden van de fracties van de SP, Krol, de PvdD, 50PLUS, Van Kooten-Arissen, DENK, de PVV, FvD en Van Haga voor dit gewijzigde subamendement hebben gestemd en de leden van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

In stemming komt het nader gewijzigde amendement-Buitenweg c.s. (stuk nr. 48, I).

De voorzitter:

Ik constateer dat dit nader gewijzigde amendement met algemene stemmen is aangenomen.

Ik stel vast dat door de aanneming van dit nader gewijzigde amendement de overige op stuk nr. 48 voorkomende nader gewijzigde amendementen als aangenomen kunnen worden beschouwd.

In stemming komt het amendement-Van Kooten-Arissen (stuk nr. 50, I).

De voorzitter:

Ik constateer dat de leden van de fracties van Krol, de PvdD, Van Kooten-Arissen, DENK, de PVV en FvD voor dit amendement hebben gestemd en de leden van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

Ik stel vast dat door de verwerping van dit amendement de overige op stuk nr. 50 voorkomende amendementen als verworpen kunnen worden beschouwd.

In stemming komt het amendement-Van Raak/Van der Staaij (stuk nr. 15, I).

De voorzitter:

Ik constateer dat dit amendement met algemene stemmen is aangenomen.

Ik stel vast dat door de aanneming van dit amendement de overige op stuk nr. 15 voorkomende amendementen als aangenomen kunnen worden beschouwd.

In stemming komt het amendement-Azarkan (stuk nr. 47, I).

De voorzitter:

Ik constateer dat de leden van de fracties van GroenLinks en DENK voor dit amendement hebben gestemd en de leden van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

Ik stel vast dat door de verwerping van dit amendement de overige op stuk nr. 47 voorkomende amendementen als verworpen kunnen worden beschouwd.

In stemming komt het nader gewijzigde amendement-Van Brenk c.s. (stuk nr. 38).

De voorzitter:

Ik constateer dat dit nader gewijzigde amendement met algemene stemmen is aangenomen.

In stemming komt het nader gewijzigde amendement-Van der Staaij c.s. (stuk nr. 40, I).

De voorzitter:

Ik constateer dat dit nader gewijzigde amendement met algemene stemmen is aangenomen.

Ik stel vast dat door de aanneming van dit nader gewijzigde amendement het andere op stuk nr. 40 voorkomende nader gewijzigde amendement als aangenomen kan worden beschouwd.

In stemming komt het nader gewijzigde amendement-Van Dam c.s. (stuk nr. 32).

De voorzitter:

Ik constateer dat dit nader gewijzigde amendement met algemene stemmen is aangenomen.

In stemming komt het nader gewijzigde amendement-Veldman c.s. (stuk nr. 33).

De voorzitter:

Ik constateer dat dit nader gewijzigde amendement met algemene stemmen is aangenomen.

NB: Nu enerzijds het nader gewijzigde amendement op stuk nr. 33 en anderzijds het nader gewijzigde amendement op stuk nr. 48 en het amendement op stuk nr. 15 zijn aangenomen, zal geen uitvoering worden gegeven aan 48, V en/of 15, IV en wordt in het met 33 gewijzigde artikel 68bis, eerste lid, onder b, ", 58q, eerste lid, eerste zin, of 58s" vervangen door "of 58q".

In stemming komt het amendement-Azarkan (stuk nr. 43).

De voorzitter:

Ik constateer dat de leden van de fracties van de SP, Krol, de PvdD, Van Kooten-Arissen, DENK, de PVV, FvD en Van Haga voor dit amendement hebben gestemd en de leden van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

In stemming komt het amendement-Groothuizen c.s. (stuk nr. 27).

De voorzitter:

Ik constateer dat dit amendement met algemene stemmen is aangenomen.

In stemming komt het amendement-Hijink (stuk nr. 36).

De voorzitter:

Ik constateer dat de leden van de fracties van de SP, Krol, de PvdD, 50PLUS, Van Kooten-Arissen, DENK, de PVV, FvD en Van Haga voor dit amendement hebben gestemd en de leden van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

In stemming komt het amendement-Van Haga/Baudet (stuk nr. 35).

De voorzitter:

Ik constateer dat de leden van de fracties van de SP, Krol, de PvdD, 50PLUS, Van Kooten-Arissen, DENK, de PVV, FvD en Van Haga voor dit amendement hebben gestemd en de leden van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

In stemming komt het amendement-Van Kooten-Arissen (stuk nr. 51).

De voorzitter:

Ik constateer dat de leden van de fracties van de SP, Krol, de PvdD, Van Kooten-Arissen, DENK, de PVV, FvD en Van Haga voor dit amendement hebben gestemd en de leden van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

In stemming komt het wetsvoorstel, zoals op onderdelen gewijzigd door de aanneming van de nader gewijzigde amendementen-Van der Graaf c.s. (stuk nrs. 39, I tot en met III), de nader gewijzigde amendementen-Buitenweg c.s. (stuk nrs. 48, I tot en met VI), de amendementen-Van Raak/Van der Staaij (stuk nrs. 15, I tot en met IV), het nader gewijzigde amendement-Van Brenk c.s. (stuk nr. 38), de nader gewijzigde amendementen-Van der Staaij c.s. (stuk nrs. 40, I en II), het nader gewijzigde amendement-Van Dam c.s. (stuk nr. 32), het nader gewijzigde amendement-Veldman c.s. (stuk nr. 33) en het amendement-Groothuizen c.s. (stuk nr. 27).

De voorzitter:

Ik constateer dat de leden van de fracties van de PvdA, GroenLinks, 50PLUS, D66, de VVD, de SGP, het CDA en de ChristenUnie met uitzondering van het lid Voordewind voor dit wetsvoorstel hebben gestemd en de leden van de fracties van de SP, Krol, de PvdD, Van Kooten-Arissen, DENK, de PVV, FvD en Van Haga en het lid Voordewind ertegen, zodat het is aangenomen.

Vergaderjaar 2020–2021

35 526

Tijdelijke bepalingen in verband met maatregelen ter bestrijding van de epidemie van covid-19 voor de langere termijn (Tijdelijke wet maatregelen covid-19)

B

GEWIJZIGD VOORSTEL VAN WET

13 oktober 2020

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is voor de huidige fase van de bestrijding van de epidemie van covid-19 tijdelijk een aanvullend wettelijk instrumentarium te creëren in de Wet publieke gezondheid dat voor de langere termijn een juridische basis vormt voor een samenleving waarin het houden van afstand en andere gedragsvoorschriften van groot belang zijn;

Zo is het, dat Wij, de Afdeling advisering van de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ARTIKEL I WIJZIGING WET PUBLIEKE GEZONDHEID

De Wet publieke gezondheid wordt als volgt gewijzigd:

A

Onder vernummering van hoofdstuk Va tot hoofdstuk VIIa wordt na artikel 58 een hoofdstuk ingevoegd, luidende:

HOOFDSTUK VA. TIJDELIJKE BEPALINGEN BESTRIJDING EPIDEMIE COVID-19

§ 1. Algemene bepalingen

Artikel 58a Begripsbepalingen

1. In dit hoofdstuk en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

besloten plaats: een andere dan openbare of publieke plaats en een daarbij behorend erf, met inbegrip van gebouwen en plaatsen als bedoeld in artikel 6, tweede lid, van de Grondwet;

beveiligingsmedewerker: een persoon belast met beveiligingswerkzaamheden als bedoeld in artikel 7, eerste, tweede en derde lid, van de Wet particuliere beveiligingsorganisaties en recherchebureaus alsmede een persoon in dienst van een bestuursorgaan als bedoeld in artikel 5, vijfde lid, van die wet;

epidemie: de epidemie van covid-19, veroorzaakt door het virus SARS-CoV-2;

evenement: elke voor het publiek toegankelijke verrichting van vermaak, alsmede een herdenkingsplechtigheid, braderie, optocht op de weg, voorstelling of feest op een andere plaats dan in een woning of op een daarbij behorend erf of in een gebouw of op een plaats als bedoeld in artikel 6, tweede lid, van de Grondwet, wedstrijd, beurs of congres. Onder evenementen worden niet begrepen betogingen, vergaderingen en godsdienstige en levensbeschouwelijke samenkomsten als bedoeld in de Wet openbare manifestaties;

groepsverband: een aantal min of meer bijeen horende personen, waarbij kennelijk sprake is van een zekere samenhang of omstandigheid waardoor die personen bij elkaar zijn;

hygiënemaatregelen: maatregelen betreffende de inrichting van ruimten of aldaar te gebruiken voorwerpen of materialen, of het treffen van voorzieningen ten behoeve van de reinheid teneinde besmetting met of overdracht van het virus SARS-CoV-2 zoveel mogelijk te voorkomen;

justitiële inrichting: een inrichting als bedoeld in artikel 1, onder b, van de Penitentiaire beginselenwet, inrichting als bedoeld in artikel 1, onder b, van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen, instelling als bedoeld in artikel 1, onder b, van de Beginselenwet verpleging ter beschikking gestelden of gesticht als bedoeld in artikel 2 van de Wet beginselen gevangeniswezen BES;

kinderopvang: een kindercentrum of voorziening voor gastouderopvang als bedoeld in artikel 1.1, eerste lid, van de Wet kinderopvang;

mantelzorger: een natuurlijke persoon die rechtstreeks voortvloeiend uit een tussen personen bestaande sociale relatie zorg of hulp verleent zonder dat dit beroeps- of bedrijfsmatig geschiedt;

onderwijsinstelling: een school, instelling of exameninstelling in de zin van een onderwijswet als bedoeld in artikel 1, onder d, van de Wet op het onderwijstoezicht, daaronder begrepen een niet bekostigde instelling;

Onze Ministers: Onze Minister, Onze Minister van Justitie en Veiligheid en Onze Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gezamenlijk;

openbare plaats: een openbare plaats als bedoeld in artikel 1, eerste lid, van de Wet openbare manifestaties;

ophouden: gedurende enige tijd ergens verkeren, terwijl er feitelijk gelegenheid is om te gaan;

opsporingsambtenaar: een persoon die bij of krachtens artikel 141 of 142 van het Wetboek van Strafvordering of artikel 184 of 185 van het Wetboek van Strafvordering BES is belast met de opsporing van strafbare feiten;

persoon met een handicap: een persoon als bedoeld in artikel 1, tweede zin, van het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (Trb. 2007, 169, en 2014, 113);

persoonlijke beschermingsmiddelen: uitrusting die bestemd is om te worden gedragen of vastgehouden teneinde de eigen of een andere persoon zoveel mogelijk te beschermen tegen overdracht van het virus SARS-CoV-2;

publieke plaats: een voor het publiek openstaand gebouw als bedoeld in artikel 174, eerste lid, van de Gemeentewet of artikel 176, eerste lid, van de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba, en een daarbij

behorend erf, of een voor het publiek openstaand lokaal, voertuig of vaartuig, met uitzondering van gebouwen en plaatsen als bedoeld in artikel 6, tweede lid, van de Grondwet;

veilige afstand: de afstand, bedoeld in artikel 58f, tweede lid;

zorgaanbieder: een zorgaanbieder als bedoeld in artikel 1, eerste lid, van de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg, of als bedoeld in artikel 1, onder j, van de Wet zorginstellingen BES, jeugdhulpaanbieder als bedoeld in artikel 1.1 van de Jeugdwet, aanbieder van jeugdzorg als bedoeld in artikel 18.4.7a van de Invoeringswet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba of aanbieder als bedoeld in artikel 1.1.1, eerste lid, van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015;

zorglocatie: een bouwkundige voorziening of deel van een bouwkundige voorziening met het daarbij behorende terrein waar zorg als bedoeld in artikel 1 van de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg wordt verleend, waar jeugdzorg als bedoeld in artikel 18.4.7a van de Invoeringswet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba wordt verleend of waar beschermd wonen of opvang als bedoeld in artikel 1.1.1, eerste lid, van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 plaatsvindt of accommodatie als bedoeld in artikel 1.1 van de Jeugdwet;

zorgverlener: een natuurlijke persoon die beroepsmatig zorg of dienst als omschreven bij of krachtens de Wet langdurige zorg of de Zorgverzekeringswet verleent, jeugdhulpverlener als bedoeld in artikel 1.1 van de Jeugdwet, beroepskracht als bedoeld in artikel 1.1.1 van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015, natuurlijke persoon die beroepsmatig jeugdzorg als bedoeld in artikel 18.4.7a van de Invoeringswet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba verleent of zorgverlener als bedoeld in artikel 1.1.1 van de Wet algemene verzekering bijzondere ziektekosten BES.

2. In dit hoofdstuk en de daarop berustende bepalingen wordt mede verstaan onder:

basisregistratie personen: basisadministratie als bedoeld in de Wet basisadministraties persoonsgegevens BES;

woning: een daarbij behorend erf.

Artikel 58b Doel en reikwijdte

1. Dit hoofdstuk is van toepassing op de bestrijding van de epidemie, of een directe dreiging daarvan.

2. De bij of krachtens dit hoofdstuk toegekende bevoegdheden worden slechts toegepast voor zover die toepassing:

a. gelet op de ernst van de bedreiging van de volksgezondheid noodzakelijk is;

b. in overeenstemming is met de uitgangspunten van de democratische rechtsstaat; en

c. gelet op het in het eerste lid genoemde doel de uitoefening van grondrechten zo min mogelijk beperkt en aan dat doel evenredig is.

3. Dit hoofdstuk is mede van toepassing in de Nederlandse exclusieve economische zone op een mijnbouwinstallatie als bedoeld in artikel 1, onder o, van de Mijnbouwwet en een windpark als bedoeld in artikel 1 van de Wet windenergie op zee.

Artikel 58c Procedurevoorschriften ministeriële regelingen

1. De vaststelling van een krachtens dit hoofdstuk vast te stellen ministeriële regeling geschiedt door Onze Ministers, in overeenstemming met Onze Minister die het mede aangaat en in overeenstemming met het gevoelen van de ministerraad.

2. Een krachtens dit hoofdstuk vastgestelde ministeriële regeling wordt binnen twee dagen nadat zij is vastgesteld aan beide Kamers der Staten-Generaal overgelegd. Zij treedt niet eerder in werking dan een

week na deze overlegging. Indien binnen die termijn de Tweede Kamer besluit niet in te stemmen met de regeling, vervalt deze van rechtswege.

3. In afwijking van het tweede lid kan een krachtens dit hoofdstuk vastgestelde ministeriële regeling onverwijld na die vaststelling en de bekendmaking in werking treden, indien sprake is van een zeer dringende omstandigheid waarin ter beperking van gevaar direct moet worden gehandeld. Onze Minister zendt de regeling binnen twee dagen na vaststelling aan beide Kamers der Staten-Generaal, voorzien van een gemotiveerde mededeling waarin de dringende omstandigheid uiteen wordt gezet. De regeling vervalt van rechtswege indien de Tweede Kamer binnen een week na de toezending besluit niet in te stemmen met de regeling.

4. Een besluit als bedoeld in het tweede lid, derde zin, of derde lid, derde zin, kan worden genomen op voorstel van een derde van het grondwettelijk aantal leden van de Tweede Kamer.

5. Artikel 1 van de Tijdelijke wet COVID-19 Justitie en Veiligheid is niet van toepassing.

6. Indien naar het oordeel van Onze Ministers en Onze Minister die het mede aangaat een krachtens dit hoofdstuk vastgestelde ministeriële regeling of een onderdeel daarvan niet langer noodzakelijk is voor het in artikel 58b, eerste lid, genoemde doel, wordt die regeling daartoe zo spoedig mogelijk gewijzigd of ingetrokken.

Artikel 58ca Vangnet BES

Indien zich in het openbare lichaam Bonaire, Sint Eustatius of Saba een omstandigheid voordoet waarin een krachtens dit hoofdstuk vast te stellen ministeriële regeling niet zodanig tijdig tot stand kan komen als ter bestrijding van de epidemie noodzakelijk is, kan Onze Minister ter uitvoering van artikel 7, eerste lid, de gezaghebber opdragen toepassing te geven aan de hem in artikel 179 van de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba toegekende bevoegdheid om algemeen verbindende voorschriften vast te stellen ter bestrijding van de epidemie. Binnen twee weken na de vaststelling van die opdracht wordt een ministeriële regeling vastgesteld tot regeling van de in die voorschriften genoemde onderwerpen. Onze Minister zendt de regeling binnen twee dagen na vaststelling aan beide Kamers van de Staten-Generaal.

Artikel 58d Bevoegdheid voorzitter van de veiligheidsregio

1. Indien de uitoefening van die bevoegdheid leidt tot gevolgen van meer dan plaatselijke betekenis, of ernstige vrees voor het ontstaan daarvan, kan Onze Minister, al dan niet op aanbeveling van de voorzitter van de veiligheidsregio, besluiten dat de voorzitter van de veiligheidsregio in de betrokken gemeente bij uitsluiting bevoegd is toepassing te geven aan:

a. een bij of krachtens dit hoofdstuk aan de burgemeester toegekende bevoegdheid;

b. de in artikel 125, derde lid, van de Gemeentewet aan de burgemeester toegekende bevoegdheid, indien het de handhaving van bij of krachtens dit hoofdstuk gestelde regels betreft.

2. Zodra een omstandigheid als bedoeld in het eerste lid zich niet langer voordoet, trekt Onze Minister zijn besluit in.

3. In afwijking van artikel 39, eerste lid, van de Wet veiligheidsregio's is voor de bestrijding van de epidemie, of een directe dreiging daarvan, in plaats van de voorzitter van de veiligheidsregio, de burgemeester bevoegd toepassing te geven aan de in die bepaling genoemde artikelen, met uitzondering van de artikelen 5 en 7 van de Wet veiligheidsregio's en artikel 176 van de Gemeentewet. Het eerste lid, aanhef en onder b, en tweede lid zijn van overeenkomstige toepassing.

Artikel 58e Differentiatie en lokaal maatwerk

1. In een krachtens dit hoofdstuk vast te stellen ministeriële regeling kan in ieder geval onderscheid worden gemaakt:
 - a. binnen en tussen gemeenten en met betrekking tot de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba;
 - b. tussen personen, op basis van leeftijd;
 - c. tussen activiteiten;
 - d. tussen openbare, publieke en besloten plaatsen, of gedeelten daarvan.
2. De burgemeester kan met het oog op bijzondere omstandigheden ontheffing verlenen van:
 - a. het bepaalde bij of krachtens artikel 58g, eerste lid, 58h, eerste lid, of 58i;
 - b. de krachtens artikel 58j, eerste lid, gestelde regels, indien dat in die regels is bepaald.Aan de ontheffing kunnen voorschriften en beperkingen worden verbonden.
3. Voordat de burgemeester een beslissing neemt omtrent de verlening van een ontheffing vraagt hij advies aan de gemeentelijke gezondheidsdienst.
4. De burgemeester verleent geen ontheffing, indien het belang van de bestrijding van de epidemie zich daartegen naar zijn oordeel verzet. Bij de afweging van de betrokken belangen betreft de burgemeester in ieder geval:
 - a. de aard van de plaats, de aard van de activiteit en het aantal personen waarop de te verlenen ontheffing betrekking heeft;
 - b. de gevolgen die verlening van de ontheffing zou hebben voor de naleving van het bepaalde in artikel 58f, eerste lid, of van de krachtens artikel 58f, vierde of vijfde lid, vastgestelde regels, in en buiten de plaats waarop de te verlenen ontheffing betrekking heeft.
5. In een krachtens dit hoofdstuk vast te stellen ministeriële regeling kan aan de burgemeester de bevoegdheid worden toegekend om de plaatsen aan te wijzen waar de in die regeling gestelde regels van toepassing zijn. Aan de uitoefening van de bevoegdheid kunnen in die ministeriële regeling voorwaarden en beperkingen worden verbonden.

§ 2. Veilige afstand en andere gedragsvoorschriften

Artikel 58f Veilige afstand

1. Degene die zich buiten een woning ophoudt, houdt een veilige afstand tot andere personen.
2. De veilige afstand wordt vastgesteld bij algemene maatregel van bestuur, gehoord het RIVM. De voordracht voor de algemene maatregel van bestuur wordt niet eerder gedaan dan een week nadat het ontwerp aan beide Kamers van de Staten-Generaal is overgelegd.
3. De veilige afstand geldt niet:
 - a. tussen personen die op hetzelfde adres woonachtig zijn;
 - b. voor een opsporingsambtenaar, toezichthouder, beveiligingsmedewerker, zorgverlener, mantelzorger of geestelijke bedienaar of persoon die werkzaam is bij een justitiële inrichting, bij de politie, de brandweer, de krijgsmacht of in de kinderopvang of die eerste hulp biedt bij een het leven of de gezondheid bedreigende situatie, voor zover deze zijn taak niet op gepaste wijze kan uitoefenen met inachtneming van de veilige afstand;
 - c. voor degene jegens wie een onder b genoemde persoon zijn taak uitoefent;

d. tussen een persoon met een handicap of persoon tot en met de leeftijd van twaalf jaar en diens begeleider, voor zover die persoon zich niet met inachtneming van de veilige afstand jegens zijn begeleider buiten een woning kan ophouden.

4. Bij ministeriële regeling kan worden bepaald dat het eerste lid onder de in die regeling bepaalde omstandigheden niet van toepassing is, indien in die omstandigheden door het treffen van hygiënemaatregelen, het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen of op andere wijze, een beschermingsniveau wordt bereikt dat ten minste gelijkwaardig is aan het beschermingsniveau dat bereikt wordt door het houden van de veilige afstand.

5. Bij ministeriële regeling kan vrijstelling worden verleend van het eerste lid. Aan een vrijstelling kunnen voorschriften en beperkingen worden verbonden.

6. Indien naar het oordeel van Onze Ministers gelet op het in artikel 58b, eerste lid, genoemde doel de veilige afstand kan worden verkleind of op nihil kan worden gesteld, wordt zo spoedig mogelijk een voordracht gedaan voor een daartoe vast te stellen algemene maatregel van bestuur.

Artikel 58g Groepsvorming

1. Bij ministeriële regeling kunnen plaatsen, niet zijnde woningen, worden aangewezen, waar het niet is toegestaan zich in groepsverband op te houden met meer dan een bij die regeling vast te stellen aantal personen.

2. Het eerste lid is niet van toepassing op:

a. de personen, bedoeld in artikel 58f, derde lid, onder a en d, voor zover zij zich onderling ophouden;

b. een persoon als bedoeld in artikel 58f, derde lid, onder b en c;

c. een persoon die in gemeenschap met anderen zijn godsdienst of levensovertuiging belijdt;

d. een vergadering of betoging als bedoeld in de Wet openbare manifestaties;

e. een verkiezing als bedoeld in de Kieswet;

f. een vergadering van de Staten-Generaal of van een commissie daaruit;

g. een vergadering van de gemeenteraad, provinciale staten en het algemeen bestuur van een waterschap, of van een door deze organen ingestelde commissie;

h. een bijeenkomst van een internationale organisatie, die gevestigd is op het grondgebied van het Koninkrijk, of van een verdragspartij van een verdrag waarbij het Koninkrijk partij is;

i. een bijeenkomst die plaatsvindt onder verantwoordelijkheid van een rechter of een officier van justitie in de uitoefening van zijn ambt of die dient ter behandeling van een bezwaar of administratief beroep.

Artikel 58h Niet openstellen of voorwaarden voor openstelling van publieke plaatsen

1. Bij ministeriële regeling kunnen publieke plaatsen worden aangewezen die niet of slechts onder in die regeling gestelde voorwaarden voor publiek mogen worden opengesteld. Tot de voorwaarden kan behoren dat ten hoogste een bij die regeling vast te stellen aantal personen als publiek aanwezig mag zijn.

2. De volgende plaatsen worden niet aangewezen als publieke plaatsen die niet voor publiek mogen worden opengesteld:

a. een stemlokaal;

b. een plaats die is bestemd voor een vergadering van de Staten-Generaal of van een commissie daaruit;

- c. een plaats die is bestemd voor een vergadering van de gemeenteraad, provinciale staten en het algemeen bestuur van een waterschap, of van een door deze organen ingestelde commissie;
- d. een gerechtsgebouw.

Artikel 58i Evenementen

Bij ministeriële regeling kunnen evenementen worden aangewezen die niet of slechts onder voorwaarden mogen worden georganiseerd. Tot de voorwaarden kan behoren dat ten hoogste een bij die regeling vast te stellen aantal personen aan het evenement mag deelnemen.

Artikel 58j Overige regels

1. Bij ministeriële regeling kunnen regels worden gesteld over:
 - a. hygiënemaatregelen en persoonlijke beschermingsmiddelen, met inbegrip van de verplichting tot toepassing of gebruik hiervan. De regels hebben geen betrekking op de toepassing of het gebruik in een woning;
 - b. de uitoefening van beroepen waarbij het niet mogelijk is ten minste de veilige afstand te houden tot een klant of patiënt, met inbegrip van een verbod tot uitoefening daarvan;
 - c. het gebruik van voorzieningen die voor het publiek toegankelijk zijn, met inbegrip van een verbod tot het gebruik daarvan;
 - d. de bezettingsgraad van de plaatsen waar tegen betaling verblijf wordt aangeboden aan personen die niet als ingezetene zijn ingeschreven in de basisregistratie personen met een adres in de gemeente waar dit verblijf wordt aangeboden;
 - e. het gebruik of voor consumptie gereed hebben van alcoholhoudende drank als bedoeld in artikel 1, eerste lid, van de Drank- en Horecawet op openbare plaatsen, met inbegrip van een verbod daarop, onverminderd het bepaalde bij of krachtens de Drank- en Horecawet.
2. Artikel 1, eerste lid, van de Wet gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding vindt geen toepassing voor zover de bij dat artikellid verboden gezichtsbedekking geheel of gedeeltelijk het gevolg is van het dragen van persoonlijke beschermingsmiddelen.

Artikel 58k Zorgplicht publieke plaatsen

1. Degene die bevoegd is tot het aan een publieke plaats treffen van voorzieningen of tot het openstellen van een publieke plaats voor publiek, draagt ten aanzien van die publieke plaats zorg voor zodanige voorzieningen of openstelling dat de daar aanwezige personen de bij of krachtens de artikelen 58f tot en met 58j gestelde regels in acht kunnen nemen.
2. Indien de burgemeester van oordeel is dat de daar aanwezige personen het bepaalde bij of krachtens de artikelen 58f tot en met 58j niet in acht kunnen nemen, kan hij een schriftelijke aanwijzing geven aan degene die bevoegd is tot het aan die plaats treffen van voorzieningen of tot het openstellen van die plaats voor publiek.
3. In de aanwijzing geeft de burgemeester met redenen omkleed aan op welke punten de aanwezige personen de bij of krachtens de artikelen 58f tot en met 58j gestelde regels niet in acht kunnen nemen, alsmede de in verband daarmee te nemen maatregelen. Een aanwijzing bevat de termijn waarbinnen degene die bevoegd is tot het aan die plaats treffen van voorzieningen of tot het openstellen van die plaats voor publiek, de maatregelen treft.
4. In een spoedeisende situatie kan de burgemeester een bevel geven. Indien het bevel mondeling wordt gegeven, wordt het zo spoedig mogelijk op schrift gesteld en bekendgemaakt.

Artikel 58l Zorgplicht besloten plaatsen

1. Degene die bevoegd is tot het aan een besloten plaats, niet zijnde een woning, treffen van voorzieningen of tot het toelaten tot een besloten plaats van personen, draagt ten aanzien van die besloten plaats zorg voor zodanige voorzieningen of toelating dat de daar aanwezige personen de bij of krachtens de artikelen 58f tot en met 58j gestelde regels in acht kunnen nemen.

2. Indien de besloten plaats een ruimte betreft waar een beroep of bedrijf wordt uitgeoefend en Onze Minister van oordeel is dat de daar aanwezige personen het bepaalde bij of krachtens de artikelen 58f tot en met 58j niet in acht kunnen nemen, kan hij een schriftelijke aanwijzing geven aan degene die bevoegd is tot het aan die plaats treffen van voorzieningen of tot het toelaten tot die plaats van personen. Indien de besloten plaats een ruimte betreft waar geen beroep of bedrijf wordt uitgeoefend, is de burgemeester bevoegd deze aanwijzing te geven.

3. In de aanwijzing geeft Onze Minister onderscheidenlijk de burgemeester met redenen omkleed aan op welke punten de aanwezige personen de bij of krachtens de artikelen 58f tot en met 58j gestelde regels niet in acht kunnen nemen, alsmede de in verband daarmee te nemen maatregelen. Een aanwijzing bevat de termijn waarbinnen degene die bevoegd is tot het aan die plaats treffen van voorzieningen of tot het toelaten tot die plaats van personen, de maatregelen treft.

4. In een spoedeisende situatie kan Onze Minister onderscheidenlijk de burgemeester een bevel geven. Indien het bevel mondeling wordt gegeven, wordt het zo spoedig mogelijk op schrift gesteld en bekendgemaakt.

5. Het tweede tot en met vierde lid zijn niet van toepassing op bij ministeriële regeling aangewezen plaatsen onder in die regeling gestelde voorwaarden.

Artikel 58m Maatregelen voor openbare plaatsen

Indien de burgemeester van oordeel is dat de omstandigheden op een openbare plaats zodanig zijn dat de daar aanwezige personen het bepaalde bij of krachtens de artikelen 58f tot en met 58j niet in acht kunnen nemen, of bij ernstige vrees voor het ontstaan daarvan, kan hij de bevelen geven die nodig zijn om de naleving van deze artikelen op een openbare plaats te verzekeren.

Artikel 58n Maatregelen voor besloten plaatsen

Indien door een gedraging of activiteit in of vanuit een besloten plaats, niet zijnde een woning, een ernstige vrees voor de onmiddellijke verspreiding van het virus SARS-CoV-2 ontstaat, kan de burgemeester de bevelen geven die nodig zijn voor de beëindiging van de gedraging of activiteit en de daar aanwezige personen bevelen zich onmiddellijk te verwijderen.

§ 3. Sectorspecifieke bepalingen

Artikel 58o Zorgaanbieders en zorglocaties

1. Een zorgaanbieder draagt zorg voor een zodanige openstelling, inrichting en zorg, jeugdhulp of maatschappelijke ondersteuning dat de aanwezige personen die niet bij de zorg, jeugdhulp of maatschappelijke ondersteuning betrokken zijn of die geen mantelzorger zijn, de bij of krachtens de artikelen 58f tot en met 58j gestelde regels redelijkerwijs in acht kunnen nemen.

2. Een zorgaanbieder kan, indien dit noodzakelijk is om verspreiding van het virus SARS-CoV-2 naar dan wel vanuit een zorglocatie te voorkomen en de maatregelen die de zorgaanbieder treft op grond van het eerste lid onvoldoende zijn om die verspreiding te voorkomen, beperkingen of andere voorwaarden stellen aan de toegang van personen tot een zorglocatie door iemand die niet bij de zorg, jeugdhulp of maatschappelijke ondersteuning betrokken is of die geen mantelzorger is.

3. Indien Onze Minister van oordeel is dat personen die niet bij de zorg, jeugdhulp of maatschappelijke ondersteuning betrokken zijn of die geen mantelzorger zijn, de in het eerste lid genoemde regels onvoldoende in acht kunnen nemen, kan hij de zorgaanbieder een schriftelijke aanwijzing geven. In de aanwijzing geeft Onze Minister met redenen omkleed aan op welke punten de aanwezige personen de regels niet in acht kunnen nemen, alsmede de in verband daarmee te nemen maatregelen. Een aanwijzing bevat de termijn waarbinnen de zorgaanbieder de maatregelen treft. In een spoedeisende situatie kan Onze Minister een bevel geven. Indien het bevel mondeling wordt gegeven, wordt het zo spoedig mogelijk op schrift gesteld en bekendgemaakt.

4. Indien de maatregelen die een zorgaanbieder neemt op grond van het eerste en tweede lid, onvoldoende of onevenredig zijn om verspreiding van het virus SARS-CoV-2 naar dan wel vanuit een zorglocatie te voorkomen, kunnen bij ministeriële regeling beperkingen of andere voorwaarden worden gesteld aan het door de zorgaanbieder toelaten tot zorglocaties van personen die niet bij de zorg, jeugdhulp of maatschappelijke ondersteuning betrokken zijn of die geen mantelzorger zijn, tenzij het belang van de volksgezondheid niet opweegt tegen de belangen van de cliënten en patiënten bij die toegang. In de ministeriële regeling kan onderscheid worden gemaakt tussen zorglocaties of categorieën daarvan.

5. Beperkingen of andere voorwaarden als bedoeld in het tweede en vierde lid hebben geen betrekking op:

a. belemmeringen voor de toegang van tenminste één familielid of naaste tot een in de zorglocatie verblijvende persoon, behoudens in geval van uitzonderlijke omstandigheden;

b. toegang van familieleden of naasten tot een in de zorglocatie verblijvende persoon van wie de behandelend arts verwacht dat deze op korte termijn zal overlijden;

c. toegang in verband met het horen van een cliënt als bedoeld in artikel 38, eerste lid, van de Wet zorg en dwang psychogeriatrische en verstandelijk gehandicapte cliënten of het horen van betrokkene als bedoeld in de artikelen 6:1, derde lid, en 7:1, derde lid, van de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg;

d. toegang van advocaten en cliëntenvertrouwenspersonen als bedoeld in de Wet zorg en dwang psychogeriatrische en verstandelijk gehandicapte cliënten, en advocaten en cliëntenvertrouwenspersonen als bedoeld in de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg.

6. De artikelen 58l en 58n zijn niet van toepassing.

Artikel 58p Personenvervoer

1. Bij ministeriële regeling kan worden bepaald dat het aanbieden van bepaalde categorieën van personenvervoer geheel of gedeeltelijk verboden is.

2. Bij ministeriële regeling kunnen regels worden gesteld over de toegang tot en het gebruik van voorzieningen voor personenvervoer. Hierbij kan worden afgeweken van artikel 58f, derde lid, onder a.

Artikel 58q Onderwijsinstellingen

1. Bij ministeriële regeling kan worden bepaald dat het verrichten van onderwijsactiviteiten in onderwijsinstellingen geheel of gedeeltelijk verboden is en kunnen beperkingen of andere voorwaarden worden gesteld aan het verrichten van onderwijsactiviteiten in onderwijsinstellingen. Daarbij kan onderscheid worden gemaakt tussen onderwijsinstellingen of categorieën daarvan.

2. Met het toezicht op de naleving van het bepaalde krachtens het eerste lid zijn belast de ambtenaren van de inspectie van het onderwijs die zijn belast met het toezicht op de naleving van bij of krachtens een onderwijswet als bedoeld in artikel 1, onderdeel d, onder 1, van de Wet op het onderwijstoezicht gegeven voorschriften.

Artikel 58r Kinderopvang

1. Bij ministeriële regeling kan worden bepaald dat het verboden is kinderopvang geheel of gedeeltelijk geopend te hebben.

2. In de ministeriële regeling kunnen in ieder geval kindercentra of voorzieningen voor gastouderopvang worden uitgezonderd die opvang bieden aan:

- a. kinderen van ouders die werken in bij ministeriële regeling aangewezen cruciale beroepen of vitale processen;
- b. kinderen in bij die regeling aangewezen leeftijdscategorieën; en
- c. kinderen voor wie vanwege bijzondere problematiek of een moeilijke thuissituatie maatwerk nodig is.

3. In de ministeriële regeling kan de burgemeester worden opgedragen om locaties aan te wijzen, onderwijsinstellingen daaronder begrepen, die tot vierentwintig uur per dag en zeven dagen per week opvang bieden aan kinderen als bedoeld in het tweede lid. Op deze locaties zijn de eisen, genoemd in hoofdstuk 1, afdeling 3, paragraaf 2, van de Wet kinderopvang, van overeenkomstige toepassing. In de ministeriële regeling kunnen daarvan eisen worden uitgezonderd.

4. In afwijking van artikel 58j, eerste lid, onder a, kunnen bij ministeriële regeling regels worden gesteld over hygiënemaatregelen en persoonlijke beschermingsmiddelen, met inbegrip van de verplichting tot toepassing of gebruik hiervan, voor zover een kindercentrum, een gastouderbureau of een voorziening voor gastouderopvang in een woning is gevestigd. Dit geldt tevens voor opvang in een woning die wordt geboden op grond van het derde lid.

5. De artikelen 1.61, 1.62, vierde en vijfde lid, 1.63 tot en met 1.66, 1.67a, 1.72 en 1.80 van de Wet kinderopvang zijn van overeenkomstige toepassing ten aanzien van de handhaving van de bij of krachtens dit hoofdstuk gestelde regels in de kinderopvang. Artikel 1.81 van die wet is van overeenkomstige toepassing, voor zover de houder reeds is geregistreerd in het landelijk register kinderopvang. Het tweede, derde en vierde lid van artikel 58l zijn niet van toepassing.

§ 4. Overige bepalingen

Artikel 58s Verantwoording en informatievoorziening

1. Onze Minister zendt maandelijks aan beide Kamers van de Staten-Generaal een met redenen omkleed overzicht van de krachtens dit hoofdstuk geldende maatregelen en wordt tevens aangegeven wat de verwachtingen zijn ten aanzien van het voortduren van de maatregelen.

2. De burgemeester verstrekt desgevraagd aan Onze Minister gegevens en inlichtingen die hij voor de statistiek, informatievoorziening en beleidsvorming met betrekking tot de uitoefening van bevoegdheden op

grond van dit hoofdstuk nodig heeft. De gegevens en inlichtingen worden kosteloos verstrekt door tussenkomst van de voorzitter van de veiligheidsregio.

3. Bij ministeriële regeling kunnen regels worden gesteld met betrekking tot de soort informatie die de burgemeester verstrekt en de wijze waarop de burgemeester de gegevens en inlichtingen verzamelt en verstrekt.

4. De burgemeester is aan de gemeenteraad verantwoording schuldig over het door hem krachtens dit hoofdstuk gevoerde bestuur en waarborgt de betrokkenheid van de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders bij dat bestuur. De burgemeester verstrekt de wethouders de informatie over de uitoefening van zijn bevoegdheden bij of krachtens dit hoofdstuk die zij nodig hebben voor de uitoefening van de taken van het college. Het tweede en derde lid van artikel 180 van de Gemeentewet zijn van toepassing.

5. Indien de voorzitter van de veiligheidsregio na een besluit als bedoeld in artikel 58d, eerste lid, toepassing heeft gegeven aan een bevoegdheid als bedoeld in dat lid, is hij daarover verantwoording schuldig aan de betrokken gemeenteraden. Hij brengt daartoe een verslag uit en beantwoordt de vragen van die raden.

Artikel 58t

De Afdeling advisering van de Raad van State wordt elke drie maanden gehoord over de krachtens dit hoofdstuk geldende maatregelen voorafgaand aan het besluit tot verlenging als bedoeld in artikel VIII, derde lid.

Artikel 58u Last onder bestuursdwang en last onder dwangsom

1. Onze Minister is bevoegd tot het opleggen van een last onder bestuursdwang ter handhaving van:

a. het bepaalde krachtens artikel 58j, eerste lid, indien de overtreding wordt begaan op een besloten plaats indien deze een ruimte betreft waar een beroep of bedrijf wordt uitgeoefend;

b. het bepaalde krachtens de artikelen 58l, tweede lid, eerste zin, en – indien het een bevel van Onze Minister betreft – vierde lid, 58o, derde en vierde lid, 58p en 58q, eerste lid.

2. Onze Minister is bevoegd tot het opleggen van een last onder dwangsom ter handhaving van het bepaalde bij of krachtens de artikelen 58f, eerste en vierde lid, en vijfde lid, tweede zin, en 58g, eerste lid, indien de overtreding wordt begaan op een besloten plaats indien deze een ruimte betreft waar een beroep of bedrijf wordt uitgeoefend.

3. De burgemeester is bevoegd tot het opleggen van een last onder bestuursdwang ter handhaving van:

a. het bepaalde bij of krachtens de artikelen 58h, eerste lid, en 58i;

b. het bepaalde krachtens artikel 58j, eerste lid, indien de overtreding wordt begaan op een openbare of publieke plaats of een besloten plaats indien deze geen ruimte betreft waar een beroep of bedrijf wordt uitgeoefend.

4. De burgemeester is bevoegd tot het opleggen van een last onder dwangsom ter handhaving van het bepaalde bij of krachtens de artikelen 58f, eerste en vierde lid, en vijfde lid, tweede zin, en 58g, eerste lid, indien de overtreding wordt begaan op een openbare of publieke plaats of een besloten plaats indien deze geen ruimte betreft waar een beroep of bedrijf wordt uitgeoefend.

B

Na artikel 64 wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 64a Grondslag voor aanwijzing andere toezichthouders dan IGJ en NVWA

1. Met het toezicht op de naleving van het bepaalde bij of krachtens hoofdstuk Va of onderdelen daarvan, met uitzondering van de artikelen 58q en 58r, zijn voorts belast de bij besluit van Onze Minister aangewezen ambtenaren. Indien de aanwijzing ambtenaren betreft, ressorterende onder een ander ministerie dan dat van Onze Minister, wordt het besluit genomen in overeenstemming met Onze Minister die het mede aangaat.

2. Van een besluit als bedoeld in het eerste lid wordt mededeling gedaan door plaatsing in de Staatscourant.

C

In hoofdstuk VII wordt na artikel 65 een paragraaf ingevoegd, luidende:

§ 1a. Opsporing

Artikel 65a Grondslag voor aanwijzing buitengewone opsporingsambtenaren

1. Met de opsporing van de in artikel 68bis strafbaar gestelde feiten zijn, onverminderd artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering en artikel 184 van het Wetboek van Strafvordering BES, belast de door Onze Minister in overeenstemming met Onze Minister van Justitie en Veiligheid aangewezen ambtenaren. Indien de aanwijzing ambtenaren betreft, ressorterende onder een ander ministerie dan dat van Onze Minister of van Onze Minister van Justitie en Veiligheid, wordt het besluit genomen in overeenstemming met Onze Minister die het mede aangaat.

2. De aangewezen ambtenaren zijn tevens belast met de opsporing van de feiten, strafbaar gesteld in de artikelen 179 tot en met 182 en 184 van het Wetboek van Strafrecht dan wel de artikelen 185 tot en met 188 en 190 van het Wetboek van Strafrecht BES, voor zover deze feiten betrekking hebben op een bevel, vordering of handeling, gedaan of ondernomen door henzelf.

3. Van een besluit als bedoeld in het eerste lid wordt mededeling gedaan door plaatsing in de Staatscourant.

D

In paragraaf 2 van hoofdstuk VII wordt na artikel 68 een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 68bis Strafbbaarstellingen en strafsancities regels hoofdstuk Va

1. Met een hechtenis van ten hoogste zeven dagen of geldboete van de eerste categorie wordt gestraft degene die handelt in strijd met het bepaalde bij of krachtens:

a. artikel 58e, tweede lid, laatste zin, voor zover het een ontheffing betreft van het bepaalde bij of krachtens artikel 58g, eerste lid, 58h, eerste lid, 58i of van de in artikel 58e, tweede lid, onder b, bedoelde regels; of

b. artikel 58g, eerste lid, 58h, eerste lid, 58i, 58j, eerste lid, 58k, tweede lid, 58l, tweede lid, eerste of tweede zin, 58o, derde lid, eerste zin of vierde lid, eerste zin, 58p, eerste of tweede lid, of 58q, eerste lid, eerste zin.

2. Met een geldboete van ten hoogste vijfennegentig euro wordt gestraft degene die handelt in strijd met het bepaalde bij of krachtens artikel 58f, eerste, vierde of vijfde lid, tweede zin.

3. De in dit artikel strafbaar gestelde feiten zijn overtredingen.

4. In afwijking van het bij en krachtens de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens bepaalde worden de gegevens met betrekking tot geldboetes, opgelegd voor overtreding van artikel 58f, eerste lid, of artikel 58g, eerste lid, niet aangemerkt als justitiële gegevens.

5. In afwijking van artikel 35 van de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens worden de in dit artikel strafbaar gestelde feiten niet betrokken bij het onderzoek naar het gedrag van een natuurlijke persoon of rechtspersoon als bedoeld in artikel 28 van die wet.

E

In artikel 68b wordt na «47a,» ingevoegd «58r, derde lid, tweede en derde zin, en vijfde lid,».

F

Na artikel 68k wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 68ka Last onder dwangsom BES

1. Op de bevoegdheid tot het opleggen van een last onder dwangsom ter handhaving van het bepaalde bij of krachtens de in artikel 58u genoemde bepalingen zijn de artikelen 5:5 tot en met 5:10, 5:31d tot en met 5:34, 5:37 en 5:38 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing.

2. De bevoegdheid tot invordering van een verbeurde dwangsom verjaart door verloop van een jaar na de dag waarop zij is verbeurd. Op de invordering is artikel 68k, zesde tot en met tiende lid, van overeenkomstige toepassing.

ARTIKEL II OVERGANGSBEPALING BIJ VERVAL ARTIKEL 1 TIJDELIJKE WET COVID-19 JUSTITIE EN VEILIGHEID

Indien artikel 1 van de Tijdelijke wet COVID-19 Justitie en Veiligheid is vervallen op het tijdstip waarop deze wet in werking treedt of vervalt op een later tijdstip, blijft dat artikel vanaf dat tijdstip van toepassing op de procedure, bedoeld in artikel 58f, tweede lid, tweede zin, van de Wet publieke gezondheid.

ARTIKEL III WIJZIGING ARBEIDSONSTANDIGHEDENWET

Aan artikel 28 van de Arbeidsomstandighedenwet wordt een lid toegevoegd, luidende:

7. De bevoegdheden uit het eerste tot en met zesde lid zijn van overeenkomstige toepassing indien in verband met de bestrijding van de epidemie van covid-19 bij of krachtens wettelijk voorschrift voorgescreven maatregelen dan wel andere maatregelen die de kans op verspreiding van het virus SARS-CoV-2 gezien de stand van de wetenschap en professionele dienstverlening kunnen beperken, in ernstige mate niet worden getroffen.

ARTIKEL IV WIJZIGING ARBEIDSVEILIGHEIDSWET BES

Aan artikel 2 van de Arbeidsveiligheidswet BES wordt een lid toegevoegd, luidende:

12. De bevoegdheden uit het derde en vierde lid zijn van overeenkomstige toepassing indien in verband met de bestrijding van de epidemie van covid-19 bij of krachtens wettelijk voorschrift voorgeschreven maatregelen dan wel andere maatregelen die de kans op verspreiding van het virus SARS-CoV-2 gezien de stand van de wetenschap en professionele dienstverlening kunnen beperken, in ernstige mate niet worden getroffen.

ARTIKEL V WIJZIGING WET KINDEROPVANG

In de Wet kinderopvang wordt na artikel 1.57d een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 1.57e

1. Bij regeling van Onze Minister kunnen kindercentra, gastouderbureaus en voorzieningen voor gastouderopvang tijdelijk worden vrijgesteld van een of meer artikelen van deze paragraaf, indien naleving van die artikelen redelijkerwijs niet gevegd kan worden vanwege bijzondere omstandigheden die verband houden met de bestrijding van de epidemie van covid-19. Aan de vrijstelling kunnen voorschriften en beperkingen worden verbonden.

2. Een vrijstelling geldt voor de duur van ten hoogste drie maanden en kan telkens voor ten hoogste drie maanden bij regeling van Onze Minister worden verlengd.

ARTIKEL VI WIJZIGING WEGENVERKEERSWET 1994

Aan artikel 2, tweede lid, van de Wegenverkeerswet 1994 wordt, onder vervanging van de punt aan het slot door een puntkomma, een onderdeel toegevoegd, luidende:

c. de bestrijding van de epidemie van covid-19.

ARTIKEL VII Anterieure gemeentelijke verordeningen en eilandsverordeningen

Artikel 122 van de Gemeentewet en artikel 216 van de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba zijn niet van toepassing op de bepalingen van gemeentelijke verordeningen onderscheidenlijk eilandsverordeningen die voorzien in bestrijding van de epidemie, bedoeld in hoofdstuk Va van de Wet publieke gezondheid, en niet met het bepaalde bij of krachtens dat hoofdstuk in strijd zijn.

ARTIKEL VIIA JUSTITIËLE DOCUMENTATIE NOODVERORDENINGEN COVID-19

In afwijking van artikel 6 van de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens worden justitiële gegevens betreffende zaken waarin een geldboete is opgelegd voor overtreding van artikel 443 van het Wetboek van Strafrecht, voor zover het een overtreding betreft in verband met maatregelen genomen ter bestrijding van de epidemie van covid-19, of een directe dreiging daarvan, zo snel mogelijk na de inwerkingtreding van deze wet vernietigd.

ARTIKEL VIIB TUSSENTIJDSE VERANTWOORDING VOORZITTER VEILIGHEIDSREGIO

Binnen een maand na inwerkingtreding van deze wet brengt de voorzitter van de veiligheidsregio een verslag uit als bedoeld in artikel 40, eerste lid, van de Wet veiligheidsregio's over het verloop van de gebeurtenissen en de besluiten die hij heeft genomen voor de bestrijding van de epidemie van covid-19, of een directe dreiging daarvan, tot het moment van die inwerkingtreding. Artikel 40, tweede tot en met zesde lid, van de Wet veiligheidsregio's is van overeenkomstige toepassing.

ARTIKEL VIIC WIJZIGING WETSVORSTEL 35538 (TIJDELIJKE WET NOTIFICATIEAPPLICATIE COVID-19)

Indien het bij koninklijke boodschap van 21 augustus 2020 ingediende voorstel van wet houdende tijdelijke bepalingen in verband met de inzet van een notificatieapplicatie bij de bestrijding van de epidemie van covid-19 en waarborgen ter voorkoming van misbruik daarvan (Tijdelijke wet notificatieapplicatie covid-19) (35 538) tot wet is of wordt verheven en die wet in werking is getreden of treedt, wordt in artikel 6d, zesde lid, van de Wet publieke gezondheid «In afwijking van het derde lid» vervangen door «In afwijking van het vijfde lid».

ARTIKEL VIID SAMENLOOP WETSVORSTEL 35 337 (ALCOHOLWET)

1. Indien het bij koninklijke boodschap van 13 november 2019 ingediende voorstel van wet tot wijziging van de Drank- en Horecawet in verband met het Nationaal Preventieakkoord en evaluatie van de wet (35 337) tot wet is of wordt verheven en artikel I, onderdeel EE, van die wet eerder in werking is getreden of treedt dan artikel I, onderdeel A, van deze wet, wordt in artikel I, onderdeel A, artikel 58j, eerste lid, onder e, van deze wet «Drank- en Horecawet» telkens vervangen door «Alcoholwet».

2. Indien het in het eerste lid genoemde wetsvoorstel tot wet is of wordt verheven en artikel I, onderdeel EE, van die wet op hetzelfde tijdstip in werking treedt als of later in werking treedt dan artikel I, onderdeel A, van deze wet, wordt met ingang van het tijdstip van inwerkingtreding in artikel 58j, eerste lid, onder e, van de Wet publieke gezondheid «Drank- en Horecawet» telkens vervangen door «Alcoholwet».

ARTIKEL VIII VERVALBEPALING

1. Met ingang van drie maanden na het tijdstip van inwerkingtreding van deze wet vervallen:

- a. hoofdstuk Va, paragraaf 1a van hoofdstuk VII en de artikelen 64a, 68bis en 68ka van de Wet publieke gezondheid;
- b. artikel 28, zevende lid, van de Arbeidsomstandighedenwet;
- c. artikel 2, twaalfde lid, van de Arbeidsveiligheidswet BES;
- d. artikel 1.57e van de Wet kinderopvang.

2. Bij koninklijk besluit kan voor in het eerste lid genoemde bepalingen of onderdelen daarvan worden bepaald dat zij op een eerder tijdstip vervallen.

3. Bij koninklijk besluit kan voor in het eerste lid genoemde bepalingen of onderdelen daarvan worden bepaald dat zij op een later tijdstip vervallen, met dien verstande dat dit tijdstip steeds ten hoogste drie

maanden na het tijdstip ligt waarop die bepalingen of onderdelen zouden vervallen.

4. De voordracht voor een koninklijk besluit als bedoeld in het tweede of derde lid, wordt niet eerder gedaan dan een week nadat het ontwerp aan beide Kamers van de Staten-Generaal is overgelegd.

ARTIKEL IX TERUGWIJZIGING ARTIKEL I, ONDER E, EN ARTIKEL VI

1. Met ingang van het tijdstip waarop artikel 58r van de Wet publieke gezondheid vervalt, vervalt in artikel 68b van de Wet publieke gezondheid «58r, derde lid, tweede en derde zin, en vijfde lid,».

2. Met ingang van het tijdstip waarop artikel 58m van de Wet publieke gezondheid vervalt, vervalt artikel 2, tweede lid, onder c, van de Wegenverkeerswet 1994, onder vervanging van de puntkomma aan het slot van artikel 2, tweede lid, onder b, van de Wegenverkeerswet 1994 door een punt.

ARTIKEL X INWERKINGTREDING

Deze wet treedt in werking op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip, dat voor de verschillende artikelen of onderdelen daarvan verschillend kan worden vastgesteld.

ARTIKEL XI CITEERTITEL

Deze wet wordt aangehaald als: Tijdelijke wet maatregelen covid-19.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren die zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,

De Minister van Justitie en Veiligheid,

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

To: (10)(2e) (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) BD/DWJZ/SBR (10)(2e) @minjenv.nl;
(10)(2e) - BD/DRC/CV (10)(2e) @minjenv.nl
Cc: (10)(2e) BD/DWJZ/SBR (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e) - BD/DWJZ/SBR
Sent: Fri 10/23/2020 1:55:54 PM
Subject: Dossier EK-behandeling Twm covid-19 (alle stukken)
Received: Fri 10/23/2020 1:55:55 PM

buiten reikwijdte

[D.3 Communiqué Behoedzaam vieren van geloof d.d. 5-10-2020.docx](#)

buiten reikwijdte

[B.12 -35526 nr. 2 Voorstel van wet \(zoals ingediend bij TK\).pdf](#)

[B.11 - 35536 nr. 3 Memorie van toelichting.pdf](#)

[B.10 - 35526 nr. 4 Advies RvS + nader rapport.pdf](#)

buiten reikwijdte

[B.16 - Handelingen TK 7 oktober 2020 \(1e termijn TK\).pdf](#)

[B.15 - Handelingen TK 8 oktober 2020 \(1e termijn regering. + 2e termijn TK en regering\).pdf](#)

[B.14 - Overzicht stemmingen TK over amendementen en wetsvoorstel 13-10-2020.pdf](#)

buiten reikwijdte

[C.9 - 25295 I Verslag d.d. 3-9-2020 van mondeling overleg EK 7-7-2020 met MVWS, MJenV en MBZK over covid-19- maatregelen.pdf](#)

buiten reikwijdte

[B. 9 - 35526 nr. 23 Nota naar aanleiding van het verslag aan TK d.d. 30-9-2020.pdf](#)

buiten reikwijdte

[B.1 - 35526 B Gewijzigd voorstel van wet \(EK-versie\).pdf](#)

buiten reikwijdte

Zoals aangekondigd in mijn vorige mail hierbij alle stukken uit het dossier (m.u.v. oplegmemo en inhoudsopgave, die ik in mijn vorige mail meestuurde).

Groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/SBR

Verzonden: vrijdag 23 oktober 2020 15:49

Aan: (10)(2e); (10)(2e) - BD/DWJZ/SBR; (10)(2e) BD/DRC/CV

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/SBR

Onderwerp: Dossier EK-behandeling Twm covid-19 (inhoudsopgave en oplegmemo)

Beste (10)(2e)

Vanmiddag is er een papieren dossier naar de minister gegaan, waarvan ik hierbij de inhoudsopgave voeg en het oplegmemootje.

Voor (10)(2e) igt er een kopie van het papieren dossier klaar op het secretariaat.

In een separate mail stuur ik jullie straks alle stukken uit het dossier. Dan hebben jullie die in ieder geval elektronisch bij de hand voor het geval dat nuttig mocht zijn.

Vriendelijke groet,

(10)(2e)

32480007

0100

(10)(2e)

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directie Wetgeving en Juridische Zaken | Sector Staats- en bestuursrecht

tel. 06 (10)(2e)

e-mail: (10)(2e)@minjenv.nl

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

Tweede Kamer, 11e vergadering

Woensdag 7 oktober 2020

- Aanvang 10:15 uur
- Sluiting 21:18 uur
- Status Ongecorrigeerd

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Tijdelijke bepalingen in verband met maatregelen ter bestrijding van de epidemie van covid-19 voor de langere termijn (Tijdelijke wet maatregelen covid-19) (35526).**

De voorzitter:

Ik heet iedereen van harte welkom, ook de mensen op de publieke tribune. Ik weet dat heel veel mensen dit debat over de Tijdelijke wet covid-19 (35526) vandaag volgen. Ik wilde nu eigenlijk ook de drie bewindspersonen van harte welkom heten. Ik heet de minister van Justitie en Veiligheid en de minister van Binnenlandse Zaken van harte welkom, maar ik mis de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Dit is een serieus onderwerp. Ik verwacht gewoon dat hij ook aanwezig is. File? Nee, dat kan niet. Wij komen allemaal uit het hele land. Dan wachten wij even, lijkt me.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter:

Aan de orde is de Tijdelijke wet covid-19 (35526).

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De voorzitter:

Ik geef als eerste spreker het woord aan de heer Markuszower namens de PVV.

De heer Markuszower (PVV):

Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Het debat van vandaag gaat over vrijheden en het beperken daarvan. Onze partij, de Partij voor de Vrijheid, is opgericht om juist op te komen voor onze vrijheden. Dat zal ik vandaag dan ook gaan doen.

De Tijdelijke wet maatregelen covid-19. Het klinkt noodzakelijk, proportioneel en onschuldig, maar deze wet is dat allemaal niet. Deze wet legitimeert vergaande beperkingen van burgerlijke vrijheden. Deze wet machtigt de minister van Justitie en Veiligheid en die van Binnenlandse Zaken om in overeenstemming met de minister van Volksgezondheid regelingen vast te stellen die onze grondwettelijke vrijheden ernstig beperken of die ons onze grondwettelijke vrijheden zelfs geheel ontnemen. Als deze wet wordt aangenomen, dan beslist een minister wat je moet dragen, hoe je moet zitten of lopen op straat, met hoeveel vrienden je mag afspreken, hoe je je mag verplaatsen, wat je mag drinken en waar je überhaupt mag komen. Als deze wet wordt aangenomen, dan beslist een minister of een burgemeester over de toekomst van je onderneming, of je bedrijf open mag of dicht moet. Als deze wet wordt aangenomen, dan beslist een politicus of je je beroep nog mag uitoefenen. Als deze wet wordt aangenomen, dan bepaalt iemand hier in Den Haag of je opgeleid mag worden, naar school mag gaan. De lijst is eindeloos.

Voorzitter. Dat gaat mijn fractie veel te ver. De vraag die gesteld moet worden bij een wetsbehandeling is of de voorgestelde wet proportioneel is. Dat is deze wet niet. Echt niet alleen mijn fractie maakt zich zorgen over de vergaande bevoegdheden die deze wet aan politici geeft.